

วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
INSTITUTE OF CULTURE AND ARTS JOURNAL
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (37) กรกฎาคม- ธันวาคม 2560

Vol. 19 No.1 (37) July – December 2017

ISSN 1906-2044

หลักการและเหตุผล

วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะเป็นวารสารวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง เป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี 2542 โดยจัดพิมพ์เป็นวารสารวิชาการรายครึ่งปี (ปีละ 2 ฉบับ) โดยพิจารณาเผยแพร่บทความที่มีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. ชาติพันธุ์
2. ประวัติศาสตร์ - โบราณคดี
3. ปรัชญา - ศาสนา
4. แฟชั่น - เครื่องแต่งกาย-เครื่องประดับ
5. ภาษา - วรรณกรรม
6. ศิลปกรรม - สถาปัตยกรรม
7. เศรษฐกิจ – สังคม - วัฒนธรรม
8. สารสนเทศ - การสื่อสาร
9. ศิลปศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมงานทำนุบำรุงวัฒนธรรมและศิลปะและงานบริการวิชาการแก่สังคม
2. เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความวิจัย บทความปริทัศน์และบทความวิจารณ์หนังสือที่มีคุณภาพ
3. เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิตและผู้สนใจทั่วไปมีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการ
4. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นด้านวัฒนธรรมและศิลปะ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ : ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม) ฉบับที่ 2 (มกราคม - มิถุนายน)
จำนวนพิมพ์ 700 เล่ม

ภาพปก : การแสดงรำชุด ความรักดีแห่งศรีนครินทร์
ที่มา : PR SWU

- บทความวิชาการและวิจัยทุกเรื่องได้รับการพิจารณากลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewers) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ไม่น้อยกว่า 2 ท่าน / บทความ
- บทความ ข้อความ ภาพประกอบและตารางที่ลงตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่มีส่วนรับผิดชอบใดๆ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
- บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่ามีกรณีตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
- บทความใดที่ผู้อ่านเห็นว่าได้มีการลอกเลียนหรือแอบอ้างโดยปราศจากการอ้างอิงหรือทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลงานของผู้เขียน กรุณาแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะทราบจะเป็นพระคุณยิ่ง
- บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนลิขสิทธิ์ไม่สงวน

กองบรรณาธิการวารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (37) กรกฎาคม – ธันวาคม 2560 Vol. 19 No.1 (37) July– December 2017 ISSN 1906 – 2044

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนากิจการเพื่อสังคม
รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาศักยภาพนิสิต
รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และสื่อสารองค์กร
รองอธิการบดีฝ่ายทรัพยากรบุคคล
รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนากายภาพและสิ่งแวดล้อม
รองอธิการบดีฝ่ายกฎหมาย
รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายกิจการสภามหาวิทยาลัย
รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาองค์กร
ผู้อำนวยการสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย

บรรณาธิการบริหาร

อาจารย์ ดร.ปรารถนา คงสำราญ
ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.ปวัฒน์ชัย สุวรรณคง
รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

กองบรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์พิเศษอารี สุทธิพันธุ์
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (จิตรกรรม)
ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ
ภาคีสมาชิกราชบัณฑิตยสถาน สำนักศิลปกรรม สาขาจิตรศิลป์
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุพล วิรุฬห์รักษ์
ราชบัณฑิตสำนักศิลปกรรม ประเภทจิตรศิลป์ สาขานาฏกรรม
ศาสตราจารย์ ดร.วีระชาติ เปรมานนท์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ดวงมณี จิตรจำนงค์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ
อาจารย์พิเศษ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ฉันทนา เอี่ยมสกุล
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์รักษานต์ วิวัฒน์สินอุดม
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์สุภาวดี โพธิ์เวชกุล
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรียาภรณ์ เจริญบุตร
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมลาพร วงศ์ชินศรี
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
หม่อมราชวงศ์จักรกร จิตรพงษ์
ประธานมูลนิธิมนตรี ตราโมท ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราช
สุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
อาจารย์ ดร.สิริชัยชาญ พักจำรูญ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย)

อาจารย์ ดร.ธีรพันธ์ โล่ห์ทองคำ
อาจารย์พิเศษบัณฑิตวิทยาลัย คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์เผ่าทอง ทองเจือ
อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์สินีนาถ เลิศไพโรจน์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ฉันทนา พุทเมตตะ คณะมนุษยศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ขำเพชร คณะสังคมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรรค คณะมนุษยศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไตรรัตน์ พิพัฒโภคผล โรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายประถม)
อาจารย์ ดร.วิษณุกร ทองหล่อ คณะมนุษยศาสตร์

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรรค คณะมนุษยศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี จันทร์เสม คณะมนุษยศาสตร์
อาจารย์ ดร.นันทนุช อุดมมะกุล คณะมนุษยศาสตร์
อาจารย์ ดร.รัชชัญญา กลิ่นนำหอม คณะมนุษยศาสตร์
อาจารย์ ดร.วิษณุกร ทองหล่อ คณะมนุษยศาสตร์
อาจารย์ปิยวรรณ กุลมัย คณะมนุษยศาสตร์
อาจารย์พรพล วุฒิก่อภัย คณะมนุษยศาสตร์

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางสาวปิ่นปิ่นทร์ สามเกษร สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
นางสาวอุษณีย์ เล้าเจริญ สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
นางสาวสรโรชา เมฆอรุณ สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
นายสมภพ จันทร์เพ็ง สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

การติดต่อกองบรรณาธิการ

วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาคารประสานมิตร (อาคาร 3) ชั้น 2
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์ (02) 649-5000 ต่อ 12062 โทร./โทรสาร (02)261-2096
E-mail: pinpinat.cultureswu@gmail.com
(นางสาวปิ่นปิ่นทร์ สามเกษร)
เว็บไซต์: <http://iacr.swu.ac.th>
วารสารอิเล็กทรอนิกส์ในฐานข้อมูลวารสาร OJS ของ มศว :
<http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jica>
วารสารอิเล็กทรอนิกส์ในฐานข้อมูลวารสาร ThaiJO ของ TCI :
<http://www.tci-thaijo.org/index.php/jic>

 สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
การส่งใบสมัครและบทความสามารถดำเนินการดาวน์โหลดและ Submit
ผ่านระบบฐานข้อมูลวารสาร ออนไลน์ OJS ทางเว็บไซต์

บทบรรณาธิการ

สังคมและวัฒนธรรมกับการสื่อสารในโลกยุคดิจิทัล เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 การอนุรักษ์และการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อตอบสนองวิถีชีวิตของคนในยุคศตวรรษที่ 21 พร้อมสะท้อนมุมมองที่ว่า โลกอินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่ของความเท่าเทียมที่เปิดโอกาสให้คนสามารถเข้าถึงมรดกวัฒนธรรมและศิลปะจากทั่วทุกมุมโลกได้ตลอดเวลา วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ บัณฑิต โดยมุ่งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เก็บรวบรวมฐานข้อมูลวัฒนธรรม อาทิ นิทาน ตำนาน ประเพณี พิธีกรรม ฯลฯ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา วิธีนำเสนอ การนำชม อันก่อให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจในชุมชน วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะฉบับนี้ได้นำเสนอความลุ่มลึก และนวัตกรรมการเรียนรู้ทางวิชาการด้านสังคม วัฒนธรรม และศิลปะ อาทิ บทความเรื่องถอดคำจากบทความของกัสตง บาเชอ ลาร์ดเกี่ยวกับศิลปะและงานเซรามิกของมาร์ค ซากาล, การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลง และนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น, กาเมลัน : วัฒนธรรมดนตรีของอินโดนีเซีย, การใช้ทรัพยากร วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, การศึกษาพระพิมพ์แม่ไม้อันในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ได้ผ่านการพิจารณาการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) นับเป็นความสำเร็จในการพัฒนามาตรฐานวารสารวิชาการทางสายสังคมศาสตร์ ในฐานะสื่อกลางในการรวบรวมองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสู่สาธารณะ กองบรรณาธิการต้องขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ที่โปรดกรุณาช่วยกลั่นกรองงานวิชาการที่มีคุณภาพ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้อันมีคุณค่ายิ่ง สู่การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

อาจารย์ ดร.ปรารธนา คงสำราญ
ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ

หน้า

บทความวิชาการ

ถอดคำจากบทความของกัสตง บาเชอลาร์ดเกี่ยวกับศิลปะและงานเซรามิก
ของมาร์ค ซากาล

DECODING GASTON BACHELARD'S WORDS ON MARC CHAGALL'S ART AND CERAMICS

กิตติรินทร์ กิตติสกล / KITSIRIN KITISAKON _____ 9

ปราสาทวัดปรังค์ทอง อ.เมือง จ.นครราชสีมา : การซ่อมแปลงปราสาทเขมร
และแรงบันดาลใจรูปแบบพระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมในศิลปะลาวล้านช้าง
**PRASAT WAT PRANG THONG AT AMPHOE MUENG, NAKHON RATCHASIMA
PROVINCE : THE CONVERTING OF KHMER TOWERS AND THE INSPIRATION
BY THE SQUARE BELL-SHAPED CHEDI OR BUA LIAM OF LAN CHANG ART**

พงศ์ผกา ทীবัวบาน / PONGPAKA TEEBUABAN _____ 17

กาเมลัน : วงดนตรีประจำชาติของอินโดนีเซีย

GAMELAN: INDONESIA'S NATIONAL ORCHESTRA

อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง / ARETHIT POSRITHONG _____ 26

บทความวิจัย

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐาน
การเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

DEVELOPMENT OF SUPPLEMENTARY BOOKS USING SONGS AND TALES INTEGRATING WITH MUSIC CORE CURRICULUM STANDARDS TO ENHANCE EARLY ELEMENTARY STUDENTS' MORALITY

กชกร สัจภาพพิชิต / KODCHAKORN _____ 36

การสร้างสรรค์ชุดการแสดงจากประวัติศาสตร์ : ประเพณีถวายดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง
**THE DANCE CREATING FROM HISTORY OF PATTANI : BUNGA MAS BAN PERAK
PRESENTING CEREMONY**

จรรยาสมุทร ผลบุญ / JANSAMORN PHOLBOON _____ 45

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**THE INSTRUCTIONAL MANAGEMENT OF A GROUP OF MUSIC THEORY
SUBJECTS IN THE DEPARTMENT OF WESTERN MUSIC, FACULTY OF FINE ARTS,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY**

ฉานิก หวังพานิช / CHANICK WANGPHANICH _____ 53

จริยธรรมทางการวิจัยนาฏศิลป์

ETHICS IN DANCE RESEARCH

นราพงษ์ จรัสศรี / NARAPONG CHARASSRI _____ 65

นาฏศิลป์สร้างสรรค์กับการเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวไทยพวน บ้านบุงเข้
ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก

**CREATIVE DANCING ARTS AND PROMOTION OF CULTURAL IDENTITY OF
THE THAI PUAN PEOPLE IN BAN BUNG KHE, NONG SAENG SUB-DISTRICT,
PAKPLEE DISTRICT, NAKHON NAYOK PROVINCE.**

ปิยวดี มากพา / PIYAWADEE MAKPA _____ 72

การศึกษาสถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือจากงานบันทึกผ่านจิตรกรรมล้านนา
A STUDY OF STATUS AND WAY OF LIFE OF NORTHERN THAI WOMEN FROM
DOCUMENTS AND MURAL PAINTINGS IN LANNA

ปิยะนาถ อังควาณิชกุล / PIYANARD UNGKAWANICHAKUL _____ 82

การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

**THAI PHUAN IDENTITY EXISTENCE OF BANDONG HOMESTAY THROUGH
SUSTAINABLE CREATIVE TOURISM CONTEXT**

มนีรัตน์ สุขเกษม / MANEERAT SUKKASEM _____ 92

การศึกษาพระพิมพ์แผ่นไม้ในจังหวัดลำปาง

A STUDY OF VOTIVE TABLETS IN WOODEN FRAME IN LAMPANG PROVINCE

ยุทธภูมิ มั่นตรง / YOOTHAPOOM MUNTRONG _____ 103

“น้ำท่วมคือสงครามและประชาชนคือเหยื่อ” : มโนทัศน์ที่สะท้อน
จากพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย

**‘FLOODS ARE WARS AND PEOPLE ARE VICTIMS’ : A CONCEPT
REFLECTED IN THAI NEWSPAPER HEADLINES**

รัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม / RATCHANEYYA KLINNAMHOM _____ 114

- การศึกษาทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ของ ครูอุษา สุกันธมาลัย
A STUDY OF VOCAL MELODIES IN KHAEK MON BANGKHUNPROM TAO
BY KHRU OUSA SUKUNTAMALAI
 รุจี ศรีสมบัติ / RUJEE SRISOMBUT _____ 126
- การใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ
 อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
AN APPLICATION OF CULTURAL RESOURCE TO DEVELOP COMMUNITY
BASED TOURISM IN BANGPHRA SEASIDE, SRIRACHA DISTRICT
CHONBURI PROVINCE.
 วชิราภรณ์ ทิพย์รักษ์/ WACHIRAPORN TIPRAK _____ 136
- การพัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดเพื่อส่งเสริมความสามารถ
 ด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ
THE DEVELOPMENT OF MOVEMENT THERAPY ACTIVITIES FOR BODIES
BALANCED EFFICACY PROMOTING IN ELDERLY
 วิสาชา แซ่อู่ย / VISAKA SAEUI _____ 144
- การจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงสำหรับนักเรียน
 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
MANEUVER INSTRUCTIONAL MEDIA SONG TERMINOLOGY THAI DANCE
FOR PRIMARY STUDENTS 2
 สุชีรา อินทโชติ / SUCHIRA INTACHOTE _____ 154
- การสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคม
 ของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา กรณีศึกษา : ศูนย์พัฒนาการจัดการ
 สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
THE DEVELOPMENT OF DANCE THERAPY ACTIVITIES TO ASSIST SOCIAL
ADAPTATION FOR ELDERLY RESIDENTS RECENTLY MOVED TO THE :
WATSANAWET SOCIAL WELFARE DEVELOPMENT CENTER FOR OLDER
PERSONS AYUTTHAYA
 สุณิสา ชูชัยยะ / SUNISA CHUCHAIYA _____ 166

ถอดคำจากบทความของกัสตง บาเชอลาร์ดเกี่ยวกับศิลปะและงาน เซรามิกของมาร์ค ซากาล

DECODING GASTON BACHELARD'S WORDS ON MARC CHAGALL'S ART AND CERAMICS

กิตสิรินทร์ กิตติสกล / KITSIRIN KITISAKON

ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEPARTMENT OF VISUAL ARTS, FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS,
CHULALONGKORN UNIVERSITY.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาส่วนที่สามของบทความที่ชื่อว่า เลส์ ซอริจินส์ เดอ ลา ลูมิแยร์ เขียนโดยกัสตง บาเชอลาร์ด นักปรัชญาและญาณวิทยาชาวฝรั่งเศสซึ่งเกี่ยวกับงานเซรามิกของมาร์ค ซากาล แม้ว่าบทความส่วนนี้มีขนาดสั้น แต่จากการวิเคราะห์เราพบประเด็นสำคัญสามประเด็นที่สื่อถึงแนวคิดและวิธีการคิดของบาเชอลาร์ดที่มีต่องานศิลปะของศิลปินซึ่งเป็นเพื่อนของเขาผ่านบทประพันธ์นี้

ประเด็นแรกที่เราศึกษาคือความชื่นชมนับถืออย่างยิ่งที่ผู้เขียนมีต่อซากาล บาเชอลาร์ดเน้นย้ำในบทความถึงความชำนาญของศิลปินในการสร้างสรรค์งานเซรามิกที่รูปร่างรูปทรงคล้ายจะมีชีวิตขึ้นมาและอาจมีคุณค่าเทียบเคียงกับงานประติมากรรมในยุคโบราณ นอกจากนี้เขายังร้องขอให้ผู้คนได้เห็นงานเซรามิกของซากาลที่เมื่อได้ยลแล้วจะเกิดความพึงพอใจในการมอง ประเด็นที่สองพิเคราะห์ความมั่งคั่งของการใช้ภาษาอุปมาอุปไมย บาเชอลาร์ดใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับแสงและความร้อนซึ่งไม่เพียงสัมพันธ์กับกรรมวิธีสร้างสรรค์เซรามิกหากแต่เราสามารถแปลความหมายให้ลึกซึ้งไปกว่านี้ได้ การอ้างอิงถึงพระคัมภีร์ไบเบิลก็เป็นส่วนหนึ่งของความมั่งคั่งนี้เช่นกันเนื่องจากผู้เขียนเปรียบศิลปินเหมือนกับ โนอาห์ผู้เป็นอัครบิดร ผู้ที่ถูกเลือกแล้ว และพระผู้เป็นเจ้า ประเด็นสุดท้ายว่าด้วยการตีความศิลปะของซากาลโดยบาเชอลาร์ด กล่าวถึงที่มาของเนื้อหาเรื่องราวที่ซากาลนำมาสร้างเป็นงานศิลปะอันได้แก่ ความทรงจำและประสบการณ์ส่วนตัว พระคัมภีร์ไบเบิล และนิทานของลาฟงแตน ผู้เขียนยังได้สอดแทรกเรื่องปรัชญาของศิลปินซึ่งประกอบด้วย ความเป็นอมตะ ความเพลินใจในการดู และความเพ้อฝัน อันถือเป็นแก่นความคิดในงานศิลปะของซากาล

คำสำคัญ : กัสตง บาเชอลาร์ด, มาร์ค ซากาล, ศิลปะเซรามิก

Abstract

This article aims to analyse the 3rd part of Gaston Bachelard's article, "Les Origines de la Lumière", in which the French philosopher and epistemologist was particularly interested in Marc Chagall's ceramics. Though short, this last section of the aforesaid article revealed 3 essential issues on and by which Bachelard conveyed his thought about his friend's art through his words. The first aspect consists in Bachelard's absolute admiration for Chagall. The author insisted on the artist's mastery in ceramics as the figures became genuinely alive. In addition, he praised Chagall's oeuvre that he implied as precious as the antique sculptures. Moreover, Bachelard asked people to see Chagall's ceramics so that they would engender the pleasure to the eyes. Secondly, the splendor of Bachelard's metaphorical language is to be raised here. His vocabularies concern especially light and flame. Not only they correspond to the process of making ceramics but they could also be interpreted profoundly. Besides, references to the Bible are clearly used as Chagall was compared to Noah, a patriarch, a predestined one and even God. Finally, throughout the text, Bachelard actually explained what Chagall's art truly was. According to the author, personal memories and experiences, the Bible, and La Fontaine's Fables gave Chagall subject matter to create artistically. Furthermore, Chagall's philosophy, too, was the core of his art as Bachelard insinuated that the immortality, the joy of seeing, and the reveries belong to his reasoning.

Keywords : Gaston Bachelard, Marc Chagall, ceramic art

บทนำ

นักปรัชญาและทฤษฎีภาษาชาวฝรั่งเศสคนสำคัญ กัสตง บาเชลาร์ด (Gaston Bachelard) เสียชีวิตใน ค.ศ. 1962 แปลปี่ต่อมาสำนักพิมพ์แพรสเชอะ อุนิแวร์ซิเตร์ เดอ ฟรองซ์ (Presses Universitaires de France) ตีพิมพ์หนังสือที่ชื่อว่า เลอ ดร็วต์ เดอ เรเวร์ (Le droit de rêver) ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมบทความของนักคิดท่านนี้ที่เขียนในระหว่าง ค.ศ. 1939 ถึง ค.ศ. 1962 โดยแบ่งเป็น 3 หมวดหมู่ได้แก่ศิลปะวรรณกรรม และภวังค์ (Arts, Littérature et Rêveries)

บทความชิ้นนี้วิเคราะห์ส่วนที่สามของบทความที่ชื่อว่า เลส์ ซอริจินส์ เดอ ลา ลูมิแยร์ (Les origines de la lumière) ซึ่งอยู่ในหมวดศิลปะ บาเชลาร์ดได้เขียนถึงศิลปินรัสเซีย-ฝรั่งเศส มาร์ค ซากาล (Marc Chagall) ผู้บาเชลาร์ดได้คลุกคลีและสนิทสนม โดยเน้นศึกษาเฉพาะส่วนที่สามของบทความของบาเชลาร์ดที่กล่าวถึงงานประติมากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเซรามิกของศิลปินแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่โด่งดังท่านนี้ (Gaston Bachelard, 1973: 35-37) ที่ได้เริ่มสร้างสรรค์งานเซรามิกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา (Yvonne G. J. M. Joris, 2005: 33)

มารี-ปีแยร์ ลาสซัสอ้างอิงถึงบางส่วนของบทความ เลส์ ซอริจินส์ เดอ ลา ลูมิแยร์ แต่มีได้กล่าวถึงส่วนที่สามของบทความ (Marie-Pierre Lassus, 2010: 113) ในขณะที่ฌ็อง-โคลด มาร์โกแลงกล่าวถึงส่วนที่สามของบทความเพียงเล็กน้อย (Jean-Claude Margolin, 1991: 201) เป็นไปได้ว่าส่วนที่สามของบทความชิ้นนี้ยังไม่มียุทธศาสตร์การวิเคราะห์อย่างละเอียด

จากการวิเคราะห์บทความส่วนที่สามนี้ ปรากฏประเด็นที่สำคัญสามประเด็นได้แก่ ความชื่นชมอย่างสุดซึ้งซึ่งที่บาเชลาร์ดมีต่อซากาล ความคมคายในการใช้ภาษาเปรียบเทียบกับของบาเชลาร์ด และศิลปะของซากาลในทัศนคติของบาเชลาร์ด

III

Quelle merveilleuse époque que la nôtre où les plus grands peintres aiment à devenir céramistes et potiers. Les voilà donc qui font cuire les couleurs. Avec du feu ils font de la lumière. Ils apprennent la chimie avec leurs yeux; la matière, ils veulent qu'elle réagisse pour le plaisir de voir. Ils devinent l'émail quand la matière est encore molle, quand elle est encore un peu terne, à peine luisante. Marc Chagall est tout de suite un maître de cette peinture satanique qui dépasse la surface et s'inscrit dans une chimie de la profondeur. Et dans la pierre, dans la terre, dans la pâte, il sait garder vivant son vigoureux animalisme. Encore une fois, nous en avons la preuve,

il était prédestiné à écrire des fables, à inscrire des fables dans la matière, à sculpter des êtres fabuleux dans la pierre.

Et chez Chagall la vie est si intense que les poissons, en leur vivier pétrifié, gardent leur dynamique de flèches. Si libres aussi sont les oiseaux chagalliens qu'enfermés dans leur cage de pierre ils continuent de voler.

Nous sommes bien devant le bestiaire éternel, le bestiaire créé dès la Genèse, heureusement mis en réserve dans l'Arche de Noé. Allez voir la céramique de Chagall pour que vous sachiez comment tous les animaux du monde s'étaient fraternellement entassés. Cette communauté du vivant, cette éternité de la vie, voilà la philosophie de Marc Chagall. Et la preuve que cette philosophie est concrète, qu'elle est si vraie qu'on peut la peindre, vous la saurez dès que vous aurez comparé, dans l'œuvre de Chagall, la Léda caressant le cygne à la femme lutinée par le coq. Ah! les coqs de Chagall, que feraient-ils sur terre s'il n'y avait pas de femmes? Et leur bec, quel bec!

Déjà, dans une primitive sculpture — est-elle chagallienne ou est-elle assyrienne? — Chagall nous entraîne dans une immense rêverie. La femme-coq accumule toutes les ambivalences, formule toutes les synthèses. Nous sommes ici à la source même de toutes les images vivantes, de toutes les formes qui, dans leur ardeur à paraître, se mêlent, se bousculent, se recouvrent. Le vivant et l'inerte s'associent. Les objets de bois et de pierre deviennent des êtres de chair et de muscles : le violoncelliste est un violoncelle, la cruche est un coq.

Et, du plus loin des âges, les patriarches reviennent nous dire les légendes élémentaires. Marc Chagall a dans l'œil tant d'images que pour lui le passé garde les pleines couleurs, garde la lumière des origines. Encore une fois, tout ce qu'il lit, il le voit. Tout ce qu'il médite, il le dessine, il le grave, il l'inscrit dans la matière, il le rend éclatant de couleur et de vérité.

ภาพที่ 1 กัสตง บาเชลาร์ด, เลส์ ซอริจินส์ เดอ ลา ลูมิแยร์, ส่วนที่สาม

ที่มา : Bachelard, Gaston. (1973). *Le droit de rêver*. 3rd edition. Paris: Presses Universitaires de France, p. 35-37.

1. ความชื่นชมอย่างยิ่งของบาเชลาร์ดต่อซากาล

ตั้งแต่ประโยคแรกผู้เขียนแสดงถึงความปิติยินดีที่ได้อยู่ในยุคอันยอดเยี่ยมนี้ที่จิตรกรผู้ยิ่งใหญ่หลาย ๆ คนรักที่จะเป็นนักเซรามิกและช่างปั้น (Quelle merveilleuse époque que la nôtre où les plus grands peintres aiment à devenir céramistes et potiers.) ซึ่งเหล่าจิตรกรนั้นรวมไปถึงซากาลที่บาเชลาร์ดกล่าวถึงต่อมาในประโยคที่ 6 ในความชื่นชมนี้เราพบว่าผู้เขียนยกย่องฝีมือของศิลปินพร้อมกับเน้นถึงความสำคัญของการได้เห็นงานของซากาล

1.1 ความชำนาญเยี่ยมยอดของซากาล

บาเชลาร์ดเน้นย้ำในบรรทัดที่ 43 ถึง 46 ถึงความปลื้มใจของเขาด้วยการกล่าวถึงงานของซากาลว่า “วัตถุจากไม้และจากหินกลายเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเลือดเนื้อ นักเล่นเชลโลคนนั้นคือเชลโลซินหนึ่ง เหยือกน้ำซินนั้นคือไก่ตัวผู้ตัวหนึ่ง” (Les objets de bois et de pierre deviennent des êtres de chair et de muscles : le violoncelliste est un violoncelle, la cruche est un coq.) พร้อมกับเน้นย้ำการแปรสภาพโดยการใช้ตัวเอียงในคำกริยาเป็น อยู่ คือ ในภาษาฝรั่งเศส (être) จากวัตถุต่าง ๆ งานประติมากรรมของซากาลกลายเป็นสิ่งมีชีวิต

จริงๆ เป็นความจริง จากสิ่งที่ศิลปินให้รูปร่างเหมือนไก่มันได้กลายเป็นไก่ตัวเป็นๆ ซากาลเป็นผู้ให้ชีวิตกับสิ่งที่ไร้ชีวิต

ภาพที่ 2 มาร์ค ซากาล, ไก่ตัวผู้ (Le Coq), 1954, ไล, 47 x 41 cm, Private collection

ที่มา : Benadretti Pellard, Sandra. (2007). **La terre est si lumineuse : Chagall et la céramique.** Paris: Gallimard, p. 144.

นอกจากนี้ในบรรทัดที่ 12 ผู้เขียนกล่าวว่า “เขารู้วิธีรักษาความมีชีวิตของสรรพสัตว์ที่มีพลังของเขา” (...il sait garder vivant son rigoureux animalisme.) ซึ่งตอกย้ำถึงความสามารถของซากาลในการให้ชีวิตหรือรักษาชีวิตของบรรดาสัตว์ที่เขาสร้างขึ้นมาในงานประติมากรรม

ความชื่นชมของบาเซอลาร์ตยังถูกเน้นในประโยคที่เขากล่าวถึงประติมากรรมชิ้นแรกของซากาลโดยการตั้งคำถามว่ามันเป็นประติมากรรมซากาลเลียนหรืออัสซีเรียนกันแน่ (Déjà, dans une primitive sculpture – est-elle chagallienne ou est-elle assyrienne ? - ...) การตั้งคำถามนี้แสดงถึงการเทียบเคียงแนวคิดปะของซากาลหรือซากาลเลียนว่าคล้ายคลึงหรือเทียบเท่ากับศิลปะอัสซีเรียนแห่งยุคโบราณเมื่อซากาลเปรียบเสมือนกับผู้สร้างเก่าแก่แล้ว งานประติมากรรมของเขาจึงเหมือนเป็นต้นกำเนิดของศิลปะแห่งโลกปัจจุบัน ผู้เขียนยังเน้นในบรรทัดที่ 40 เป็นต้นไปว่า “เรานั่นอยู่ต่อหน้าบ่อเกิดของภาพที่มีชีวิตทั้งหมด ต่อหน้ารูปร่างทั้งหลายที่ในความกระตือรือร้นที่จะปรากฏกายออกมานั้นผสมผสานกัน ผลักไสกัน และทับซ้อนกัน” (Nous sommes ici à la source même de toutes les images vivantes, de toutes les formes qui, dans leur ardeur à paraître, se mêlent, se bousculent, se recouvrent.) งานเซรามิกที่ชื่อว่าหญิงผู้หลับไหล ช่อดอกไม้ และวัว แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภาพและรูปร่างรูปทรงเหล่านี้ที่มีความเรียบง่ายแต่ในขณะเดียวกันก็มีความน่าพิศวงคล้ายคลึงกับประติมากรรมอัสซีเรียนดังเสารูปกระต่ายมีปีกและมีศีรษะเป็นคนจากพิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ งานทั้งสองชิ้นล้วนแสดงถึงการ “ผสมผสานกัน ผลักไสกัน และทับซ้อนกัน” ดังที่บาเซอลาร์ตได้ประพันธ์ไว้

ภาพที่ 3 มาร์ค ซากาล, หญิงผู้หลับไหล ช่อดอกไม้ และวัว (Dormeuse, bouquet de fleurs et vache), เซรามิก, 27.3 x 22.9 cm, ขายที่ Sotheby's, London, 1978

ที่มา : http://www.christies.com/lotFinder/lot_details.aspx?intObjectID=4488819

ภาพที่ 4 เสอัสซีเรียน, สมัยพระเจ้าซาร์กอนที่ 2 (721-705 B.C.), อะลาบาสเทอร์ (alabaster), 420 x 436 x 97 cm, Musée du Louvre, Paris

ที่มา : <http://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/winged-human-headed-bull>

1.2 ต้องได้เห็นงานของซากาล

ประเด็นเรื่องความสามารถของศิลปินถูกเสริมด้วยการที่บาเซอลาร์ตต้องการให้เราทุกคนรู้จักงานของซากาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งเซรามิกของศิลปิน ผู้เขียนชักชวนให้ผู้อ่านชมงานเหล่านี้เพื่อที่จะได้เข้าใจว่าสรรพสัตว์ในโลกนั้นกองรวมตัวกันอย่างเป็นพีเป็นน้องอย่างไร : Allez voir la céramique de Chagall pour que vous sachiez comment tous les animaux du monde s'étaient fraternellement entassés. ในประโยคนี้มีการสื่อสารโดยตรงระหว่างบาเซอลาร์ตกับผู้อ่านจากการใช้ประโยคคำสั่ง “จงไปดู” และ “เพื่อที่คุณจะได้รู้” อันเป็นการตอกย้ำถึงความต้องการอย่างแรงกล้าของผู้เขียนที่ต้องการให้ผู้อ่านได้รู้จักงานของซากาลด้วยตาของตัวเอง

บาเซอลาร์ดีใช้การสื่อสารโดยตรงกับผู้อ่านอีกครั้งในบรรทัดที่ 27 โดยกล่าวถึงปรัชญาของซากาลที่ว่าด้วยชุมชนแห่งผู้มีชีวิตและความเป็นนิรันดร์ของชีวิต โดยอ้างว่าหลักฐานที่พิสูจน์ว่าปรัชญาฉบับนี้จับต้องได้และเป็นจริงจนสามารถวาดออกมาได้นั้น ผู้อ่านจะรับรู้ได้เมื่อได้เปรียบเทียบงานของซากาลรูปผู้หญิงที่ถูกไก่ตัวผู้หยอกเข้ากับภาพของเลดาที่กำลังลูบไล้หงส์¹ : Cette communauté du vivant, cette éternité de la vie, voilà la philosophie de Marc Chagall. Et la preuve que cette philosophie est concrète, qu'elle est si vraie qu'on peut la peindre, vous la saurez dès que vous aurez comparé, dans l'œuvre de Chagall, la Léda caressant le cygne à la femme lutinée par le coq. บาเซอลาร์ดีใช้การสื่อสารโดยตรงกับผู้อ่านโดยบอกเป็นนัยถึงความสำคัญของการได้เห็นงานของซากาลว่าผู้อ่านจะรับรู้ปรัชญาของซากาลได้ผ่านการเปรียบเทียบงานศิลปะ ซึ่งการรับรู้ผ่านการเปรียบเทียบนี้ต้องอาศัยสายตาในการเพ่งพิศงาน

นอกจากนี้ตั้งแต่ในย่อหน้าแรกผู้เขียนได้กล่าวถึงความบันเทิงใจในการชมวัตถุซึ่งวัตถุนี้หมายถึงสิ่งที่ศิลปินทั้งหลายสร้างขึ้นมาเป็นงานประติมากรรม : (...) la matière, ils veulent qu'elle réagisse pour le plaisir de voir. การอ้างถึงความเพลิดเพลินใจจากการได้ชมงานศิลปะ (le plaisir de voir) โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเซรามิกของซากาลนั้นแสดงให้เห็นถึงการที่บาเซอลาร์ดีเชิดชูความสามารถของศิลปินท่านนี้

การยกย่องในตัวซากาลและงานเซรามิกของศิลปินเป็นประเด็นแรกที่โดดเด่นอย่างยิ่งของบทความชิ้นนี้ อย่างไรก็ตามการใช้ภาษาของบาเซอลาร์ดีเองก็เป็นอีกจุดสำคัญที่ทำให้บทความนี้สละสลวยและงดงาม

2. ภาษาอุปมาอุปไมยของบาเซอลาร์ดี : แสงและพระคัมภีร์ไบเบิล

จากการวิเคราะห์การใช้ภาษาของบาเซอลาร์ดีในส่วนที่สามของบทความชิ้นนี้นั้นพบว่ามีประเด็นที่สำคัญอยู่สองประเด็น ในอันดับแรกผู้เขียนให้ความสำคัญกับแสงสว่าง รวมไปถึงความร้อนโดยการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง และในอันดับต่อมาคือการอ้างถึงพระคัมภีร์ไบเบิล

2.1 แสงสว่างและความร้อน

บาเซอลาร์ดีใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับแสงสว่างและความร้อนโดยเริ่มตั้งแต่ต้นบทความ : Les voilà donc qui font cuire les couleurs. Avec du feu ils font de la lumière. Ils apprennent la chimie avec leurs yeux ; la matière, ils veulent qu'elle réagisse pour le plaisir de voir. Ils devinent l'émail quand la matière est encore molle, quand elle est

encore un peu terne, à peine luisante. (พวกเขาเหล่านั้นเฝ้าที่ปรุงสีต่างๆให้สุก พวกเขาสร้างแสงสว่างด้วยไฟ เร็วรู้เคมีด้วยสายตาของพวกเขา ส่วนวัตถุนั้นพวกเขาต้องการให้มันตอบสนองขึ้นมาเพื่อความบันเทิงใจในการมอง พวกเขาประมาณการเกิดเคลือบอีนาเมลเมื่อวัตถุนั้นยังไม่แข็งตัว ชีต และมีประกายสะท้อนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น)

แม้ศิลปะเซรามิกจะเกี่ยวข้องกับไฟซึ่งทำให้เราพบคำศัพท์เกี่ยวกับแสงสว่างในบทความ แต่ผู้เขียนได้อธิบายอย่างแยกย่อยถึงวิธีที่นักเซรามิกสร้างสรรค์งานโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ศิลปินปรุงสีให้สุก (Les voilà donc qui font cuire les couleurs.) และด้วยไฟนั้นพวกเขาสร้างแสงสว่าง (Avec du feu ils font de la lumière.) ซึ่งแสงสว่างนั้นบาเซอลาร์ดีเปรียบถึงงานเซรามิกนั่นเอง

ในย่อหน้าสุดท้ายบาเซอลาร์ดีได้ใช้คำศัพท์เกี่ยวกับแสงสว่างอีกครั้ง : Marc Chagall a dans l'œil tant d'images que pour lui le passé garde les pleines couleurs, garde la lumière des origines. Encore une fois, tout ce qu'il lit, il le voit. Tout ce qu'il médite, il le dessine, il le grave, il l'inscrit dans la matière, il le rend éclatant de couleur et de vérité. (มาร์ค ซากาลมีภาพมากมายในดวงตาจนทำให้สำหรับเขาอดีตนั้นยังเต็มไปด้วยสีสันและแสงแห่งต้นกำเนิดทั้งหลาย อีกครั้งที่สิ่งที่เขาอ่าน เขามองเห็นมัน สิ่งที่เขาคิดถึงนั้นเขาก็วาดมัน พิมพ์มัน สีสันลงในวัตถุ ทำให้มันเปล่งประกายด้วยสีสันและความเป็นจริง) “แสงแห่งต้นกำเนิด” อาจหมายถึงแสงที่เกิดขึ้นจากพระผู้เป็นเจ้าเมื่อครั้งปฐมกาลตามพระคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิม² ดังนั้นสำหรับบาเซอลาร์ดีแล้วซากาลเปรียบเสมือนผู้ที่ยังรู้อดีตที่ยังคงสดใส (les pleines couleurs) และคงไว้ซึ่งความกระจ่างแจ้ง (la lumière des origines)

อนึ่ง การใช้คุณศัพท์ “เปล่งประกาย” (éclatant) นั้นเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งเนื่องจากคำๆ นี้แท้จริงแล้วมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน เช่น ดั่ง ใส ก้องกังวาล สด สว่างไสว เหมือนไฟ รวมไปถึง เลอค่า น่าชื่นชม มีคุณค่าอย่างแน่แท้ (Larousse, 2015: éclatant) จากประโยคข้างต้น นอกจากซากาลจะเป็นผู้ที่ทำให้สิ่งที่ตัวเองครุ่นคิดถึงนั้นเปล่งประกายด้วยสีสันและความเป็นจริง แต่เขายังทำให้มันมีพลังทั้งทางเสียงที่หูของมนุษย์สามารถได้ยิน มีความสว่างสดใสเมื่อเราได้ยิน และรวมทั้งมีคุณค่าในตัวมันเองอย่างยิ่งยวด

2.2 พระคัมภีร์ไบเบิล

เป็นที่ทราบกันว่าซากาลสร้างสรรค์ผลงานส่วนใหญ่โดยการใช้หัวข้อในพระคัมภีร์ไบเบิลโดยเฉพาะภาคพันธสัญญาเดิม นอกจากการใช้วลี “แสงแห่งต้นกำเนิด” ในบรรทัดที่ 50 ที่เราได้กล่าวถึงแล้ว บาเซอลาร์ดีอ้างถึงพระคัมภีร์ไบเบิลในบทความโดยเริ่มตั้งแต่บรรทัดที่ 22 ที่ผู้เขียนกล่าว

¹ บาเซอลาร์ดีน่าจะหมายถึงงานจิตรกรรมและภาพร่างรูปเลดากับหงส์ของเลโอนาร์โด ดา วินชี หรือของมีเกลันเจโล ซึ่งงานของศิลปินแห่งสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาทั้งสองนี้เป็นที่รู้จักกันดีในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก

² หนังสือปฐมกาล (1: 3-4) : พระเจ้าตรัสว่า “จงเกิดแสงสว่าง” แสงสว่างก็เกิดขึ้น พระเจ้าทรงเห็นว่าแสงสว่างนั้นดี และทรงแยกแสงสว่างออกจากความมืด

โดยตรงถึงหนังสือปฐมกาลและเรื่องของโนอาห์ : Nous sommes bien devant le bestiaire éternel, le bestiaire créé dès la Genèse, heureusement mis en réserve dans l'Arche de Noé. บาเชอลาร์ด์กล่าวว่าพวกเขาอยู่ต่อหน้าเรื่องเล่าแห่งสัตว์ป่าอันเป็นนิรันดร์ ซึ่งเรื่องเล่านี้ได้ถือกำเนิดขึ้นตั้งแต่หนังสือปฐมกาลและแสนจะโชคดียิ่งที่ถูกเก็บรักษาไว้ในเรื่องของโนอาห์ สัตว์ป่าเหล่านี้ที่อยู่รวมกันบนเรือของโนอาห์เปรียบเสมือนกับสัตว์ที่ซากาลสร้างสรรค์ขึ้นและเก็บรักษาไว้ในงานเซรามิก โนอาห์ช่วยให้สัตว์ป่ารอดชีวิตจากน้ำท่วมโลกและคงอยู่สืบไปเหมือนกับที่ซากาลให้ชีวิตที่เป็นนิรันดร์กับสิ่งสาราสัตว์ในงานของเขา ดังนั้นแล้วสถานะของซากาลจึงไม่ต่างไปจากโนอาห์ผู้ซึ่งพระเจ้าโปรดปราน³

ในย่อหน้าสุดท้ายของบทความ บาเชอลาร์ด์ยังได้เปรียบเทียบอย่างแยบยลซากาลกับอัครบิดร (patriarches) ซึ่งตามพระคัมภีร์ไบเบิลแล้วคือผู้ที่ เป็นบิดาแห่งมวลมนุษยชาติ โดยที่ผู้เขียนกล่าวว่าอัครบิดรนั้นกลับมาเล่าตำนานพื้นฐานของการกำเนิดโลกและสรรพสิ่ง ในขณะที่ซากาลมีภาพมากมายในดวงตาจนทำให้สำหรับเขาอดีตนั้นยังเต็มไปด้วยสีสันและแสงแห่งต้นกำเนิดทั้งหลาย : Et, du plus loin des âges, les patriarches reviennent nous dire les légendes élémentaires. Marc Chagall a dans l'œil tant d'images que pour lui le passé garde les pleines couleurs, garde la lumière des origines.

นอกจากนี้บาเชอลาร์ด์ได้กล่าวในบรรทัดที่ 14 ถึงซากาลตั้งผู้ที่ถูกเลือกแล้วให้เขียนนิทาน ผู้ที่นำนิทานนั้นมาใส่ลงไปในวัตถุที่จับต้องได้ ผู้ที่ปั้นสิ่งมีชีวิตที่แสนวิเศษจากนิทานนั้นลงบนก้อนหิน : (...) il était prédestiné à écrire des fables, à inscrire des fables dans la matière, à sculpter des êtres fabuleux dans la pierre. คำว่าถูกเลือกแล้วนั้น (prédestiné) มีความนัยทางคริสต์ศาสนหมายถึงผู้ที่พระเจ้าเลือกแล้วว่าจะพบกับชีวิตนิรันดร์ ความนัยของประโยคนี้อาจหมายถึงพระเจ้าได้เลือกแล้วให้ซากาลเป็นผู้สร้างสรรค์ แต่การเป็นผู้สร้างสรรค์ของซากาลนั้นอาจเทียบเคียงได้กับการเป็นพระเจ้าได้เช่นกัน

ตามหนังสือปฐมกาลอันเป็นหนังสือเล่มแรกของพระคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิมนั้น พระเจ้าสร้างสรรค์สิ่งต่างๆขึ้นมาจากความไม่มี ในขณะที่เดียวกันซากาลก็เป็นผู้สร้างสรรค์งานศิลปะขึ้นมาและสัตว์ต่างๆในงานก็กลายเป็นสิ่งมีชีวิตดังที่เราได้กล่าวไว้ตอนต้น ยิ่งไปกว่านั้น บาเชอลาร์ดยกให้ศิลปินเป็นนายของจิตรกรรมที่หยาบกร้านดุร้ายที่ก้าวข้ามผ่านพื้นผิวสองมิติและอยู่ในการแปลงสภาพทางเคมีแห่งความลึก (Marc Chagall est tout de suite un maître de cette peinture satanique qui dépasse la surface et s'inscrit dans une chimie de la profondeur.) ผู้เขียนใช้คำคุณศัพท์ "satanique" แปลว่ามีลักษณะเหมือนซาตาน โดยอาจสื่อถึงความหยาบกร้านดุร้ายของภาพบุคคลและสัตว์ที่ปรากฏในงานเซรามิกของซากาล หากแต่การอ้างว่าศิลปินเป็นนายของ

จิตรกรรมนั้นนั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการสื่อถึงซากาลในฐานะคล้ายกับพระเจ้าเนื่องจากพระเจ้าเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่งทั้งปวงรวมไปถึงทูตสวรรค์ทั้งหลายที่ทรงโปรดให้กระทำภารกิจต่างๆ แทนพระองค์ พระองค์จึงเปรียบเสมือนนายของทูตสวรรค์ (จอร์จ เฟอร์กูสัน, 2557: 253-256) ซาตานเองเป็นหนึ่งในทูตสวรรค์ แต่ได้ต่อต้านอำนาจของพระเจ้าและถูกเนรเทศจากสวรรค์ (อิสราเอล พร็ออมเพรียงพันธุ์, 2545: 11-13) จิตรกรรมที่ดูร้ายเยี่ยงซาตานในงานเซรามิกจึงเปรียบเสมือนบ่าวของศิลปินอย่างซากาลที่มีสถานะเทียบพระผู้สร้าง

การใช้ภาษาเปรียบเทียบของบาเชอลาร์ด์จากคำศัพท์เกี่ยวกับแสงไปจนถึงการกล่าวเป็นนัยถึงสถานะพระเจ้าของซากาลสร้างความลุ่มลึกให้กับบทความชิ้นนี้ที่ในขณะเดียวกันผู้เขียนก็ได้พยายามอธิบายศิลปะของซากาลให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจไปพร้อมกันนี้

3. ศิลปะของซากาล

แม้ว่าบาเชอลาร์ด์จะไม่ได้ตีความศิลปะของซากาลอย่างชัดเจนในบทความ แต่เมื่อเราวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏเราจะพบว่าผู้เขียนสอดแทรกหัวข้อสองหัวข้อที่นับเป็นหัวใจของศิลปะของซากาล นั่นก็คือที่มาของงานทั้งหลายของเขาและแนวคิดหลักในการสร้างสรรค์

3.1 ที่มาของงาน

จากการสังเกตงานศิลปะโดยรวมของซากาล เราพบว่าศิลปินนิยมใช้โลกแห่งความฝันเป็นบรรยากาศของเรื่องราวที่มีคน สัตว์ต่างๆ ทิวทัศน์ ดอกไม้ ปรากฏอยู่ดังในผลงานที่ชื่อว่า ฉันทันและหมู่บ้าน

ภาพที่ 5 มาร์ค ซากาล, ฉันทันและหมู่บ้าน (I and the Village), 1911, สีน้ำมันบนผ้าใบ, 192.1 x 151.4 cm, Museum of Modern Art, Mrs. Simon Guggenheim Fund, New York

ที่มา : https://en.wikipedia.org/wiki/I_and_the_Village#/media/File:Chagall_IandTheVillage.jpg

³ หนังสือปฐมกาล (6 : 8-9) : แต่โนอาห์เป็นที่โปรดปรานในสายพระเนตรของพระยาห์เวห์ ต่อไปนี้คือลำดับพงศ์พันธุ์ของโนอาห์ โนอาห์เป็นคนชอบธรรม ดีพร้อมในสมัยของเขา โนอาห์ดำเนินกับพระเจ้า

สิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงของความทรงจำในวัยเด็กของ ซากาลที่รัสเซียประเทศบ้านเกิดที่เขาพยายามจะถ่ายทอดมัน ออกมาในรูปแบบของงานศิลปะ ซึ่งบาเซอลาร์ตก็ได้กล่าวถึงความทรงจำนี้ไว้อย่างแยบยลในข้อความที่เราได้ยกมาแล้ว :
Encore une fois, tout ce qu'il lit, il le voit. Tout ce qu'il médite, il le dessine, il le grave, il l'inscrit dans la matière, il le rend éclatant de couleur et de vérité. (อีกครั้งที่สิ่งที่เขาอ่าน เขามองเห็นมัน สิ่งที่เขาคุ่นคิดถึงนั้น เขาก็วาดมัน และมัน พิมพ์มันลงบนวัตถุ ทำให้มันเปล่งประกายด้วยสีสนับและความเป็นจริง) ดังนั้นงานศิลปะของซากาลซึ่งรวมไปถึงเซรามิกจึงแสดงทัศนคติที่ซากาลมีต่อโลกและเป็นเหมือนภาพสะท้อนความคิดต่อสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเขาตั้งแต่วัยเยาว์ที่ชื่อว่า หลังคาสีแดง ซึ่งแท้จริงแล้วแสดงภาพคู่รักแห่งกรุงปารีสในมุมมองของซากาล (Sandra Benadretti Pellard 2007: 106)

ภาพที่ 6 มาร์ค ซากาล, หลังคาสีแดง (Les Toits rouges), 1953, เซรามิก 4 แผ่น, 66 x 60.5 cm, Private collection
ที่มา : Benadretti Pellard, Sandra. (2007). **La terre est si lumineuse : Chagall et la céramique.** Paris: Gallimard, p. 109.

นอกจากเรื่องราวรอบตัวและความทรงจำของซากาลเอง ตรีทฮาอันแรงกล้าต่อศาสนาคริสต์ก็เป็นอีกที่มาหนึ่งของหัวข้อของงานสร้างสรรค์ของซากาลดังที่เราได้กล่าวไปแล้วข้างต้นในบทวิเคราะห์การใช้ภาษาของบาเซอลาร์ตศิลปินเอง เคยกล่าวไว้ว่าเขานั้นสนใจพระคัมภีร์ไบเบิลมาตั้งแต่ยังเด็กๆ เนื่องจากสำหรับเขาแล้วพระคัมภีร์เป็นแหล่งกำเนิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดตลอดกาลของบทกวี (Jacob Baal-Teshuva 1998: 222) หนึ่งในงานชิ้นเอกของศิลปินคืองานกระจกสีที่สุเหร่ายิวแห่งมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ฮาตาสซาห์-อิบรู กรุงเยรูซาเลม โดยมีหัวข้อในพระคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิมเป็นนวงศวานอิสราเอลทั้ง 12 คนเผ่า (Jean Leymarie 1988) อย่างไรก็ตามแม้ตัวซากาลเองจะมีเชื้อสายยิว แต่เขาก็นำพระคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาใหม่มาใช้เป็นหัวข้อในการสร้างสรรค์งานศิลปะดังเช่นในงานที่ชื่อว่า การตรึงกางเขนสีขาว

ภาพที่ 7 มาร์ค ซากาล, การตรึงกางเขนสีขาว (White Crucifixion), 1938, สีน้ำมันบนผ้าใบ, 155 x 140 cm, Art Institute of Chicago, Chicago
ที่มา: <http://www.wikiart.org/en/marc-chagall/white-crucifixion-1938>

นิทานของลาฟงแตน (Fables de La Fontaine)⁴ เป็นอีกหนึ่งที่มาของหัวข้อที่ศิลปินเลือกใช้ บาเซอลาร์ตเองได้บอกไว้ไว้ดังที่เราได้ศึกษาไปแล้วข้างต้นว่า “ซากาลเป็นผู้ที่ถูกเลือกแล้วให้เขียนนิทาน นำนิทานนั้นมาจารึกลงไปในวัตถุที่จับต้องได้ ป็นสิ่งมีชีวิตที่แสนวิเศษจากนิทานนั้นลงบนก้อนหิน” (...il était prédestiné à écrire des fables, à inscrire des fables dans la matière, à sculpter des êtres fabuleux dans la pierre.) ในระหว่างปี ค.ศ. 1926-1927 ซากาลได้รับจ้างทำภาพประกอบนิทานของลาฟงแตนที่ในที่สุดได้รับการตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1952 (Jacob Baal-Teshuva 1998: 220-222; Ingo F. Walther and Rainer Metzger, 2000: 93) การที่ศิลปินได้หยิบเอานิทานของลาฟงแตนมาเป็นหัวข้อในงานเซรามิกอีกครั้งนั้นแสดงให้เห็นถึงความพึงใจในนิทานที่บอกเล่าเรื่องราวของสัตว์ต่างๆ ผ่านแง่คิดดั่งที่ปรากฏในงานเช่น หม่าป่ากับลูกแกะ หรือ สุนัขจิ้งจอกกับพวงองุ่น

ภาพที่ 8 มาร์ค ซากาล, หม่าป่ากับลูกแกะ (Le Loup et l'agneau), 1950, เซรามิก, 19.5 x 22.5 cm, Private collection
ที่มา : Benadretti Pellard, Sandra. (2007). **La terre est si lumineuse : Chagall et la céramique.** Paris: Gallimard,

⁴ กวีชาวฝรั่งเศสมีอง เดอ ลา ฟงแตน (Jean de La Fontaine) แต่งนิทานของลาฟงแตนในศตวรรษที่ 17 เล่าเรื่องราวผ่านตัวละครซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์ต่างๆ โดยดัดแปลงมาจากนิทานอีสปแห่งยุคกรีกโบราณ (Aesop's Fables)

ภาพที่ 9 มาร์ค ซากาล, สุนัขจิ้งจอกกับพวงองุ่น (Le Renard et les raisins), 1950, เซรามิก, 22.5 x 19.5 cm, Private collection

ที่มา : Benadretti Pellard, Sandra. (2007). **La terre est si lumineuse : Chagall et la céramique**. Paris: Gallimard, p. 46.

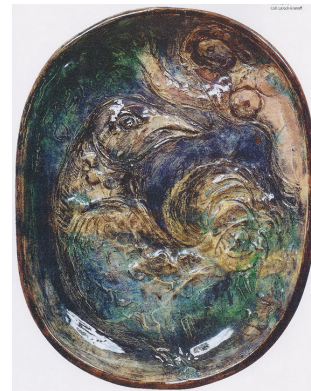
3.2 ปรัชญาของซากกาล

บทความของบาเซอลาร์ตได้เผยถึงแนวคิดของซากกาลในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่เราสามารถสรุปได้สามประเด็นย่อยที่แตกต่างกันดังนี้

ประการแรก แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอมตะแห่งชีวิต บาเซอลาร์ตได้ย้ำอย่างชัดเจนว่าความเป็นอมตะของชีวิตนี้เองคือปรัชญาของซากกาล (...cette éternité de la vie, voilà la philosophie de Marc Chagall.) ดังที่เราได้กล่าวไปแล้วว่า ศิลปินคือผู้สร้าง ดังนั้นจากทัศนคติของบาเซอลาร์ตแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของซากกาลที่ต้องดำรงไว้ซึ่งชีวิตนิรันดร์ของสรรพสิ่งที่เขาได้สร้างสรรค์ขึ้นมา อาจเป็นบุคคลนิรนาม หรือบุคคลเฉพาะนั้นๆ รวมไปถึงสัตว์ในพระคัมภีร์ ตำนาน หรือนิทานเก่าก่อนทั้งหลายเพื่อให้พวกเขามีชีวิตอยู่สืบไปผ่านงานของศิลปิน ผู้เขียนยังได้ย้ำอย่างแนบคายถึงแนวคิดนี้ของซากกาลในบรรทัดที่ 19 โดยกล่าวถึงความเข้มข้น (intense) ของชีวิตของปลาและนกที่ปรากฏในงานของซากกาลว่าเหล่าปลาที่อยู่ในบ่อหินยังคงไว้ซึ่งพลังแห่งการเคลื่อนไหวรวดเร็วดุจลูกศร และพวกนกก็ช่างเป็นอิสระยิ่งนักแม้ว่าจะถูกขังในกรงหินแต่ก็ยังคงบินอยู่ต่อไป (Et chez Chagall la vie est si intense que les poissons, en leur vivier pétrifié, gardent leur dynamique de flèches. Si libres aussi sont les oiseaux chagalliens qu'enfermés dans leur cage de pierre ils continuent de voler.)

ความเพลิดเพลินใจในการได้เห็นก็เป็นอีกประการหนึ่งของปรัชญาของซากกาล เราได้กล่าวไปแล้วข้างต้นถึงความเพลิดเพลินใจในการได้เห็นในแง่มุมของความชื่นชมของผู้เขียนที่มีต่อศิลปิน บาเซอลาร์ตกล่าวว่าศิลปินสร้างสรรค์งานเพื่อความพึงใจในการได้ยลงานนั้นๆ : (...) la matière, ils veulent qu'elle réagisse pour le plaisir de voir. ความพึงใจนี้เป็นทั้งของตัวศิลปินเองและของผู้ที่ได้ยล เป็นเสมือนตัวเชื่อมระหว่างผู้สร้างงานซึ่งก็คือซากกาลกับผู้ชมงานอันรวมไปถึงตัวบาเซอลาร์ตเอง ในการสร้างงานศิลปะหากศิลปินขาดความเพลิดเพลินใจในการได้ชมงานของตนแล้วนั้นคงมีอาจผลิตผลงานที่ควรค่าแก่การได้เห็นและตรึงตราใจผู้ชม

แนวคิดประการสุดท้ายในศิลปะของซากกาลที่บาเซอลาร์ตนำเสนอในบทความชิ้นนี้คืออภิวัดฝัน ผู้เขียนพูดถึงงานประติมากรรมชิ้นแรกของศิลปินก่อนที่จะกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าซากกาลได้นำพวกเราทั้งหลายให้เข้าไปสู่อภิวัดฝันอันยิ่งใหญ่พร้อมกับกล่าวถึงงานประติมากรรม “ผู้หญิง-ไก่” ที่รวบรวมความแตกต่างทั้งหลายแต่ในขณะเดียวกันก็สร้างบทสรุปทั้งปวง : Chagall nous entraîne dans une immense rêverie. La femme-coq accumule toutes les ambivalences, formule toutes les synthèses. แม้ว่าเราไม่ทราบแน่ชัดว่างานประติมากรรม “ผู้หญิง-ไก่” ซึ่งบาเซอลาร์ตอ้างถึงนั้นหมายถึงงานชิ้นใดเป็นพิเศษ แต่สิ่งที่ผู้เขียนบรรยายออกมานั้นสื่อถึงการผสมผสานกันที่ขัดแย้งแต่ลงตัวระหว่างมนุษย์กับสัตว์ เช่นในงาน ไก่ตัวผู้กับผู้หญิง ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตทั้งคู่โดยที่ไก่ตัวผู้นั้นมีสัดส่วนใหญ่กว่าตัวผู้หญิงเปลือย หรืองานเช่น นกสวมมงกุฏ ซึ่งเป็นภาพของนกที่มีศีรษะเป็นหญิงสาวผมยาว

ภาพที่ 10 มาร์ค ซากาล, ไก่ตัวผู้กับผู้หญิง (Coq et femme), เซรามิก, Collection Larock-Granoff

ที่มา : Benadretti Pellard, Sandra. (2007). **La terre est si lumineuse : Chagall et la céramique**. Paris: Gallimard, p. 139.

ภาพที่ 11 มาร์ค ซากาล, นกสวมมงกุฏ (L'Oiseau couronné), 1953, เซรามิก, เส้นผ่านศูนย์กลาง 36.5 cm, Private collection

ที่มา : Benadretti Pellard, Sandra. (2007). **La terre est si lumineuse : Chagall et la céramique**. Paris: Gallimard, p. 143.

งานเหล่านี้สะท้อนโลกแห่งความฝันของชากาลอย่างชัดเจนเพราะในโลกแห่งความเป็นจริงแล้วร่างของโก่ตัวผู้มีขนาดเล็กกว่าร่างของมนุษย์และความสัมพันธ์เชิงกามระหว่างหญิงสาวกับโก่่นั้นเกิดจากจินตนาการอันบรรเจิดของศิลปินนกสวมมงกุฎซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตปนเปกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ก็เป็นผลจากภวังค์ฝันของชากาลเช่นกัน

บทสรุป

ส่วนที่สามของบทความที่ชื่อว่า เลส์ ซอริจินส์ เดอ ลา ลูมิแยร์ แสดงมุมมองส่วนตัวที่ผู้เขียนซึ่งเป็นปราชญ์ผู้รอบรู้มีต่อศิลปินและงานของเขา หากแต่ยิ่งเราเรียนรู้แนวคิดและตัวตนของชากาลผ่านการศึกษาบทความนี้เท่าไร เราก็ยิ่งได้ซึมซับความงดงามของภาษาของบาเซอลาร์ตมากขึ้น ความสำคัญอันยิ่งยวดของบทความชิ้นนี้จึงอยู่ที่การเป็นเหมือนจุดตัดร่วม จุดทับซ้อน ระหว่างศิลปะแห่งภาพ (Image) การนำเสนอภาพตัวแทน (Representation) (ทักษิณา พิพิทกุล, 2559: 19-26) กับศิลปะทางภาษา ทางวรรณกรรม หรือวรรณศิลป์ ถ้อยคำของบาเซอลาร์ตในบทความนำพาเรามาพบกับโลกแห่งจินตนาการของชากาล ในขณะที่เดียวกันชากาลและงานของเขาเองนั้นได้สร้างแรงบันดาลใจต่อการประพันธ์ของบาเซอลาร์ตที่เราได้ศึกษาและชื่นชม ยิ่งไปกว่านั้นความลึนไหลล่องลอยของถ้อยคำอาจเป็นความตั้งใจของตัวผู้เขียนเองที่เรียบเรียงบทความให้คล้ายกับงานที่แสดงโลกเพื่อฝันและไร้ขอบเขตของชากาล

เอกสารอ้างอิง

- จอร์จ เฟอร์กูสัน. (2557). **เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- Ferguson, George. (2014). **Signs and Symbols in Christian Art**. Bangkok: Amarin.
- ทักษิณา พิพิทกุล. (2559). สุนทรียศาสตร์กับศิลปะ : จากการเสนอภาพตัวแทนถึงสุนทรียะเชิงสัมพันธ์. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ**. 17(2): 19-26.
- Pipitkul, Tuksina. (2559, January-June). Aesthetics and Art: From Representation to Relational Aesthetics. **Institute of Culture and Arts Journal**. 17(2): 19-26.
- อิศราพร พร้อมเพรียงพันธ์. (2545). **ซาตานในวรรณกรรมตะวันตกและมารในวรรณกรรมไทย**. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (วรรณคดีเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ถ่ายเอกสาร)
- Prompiengpun, Isaraporn. (2002). **Satan in western literature and Mara in Thai literature**. Thesis, M.A. (Comparative Literature) Bangkok: Graduate School, Chulalongkorn University. (Photocopied).
- Baal-Teshuva, Jacob. (1998). **Marc Chagall 1887-1985**. Köln: Taschen.
- Bachelard, Gaston. (1973). **Le droit de rêver**. 3th edition.

- Paris: Presses Universitaires de France.
- Benadretti Pellard, Sandra. (2007). **La terre est si lumineuse : Chagall et la céramique**. Paris: Gallimard.
- Joris, Yvonne G. J. M. (2005). **Marc Chagall : Keramiek/ Ceramics**. Zwolle: Waanders.
- Lassus, Marie-Pierre. (2010). **Gaston Bachelard musicien : une philosophie des silences et des timbres**. Villeneuve-d'Ascq: Presses Universitaires du Septentrion.
- Larousse. (2015, June). **Dictionnaires de français**. Retrieved June 30, 2015, from www.larousse.fr/dictionnaires/francais/éclatant/27560?q=éclatant#27414
- Leymarie, Jean. (1988). **Marc Chagall. The Jerusalem Windows**. New York: Park Lane.
- Margolin, Jean-Claude. (1991). Bachelard et les arts plastiques. **Artibus et Historiae**. 12(23): 181-206.
- Walther, Ingo F. and Metzger, Rainer. (2000). **Marc Chagall, 1887-1985 : painting as poetry**. Köln: Taschen.

ปราสาทวัดปรังค์ทอง อ.เมือง จ.นครราชสีมา : การซ่อมแปลง ปราสาทเขมรและแรงบันดาลใจรูปแบบพระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมใน ศิลปะลาวล้านช้าง

PRASAT WAT PRANG THONG AT AMPHOE MUENG, NAKHON
RATCHASIMA PROVINCE : THE CONVERTING OF KHMER
TOWERS AND THE INSPIRATION BY THE SQUARE
BELL-SHAPED CHEDI OR BUA LIAM OF LAN CHANG ART

พงศ์พกา ทীবัวบาน / PONGPAKA TEEBUABAN

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

DEPARTMENTHISTORY OF ARTS, FACULTY OF ARCHEOLOGY ,

SILAPAKORN UNIVERSITY

รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง/ASSOC. PROF. RUNGROJ
THAMRUNGRAENG,

DEPARTMENT: HISTORY OF ARTS, FACULTY OF ARCHEOLOGY,

SILAPAKORN UNIVERSITY.

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง ปราสาทวัดปรังค์ทอง อ.เมือง จ.นครราชสีมา : การซ่อมแปลงและแรงบันดาลใจรูปแบบพระธาตุทรงบัวเหลี่ยมในศิลปะลาวล้านช้าง มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอเกี่ยวกับการวิเคราะห์รูปแบบการซ่อมแปลงปราสาทเขมรให้เป็นพระธาตุเจดีย์ โดยได้นำเอาปราสาทวัดปรังค์ทองมาเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์รูปแบบ อธิบายถึงความแตกต่างกันระหว่างปราสาทเขมรกับพระธาตุเจดีย์แบบลาวล้านช้าง ใช้วิธีการอธิบายแยกส่วนประกอบ คือ ส่วนฐาน ส่วนกลาง (เรือนธาตุ) และส่วนยอด บริเวณที่เห็นการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ได้แก่ ส่วนเรือนธาตุ และ ส่วนยอดของปราสาท

ปราสาทเขมรที่อยู่ในบริเวณวัดปรังค์ทองแห่งนี้ แม้จะเป็นปราสาทขนาดเล็ก (จากหลักฐานเดิมเป็นกลุ่มปราสาท 3 หลังและปราสาทหลังนี้ตั้งอยู่ด้านทิศใต้) แต่ปราสาทวัดปรังค์ทองก็มีความน่าสนใจในเรื่องการนำเอารูปแบบพระธาตุทรงบัวเหลี่ยมมาใช้ในการซ่อมแปลง ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พระธาตุทรงบัวเหลี่ยม คือ เจดีย์ที่มีส่วนขององค์ระฆังเป็นทรงสี่เหลี่ยม เป็นเจดีย์ในศิลปะลาวล้านช้าง เริ่มเกิดขึ้นราวต้นพุทธศตวรรษที่ 22 และมีพัฒนาการรูปแบบเรื่อยมา

จากการวิเคราะห์การซ่อมแปลงปราสาทเขมรที่วัดปรังค์ทอง ทำให้เห็นว่า มีการนำเอารูปแบบเจดีย์ในศิลปะลาวมาใช้ในการซ่อมแปลงส่วนยอด เป็นความสัมพันธ์กัน

ระหว่างศิลปะเขมรกับศิลปะลาวในโบราณสถานเดียวกัน เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงศาสนาในสังคม จากการนับถือศาสนาพราหมณ์ หันมานับถือพระพุทธศาสนา รวมถึงการอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มคนลาวอีกด้วย

คำสำคัญ: การซ่อมแปลง, ปราสาทเขมร , เจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม

Abstract

The article entitled PRASAT WAT PRANG THONG AT AMPHOE MUENG, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE: THE CONVERTING OF KHMER TOWERS AND THE INSPIRATION BY THE SQUARE BELL-SHAPED CHEDI OR BUA LIAM OF LAN CHANG ART aims to present an analysis of the converting of Khmer Towers to Chedi in the example of Prasat Wat Prang Thong.

There were some differences between Khmer Towers (or Khmer Prasat) and Lan Chang Chedi. The explanation included the compositions of Khmer Towers: Base portion, the body of Prasat (Ruen That) and the top of this Prasat. The most changes that could be seen were the body and the top of the Prasat.

Although the Khmer Towers at Wat Prang Thong

was small, but it was so interesting about the style of converting. They chose the style of Square Bell-Shaped Chedi (Bua Liam) of Lan Chang Art for converting to new Chedi. It has been a famous style in Northeast of Thailand since 22nd Century Buddhist Era.

The study of converting Prasat Wat Prang Thong found that the use of Square Bell-Shaped Chedi of Lan Chang Art to converting the top of Prasat was an intermixture of the Khmer arts and Lao arts in the same archaeological site. So the site was a symbol showing a change of religious belief from Brahmanism to Buddhism and emigration of people from Laos.

Keywords: Converting, Khmer Towers, the Square Bell-Shaped Chedi

บทนำ

ครั้งแรกสร้างปราสาทในวัฒนธรรมเขมร ส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์ เราจึงพบหลักฐานประเภท ศิวลึงค์, ทับหลังจำหลักภาพ หรือ รูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ด้วยเสมอ มีการสร้างตามคติศูนย์กลางจักรวาล ปราสาทจึงเป็นสถานที่สถิตของเทพเจ้าหรือเรียกว่า เทวสถาน และมักจะถูกสร้างโดยพระมหากษัตริย์ (สมเดชม. ลีลามโนธรรม, 2551 : 36) เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง จ.บุรีรัมย์

เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 หลังรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นช่วงเวลาที่วัฒนธรรมเขมรในภาคอีสานเริ่มเสื่อมลง และระยะต่อมามีการนับถือพระพุทธศาสนาในนิทายเถรวาทแพร่หลายมากขึ้น และได้เข้ามาในภาคอีสานในช่วงเวลาไล่เลี่ยกับวัฒนธรรมลาว โดยที่เมื่ออำนาจของวัฒนธรรมเขมรเสื่อมลงแล้ว หัวเมืองบริเวณนี้ต่างก็พยายามตั้งตัวเป็นอิสระ เจ้าฟ้าผู้มได้พยายามรวบรวมหัวเมืองในอีสานเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรลาว (มหาสิลา วีระวงศ์, 2535 : 33) การเคลื่อนไหวของคนในบริเวณนี้ทำให้ปราสาทเขมรหลายแห่งที่ถูกทิ้งร้าง มีการซ่อมแปลงรูปแบบให้เป็นพระธาตุเจดีย์

ปราสาทเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีจารึกเกี่ยวกับการซ่อมแปลงรูปแบบ คือ ปราสาทศรีขรภูมิ อ.ศรีขรภูมิ จ. สุรินทร์ มีการจารึกอักษรธรรมอีสานเกี่ยวกับการสร้างเป็นมหาธาตุทั้งหมด 3 องค์ถวายเป็นพุทธบูชาเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนา (สมมาตร เกิดผล, 2529 : 43) จากการศึกษาดังกล่าวได้นำมาสู่การวิเคราะห์การซ่อมแปลงของปราสาทวัดปรังค์ทอง อ.เมือง จ.นครราชสีมา

สำหรับรูปแบบพระธาตุเจดีย์ที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น มีรูปแบบหนึ่งที่นิยมสร้าง คือ พระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม หรือที่เรียกว่า ทรงระฆังสี่เหลี่ยม รูปแบบนี้เริ่มเกิดขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 ตรงกับสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2555 : 65) เป็นพระธาตุที่มีองค์ระฆังสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ รูปทรงที่ค่อนข้างป้อม และตั้งอยู่บนฐานเตี้ย พระธาตุเจดีย์สำคัญในยุคแรกๆ เช่น พระธาตุ

ศรีสองรัก จ.เลย และอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมเป็นเอกลักษณ์ในศิลปะลาวล้านช้างด้วย

พระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมอีกแห่งหนึ่งที่สำคัญ คือ พระธาตุพนม จ.นครพนม เป็นเจดีย์ที่มีเรือนธาตุสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่แบบปราสาท ต่อยอดเจดีย์ด้วยรูปทรงบัวเหลี่ยม ผู้ศึกษามีข้อสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์เรื่องรูปแบบระหว่างปราสาทวัดปรังค์ทองและรูปทรงพระธาตุที่มีแบบอย่างจากธาตุพนม จึงได้นำมาวิเคราะห์ในบทความนี้

เนื้อหา

รูปแบบปราสาทวัดปรังค์ทอง

ปราสาทวัดปรังค์ทอง เป็นปราสาทก่ออิฐองค์เดียวจากหลักฐานที่พบปัจจุบัน พบว่าเป็นตำแหน่งปราสาทด้านทิศใต้ จากร่องรอยฐานปราสาททั้งหมดสามหลัง (กรมศิลปากร, กองโบราณคดี, 2538 : 27) ฐานปราสาทก่อด้วยศิลาแลงและหินทราย ปัจจุบันวัดปรับพื้นที่โดยรอบทำให้ไม่ทราบรายละเอียดรูปแบบฐานที่ใช้

เรือนธาตุอยู่ในแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุม (ภาพที่ 1) ทำประตูทางเข้า-ออกด้านทิศตะวันออก อีก 3 ด้านทำเป็นประตูหลอก (ภาพที่ 2) ผังภายนอกและภายในมีการฉาบทับด้วยปูนตั้งแต่เรือนธาตุไปจนถึงยอดปราสาท ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะที่สร้างขึ้นสมัยหลังในการซ่อมแปลง ตรงบริเวณเหนือกรอบประตูทางเข้า มีทับหลังหินทรายจำหลักภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ (ภาพที่ 3) ผังภายในมีภาพจิตรกรรมเขียนไว้ เป็นจิตรกรรมช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ปัจจุบันลบเลือนมากพอสมควร (อนุวิทย์ เจริญศุกุล, 2529 : 80) ส่วนยอดปราสาท มีชั้นนิเวศแบบปราสาทเขมรขึ้นไป 1 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นรูปทรงกรวยสี่เหลี่ยม (ภาพที่ 4)

สำหรับหลักฐานทับหลังสลักภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ จัดอยู่ในศิลปะบันทายศรี ประมาณครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 16 จากลักษณะของสิงห์मुखหรือหน้าสิงห์ที่คาบท่อนพวงมาลัย และด้านล่างของท่อนพวงมาลัยมีอุบะดอกไม้แทรกอยู่ระหว่างลายใบไม้ม้วน (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2551 : 97) ทับหลังที่เป็นตัวอย่างสมัยเดียวกัน เช่น ทับหลังที่ปราสาทบันทายศรี ประเทศกัมพูชา (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 1 ปราสาทวัดปรังค์ทองเรือนธาตุอยู่ในแผนผังสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุม

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพที่ 2 ปราสาทวัดปรังค์ทองด้านทิศตะวันออก
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพที่ 3 ทับหลังจำหลักภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ
เหนือกรอบประตูทิศตะวันออก
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพที่ 4 ส่วนยอดปราสาทวัดปรังค์ทองถูกซ่อมแปลงเป็น
ทรงกรวยสี่เหลี่ยม
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพที่ 5 ทับหลังปราสาทประธาน ด้านทิศตะวันออก ปราสาท
บันทายศรี ประเทศกัมพูชา

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2557

การซ่อมแปลงปราสาทวัดปรังค์ทอง

ส่วนฐาน

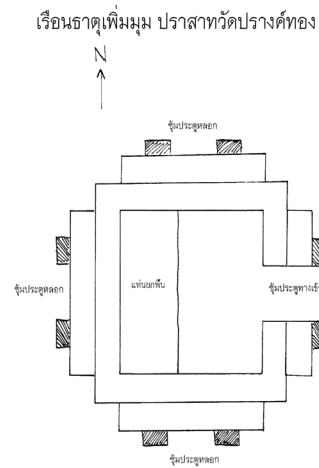
สำหรับส่วนฐานนั้นอาจจะไม่ได้มีการซ่อมแปลงหรือเปลี่ยนวัสดุใหม่ เพราะมีการปรับพื้นที่ของวัด ทำให้ ศิลาล้างและหินทรายที่พบจมอยู่ในดิน ไม่สามารถวิเคราะห์รูปแบบฐานได้ สันนิษฐานว่าคงเป็นวัสดุเดิมที่มีมาตั้งแต่ครั้งแรกสร้างปราสาทเขมร

ส่วนกลาง (เรือนธาตุ)

ส่วนเรือนธาตุ รูปแบบที่ยังคงมีความเกี่ยวข้องกับปราสาทเขมรอยู่ คือ การทำเรือนธาตุเพิ่มมุม(ภาพที่6-7) โดยการทำเรือนธาตุเพิ่มมุมเป็นรูปแบบที่นิยมในศิลปะเขมร สมัยเมืองพระนคร (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2551 : 34) ส่วนในศิลปะเขมร สมัยก่อนเมืองพระนครนั้น เรือนธาตุปราสาทจะไม่มี การเพิ่มมุมใดๆ ตัวอย่างเช่น ปราสาทภูมิโปน จ.สุรินทร์ (ภาพที่8-9) และนอกจากนั้น ยังมีพื้นที่ว่างภายในเรือนธาตุ เช่นเดียวกับปราสาทเขมรที่จะเอาไว้ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การหันทิศประตูทางเข้ามีความสัมพันธ์กับปราสาทเขมร คือ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ซึ่งส่วนใหญ่ที่นิยมหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเพราะว่าถือเป็นทิศมงคล แต่จะมีบางแห่งที่แตกต่างออกไปตามพื้นที่ตั้ง เช่น ปราสาทหินพิมาย ที่หันหน้าไปทางทิศใต้ ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ สันนิษฐานไว้ว่า เป็นการหันเข้าหาเส้นทางคมนาคมที่ตัดมาจากเมืองพระนคร (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2551 : 130) และนอกเหนือจากนั้นมีรูปแบบการทำช่องประตู คือ มีการทำประตูทางเข้าและทำประตูหลอก 3 ด้าน ตัวอย่างเช่น ปราสาทเมืองต่ำ จ.บุรีรัมย์

สำหรับองค์ประกอบอื่นๆ บริเวณเรือนธาตุที่มีความแตกต่างออกไปจากรูปแบบปราสาทเขมร คือ การทำแท่นปูนก่ออิฐยกพื้น โดยที่ทำได้กับผนังด้านใน (ภาพที่7) สันนิษฐานว่าน่าจะทำขึ้นเพื่อใช้ในการประดิษฐานพระพุทธรูป เพราะมีพื้นที่ภายในส่วนเรือนธาตุที่จะสามารถเข้าไปกราบไหว้ และ การใช้ปูนฉาบที่ผนังด้านใน มีการเขียนภาพจิตรกรรมไว้ อาจเป็นความตั้งใจที่จะให้คนสามารถเข้าไปพื้นที่ภายในได้ ปัจจุบันแท่นยกพื้นที่ติดผนังดังกล่าว ไม่พบรูปเคารพเดิม มีเพียงเสาประดับกรอบประตูที่ทางวัดรวบรวมไว้ และพระพุทธรูปขนาดเล็กที่ชาวบ้านนำไปตั้งบูชา (ภาพที่ 10)

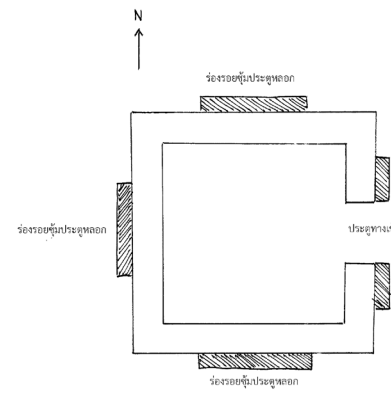

ภาพที่ 6 เรือนธาตุปราสาทวัดปราสาททอง ด้านทิศตะวันออก
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558

ภาพที่ 7 ลายเส้นเรือนธาตุปราสาทวัดปราสาททอง
ที่มา : เขียนภาพโดยผู้เขียน 26 กันยายน 2559

เรือนธาตุไม้ทำเพิ่มมม ปราสาทภูมิโปน

ภาพที่ 8 เรือนธาตุไม้เพิ่มมม ปราสาทภูมิโปน จ.สุรินทร์
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2558

ภาพที่ 9 ลายเส้นเรือนธาตุปราสาทภูมิโปน
ที่มา : เขียนภาพโดยผู้เขียน 26 กันยายน 2559

ภาพที่ 10 แทนยกพื้นที่วางสิ่งของต่างๆไว้ภายในเรือนธาตุปราสาทวัดปราสาททอง
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558

ส่วนยอด

สำหรับส่วนยอดของปราสาทวัดปราสาททอง ส่วนที่ยังคงมีความสัมพันธ์กับรูปแบบปราสาทเขมรอยู่ นั่นคือ การทำชั้นวิมานขึ้นไป 1 ชั้น (ภาพที่ 11 และ ภาพที่ 14)

การทำชั้นวิมานของปราสาทเขมร คือ การจำลองเรือนธาตุ โดยจะลดขนาดแล้ววางซ้อนขึ้นไปเป็นชั้นหลังคาในแต่ละชั้นจะมีช่องบัญชีอยู่ตรงกลาง ทำเป็นแนวคานตั้งคานนอน แทนตำแหน่งประตูของเรือนชั้นซ้อน มีส่วนที่เรียกว่า บรรพแถลงและนาคปัทม์ ประดับที่ด้านและมุมของปราสาท ตัวอย่างเช่น ส่วนยอดปราสาทหินพิมาย (ภาพที่ 12)

ถัดขึ้นไปจากชั้นวิมานของปราสาทวัดปราสาททอง เป็นส่วนที่มีความแตกต่างจากปราสาทเขมร คือ เป็นส่วนที่มีรูปทรงกรวยสี่เหลี่ยม (ภาพที่ 13) มีความคล้ายคลึงกับยอดพระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมในศิลปะลาวล้านช้าง ยกตัวอย่างเช่น พระธาตุเจดีย์ที่วัดหน้าพระธาตุที่ อ.ปากธงชัย จ.นครราชสีมา (ภาพที่ 15-16) ลักษณะเป็น พระธาตุที่มีเรือนธาตุสี่เหลี่ยมสูง และต่อด้วยยอดพระธาตุทรงบัวเหลี่ยมอยู่ในกลุ่มรูปแบบพระธาตุอีสาน กลุ่มฐานสูง (วิโรฒ ศรีสุโร, 2539 : 33) ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับพระธาตุพนม จ.นครพนม

ในประวัติวัดหน้าพระธาตุ ที่อำเภอปากธงชัย เคยเป็นวัดร้างมาก่อน และไม่มีประวัติการสร้างพระธาตุเจดีย์ แต่จากอายุสมัยของสิมและภาพจิตรกรรมที่อยู่ภายในสิม วัดน่าจะสร้างในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ (กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2529 : 41) ซึ่งใกล้เคียงกับอายุสมัยของภาพจิตรกรรมในเรือนธาตุปราสาทวัดปราสาททอง เพราะฉะนั้นปราสาทวัดปราสาททอง สันนิษฐานส่วนยอดว่าน่าจะเป็นการทำแบบทรงบัวเหลี่ยมเช่นเดียวกับที่วัดหน้าพระธาตุ แต่ใช้ส่วนเรือนธาตุของปราสาทเขมรเดิม

ภาพที่ 11 ช่องบัญชีเหนือเรือนธาตุด้านทิศตะวันออก ปราสาทวัดปราสาททอง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558

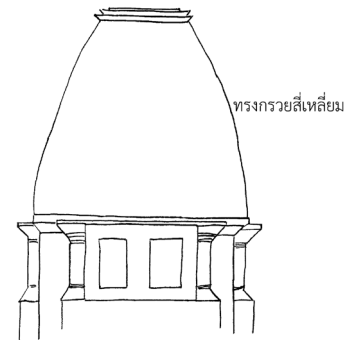

ภาพที่ 12 การทำชั้นวิมานและประดับนาคปัทม์ในปราสาทเขมร (ปราสาทหินพิมาย)

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2557

ภาพที่ 13 ยอดปราสาทวัดปราสาททอง อ.เมือง จ.นครราชสีมา
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2558

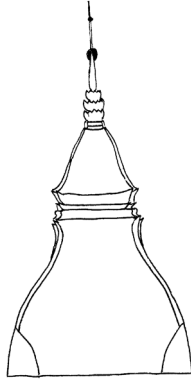
ช่องวิมาน ส่วนยอดปราสาทวัดปราสาททอง

ภาพที่ 14 ลายเส้นยอดปราสาทวัดปราสาททอง
ที่มา : เขียนภาพโดยผู้เขียน 26 กันยายน 2559

ภาพที่ 15 ยอดพระธาตุที่วัดหน้าพระธาตุ อ.ปากธงชัย จ.นครราชสีมา

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2559

ภาพที่ 16 ลายเส้นยอดพระธาตุที่วัดหน้าพระธาตุ
ที่มา : เขียนภาพโดยผู้เขียน 26 กันยายน 2559

รูปแบบพระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมกับความ
แพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม คือ เจดีย์ทรงระฆังที่มีส่วนของ
องค์ระฆังอยู่ในผังรูปสี่เหลี่ยม ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนชุกฐาน บัว
คว่ำ-บัวหงาย เป็นรูปแบบที่มักพบในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ มีพัฒนาการรูปแบบมาจากหลายทาง เช่น อยูทธยา ล้าน
นา และเขมร พระธาตุที่น่าจะเป็นต้นแบบในยุคแรกๆ คือ
พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้าย จ.เลย เป็น พระธาตุอีสานกลุ่ม
ฐานต่ำ (วิโรฒ ศรีสุโร, 2539 : 12) พระธาตุศรีสองรัก จะตั้งอยู่
บนฐานบัวคว่ำบัวหงาย มีส่วนขององค์ระฆังอยู่ในผังสี่เหลี่ยม
ต่อด้วยปล้องโฉนและปลียอดทรงเหลี่ยมรับกับองค์ระฆัง
และนอกจากนั้นพระธาตุองค์นี้มีความสำคัญ มีจารึกกล่าวถึง
ความสัมพันธ์กันระหว่างอโยธยาและล้านช้างอีกด้วย พระธาตุ
ที่มีลักษณะคล้ายๆกัน ตัวอย่างเช่น เจดีย์ที่วัดสาวสุวรรณ
อ.เมือง จ.หนองคาย (ภาพที่ 17)

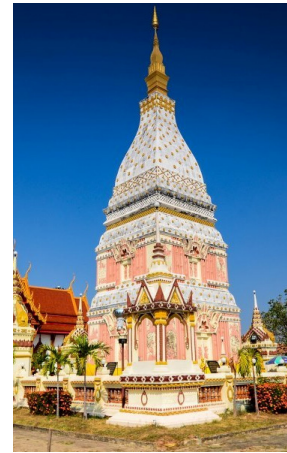
พระธาตุบัวเหลี่ยมมีอีกกลุ่มหนึ่งที่รู้จักกันแพร่หลาย
คือ กลุ่มที่เรียกกันว่า แบบพระธาตุพนม หรือ พระธาตุอีสาน
กลุ่มฐานสูง (วิโรฒ ศรีสุโร, 2539 : 32) เป็นพระธาตุเจดีย์ที่มี
เรือนธาตุสี่เหลี่ยมแบบปราสาท และต่อด้วยรูปทรงกรวย
สี่เหลี่ยม หรือที่เรียกกันว่า ทรงบัวเหลี่ยม ด้วยเหตุที่พระ
ธาตุพนม เป็นพระธาตุสำคัญของคนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง ทำให้
เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่นิยมนำเอาไปสร้างพระธาตุเจดีย์ในที่
ต่างๆ เช่น พระธาตุเรณู อ.เรณูนคร จ.นครพนม (ภาพที่ 18)
หรือ พระพุทธรูปบัวบก จ.อุดรธานี (ภาพที่ 19)

จะเห็นได้ว่า พระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม เป็นรูป
แบบที่มีพัฒนาการตามงานช่างแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่าง
กันไป มีทั้งที่เป็นเจดีย์ประธาน และเจดีย์รายอยู่ภายในวัด
ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะลาวล้านช้างที่แพร่เข้า
มาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 17 พระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมวัดสาวสุวรรณ
จ.หนองคาย

ที่มา : http://www.archae.su.ac.th/art_in_thailand/?q=node/399

ภาพที่ 18 พระธาตุเรณู อ.เรณูนคร จ.นครพนม
ที่มา : <https://mangporlml.wordpress.com/2014/11/05/พระธาตุเรณู/>

ภาพที่ 19 พระพุทธรูปบัวบก อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี
ที่มา : <http://www.oknation.net/blog/KeepHealthy/gallery/50134>

สรุปความเหมือนและต่าง : ปราสาทเขมรวัด
ปราสาททองกับพระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม

ส่วนฐาน

ฐานปราสาทเขมร ส่วนมากจะทำจากศิลาแลง และ
ทำเป็นฐานเดียวกับพื้น มักจะทำลวดบัวลูกฟัก ตัวอย่างเช่น
ฐานปราสาทศรีขรภูมิ จ.สุรินทร์ (ภาพที่ 20) และต่อขึ้นมา
ด้วยเรือนธาตุสี่เหลี่ยม ส่วนพระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมรุ่น
แรกๆ เช่น พระธาตุศรีสองรัก จ.เลย องค์ระฆังจะตั้งอยู่บนชุด
ฐานบัวคว่ำบัวหงาย (ภาพที่21) ในขณะที่รูปแบบพระ
ธาตุพนม ฐานจะเรียบกับพื้น มีเรือนธาตุสูง สำหรับปราสาท
วัดปราสาททอง มีความสัมพันธ์กับรูปแบบพระธาตุเจดีย์ ที่รับ
เอารูปแบบจากพระธาตุพนมมาสร้าง จึงมีลักษณะส่วนฐานที่มี
ความเหมือนกัน คือ จะเป็นฐานเรียบกับพื้น

ส่วนกลาง (เรือนธาตุ)

เรือนธาตุของปราสาทเขมร จะอยู่ในแผนผังสี่เหลี่ยม
จัตุรัส มีทั้งเพิ่มมุมและไม่เพิ่มมุม จะมีพื้นที่ภายใน เรือนธาตุ
เรียกว่า “ห้องครรภคฤหะ” ใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมทาง
ศาสนา ส่วนพระธาตุเจดีย์ที่มีรูปแบบมาจาก พระธาตุพนม
ส่วนเรือนธาตุจะทำเป็นเรือนธาตุสองชั้น คือ มีการทำเรือน
ธาตุชั้นไปอีกชั้นหนึ่ง (ภาพที่22) และบางแห่งที่เป็นการ
จำลองพระธาตุพนมไปจะทำการเป็นเรือนธาตุทึบ ตัวอย่างเช่น
พระพุทธรูปทาบัวก จ.อุดรธานี (ภาพที่19) สำหรับปราสาทวัด
ปราสาททอง เรือนธาตุมีความเป็นเขมรออยู่เพราะมีพื้นที่ภายใน
และเรือนธาตุทำเพิ่มมุม

ส่วนยอด

ยอดปราสาทเขมร จะมีการทำเรือนชั้นซ้อนกันลด
หลั่นขึ้นไป ในแต่ละชั้นจะมีการจำลองลักษณะของเรือน คือ มี
ช่องหน้าต่างเรียกว่า “ช่องบัญชร” และในแต่ละชั้นจะมีบรรพ
แถลงและนาคปกประดับที่ด้านและมุม (ภาพที่12) ส่วนพระ
ธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม ส่วนขององค์ระฆัง หรือ ส่วนยอด จะ
เป็นลักษณะรูปทรงกรวยสี่เหลี่ยม สำหรับปราสาทวัด ปราสาท
ทอง ส่วนยอดมีการซ่อมแปลงขึ้นใหม่ จึงทำให้มีรูปแบบเป็น
ทรงกรวยสี่เหลี่ยมคล้ายพระธาตุทรงบัวเหลี่ยม

ภาพที่ 20 ฐานปราสาทศรีขรภูมิ จ.สุรินทร์
ที่มา : ภาพถ่ายโดย ธนภัทร์ ลิ้มหัสณกุล วันที่ 3 มีนาคม
2558

ภาพที่ 21 ฐานบัวของพระธาตุศรีสองรัก จ.เลย
ที่มา : <http://chiangmaiairportthai.com/th/popular-destinations/872/พระธาตุศรีสองรัก>

ภาพที่ 22 เรือนธาตุ 2 ชั้น พระธาตุพนม จ.นครพนม
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2558

เมืองนครราชสีมา : ประวัติศาสตร์และกลุ่มคน

เมืองนครราชสีมา หรือ โคราช เป็นเมืองที่มีความ
สำคัญทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่บริเวณภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ เพราะเป็นหัวเมืองอีสานที่มีขนาดใหญ่ และอยู่ใน
ตำแหน่งบริเวณที่สามารถติดต่อกับพื้นที่ ภาคกลางได้
สะดวกอีกด้วย

เมืองนครราชสีมาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ใน
ประวัติศาสตร์ไทยอยู่หลายครั้ง ตัวอย่างเช่น พ.ศ. 2321 สมัย
กรุงธนบุรี เกิดสงครามกับกรุงศรีสัตนาคนหุต มีการรวบรวม
กำลังพลที่นครราชสีมา และเมื่อตีสำเร็จได้ทรงอัญเชิญ พระ
แก้วมรกตและพระบางมายังกรุงธนบุรี รวมถึงกวาดต้อน
ครอบครัวลาวมาด้วย (อรุณวรรณ เหล่าภักดี , 2531: 116)
หรือ ในรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เกิด
กบฏเจ้าอนุวงศ์ มีการยกทัพลงมาถึงเมืองนครราชสีมา และ
เกิดวีรกรรมของคุณหญิงโม หรือ ย่าโม เป็นที่เคารพนับถือ
อย่างมากของคนโคราช

สำหรับ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมือง
นครราชสีมา ถ้าหากแบ่งตามเกณฑ์เชื้อชาติ มีอยู่ 2 กลุ่มหลัก
คือ ลาวเวียง หรือ ลาวเวียงจันทร์ จะอาศัยอยู่บางส่วนของ
เมือง และ ไทยโคราช มาจากสำเนียงการพูด เป็นประชากร
กลุ่มใหญ่ของเมืองนครราชสีมา (อรุณวรรณ เหล่าภักดี ,
2531 : 280)

กลุ่มไทยโคราช เป็นกลุ่มที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของ
เมืองนครราชสีมา เพราะมีสำเนียงการพูดและภาษาที่ต่าง
ต่างจากกลุ่มอื่น และมีการละเล่นเป็นของตัวเอง เช่น เพลง

โคราช ส่วนกลุ่มลาวเวียง หรือไทยอีสาน เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้ ส่วนใหญ่อาจมีการอพยพเข้ามามากเมื่อครั้งสงครามปราบปรามเมืองเวียงจันทน์ในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งมีการกวาดต้อนครอบครัวลาวเข้ามาในหัวเมืองชั้นใน (อรุณวรรณ เหล่าภักดี , 2531 : 282)

จากภาวะสงครามในยุคสมัยต่างๆ ทำให้มีกลุ่มคนที่หลากหลายอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงเมืองนครราชสีมาด้วย การอพยพของกลุ่มคนลาวเวียง ก็เป็นอีกจำนวนหนึ่งที่สันนิษฐานว่าน่าจะมีจำนวนมากพอสมควร อาจเป็นกลุ่มคนที่จะสามารถสร้างงานศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของลาวในภาคอีสานได้ เช่น พระธาตุทรงบัวเหลี่ยม

บทสรุป

การวิเคราะห์รูปแบบการซ่อมแปลงปราสาทวัดปราสาททองที่ได้กล่าวมาข้างต้น สันนิษฐานได้ว่า ปราสาทวัดปราสาททองเป็นปราสาทในวัฒนธรรมเขมร จากหลักฐานทับหลังที่พบในแหล่งโบราณสถาน เป็นเครื่องยืนยันว่าเป็นปราสาทในวัฒนธรรมเขมรมาก่อน กำหนดอายุสมัยอยู่ที่ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 16 และถูกซ่อมแปลงโดยมีการใช้รูปแบบพระธาตุทรงบัวเหลี่ยมในศิลปะลาวล้านช้าง เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 23-24 สันนิษฐานจากรูปแบบที่มีการเริ่มสร้างเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในพุทธศตวรรษที่ 22 และมีการพัฒนารูปแบบในสมัยต่อมา

หลักฐานโบราณสถานแห่งนี้ เป็นสถานที่ที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนศาสนาที่นับถือของกลุ่มคน โดยเปลี่ยนแปลงจากศาสนาพราหมณ์เป็นพุทธศาสนา ที่มีแพร่หลายขึ้นอีกครั้งในช่วงสมัยวัฒนธรรมลาว หลังสิ้นสมัยวัฒนธรรมเขมรพุทธศตวรรษที่ 18 ลงมา ทั้งนี้ พุทธศาสนาเถรวาท ได้พบปะปนอยู่ในภาคอีสานอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี จากหลักฐานใบเสมา และ พระพุทธรูป แต่ด้วยช่วงก่อนหน้าพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณนี้อยู่ภายใต้วัฒนธรรมเขมร ทำให้ศาสนาพราหมณ์แพร่หลายมากกว่า

นอกเหนือจากนั้น การอพยพของคนลาว หรือที่เรียกว่า ลาวเวียงจันทน์ในหลายช่วงเวลา ก็น่าจะมีจำนวนมากพอที่จะสามารถสร้างงานศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของคนลาวได้ด้วยเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

กองโบราณคดี กรมศิลปากร (2529). **ทะเบียนโบราณสถานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เล่ม 1 จ.นครราชสีมา .อุบลราชธานี และจ.ยโสธร.** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

Office of Archaeology, Fine Arts Department (1986). **Book of archaeological sites in Northeast of Thailand(Book1 Nakhonratchasima, Ubonratchathani and Yasothon).** Bangkok : Fine Arts Department.

กองโบราณคดี กรมศิลปากร (2535). **ทำเนียบโบราณสถาน**

ขอมในประเทศไทย เล่ม 1 จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาพันธ์.

Office of Archaeology, Fine Arts Department (1992).

Book of Khmer archaeological sites in Thailand (Book1 Nakhonratchasima).

Bangkok : Samapan printing press.

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2551). **ปราสาทขอมในดินแดนไทย ความเป็นมาและข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.

Rungroj Thamrungraeng. (2008). **Khmer Towers in Thailand : Backgrounds and the information about History of Art.** Bangkok : Matichon.

วิโรฒ ศรีสุโร (2539). **ธาตุอีสาน.** กรุงเทพฯ: บริษัท เมฆาเพรส จำกัด.

Viroj Srisuro. (1996). **TAAD ISAN.** Bangkok : Mekhapress Co.,Ltd.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2555). **เจดีย์ พระพุทธรูป stupedam ลิม ศิลปะลาวและอีสาน.** กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.

Sakchai Saisingha. (2012). **Chedi , Buddha image, painting, Ordination hall in the Arts of Laos and Isaan.** Bangkok : Museum Press book publisher.

ลีลา วีระวงศ์ (2540). **ประวัติศาสตร์ลาว.** กรุงเทพฯ: มติชน.

Sila Weerawong. (1997). **History of Laos.** Bangkok Matichon.

สมเดช ลีลามโนธรรม. (2551, กรกฎาคม – ธันวาคม). **ปราสาทหินพนมวัน. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ.** 10(1): 34-39.

Somdaj Leelamanotham. (2008, July-December). **Prasat Panomwan. Institute of Culture and Arts Journal.** 10(1): page 34-39.

สมมาตร ผลเกิด. (2529). **การศึกษาปราสาทศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. ศศ.ม.(โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์).** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. ฐานข้อมูลออนไลน์.

Sommatra Pholkerd. (1986). **A study on Prasat Sikhorphum Changwat Surin. MASTER OF ARTS (Archeology on Historical Period).** Bangkok: Silapakorn University. Thesis online data base.

อนุวิทย์ เจริญศุกกุล. (2529, กรกฎาคม - กันยายน). **วัดปราสาท นครราชสีมา การศึกษาข้อมูลศิลปะและสถาปัตยกรรม. วารสารเมืองโบราณ.** 12(3): 73-82.

Anuwit Charoensuppakul. (1986, July-September). **Wat Prang at Nakhonratchasima : The study of arts and architecture. Mueng Boran Magazine.** 12(3): page 73-82.

อรุณวรรณ เหล่าภักดี. (2531). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองนครราชสีมา. นครราชสีมา: คณะวิชามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูนครราชสีมา.**

Arunwan Laophakdee. (1988). **Local History of Nakhon Ratchasima Province**. Nakhon Ratchasima :Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Ratchasima teacher's college.

กาเมลัน : วงดนตรีประจำชาติของอินโดนีเซีย

GAMELAN: INDONESIA'S NATIONAL ORCHESTRA

อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง / ARETHIT POSRITHONG

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
DEPARTMENT OF CURRICULUM AND INSTRUCTION,
FACULTY OF EDUCATION, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นผลมาจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงรูปแบบและโครงสร้างของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan) ซึ่งเป็นวงดนตรีประจำชาติของประเทศอินโดนีเซีย โดยวงกาเมลัน (Gamelan) เป็นวงดนตรีที่มีเอกลักษณ์ทางด้านเครื่องดนตรีและรูปแบบการบรรเลงที่ชัดเจน โดยผลจากการศึกษาค้นคว้าพบว่า วงกาเมลัน (Gamelan) มีเครื่องดนตรีทั้งหมด 4 ประเภท คือ 1) ประเภทเครื่องกระทบหรือเครื่องตี (Idiophones) 2) ประเภทเครื่องสาย (Chordophones) 3) ประเภทเครื่องเป่า (Aerophones) และ 4) ประเภทเครื่องหนัง (Membranophones) โดยมีระบบเสียง (Tuning Systems) 2 ระบบ คือ ระบบสเลนโดร (Slendro) แบ่งเสียงออกเป็น 5 เสียง (Pentatonic Scale) ในหนึ่งช่วงเสียง (Octave) และระบบเสียงแบบเปโลก (Pelog) แบ่งเสียงออกเป็น 7 เสียง ในหนึ่งช่วงเสียง (Octave) สำหรับกลุ่มเสียง (Mode) ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan) พบว่า มีทั้งระบบสเลนโดร (Slendro) และระบบเปโลก (Pelog) โดยแยกออกเป็นระบบละ 3 รูปแบบ ส่วนอัตราจังหวะ (Tempo) ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan) จะมีการแบ่งออกเป็น 5 ระดับจากเร็วไปช้า คือ ไอรามะ ลันกา (Irama Lancar) ไอรามะ แทงกัง (Irama Tanggung) ไอรามะ ดาโดส หรือ ดาดิ (Irama dados or dadi) ไอรามะ ไวเลท (Irama Wilet) และไอรามะ ลังเคป (Irama rangkep)

คำสำคัญ: ดนตรี, กาเมลัน, อินโดนีเซีย

Abstract

This article is the result of a study of concerned documents and resources to present a check of the form and structure of the Gamelan music. Gamelan is the Indonesia's national orchestra. It has a unique style of Instrument and playing obviously. The results of the study show that Gamelan had four types of instruments. There are Idiophones, Chordophones, Aerophones and Membranophones. The Gamelan has 2 Tuning Systems. Slendro tuning system is divided into five sounds (Pentatonic Scale) in an octave and Pelog tuning system is divided into seven sounds in an octave. The Mode of Gamelan includes Slendro and Pelog separated by a system of three forms. Tempo of Gamelan is divided into five levels, from fast to slow. They are Irama Lancar, Irama Tanggung, Irama dados or Dadi, Irama Wilet and Irama rangkep.

Keywords: Music, Gamelan, Indonesia

บทนำ

ประเทศอินโดนีเซีย เป็นประเทศที่ประกอบไปด้วย หมู่เกาะต่างๆ มากมาย ซึ่งมีมากถึง 17,508 เกาะ โดยแบ่ง เป็นเกาะที่มีคนอยู่อาศัยประมาณ 6,000 เกาะ ส่วนที่เหลือจะเป็นเกาะร้างและอยู่ห่างไกลความเจริญ ไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยได้ โดยเมื่อรวมพื้นที่ทั้งหมดของประเทศอินโดนีเซียแล้ว จะมีพื้นที่โดยประมาณ 1,890,754 ตารางกิโลเมตร และมีจำนวนประชากรโดยการประมาณการของสหประชาชาติรวมทั้งสิ้นเกือบ 251,170,193 คน โดยบรรดาประชากรทั้งหมดของประเทศอินโดนีเซีย ยังมีความแตกต่างทางด้านรากเหง้า เชื้อชาติ วัฒนธรรม อุปนิสัยใจคอ และสำเนียงภาษาพูดที่มีมากถึง 538 ภาษา ทั้งนี้ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอินโดนีเซีย ร้อยละ 61 จะอาศัยอยู่บนเกาะชวา ส่วนที่เหลือจะกระจายอาศัยกันอยู่ตาม หมู่เกาะต่างๆ มากน้อยแตกต่างกันไป ส่วนทางด้าน การนับถือศาสนา ชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม มากกว่าร้อยละ 87 นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 9.5 นับถือศาสนาฮินดู ร้อยละ 1.8 และนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 1.3 ซึ่งจากความแตกต่างที่กล่าวมา ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการปกครองประเทศ ทั้งนี้ เพราะประชากรชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่ เข้าใจถึงเงื่อนไขต่างๆ ของรัฐบาลเป็นอย่างดี และเห็นพ้องร่วมกันถึงความจำเป็น เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของประเทศท่ามกลางความแตกต่าง (Unity in diversity) ซึ่งความจำเป็นดังกล่าว ได้กลายมาเป็นคำขวัญบนตราแผ่นดินของประเทศอินโดนีเซีย คือ “ภินเนกา ตุงกัล อีกา” (Bhinneka Tunggal Ika) หมายถึง การสร้างความมั่นคงของประเทศชาติ สำหรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซียนั้น มีลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาก ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อม และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินโดนีเซีย มีลักษณะแยกกันเป็นหมู่เกาะต่างๆ มากมาย และมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล ประชากรสื่อสารและติดต่อถึงกันได้ยากทำให้แต่ละภูมิภาค ต่างก็มีรูปแบบวัฒนธรรมเป็นของตนเอง สอดคล้องกับจรรยาสมุทร ผลบุญ (2558 : 102) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมแต่ละสังคมย่อมมีความแตกต่างกันตามความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในสังคม บางครั้งอาจมีการนำเอาวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นเข้ามาให้เข้ากับวัฒนธรรมของตนเองอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏลักษณะของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภาษาพูดที่เหมือนและผิดแผกแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตามโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย ก็ยังพอที่จะแสดงให้เห็นถึงแก่นของความเป็นชนชาติ รวมถึงเอกลักษณ์ทางความคิด จิตวิญญาณ วิถีการดำเนินชีวิต และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวอินโดนีเซีย โดยการสืบทอดมาอย่างยาวนาน และถูกนำเสนอผ่านวงดนตรีที่เรียกว่า “กาเมลัน” (Gamelan)

วงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble)

ภาพที่ 1 วงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble)
ที่มา : <https://www.nch.ie/Online/Gamelan-Ensemble>

วงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble) คือ วงดนตรีประจำชาติของประเทศอินโดนีเซีย เป็นวงดนตรีที่มีการวางระบบเสียงทางด้านดนตรีได้อย่างละเอียดอ่อนและมีความประณีตเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เพราะใช้เครื่องดนตรีต่างๆ มากมายในการบรรเลง ไม่ว่าจะเป็นฆ้อง ระนาด ที่ทำจากไม้หรือโลหะ กลอง ชลุตม์ เสียงขลุ่ย ร้อง รวมทั้งเครื่องดนตรีประเภทอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก โดยวิวัฒนาการของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble) ได้เริ่มขึ้นมาในระหว่างศตวรรษแรก ก่อนคริสต์ศักราช เมื่อกระแสคลื่นของผู้อพยพจากผืนแผ่นดินใหญ่ในทวีปเอเชีย ได้นำเอาความเจริญก้าวหน้าในยุคสัมฤทธิ์ มาสู่หมู่เกาะแห่งนี้ ซึ่งจากหลักฐานการขุดพบวัตถุที่ทำจากเหล็กและสัมฤทธิ์ ตลอดจนแหล่งผลิตทำให้ทราบได้ว่าโลหะนั้นๆ ไม่ได้มาจากแหล่งอื่นใดเลย แต่เป็นการผลิตและใช้ในเฉพาะที่เท่านั้น ทั้งนี้ เกาะชวา ถือได้ว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่และก้าวหน้าที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาค และยังเป็นแหล่งศูนย์กลางการแพร่ขยายวัฒนธรรมการใช้สัมฤทธิ์ไปยังประเทศในคาบสมุทรมลายู ตลอดจนกลับไปยังพื้นทวีปอินโดจีนอันเป็นแหล่งกำเนิดดั้งเดิมอีกด้วย

จากการศึกษาของแจ็บ คูนส์ (Jaap Kunst) นักมานุษยวิทยาชาวฮอลแลนด์ สรุปไว้ว่า รูปแบบวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble) ที่เป็นรูปแบบเก่าแก่ที่สุดนั้น จะเรียกว่าวงกาเมลัน มังแกง (Gamelan Munggang) โดยประกอบด้วยเครื่องดนตรี 4 ชนิดเท่านั้น คือ 1) โบนัง (Bonang) ฆ้องขนาดใหญ่ วางเรียงกันบนแคร์ 2 แถว แบ่งเป็นแถวละ 3 โบนังตั้งเสียงห่างกันหนึ่งช่วงเสียง จำนวน 2 ชุด 2) ก็องอาแก็ง (Gong ageng) ฆ้องใบใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เมตรขึ้นไป ซึ่งให้เสียงที่มีความถี่ต่ำมาก 3) โรเจะ (Rojeh) ฉิ่งคู่เช่นเดียวกับของไทย และ 4) เก็นดัง (Kendang) กลองใบใหญ่ วางตั้งบนขาหยั่ง 2 ใบ ทั้งนี้ โดยภาพรวมของเสียงที่ได้จากการบรรเลงของวงกาเมลัน มังแกง (Gamelan Munggang) จะมีเสียงที่ต่ำมาก ซึ่งเครื่องดนตรีที่มีน้อยชิ้นนี้ จึงเป็นการรวมวงดนตรีที่ไม่มีความสลับซับซ้อนเท่าใดนัก และยังคงพบว่ามีวงกาเมลัน มังแกง (Gamelan Munggang) ไปใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมโบราณบางอย่างในหมู่เกาะชวา (ปัญญา รุ่งเรือง, 2551 : 46)

ภาพที่ 2 แจ็บ คูนส์ (Jaap Kunst)
ที่มา : <http://www.folkworld.de/34/p/jaap.jpg>

เครื่องดนตรีของวงกาเมลัน (Gamelan Instruments)

การจัดกลุ่มเครื่องดนตรีเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมาอย่างเป็นระบบ โดยกลุ่มชนที่ไม่มีเครื่องดนตรีก็จะไม่มีการจัดกลุ่มของเครื่องดนตรีนั้นไว้ เมื่อวัฒนธรรมต่างๆ ในโลกได้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น จึงเกิดเครื่องดนตรีต่างๆ ที่สามารถจำแนกและจัดกลุ่มได้มากขึ้น ถึงแม้จะไม่มีใครทราบว่าการแบ่งประเภทของเครื่องดนตรีเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่เราก็สามารถวิเคราะห์ได้ตามความต้องการของเรา โดยการแบ่งประเภทเครื่องดนตรีก็เพื่อความเป็นระเบียบในการจดจำและง่ายต่อการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เราเข้าใจและสามารถจดจำเครื่องดนตรีนั้นๆ ได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

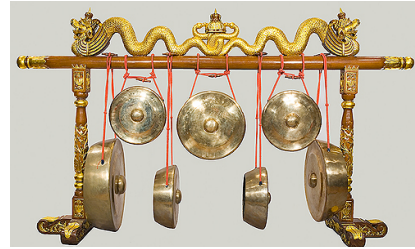
การจัดกลุ่มเครื่องดนตรีของประเทศอินโดนีเซียครั้งนี้ ได้ใช้ระบบการจัดประเภทของเครื่องดนตรีตามระบบของฮอนบอสเทล - ซัคส์ (Hornbostel – Sachs) นักมานุษยวิทยาคิววิทยา ผู้คิดค้นการแบ่งประเภทเครื่องดนตรีออกเป็นกลุ่มต่างๆ โดยระบบนี้ ถือเป็นที่ยอมรับและใช้กันมากในปัจจุบัน โดยเครื่องดนตรีในหมู่เกาะชวาส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องดนตรีที่ทำมาจากโลหะ ไม้ และไม้ไผ่ โดยเครื่องดนตรีแต่ละชนิด ก็จะมีลักษณะที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของเครื่องดนตรีได้เป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องกระทบหรือเครื่องตี (Idiophones)

ภาพที่ 2 ก็องอาเก็ง (Gong – Ageng)
ที่มา : <https://gamelan.files.wordpress.com>

1.1 ก็องอาเก็ง (Gong Ageng) เป็นฆ้องประเภทแขวนกับขาตั้งที่มีขนาดใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เมตรขึ้นไป ซึ่งให้ความถี่เสียงที่ต่ำมาก โดยประมาณ 30-40 Hz

ภาพที่ 3 เก็มปูล (Kempul)
ที่มา : <http://collections.nmmusd.org>

1.2 เก็มปูล (Kempul) เป็นฆ้องใช้แขวนกับขาตั้งมีขนาดเล็กจนถึงใหญ่ไล่เรียงกัน มีหลายระดับเสียงตั้งแต่ 3 โย ถึง 6 โย แขวนเรียงกัน

ภาพที่ 4 เคนอง (Kenong)
ที่มา : <http://collections.nmmusd.org>

1.3 เคนอง (Kenong) เป็นฆ้องขนาดใหญ่ มีขอบฉัตรยาวและปุ่มนูนสูง คล้ายกับบาตรพระที่กำลังคว่ำอยู่ ใช้ไม้ตีเน้นลูกตกในทำนองหลักตามวรรคต่างๆ เล่นสลับจังหวะกับเก็มปูล (Kempul) ตั้งเสียงทั้งระบบเปล็อก (Pelog) และสเลนโดร (Slendro) แต่ละลูกวางตั้งบนเชือกที่ร้อยในเฟรมขนาดใหญ่ มีหลายระดับเสียง

ภาพที่ 5 เคตุ๊ก (Ketuk)
ที่มา : <http://www.seasite.niu.edu>

1.4 เคตุ๊ก (Ketuk) มีลักษณะเช่นเดียวกับเคนอง (Kenong) แต่จะมีขนาดเล็กกว่า ส่วนใหญ่มีใบเดี่ยววางบนเชือกที่แขวนอยู่บนกลองไม้เล็กๆ หรือวางบนไม้แกะสลักเป็นรูปกบ ข้อแตกต่างระหว่างเคตุ๊ก (Ketuk) กับเคนอง (Kenong) คือ ขอบลูกฆ้องที่ต่างกัน ขอบของเคนอง (Kenong) จะสูงกว่า ในขณะที่ขอบของเคตุ๊ก (Ketuk) จะสั้นและบางกว่า ส่วนฉัตรส่วนบนของลูกฆ้องก็จะแบนกว่าเช่นกัน

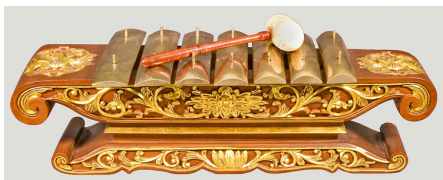
ภาพที่ 6 เคมยั้ง (Kempyang)
ที่มา : <http://collections.nmmusd.org>

1.5 เคมยั้ง (Kempyang) เป็นฆ้องมีปี่มขนาดเล็ก มี ลูกฆ้อง 2 ลูก วางคู่กัน โดยมีลักษณะปี่มเล็กกะทัดรัดกว่า เค ตู้ก (Ketuk) และมีระดับเสียงที่สูงกว่า ใช้สำหรับระบบเสียง แบบเปลือก (Pelog) เท่านั้น

ภาพที่ 7 โบนัง (Bonang)
ที่มา : <http://collections.nmmusd.org>

1.6 โบนัง (Bonang) คือ ฆ้องราง มีลูกฆ้องหลาย ระดับเสียง วางเรียงกันเป็นแถวยาวจำนวน 2 แถว มี 10-12 ลูกฆ้อง ใช้ไม้ขนาดยาวพื้นเชือกหุ้มปลายแบบไม้ฆ้องมอญ ดี สลับมือซ้ายขวาหรือพร้อมกัน บรรเลงเป็นทำนอง โบนัง (Bonang) มี 3 ขนาด แบ่งตามช่วงเสียงสูงต่ำ ขนาดที่ใหญ่ ที่สุดเรียกว่าโบนัง ปาเนมบุง (Bonang panembung) ขนาด กลางเรียกว่าโบนัง บารัง (Bonang barung) และขนาดเล็ก เรียกว่าโบนัง ปาเนรุส (Bonang panerus) ที่นิยมใช้มากที่สุดคือ ขนาดกลางและขนาดเล็ก

ภาพที่ 8 ซารอน (Saron)
ที่มา : <http://collections.nmmusd.org>

1.7 ซารอน (Saron) คือ ระนาดเหล็ก มี 3 ขนาด ใช้ เล่นทำนองหลักของเพลง ขนาดใหญ่สุดเรียกว่า ซารอน เดมุง (Saron demung) ขนาดกลางเรียกว่าซารอน บารัง (Saron barung) และขนาดเล็กเรียกว่าซารอน ปาเนรุส หรือเปกิง (Saron panerus or Peking) แต่ละขนาดมีลูกระนาด 7 ลูก (1 Octave) จึงมีเสียงที่ลดหลั่นกันไป ซารอน (Saron) ขนาดใหญ่ และกลางจะใช้ไม้ตี รูปร่างเป็นค้อนไม้ หัวกลมมน ส่วนขนาดเล็กใช้ไม้ตีรูปค้อนแหลมทำจากเขาสัตว์ ซารอน (Saron) ทั้ง 3

แบบนี้ หากตีโน้ตตัวใดลงไปแล้ว ต้องใช้มือจับห้ามเสียง กังวานพร้อมกันกับตีโน้ตตัวต่อไป

ภาพที่ 9 เก็นเดอ บารัง (Gender barung)
ที่มา : <https://homepagez.files.wordpress.com>

1.8 เก็นเดอ (Gender) เป็นระนาดโลหะ โดยวางเรียง กันเป็นแผงบรรณาง เก็นเดอ (Gender) จะมี 3 ขนาด แบ่งตาม ช่วงระดับเสียงสูงต่ำ โดยขนาดใหญ่สุดเรียกว่า “เก็นเดอ ปา เนมบั้ง” (Gender panembung) ขนาดกลางเรียกว่าเก็นเดอ บารัง (Gender barung) และขนาดเล็กเรียกว่า เก็นเดอ พาเน รุส (Gender panerus) โดยทั่วไปแล้วจะพบขนาดกลางและ ขนาดเล็กมากกว่า ใช้ไม้ตีหัวกลมแบน ตีลงบนลูกระนาด และ ใช้เทคนิคการห้ามเสียงที่ซับซ้อนมาก

ภาพที่ 10 กัมบัง (Gambang)
ที่มา : <http://collections.nmmusd.org>

1.9 กัมบัง (Gambang) มีลักษณะเหมือนกับระนาด ไม้ มี 17-23 ลูก ลูกระนาดทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้สนทะเล ไม้บุนนาค (ไม้หอมรถไฟ) แขนบรรณางไม้แกะสลักอย่าง สวยงาม ไม้ตีทำด้วยเขาคาวายมี 2 อัน ลูกระนาดในแต่ละชุดมี ช่วงเสียงมากกว่า 3 ช่วงเสียง เวลาตีไม่ต้องกดเสียง

ภาพที่ 11 สเลนทุม (Slenthum)
ที่มา : <http://www.mimo-db.eu>

1.10 สเลนทุม (Slenthum) ระนาดท่อใหญ่ ลักษณะ เป็นลูกระนาดโลหะแผ่นบาง 7 ลูก วางเรียงเป็นแผงบรรณาง มี ท่อไม้ไผ่หรือท่อเหล็กทรงรับข้างใต้เพื่อช่วยขยายความกังวาน ของเสียงแบบระนาดฝรั่ง มีเสียงทุ้มต่ำใช้ไม้ตีหัวกลมแบน ขนาดใหญ่ ใช้วิธีตีและห้ามเสียงแบบซารอน (Saron)

2. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย (Chordophones)

ภาพที่ 12 รีบบ (Rebab)

ที่มา : <https://upload.wikimedia.org>

2.1 รีบบ (Rebab) มีลักษณะคล้ายซอสามสายของไทย โดยตั้งเสียงเป็นคู่ 5 คันชักก็อิสระจากตัวเครื่อง ในอดีตกะโหลกซอจะทำและแกะจากไม้เนื้อแข็ง แต่ในปัจจุบันทำจากกะลามะพร้าว ในวงกาเมลันเต็มรูปแบบจะมีการใช้รีบบ (Rebab) จำนวน 2 คัน โดยตั้งเสียงเป็นระบบสเลนโด (Slendro) และระบบเปล็อด (Pelog) อย่างละคัน แต่การเล่นนั้นจะไม่เล่นทั้งสองคันแบบพร้อมกัน

ภาพที่ 13 เซเลมปัง (Celempung)

ที่มา : <http://larkinam.com/litmimages/str213.jpg>

2.2 เซเลมปัง (Celempung) เป็นเครื่องดนตรีประเภทที่ใช้ดีด มีสาย 26 สาย จับคู่เป็น 13 คู่เสียง มีหย่องตรงกลาง รูปลักษณะได้รับอิทธิพลมาจากอาหรับ เป็นเครื่องดนตรีที่ประกอบอยู่ในวงกาเมลัน หากเป็นการรวมวงขนาดใหญ่และสมบูรณ์แบบ จะใช้เซเลมปัง (Celempung) จำนวน 2 ตัว โดยจะตั้งเสียงทั้งแบบระบบแบบเปล็อด (Pelog) และแบบสเลนโด (Slendro) หากเป็นการรวมวงโดยทั่วไปอาจจะไม่มีก็ได้

ภาพที่ 14 เคซาปี (Kecapi)

ที่มา : <http://peluangbisnis89.files.wordpress.com>

2.3 เคซาปี (Kecapi) เป็นเครื่องสายชนิดหนึ่งของชนเผ่าบาตัก (Batak) อาศัยอยู่ในแถบเกาะสุมาตรา มีสาย 2 สาย สูงประมาณ 31 นิ้ว บางอันด้านหัวและด้านท้ายมีการแกะสลักเป็นรูปนักรบโบราณ

3. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า (Aerophones)

ภาพที่ 15 ซูลิง (Suling)

ที่มา : <http://3.bp.blogspot.com>

3.1 ซูลิง (Suling) คือ ขลุ่ยไม้ไผ่ไม่มีปาก ใช้เป่าในแนวดิ่ง มีหลายขนาดต่างกันไป เป็นเครื่องดนตรีที่เล่นเสียงสูงระดับประดาช่วงสั้นๆ โดยเล่นไม่ตรงจังหวะ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องเป่าเพียงชนิดเดียวที่ยังพบเห็นประกอบอยู่ในวงกาเมลันปัจจุบัน

4. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง (Membranophones)

ภาพที่ 16 เก็นดัง (Kendang)

ที่มา : <http://collections.nmmusd.org>

4.1 เก็นดัง (Kendang) เป็นกลองสองหน้าทำจากไม้ชนน ซึ่งตั้งด้วยหนังวัวหรือแกะ มีหลายขนาดแตกต่างกัน โดยใบใหญ่สุดเรียกว่าเก็นดัง เก็นดิง (Kendhang Kendhing) ใบกลางเรียกว่าซิบลอน (Ciblon) และใบเล็กเรียกว่าเคตีปัง (Ketipung) กลองใบใหญ่และใบกลางจะวางตั้งบนขาหยั่ง ส่วนใบเล็กจะวางบนตักใช้มือตี โดยส่วนใหญ่เล่นโดยผู้นำวงเพื่อเป็นการให้สัญญาณกับนักดนตรี กำหนดการเปลี่ยนจังหวะ

ภาพที่ 17 เบ็ดฮัก (Bedug)

ที่มา : <http://collections.nmmusd.org>

4.2 เบ็ดฮัก (Bedhug) เป็นกลองสองหน้าขนาดใหญ่ หน้ากลองข้างด้วยหนังวัวหรือหนังควาย ยึดหน้ากลองโดยการตอกหมุดฝังตรงขอบกลอง รูปร่างลักษณะเหมือนกับกลองทัดของไทย และใช้ไม้ตีเหมือนกลองต่างๆ ไป โดยจะใช้บรรเลงร่วมในวงกาเมลัน มังแกง (Gamelan Munggang) ซึ่งเป็นวงดนตรีแบบโบราณ บางโอกาสใช้ตีประกอบการเต้นที่เรียกว่า Male Combat Dance หรือใช้ในการประกอบเพลงละครพ่อนรำ

การรวมวงกาเมลัน (Gamelan ensembles)

การรวมวงกาเมลัน (Gamelan ensembles) จะมีการนำเอาเครื่องดนตรี 2 กลุ่ม เข้ามาประกอบ ดังนี้

1. กลุ่มเครื่องหนัก จะมีเสียงที่ค่อนข้างทุ้มและดัง ประกอบด้วย เก็มปูลและก้องอาแก็ง (Kempul and Gong ageng) เคนอง (Kenong) เคตุ๊ก (Ketuk) เคมายัง (Kempyang) โบนัง (Bonang) และซารอน (Saron) นอกจากนี้ ยังมีเครื่องดนตรีประเภทกลองอีกหลายขนาด เช่น เก็นดัง เก็นดิง (Kendhang Kendhing) ซิบลอน (Ciblon) เคติปัง (Ketipung) และเบ็ดฮัก (Bedhug) เป็นต้น

2. กลุ่มเครื่องเบา จะมีเสียงที่ค่อนข้างเบา นุ่มนวล ประกอบด้วย กัมบัง (Gambang) ซูลิง (Suling) รีบบ (Rebab) เซเลมปัง (Celempung) ซิเตอร์ (Siter) สเลนทุม (Slenthum) เก็นเดอ (Gender) เป็นต้น

ทั้งนี้ วงกาเมลัน (Gamelan ensembles) เครื่องหนักเสียงดัง จะเป็นกลุ่มเครื่องดนตรีที่นำไปใช้ในการประโคมในพิธีมงคลต่างๆ โดยใช้บรรเลงในพิธีกรรมของราชสำนัก เรียกว่า “เกราดิน” (Keratin) และตามสถานที่ที่เป็นทางการทั่วไป รวมถึงเป็นวงที่ใช้ประโคมสำหรับการรำรำรำชั้นสูงและการแสดงหนังเงาของวงวายัง กุลิต (Wayang Kulit) ในฉากที่เน้นความดุเดือดเร่าใจ ส่วนกลุ่มเครื่องเบาเสียงเบา จะใช้ประกอบการขับร้องเดี่ยวของนักร้อง การอ่านทำนองเสนาะที่เรียกว่า “มาคาปัต” (Macapat) ประกอบการเล่นเพลงแสดงทักษะชั้นสูงและการแสดงหนังเงาในฉากที่เน้นความสงบสุขุมหรือการบรรยายที่ต้องใช้สมาธิในการฟังสูง ทำนองที่พวกเครื่องเบาเล่นมักจะเป็นทำนองที่สวยงาม ในขณะที่ทำนองที่พวกเครื่องเสียงดังบรรเลงมักจะเป็นทำนองหลักและเสียงตกสำคัญของเพลง

นอกจากการรวมวงในราชสำนักแล้ว ในรูปแบบของการเล่นดนตรีของชาวบ้าน ก็มีการรวมวงที่หลากหลายเช่นกัน ข้อแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ วงดนตรีกาเมลัน (Gamelan ensembles) แบบชาวบ้าน มักจะไม่ได้มีเครื่องดนตรีสัมฤทธิ์เป็นหลักแบบราชสำนัก แต่จะใช้วัสดุพื้นบ้านที่สำคัญก็คือ ไม้ไผ่ (Bamboo) ซึ่งได้เข้ามาเป็นวัสดุพื้นบ้านที่ชาวบ้านนำมาใช้ประกอบเป็นเครื่องดนตรี จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมที่เรียกว่า Bamboo culture ซึ่งก็เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของวิถีชีวิตในชนบทแถบเอเชียตะวันออกเฉียง (Terry Miller and Andrew Shahriari, 2006 : 144-145)

ลักษณะวงดนตรีพื้นเมืองบนเกาะชวา

วงดนตรีพื้นเมืองบนเกาะชวากลาง ประกอบด้วย

1. วงกาเมลัน บัมบัง (Gamelan bambung) ประกอบด้วย ปล้องไม้ไผ่ที่ใช้เคาะจำนวนมาก โดยมีขนาดที่

แตกต่างกัน และมีระดับเสียงที่ต่างกัน ระนาดกัมบัง (Gambang) หลายช่วงเสียง เซเลมปัง (Celempung) และกลองเก็นดัง (Kendang)

2. วงกาเมลัน เจมบลัง (Gamelan jemblung) ประกอบด้วย ปี่ไม้ไผ่บัมบัง (Bumbung) ซารอน (Saron) เคนอง (Kenong) เคตุ๊ก (Ketuk) ปล้องไม้ไผ่ใช้เคาะและกลองเก็นดัง (Kendang)

3. วงกาเมลัน กัมเบง (Gamelan gumbeng) ประกอบด้วย ปี่ไม้ไผ่บัมบัง (Bumbung) ปล้องไม้ไผ่ใช้เคาะและเครื่องสายที่ขึงสายบนกระบอกไม้ไผ่ที่ตีที่สายเรียกว่าเคเต็ง เคเต็ง (Keteng – Keteng)

นอกจากนี้ ยังพบว่ามียังวงดนตรีพื้นบ้านอื่นๆ อีก เช่น วงคาลุง (Calung) ใช้ระนาดที่เรียกว่าคาลุง 3 ตัว กลองเก็นดัง (Kendang) และปี่ไม้ไผ่เสียงต่ำแทนฆ้อง หรือ วงเคโตปรั๊ก (Ketoprak) ใช้ในการแสดงการละเล่นของชาวบ้าน มีการพัฒนาจากการใช้เพียงสักดำข้าว 3 – 5 แห่ง ในระดับเสียงต่างๆ กัน และขลุ่ยซูลิง (Suling) มาผสมเครื่องดนตรี เช่น ฆ้องเคนอง (Kenong) กลองเก็นดัง (Kendang) และซอริบบ (Rebub) เป็นต้น วัฒนธรรมไม้ไผ่ในวงพื้นบ้านอีกชนิดที่พบได้ทั่วไปในหมู่เกาะอินโดนีเซียก็คือ วงอังกะลุง (Angklung ensemble) โดยอังกะลุง เป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมของชาว ทำด้วยกระบอกไม้ไผ่มีขนาดต่างๆ และในปัจจุบันได้มีการพัฒนาปรับเสียงของอังกะลุงให้เป็นแบบตะวันตก คือ มีระบบครึ่งเสียง (Semitone) ซึ่งสามารถเขย่าเป็นคู่เสียงและคอร์ดได้ในซันเดียวกันและยังเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวกับกับอังกะลุงของไทยที่ไทยได้รับเอาแบบอย่างมาจากอินโดนีเซีย อังกะลุงของชาวจะต่างจากอังกะลุงไทย คือ จะมีแค่ 2 กระบอก แต่ของไทยมี 3 กระบอก โดยการถือด้วยมือแล้วใช้อีกมือแกว่งไปข้างๆ ไม่ใช้การเขย่าแบบของไทย วงดนตรีพื้นบ้านมักจะใช้ตั้งแต่ 4 ตัวขึ้นไป จนถึงวงขนาดใหญ่ที่มีมากกว่า 40 ชิ้นในปัจจุบัน

วงดนตรีพื้นเมืองในชวาตะวันตก

เขตชวาตะวันตก จะเป็นวัฒนธรรมดนตรีของชาวซุนดรา (Sundanese music) วงกาเมลันแบบซุนดราจะใช้เครื่องดนตรีของชวากลาง คือ ซารอน (Saron) กัมบัง (Gambang) โบนิง (Bonang) เก็นเดอ (Gender) ฆ้องขนาดใหญ่ (Gong) หรือ ฆ้องเก็มปูล (Kempul) นอกจากนี้ ยังใช้เครื่องดนตรีประเภทจะเข้ (Zither) ที่เรียกว่าคาซาปี (Kacapi) ขลุ่ยซูลิง (Suling) ซอริบบ (Rebub) และซอไม้ที่เรียกว่าทาราวังซา (Tarawangsa)

วงดนตรีพื้นเมืองในชวาตะวันออก

เขตชวาตะวันออก มักเรียกรูปแบบของดนตรีราชสำนักว่า กาเมลัน ฮาลัส (Gamelan halus) ซึ่งเป็นการรวมวงแบบเดียวกับวงดนตรีราชสำนักในชวากลาง และจะเรียกววงกาเมลันพื้นบ้านว่ากาเมลัน คาเซอ (Gamelan kaser) วงดนตรีประเภทคาเซอ (Kaser) นี้ มักจะแบ่งไปตามการละเล่นหรือการแสดงต่างๆ เช่น กาเมลัน เรยอก (Gamelan reyog) จะใช้ประกอบการแสดงเรยอก ซึ่งประกอบด้วย ปี่เซลอมเปต (Selompret) อังกะลุง 2 ตัว กลองสามชนิด คือ เก็นดัง (Kendang) เทอบัง (Terbang) เคติปัง (Ketipung) เคนอง (Kenong) และเคตุ๊ก (Ketuk) นอกจากนี้ ยังมีวงดนตรีที่เรียก

ว่ากาเมลัน ซาโรเนน (Gamelan saronen) ที่ใช้สำหรับในการแข่งขันว๊วชนของชาวซาโรเนน โดยเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ เช่น ปี่ซาโรเนน (Saronen) เคตุก (Ketuk) เก็นดัง (Kendang) และขลุ่ยบั้มบั้ง (Bumbung)

นอกจากวงดนตรีพื้นบ้านดังกล่าวข้างต้นในทั่วทุกภูมิภาคของเกาะชวาแล้ว ยังปรากฏพบลักษณะของการรวมวงดนตรีในรูปแบบง่าย ๆ เพื่อใช้ในการบรรเลงเพลงพื้นบ้านทั่วไปอีกมากมาย ตามประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้านหรือกลุ่มชนต่าง ๆ ตลอดจนการนำเอาเครื่องดนตรีตะวันตกต่าง ๆ เข้ามาผสมผสาน รวมถึงเครื่องดนตรีจากอาหรับ อินเดีย และจีน เป็นที่น่าสังเกตว่า ดนตรีในชวาจะไม่มีการใช้แคน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีลมที่อาศัยการสั่นของลิ้นที่เป็นโลหะมักจะทำจากเงินหรือสัมฤทธิ์ ดังนั้น วัฒนธรรมดนตรีแคน จึงมิได้ข้ามทะเลไปถึงยังหมู่เกาะชวา อินโดนีเซีย แต่พบการใช้แคนในกลุ่มคาบสมุทรมลายูและเกาะบอร์เนียว ไปจนถึงภาคพื้นที่เป็นแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชียเท่านั้น (Terry Miller and Andrew Shahriari, 2006: 148-149)

ระบบเสียงกาเมลัน (Gamelan Tuning Systems)

ระบบเสียงดนตรีของวงกาเมลัน (Gamelan) ประเทศอินโดนีเซีย มีลักษณะที่แตกต่างจากระบบเสียงดนตรีของตะวันตก เช่นเดียวกับลักษณะทางดนตรีของกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือการตั้งเสียง

ของดนตรี จะขึ้นอยู่กับกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ที่จะสามารถแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองได้จากเสียงโหมด (Mode) และบันไดเสียง (Scale) การตั้งเสียงให้เข้ากันมักเป็นอิทธิพลที่มาจากตระกูลของนักดนตรี กลุ่มช่างดนตรี หมู่บ้าน กลุ่มชน ตลอดจนราชสำนักที่สำคัญๆ เป็นหลัก นอกจากนี้ภาษาของแต่ละเชื้อชาติ ก็ยังส่งผลต่อระบบเสียงดนตรี ถึงแม้ว่าบางระบบเสียงดนตรีอาจดูคล้ายกันมาก แต่ในด้านความถี่แล้วแตกต่างกันออกไป โดยระบบเสียงดนตรีของอินโดนีเซีย จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สเลนโดโร (Slendro) และ เปลิออด (Pelog) (Terry Miller and Sean William, 1998: 656-657)

1. ระบบเสียงแบบสเลนโดโร (Slendro)

เป็นระบบเสียงที่มีความเก่าแก่ที่สุด โดยสันนิษฐานว่าน่าจะมีการเริ่มต้นใช้งานมาตั้งแต่ในสมัยศตวรรษที่ 6-7 ซึ่งพัฒนามาจากระบบ 3 เสียงเดิม โดยในหนึ่งช่วงเสียง (Octave) จะแบ่งออกเป็น 5 เสียง (Pentatonic Scale) โดยเสียงทุกเสียง เกือบจะมีระยะความห่างของเสียงเท่าๆ กันหมด เสียงที่เกิดขึ้นจะให้ความรู้สึกมีชีวิตชีวาและโดยปกติแล้ว ระบบเสียงแบบสเลนโดโร (Slendro) นี้ จะใช้ประกอบการแสดงหนังตะลุงหรือหุ่นกระบอกในเรื่องรามายณะและมหากาพย์เป็นส่วนใหญ่ โดยลักษณะของระบบเสียงแบบสเลนโดโร (Slendro) จะมีลักษณะโครงสร้างของเสียงเมื่อเทียบกับระบบเสียงแบบโครมาติก (Chromatic) ของดนตรีตะวันตก ตามระบบการวัดแบบ Cent จะได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบระบบเสียงสเลนโดโร (Slendro) กับระบบเสียงโครมาติก (Chromatic)

Slendro (Pentatonic Scale)					
Nem	Barang	Gulu	Dada	Lima	Nam
240	240	240	240	240	240

= 1,200 Cents

Chromatic Mode												
B	C	C#	D	D#	E	F	F#	G	G#	A	A#	B
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

= 1,200 Cents

ที่มา : ปัญญา รุ่งเรือง. (2551). เอกสารประกอบการสอนวิชาดนตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบระดับเสียงระหว่างระบบเสียงสเลนโดโร (Slendro) กับระบบเสียงโครมาติก (Chromatic)

เปรียบเทียบระดับเสียงระหว่างระบบเสียงแบบสเลนโดโร (Slendro) กับระบบเสียงแบบโครมาติก (Chromatic)

ระดับเสียง	ชื่อระดับเสียงของอินโดนีเซีย	ชื่อระดับเสียงของตะวันตก
1*	Barang	D -
6	Nam	B
5	Lima	A -
3	Dada	F# +
2	Gulu	E
1	Barang	D -

ที่มา : ตารางโดยผู้เขียน อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง

2. ระบบเสียงแบบเปลือก (Pelog)

คำว่า “เปลือก” (Pelog) เป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า “เปแล็ก” (Pelag) ซึ่งเป็นภาษาชาวตั้งเดิม หมายถึง ดีสวยงาม วิจิตร ใช้เรียกระบบเสียงที่พัฒนามาจากระบบสเลนโดร (Slendro) โดยมีการเริ่มใช้มาตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 12 โดยหนึ่งช่วงเสียง (Octave) แบ่งออกเป็น 7 เสียงย่อย เสียงที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะคล้ายกับระบบเสียงไมเนอร์ (Minor) ของดนตรีตะวันตก โดยลักษณะของระบบเสียงเปลือก (Pelog) จะมีลักษณะโครงสร้างของเสียงเมื่อเทียบกับระบบเสียงแบบโครมาติก (Chromatic) ของดนตรีตะวันตก ตามระบบการวัดแบบ Cent จะได้ ดังนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบระบบเสียงเปลือก (Pelog) กับระบบเสียงโครมาติก (Chromatic)

Pelog (Septatonic Scale)							
Nem	Barang	Penunggul	Gulu	Dada	Pelag	Lima	Nam
165	250	120	150	270	130	115	= 1,200 Cents

Chromatic Mode													
A#	B	C	C#	D	D#	E	F	F#	G	G#	A	A#	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	= 1,200 Cents

ที่มา : ปัญญา รุ่งเรือง. (2551). เอกสารประกอบการสอนวิชาดนตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบระดับเสียงระหว่างระบบเสียงเปลือก (Pelog) กับระบบเสียงโครมาติก (Chromatic)

ระดับเสียง	เสียงของชาว	เสียงของตะวันตก
1*	Penunggul	D+
7	Barang	C-
6	Nem	A#
5	Lima	A-
4	Pelag	G#-
3	Dada	F-
2	Gulu	D#+
1	Penunggul	D+

ที่มา : ตารางโดยผู้เขียน อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง

ระบบกลุ่มเสียง (Mode)

ระบบกลุ่มเสียง (Mode) ของดนตรีกาเมลัน (Gamelan) จะมีการสร้างกลุ่มเสียงทั้งของระบบแบบสเลนโดร (Slendro) และแบบเปลือก (Pelog) เพื่อใช้ในการบรรเลงเพลง โดยแยกออกเป็นระบบละ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. กลุ่มเสียง (Mode) ระบบสเลนโดร (Slendro) แบ่งได้ ดังนี้

- 1.1 ปาเต็ต เนม (Patet Nem)
ใช้เสียงตำแหน่งที่ 6-5-3-2
- 1.2 ปาเต็ต เซนโก (Patet Sango)
ใช้เสียงตำแหน่งที่ 2-1-6-5
- 1.3 ปาเต็ต แมนยูรา (Patet Manyura)
ใช้เสียงตำแหน่งที่ 3-2-1-6

แบ่งได้ ดังนี้

2. กลุ่มเสียง (Mode) ระบบเปลือก (Pelog)

- 1.1 ปาเต็ต ลิมา (Patet Lima)
ใช้เสียงตำแหน่งที่ 5-4-2-1 หรือ 5-3-2-1

1.2 ปาเต็ต เนม (Patet Nem)

ใช้เสียงตำแหน่งที่ 2-1-6-5

1.3 ปาเต็ต บาร์จ (Patet barang)

ใช้เสียงตำแหน่งที่ 3-2-7-6

การแบ่งกลุ่มเสียง (Mode) ในระบบเสียงของดนตรีอินโดนีเซียจะมีอยู่หลายรูปแบบ ทั้งนี้ เพราะการแสดงหนังของชาวและการบรรเลงดนตรีในแต่ละกลุ่มเสียง (Mode) จะต้องมีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาและสถานที่ ส่วนการเปลี่ยนระบบเสียงจะสามารถช่วยเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังดนตรีได้ ทั้งนี้ โดยปกติ ปาเต็ต (Patet) แต่ละระบบของระบบเสียงแบบสเลนโดร (Slendro) จะใช้บรรเลงช่วงเวลาย่ำค่ำถึงรุ่งสาง บางปาเต็ต (Patet) อาจจะใช้บรรเลงยาวเป็นพิเศษแตกต่างกันไป (Terry Miller and Sean William, 1998: 657)

อัตราจังหวะ (Tempo) ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble)

อัตราจังหวะ (Tempo) ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble) ได้มีการกำหนดรูปแบบและกรอบของ

อัตราจังหวะไว้อย่างชัดเจน โดยอัตราจังหวะต่างๆ นั้น จะถูกกำหนดด้วยกลุ่มเครื่องดนตรีประเภทกลองเกินดิ่ง (Kendhang) และกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะต่างๆ เช่น เคนอง (Kenong) เก็มปูล (Kempul) ช้อง (Gong) เคมย้ง (Kempyang) เป็นต้น โดยอัตราจังหวะแต่ละประเภทนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์กับลักษณะของท่วงทำนองที่เป็นทำนองหลัก ซึ่งอัตราจังหวะนั้นชาวชวาจะเรียกว่า “อิรามะ” (Irama) โดยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. อัตราจังหวะอิรามะ ลันกา (Irama Lancar) เป็นลักษณะอัตราจังหวะที่มีความเร็วมากที่สุด โดยจะต้องเล่นทำนองเพลงให้ได้ 2 ตัวโน้ต ต่อการตีเครื่องควบคุมจังหวะ 1 ครั้ง

2. อัตราจังหวะอิรามะ ทังกั๋ง (Irama Tanggung) เป็นลักษณะอัตราจังหวะที่มีความเร็วระดับปาน

กลาง โดยจะต้องเล่นทำนองเพลงให้ได้ 4 ตัวโน้ต ต่อการตีเครื่องควบคุมจังหวะ 1 ครั้ง

3. อัตราจังหวะอิรามะ ดาโดส หรือ ดาดิ (Irama dados or dadi) เป็นลักษณะอัตราจังหวะระดับปานกลางไม่ช้าและเร็วจนเกินไป โดยจะต้องเล่นทำนองเพลงให้ได้ 8 ตัวโน้ต ต่อการตีเครื่องควบคุมจังหวะ 1 ครั้ง

4. อัตราจังหวะอิรามะ ไวลิต (Irama Willet) เป็นลักษณะอัตราจังหวะระดับที่ค่อนข้างช้าไม่รีบร้อน โดยจะต้องเล่นทำนองเพลงให้ได้ 16 ตัวโน้ต ต่อการตีเครื่องควบคุมจังหวะ 1 ครั้ง

5. อัตราจังหวะอิรามะ รังเคป (Irama rangkep) เป็นลักษณะอัตราจังหวะที่อยู่ในระดับช้ามาก โดยจะต้องเล่นทำนองเพลงให้ได้ 32 โน้ต ต่อการตีเครื่องควบคุมจังหวะ 1 ครั้ง

ตารางที่ 5 อัตราจังหวะ (Tempo) ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble)

Irama number	Irama name	Saron panerus beats per balungan note
1/2	Irama lancar	1
I	Irama tanggung	2
II	Irama dados (or dadi)	4
III	Irama wilet	8
IV	Irama rangkep	16

ที่มา : <https://en.wikipedia.org/wiki/Irama>

บทสรุป

ประเทศอินโดนีเซีย เป็นประเทศที่มีความหลากหลาย ประกอบไปด้วยดินแดนสองส่วนใหญ่ คือ ดินแดนภาคพื้นทวีป (Mainland Southeast Asia) และดินแดนภาคพื้นมหาสมุทร (Peninsular Southeast Asia) มีหมู่เกาะต่างๆ มากมายกว่า 17,508 เกาะ และมีประชากรกระจายตัวกันอยู่ในหมู่เกาะต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก และเนื่องด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันมาก จึงทำให้ประเทศอินโดนีเซียมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ เชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิต แต่สิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และความเป็นประเทศอินโดนีเซียได้อย่างชัดเจนก็คือ “กาเมลัน” (Gamelan)

กาเมลัน (Gamelan) คือ วงดนตรีประจำชาติของประเทศอินโดนีเซีย เป็นวงดนตรีที่มีเอกลักษณ์ทั้งทางด้านเครื่องดนตรีและรูปแบบการบรรเลงที่มีความประณีตงดงามตามแบบวิถีชีวิตของชนชาวอินโดนีเซีย โดยเครื่องดนตรีของวงกาเมลัน (Gamelan) เป็นเครื่องดนตรีที่พัฒนามาจากโลหะไม้ ไม้ไผ่ และหนังวัว ซึ่งเป็นวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเมื่อแบ่งตามระบบของฮอนบอสเทล - ซัคส์ (Hornbostel – Sachs) จะพบว่าทั้งหมด 4 ประเภท คือ 1) ประเภทเครื่องกระทบหรือเครื่องตี 2) ประเภทเครื่องสาย 3) ประเภทเครื่องเป่า และ 4) ประเภทเครื่องหนังโดยการรวมวงกาเมลัน (Gamelan

ensembles) นั้น พบว่า ได้มีการนำเอาเครื่องดนตรี 2 กลุ่มเข้ามาประกอบรวมกันเป็นวงดนตรีขึ้นมา คือ กลุ่มเครื่องดนตรีเครื่องหนังที่มีเสียงค่อนข้างทุ้มดิ่ง และกลุ่มเครื่องดนตรีเครื่องเป่าที่มีเสียงที่ค่อนข้างเบาหุ่มนวล

สำหรับระบบเสียง (Tuning Systems) ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble) ก็ถือว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยจะแบ่งระบบเสียงที่ใช้ในการบรรเลงออกเป็น 2 ระบบตามงานแสดงหรือพิธีการ คือ ระบบสเลนโดร (Slendro) ซึ่งเป็นระบบเสียงที่มีความเก่าแก่ที่สุด โดยในหนึ่งช่วงทบเสียง (Octave) จะแบ่งเสียงออกเป็น 5 เสียง (Pentatonic Scale) โดยเสียงทุกเสียงจะมีระยะห่างของเสียงเท่ากันหมด ซึ่งระบบนี้จะมีลักษณะการวางระบบเสียงเช่นเดียวกับระบบเสียงของไทยในบางบทเพลง คือ ระบบ 5 เสียง (Pentatonic Scale) และระบบเสียงแบบเปลือย (Pelog) เป็นการพัฒนาระบบเสียงมาจากระบบสเลนโดร (Slendro) โดยในหนึ่งช่วงทบเสียง (Octave) จะแบ่งออกเป็น 7 เสียง (Heptatonic scale) โดยมีระยะความห่างของเสียงที่แตกต่างกัน สำหรับกลุ่มเสียง (Mode) ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble) จะมีกลุ่มเสียงที่หลากหลายทั้งของระบบสเลนโดร (Slendro) และระบบเปลือย (Pelog) โดยแยกออกเป็นระบบละ 3 รูปแบบ คือ 1) กลุ่มเสียง (Mode) ระบบสเลนโดร (Slendro) ประกอบด้วย ปาเต็ต เน็ม (Patet Nem) ปาเต็ตกลดซานโก (Patet Sango) และปาเต็ต แมนยูรา (Patet Manyura)

และ 2) กลุ่มเสียง (Mode) ระบบเปลือย (Pelog) ประกอบด้วย ปาเต็ต ลิมา (Patet Lima) ปาเต็ต เน้ม (Patet Nem) และปาเต็ต บารัง (Patet barang) ส่วนอัตราจังหวะ (Tempo) ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ จากเร็วไปช้า คือ ไอรามะ ลันกา (Irama Lancar) ไอรามะ แทงกั้ง (Irama Tanggung) ไอรามะ ดาโตส หรือ ดาดิ (Irama dados or dadi) ไอรามะ ไวลท (Irama Wilet) และไอรามะ รังเคป (Irama rangkep) จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น เป็นเพียงการนำเสนอข้อมูลเพียงส่วนน้อยเท่านั้น แต่ก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวงดนตรีกาเมลัน (Gamelan Ensemble) รวมถึงประโยชน์ทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยยังมีข้อมูลอีกมากมายที่ยังรอการศึกษา ค้นคว้าทั้งทางด้านประวัติความเป็นมา การสร้างเครื่องดนตรี รูปแบบวิธีการบรรเลง หรือการประพันธ์เพลง เป็นต้น ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจและประโยชน์สูงสุดในด้านการศึกษา ค้นคว้าทางมานุษยวิทยาดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ชั้นที่สูงยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จรรย์สมร ผลบุญ. (2558, มกราคม-มิถุนายน). วิวัฒนาการ วัฒนธรรมการแสดงของคนไทยเชื้อสายมลายูใน จังหวัดชายแดนภาคใต้. **วารสารสถาบัน วัฒนธรรมและศิลปะ**. 16 (2): 100-115.
- Pholboon, Jansamorn. (2015, January–June). Evolution of Thai - Malay u's Performances in Border Provinces of Southern Thailand. **Institute of Culture and Arts Journal**. 16 (2): 100-115.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2551). **ประวัติการดนตรีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช
- Rungrueng, Panya. (2009). **Thailand music history**. (5th ed.). Bangkok: Thaiwattanapanit
- _____. (2551). **หลักวิชามานุษยวิทยาดุริยางควิทยา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- _____. (2009). **Technicality Ethnomusicology**. Bangkok: Kasetsart University
- _____. (2551). **เอกสารประกอบการสอนวิชาดนตรี ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- _____. (2009). **The Course Outline of Music in Southeast Asia**. Bangkok: Kasetsart University
- Terry E.Miller and Andrew Shahriari. (2006). **World Music A Global Journey**. New York: Taylor & Francis Group, LLC
- Terry E.Miller and Scan Williams. (1998). **The Garland Encyclopedia of World Music**. Volume 4 Southeast Asia. New York: Garland publishing, INC

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

DEVELOPMENT OF SUPPLEMENTARY BOOKS USING SONGS AND TALES INTEGRATING WITH MUSIC CORE CURRICULUM STANDARDS TO ENHANCE EARLY ELEMENTARY STUDENTS' MORALITY

นางสาวกชกร สัจภาพพิชิต / KODCHAKORN SATJAPARPPICHIT

นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GRADUATE STUDENT IN THE MASTER'S PROGRAM IN MUSIC EDUCATION, DEPARTMENT OF ART, MUSIC AND DANCE EDUCATION, FACULTY OF EDUCATION, CHULALONGKORN UNIVERSITY

ดเนียา อุทัยสุข / DNEYA UDTAISUK

สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DIVISION OF MUSIC EDUCATION, DEPARTMENT OF ART, MUSIC AND DANCE EDUCATION, FACULTY OF EDUCATION, CHULALONGKORN UNIVERSITY.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี และทัศนคติด้านคุณธรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นหลังการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบประเมินหนังสืออ่านเพิ่มเติม 2) แบบสำรวจพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี 3) แบบสำรวจทัศนคติด้านคุณธรรม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 18 คน การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระดนตรี การศึกษาการผลิตและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จากนั้นจึงนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ผลการทดลอง โดยผลการวิจัยมีดังนี้ 1) หนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้นิทานอีสปเรื่องเด็กเลี้ยงแกะเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องจังหวะตบและสร้างเสริม

คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยให้ความสำคัญกับเนื้อหาด้านดนตรีและคุณธรรมควบคู่กับ ภาษา ภาพประกอบ และปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง 2) ผลจากการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมพบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการหลังการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี สามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ถูกต้องสูงกว่า ร้อยละ 90 และมีทัศนคติด้านคุณธรรมดีขึ้นหลังจากการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม

คำสำคัญ: การพัฒนา, หนังสืออ่านเพิ่มเติม, เพลงและนิทาน, มาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรี, คุณธรรม

Abstract

The objectives of the research were to: 1) develop supplementary book using songs and tales integrating with music core curriculum standards to enhance early elementary students' morality 2) study young students' learning behavior and morality perception. Research and development were the methodology used in this study. Research tools included 1) Supplementary book evaluation form 2) students' learning behavior observation form 3) students' morality perception

observation form. After a selective sampling, there were 18 students of second grade from Chulalongkorn University Demonstration School participated in this study. The researcher analyzed learning objectives, synthesized how to create a supplementary book, developed research tools, experimented, and concluded the results. The findings were as follows: 1) The supplementary book used Aesop's fable: The shepherd boy and the wolf as a story conveyed morality as well as musical content of a steady beat. The book was designed based upon the appropriate content, language, visual representation, and related details. 2) The students' learning behaviors were highly acceptable after using the supplementary book session (higher than 90% class' correct responses and correct steady beat tapping).

Keywords: Development, Supplementary books, Songs and tales, Music core curriculum standards, Morality

บทนำ

ในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาวิชาดนตรีเป็นหนึ่งในวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้งหมด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดอยู่ในสาระที่ 2 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การดำเนินการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2551 จะต้องคำนึงถึงมาตรฐาน 2 มาตรฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้แก่

มาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความเข้าใจต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ในปัจจุบันพบว่าหนังสือแบบเรียนวิชาดนตรีประสบความสำเร็จในการบรรจุเนื้อหาให้ครบถ้วนและผสมผสานระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ที่ ศ 2.1 และ ศ 2.2 อย่างกลมกลืนจากการศึกษาตัวอย่างหนังสือแบบเรียนวิชาดนตรีจากสำนักพิมพ์ต่างๆ เช่น สำนักพิมพ์หนังสือแบบเรียนได้แก่ บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, สำนักพิมพ์ บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด, บริษัท สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช จำกัด, บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด โดยผู้วิจัยได้ข้อสรุปจากการศึกษาเอกสารพบข้อสังเกต 2 ประการคือ

1. เนื้อหาในแบบเรียนไม่สอดคล้องตามมาตรฐานทั้ง 2 มาตรฐาน โดยหลายสำนักพิมพ์จัดเนื้อหาในเล่มด้วยวิธีแบ่งเป็น 2 ส่วน แยกออกจากกัน โดยส่วนที่ 1 จะมีเนื้อหาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน ศ 2.1 และส่วนที่ 2 จะมีเนื้อหาให้สอดคล้องกับ

มาตรฐาน ศ 2.2 เนื้อหาในหนังสือแบบเรียนและภาพประกอบไม่มีความดึงดูดใจในการเรียน เช่น ไม่มีการใช้เรื่องราวประกอบการเรียนเพื่อกระตุ้นความสนใจ หรือการใช้เสียงเพลงประกอบบทเรียนเพื่อเสริมความเข้าใจทางดนตรี

จากประเด็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการนำเสนอหนังสืออ่านเพิ่มเติม เพื่อช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ดนตรีสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ โดยสร้างความสมดุล และเพิ่มความสอดคล้องให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับสาระดนตรี (มาตรฐาน ศ 2.1) และความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี (มาตรฐาน ศ 2.2) เนื่องจากหนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีสาระอ้างอิงหลักสูตรสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ และเข้าใจในเรื่องต่างๆ อย่างกว้างขวางลึกซึ้งขึ้นตามความเหมาะสมของวัย หรือให้ผู้เรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากหนังสือแบบเรียนตามความสามารถในการอ่านของนักเรียนแต่ละคน นักเรียนสามารถอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน โดยผู้เขียนสามารถเขียนหนังสือในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ อาจเขียนในรูปแบบร้อยแก้ว หรือร้อยกรอง หรือหนังสือที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องราว เช่น นิทาน ที่มีภาพประกอบ เพื่อดึงดูดความสนใจ และทำให้เด็กเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น (จินตนา ไบกาซูยี, 2534; ถวัลย์ มาตจรส, 2538; ลักขณา รอดสน, 2540; จันทรา ทองสมัคร, 2541; นันทกาญจน์ อาจิณาจารย์, 2544; นุชนารถ ยิ้มจันทร์, 2546; ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2527)

นอกจากนี้เด็กที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่สนใจเกี่ยวกับชีวิตจริงมากขึ้น ชอบฟังเรื่องราวต่างๆ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากขึ้นจากการอ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสืออ่านเพิ่มเติมในรูปแบบหนังสือ นิทาน เช่น นิทานพื้นบ้าน (Folk Tales) นิทานสอนคติธรรม (Fables) เนื่องจากมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้ความรู้สอดแทรกคติ และคุณธรรมเพื่อสอนใจ (วาโร เฟิงสวัสดิ์, 2544) มีลักษณะเป็นเรื่องราวเชื่อมโยง และมีภาพประกอบช่วยทำให้เด็กเกิดความสนุกสนาน ตอบสนองความต้องการความอยากรู้อยากเห็น และช่วยกระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ในการอ่านของเด็ก (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2545) นิทานยังเป็นหนึ่งในวิธีการสื่อสารที่เก่าแก่ และมีคุณค่าที่สุด โดยได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ในการใช้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ใช้ในการเรียนการสอน ใช้ในการส่งผ่านความคิดของคนในแต่ละรุ่น สามารถใช้ได้กับเด็กเล็กจนถึงผู้ใหญ่ นิทานจึงมีคุณค่าทั้งการให้สาระความรู้ และความบันเทิงใจ (Ruth, 1959)

การใช้สื่อประเภทหนังสือภาพและเรื่องราวประกอบ เช่น หนังสือประเภทนิทาน มีความสำคัญในการเรียนการสอนวิชาดนตรีสำหรับเด็กในวัย 6-8 ปี หรือผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น เป็นการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับสาระดนตรีให้มีความเป็นรูปธรรม เช่น การใช้รูปภาพต่างๆ แทนสัญลักษณ์ทางดนตรี หรือการใช้เรื่องราวประกอบการสอน สาระดนตรี เป็นต้น (ณรุทธ์ สุทรจิตต์, 2544) เด็กในวัยนี้มีความสามารถในการอ่านดีแล้ว จึงสมควรที่จะจัดหาหนังสือต่างๆ ที่นอกเหนือจากหนังสือแบบเรียนทางดนตรี เช่น หนังสือประวัตินักดนตรี ประวัติดนตรี เพลงพื้นบ้าน ให้เด็กได้อ่านเพื่อสร้างความสนใจและพัฒนาความรู้ของเด็กเกี่ยวกับ

ดนตรีให้กว้างขวางออกไป (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2541) หนังสือที่มีเรื่องราว หรือหนังสือนิทานเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้เด็กมีจินตนาการ มองเห็นภาพชัดเจน ในทางดนตรีจะสามารถช่วยให้เด็กมีความเข้าใจในบทเพลงที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารจากการอ่านเรื่องราว และจินตนาการภาพตาม (Warner, 1991) การดูภาพประกอบ เช่นภาพถ่ายจริง หรือภาพที่วาดขึ้น เช่นภาพการ์ตูน ร่วมกับการเล่นดนตรี จะช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาของเพลงได้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการดึงดูดความสนใจในการเรียน (Taubman, 1958)

การใช้เพลงประกอบการเรียนการสอน จะช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดี เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สามารถสอดแทรกแง่คิด คติสอนใจ จังหวะ และทำนองเพลงจะสามารถช่วยกล่อมเกลาคิดใจและอารมณ์ของเด็กให้โน้มเอียงมาในฝ่ายดี การใช้เพลง จึงเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรนำมาใช้ (ไชยญาณบุญยศ, 2552) การใช้หนังสือนิทานสอนคุณธรรม โดยใช้รูปภาพดำเนินเรื่อง หรือใช้การ์ตูนบรรยายเหตุการณ์และการใช้บทเพลงในการสอน เป็นเทคนิคและวิธีการสอนคุณธรรม จริยธรรมที่ควรนำมาปรับใช้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษา (อำเภอ สุจริตกุล, 2545) การนำนิทานและดนตรีมาผสมผสานประกอบการสอนนั้น นอกจากเด็กจะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ได้ใช้ความคิด จินตนาการ ได้ฝึกสมาธิในการฟัง และได้เรียนรู้ถึงคุณธรรมและจริยธรรมผ่านทางเนื้อหาของนิทานแล้ว เด็กยังได้ตอบสนองต่อจังหวะและเสียงดนตรีเป็นการช่วยพัฒนาสติปัญญาและสมองของเด็ก (แพง ชินพงศ์, 2548) นิทานควรเป็นนิทานภาพสำหรับเด็กที่มีเนื้อเรื่องสนุกสนาน จดจำง่าย มีการใช้คำคล้องจองเป็นเสียงและจังหวะคล้ายทำนองดนตรี เช่นเรื่องอีเล้งเค้งโค้ง ของครูชิววัน วิสาสะ จากนั้นก็สอดใส่ทำนองด้วยการเคาะ สร้างเสียงที่มีจังหวะด้วยสิ่งของใกล้ตัว หรือเครื่องดนตรีที่สามารถหาได้ง่าย ราคาไม่แพง เช่น กระจบองไม้ไผ่ กะลามะพร้าว ซึ่งอาจนำมาเคาะหรือตีเป็นจังหวะ หรือมีการแต่งเพลงประกอบนิทานขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เช่น การนำนิทานอีสปต่างๆ เรื่อง หมากกับเงา, กระจบองกับเต่า ราชสีห์กับหนู เป็นต้น มาแต่งเพลงประกอบเรื่องราวสั้นๆ และอาจมีการเสริมเนื้อเพลงในด้านข้อคิดคติเตือนใจจากเรื่อง (ปัทมา จงยิ่งศิริ, 2551) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเชื่อมั่นว่าการใช้เพลงเล่านิทานจะสามารถกระตุ้นให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน รู้สึกสนใจ และมีเจตคติที่ดีในด้านคุณธรรมไปพร้อมกับเรียนรู้สาระดนตรี

ในด้านความเข้าใจในดนตรี เด็กที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่เริ่มมีแนวคิดเด่นชัดในด้านจังหวะ เช่น จังหวะสม่ำเสมอ ความซ้ำ ความเร็วของจังหวะ การเน้นจังหวะ เป็นต้น และทำนอง ควรเลือกเพลงที่มีช่วงเสียงของทำนองไม่กว้างจนเกินไป และมีจังหวะสนุกสนานให้เด็กฟังและร้องตาม เด็กในวัยนี้ยังมีพัฒนาการในเรื่องของลักษณะของเสียง เช่น ความดัง ความค่อย ความรู้สึกจากบทเพลง และเสียงของเครื่องดนตรี กิจกรรมทางดนตรีที่บิดามารดาควรจัดทำให้เด็กในวัยนี้คือการพาเด็กไปชมการแสดงดนตรีหลายประเภท หรือชักจูงให้เด็กฟังเพลงต่างๆ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2541)

เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้มีการประกาศ

นโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพในทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้กำหนดขอบข่ายของคุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข คือ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่ 1. ความขยัน 2. ความประหยัด 3. ความซื่อสัตย์ 4. ความมีวินัย 5. ความสะอาด 6. ความสุภาพ 7. ความสามัคคี และ 8. ความมีน้ำใจ ที่ควรเร่งปลูกฝังให้กับเยาวชนของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีทั้ง 2 มาตรฐาน คือมาตรฐานการเรียนรู้ที่ ศ 2.1 และมาตรฐานการเรียนรู้ที่ ศ 2.2 เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยจะนำเสนอในรูปแบบของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ใช้ เรื่องราวจากนิทานอีสปที่ให้ข้อคิดด้านคุณธรรม ผสานกับภาพประกอบ และเพลงที่เหมาะสมกับช่วงวัย เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจในดนตรีควบคู่ไปกับการสร้างเสริมทัศนคติด้านคุณธรรม จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยจะมีการวัดผล 2 ด้านคือ พฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี และทัศนคติด้านคุณธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี และทัศนคติด้านคุณธรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นหลังการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นและเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี และทัศนคติด้านคุณธรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นหลังการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมในลักษณะการวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการวิจัยที่มีการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรม และมีการทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบคุณภาพในเชิงประจักษ์ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 18 คน โดยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. การผลิตและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม

2.1 ศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในกลุ่มสาระที่ 2 ดนตรี มาตรฐานการเรียนรู้ที่ ศ. 2.1 และศ. 2.2 ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ในหัวข้อสาระดนตรีที่จะนำไปใช้

2.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีและหลักการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ขั้นตอนการทำหนังสือเด็ก ขั้นตอนการจัดทำภาพประกอบหนังสือเด็ก พัฒนาการและความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็กในวัย 7-9 ปี ประเมินคุณค่าของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

2.3 ศึกษาและคัดเลือกหนังสืออ่านเพิ่มเติมประเภทนิทานอีสป และนิทานพื้นบ้าน เพื่อนำมาใช้ในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างเสริมคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์

2.4 สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยมีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

2.4.1 ศึกษาแนวทางในการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมจากหนังสือที่ดี

2.4.2 การนำเค้าโครงเรื่องมาเรียบเรียงและแต่งเพลง

2.4.3 การทำรูปเล่มจำลอง (Dummy) เป็นขั้นตอนการทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมในรูปเล่มจำลองให้มีความใกล้เคียงกับหนังสือที่จะจัดพิมพ์

2.4.5 การทำรูปเล่ม (Format) เป็นขั้นตอนการทำหนังสือขนาดจริง

2.4.6 ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ถูกต้อง และสวยงามเหมาะสมกับการใช้งาน

3 . การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 เครื่องมือ คือ แบบประเมินหนังสือนิทาน แบบสำรวจพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี และแบบสำรวจทัศนคติด้านคุณธรรม

3.1 แบบประเมินหนังสือนิทาน

ใช้ประเมินหลังการพัฒนาหนังสือเสร็จสิ้น มีลักษณะเป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบประเมินหนังสือนิทานตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบประเมินเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1.2 พิจารณาถึงหัวข้อปัญหา และจุดมุ่งหมาย

3.1.3 สร้างแบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา โดยใช้แบบประเมินที่มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ทั้งหมด 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2, 1

3.1.4 นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรี การทำหนังสือ ภาพประกอบ และด้านศิลปะ จำนวน 3 ท่าน ประเมินคุณภาพของหนังสือนิทาน

3.1.5 นำผลจากการประเมินมาพิจารณาค่าเฉลี่ย เพื่อใช้เป็นเกณฑ์การประเมินคุณภาพของหนังสือ

3.2 แบบสำรวจพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสำรวจพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรีตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.2.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม

3.2.2 วิเคราะห์เนื้อหาสาระดนตรีในหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยแบ่งเป็นการสำรวจด้านความเข้าใจ และด้านการปฏิบัติดนตรี

3.2.3 สร้างแบบสำรวจพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี

3.2.4 นำแบบสำรวจพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรีที่ได้มาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่อไป

3.3 แบบสำรวจทัศนคติด้านคุณธรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสำรวจทัศนคติด้านคุณธรรมตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.3.1 ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานกับการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการประกอบไปด้วยคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์

3.3.2 สร้างแบบสำรวจทัศนคติด้านคุณธรรม โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อสถานการณ์ตัวอย่างที่กำหนดมาให้ 2) ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อคำถามที่กำหนดมาให้

3.3.3 นำแบบสำรวจทัศนคติด้านคุณธรรมที่ได้มาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่อไป

4. การนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปทดลองใช้

4.1 นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย จำนวน 18 คน โดยมีระยะเวลาทดลองทั้งหมด 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 คาบเรียน

4.2 เก็บข้อมูลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามทัศนคติทั้งก่อนเรียน และหลังเรียนจากการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ ร้อยละ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล สรุป อภิปรายผลและนำ

เสนอเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

สรุปและอภิปรายผล

ตอนที่ 1 หนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรี เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นเรื่องเด็กเลี้ยงแกะที่พัฒนาขึ้น

หนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริม

คุณธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นเรื่องเด็กเลี้ยงแกะที่พัฒนาขึ้น แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการทำหนังสือเด็กจากหนังสือสำหรับเด็กที่ดี ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดทั้งหนังสือไทย และหนังสือต่างประเทศ ศึกษาหาความรู้จากตำรา เอกสารต่างๆ ผลงานวิจัย เข้าศึกษาอบรม สัมมนา ฟังการอภิปรายการทำหนังสือสำหรับเด็ก เพื่อดูแลการจัดทำหนังสือแต่ละเล่ม ทั้งโครงเรื่อง แก่นของเรื่อง วิธีเขียน ภาษาที่ใช้ ลักษณะดีเด่น และจุดบกพร่องของแต่ละเล่ม

ตารางที่ 1 สรุปหลักเกณฑ์การคัดสรรหนังสือสำหรับเด็กวัย 7-9 ปี

หลักเกณฑ์	รายละเอียด
1. เนื้อหา	1.1 ส่งเสริมและสร้างจินตนาการ 1.2 ส่งเสริมและพัฒนาทักษะกระบวนการคิด เช่น ความคิดสร้างสรรค์, ความคิดวิเคราะห์ 1.3 สนุกสนานเพลิดเพลิน ชวนติดตาม 1.4 เป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตส่งเสริมคุณธรรมและศีลธรรมอันดีไม่เป็นเรื่องที่โหดร้ายรุนแรง ไม่สร้างค่านิยมในทางที่ผิด ไม่นำเสนอเนื้อหาในทางลบ 1.5 นำเสนอเนื้อหาได้ตามวัตถุประสงค์ สื่อความเข้าใจได้ตรงกัน
2. ภาษา	2.1 ราบรื่นสละสลวยเหมาะสมกับเนื้อหาและตัวละครนั้นๆ เป็นภาษาที่เหมาะสมกับวัย และสื่อความหมายได้เข้าใจโดยทั่วกัน 2.2 ไม่มีถ้อยคำหยาบคาย ถ้าเป็นร้อยกรองและบทกวีต่างๆ มีการเลือกสรรภาษาได้อย่างงดงาม มีอรรถสททาวรรณศิลป์ และให้ความสุนทรีย์ต่อผู้อ่าน 2.3 ใช้ประโยคที่ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย 2.4 ถูกต้องตามหลักภาษา
3. ภาพประกอบ	3.1 มีสีสันสดใส สวยงาม เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง 3.2 ภาพประกอบกับเนื้อหามีความสำคัญเท่าเทียมกัน 3.3 สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน 3.4 ตอบสนองความสนใจ 3.5 สีที่พิมพ์ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ใช้
4. องค์ประกอบอื่นๆ	4.1 เป็นหนังสือที่ครูเป็นผู้ใช้สอน หรือเด็กสามารถอ่านได้เอง 4.2 ขนาดและสีของตัวอักษรชัดเจน อ่านง่าย ถูกต้องตามรูปแบบพยางค์ไทย 4.3 สีของกระดาษพื้นและสีของตัวอักษรไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตาของผู้อ่าน 4.4 ตัวละครอาจเกิดจากจินตนาการมีพฤติกรรมที่เหนือจริงได้ เช่น สัตว์พูดได้ ต้นไม้พูดได้ ถ้าเป็นข้อมูลทางด้านวิชาการต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องถ้าตัวละครเป็นคน ควรอยู่ในวัยเดียวกับผู้อ่าน 4.5 การจบของเรื่องต้องจบด้วยความสุขในการวิจัยครั้งนี้ มีการใช้สีและตัวอักษรชัดเจน มีขนาดใหญ่ กระดาษที่ใช้มีความหนาและไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้

2. ขั้นตอนเขียนโครงเรื่องหรือเนื้อเรื่องย่อ (Plot) เนื่องจากหนังสือเพิ่มเติมที่จัดทำ เป็นหนังสือประเภทนิทานอีสป ที่มีเค้าโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง และชื่อเรื่องอยู่แล้ว ผู้วิจัยจึงเพิ่มเติมการจัดทำในส่วนของงานเขียนบทละคร (Script) ซึ่งเป็นการนำเรื่องราวที่ได้จากเค้าโครงเรื่องหรือเนื้อเรื่องมาเขียนบอกขั้นตอนของเนื้อเรื่องและภาพประกอบ โดยผู้วิจัยได้นำเนื้อเรื่องราวของนิทานมาแต่งเป็นเพลงประกอบเรื่องราว ทำการวาดภาพประกอบให้สอดคล้องกับเพลงประกอบเนื้อเรื่อง และคิดประยุกต์เนื้อหาสาระดนตรี และข้อคิดคุณธรรมในหนังสือนิทาน

3. ขั้นตอนการทำรูปเล่มจำลอง (Dummy) เป็นขั้นตอนการทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมในรูปแบบเล่มจำลองให้มีความใกล้เคียง

กับหนังสือที่จะจัดพิมพ์ โดยผู้วิจัยจะนำรายละเอียดจากบทสคริปต์ (Script) ที่เขียน และภาพประกอบที่วาดมาจัดวางลงไปทีละมิมี่ โดยเรียงตั้งแต่หน้าปกจนถึงหน้าสุดท้ายเสมือนทำเล่มจริง

4. การทำรูปเล่ม (Format) เป็นขั้นตอนการทำหนังสือขนาดจริง โดยมีขนาดความกว้าง 25 x 33 เซนติเมตร ลักษณะรูปเล่มเป็นแนวนอน กระดาษที่ใช้เป็นกระดาษอาร์ตมัน 300 แกรม การเย็บเล่มโดยใช้สันแบบขดลวดเพื่อความคงทน มีการรองหน้าปกหน้าและหลังด้วยแผ่นใส และวาดรูปโดยใช้โปรแกรม Illustrator

5. ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ถูกต้อง และสวยงามเหมาะสมกับการใช้งาน

โดยรายละเอียดของหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะมีดังนี้

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ

1. หน้าปก

2. เนื้อเรื่องสั้นนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ

เรื่องสั้น นิทานเรื่อง เด็กเลี้ยงแกะ
ณ หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ทุกเช้าเด็กเลี้ยงแกะจะปล่อยฝูงแกะออกหากินที่เนินเขาชายป่าทุกวันและถือกินนมสดจากนมป่า...

3. ทำนองเพลง โน้ตเพลง และเนื้อเพลงเด็กเลี้ยงแกะ

Musical score for 'The Boy Who Stole the Lamb' with lyrics in Thai. Includes a title 'ทำนองเพลงเด็กเลี้ยงแกะ' and a key signature 'F#m : 2/4'.

4. เนื้อเรื่องนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะหน้าที่ 1

5. เนื้อเรื่องนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะหน้าที่ 2

6. เนื้อเรื่องนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะหน้าที่ 3

7. เนื้อเรื่องนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะหน้าที่ 4

11. ข้อคิดสอนใจ

8. เนื้อเรื่องนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะหน้าที่ 5

12. สารະदनຕຣີ

สาระดนตรี

เรื่อง จังหวะตบ(Steady Beat)
จังหวะตบ(Steady Beat) หมายถึง จังหวะและที่มีการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีความสม่ำเสมอตลอดทั้งเพลง

กิจกรรม : ให้นักเรียนฝึกปรบมือตามจังหวะตบ(Steady Beat) เพลงเด็กเลี้ยงแกะ

เพลงเด็กเลี้ยงแกะ

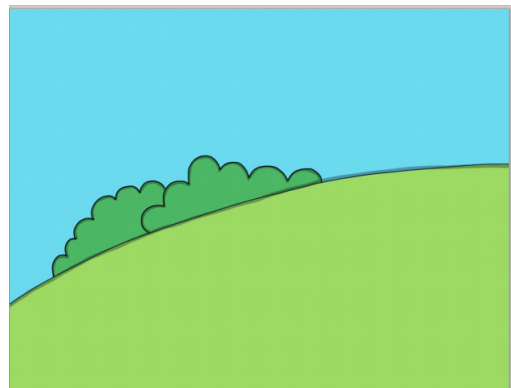
เช้าวันหนึ่งวันนั้นวันหนึ่งวันหนึ่งเด็กเลี้ยงแกะ คอยมองดูเจ้าแกะเองดูเจ้าแกะกับเจ้าหมาป่า

วันหนึ่งเจ้าเด็กคิดเจ้าเด็กกับคิดดูเรื่องขึ้นมา คิดมาถึงชาวประมงถึงชาวประมงชาวประมงชาวประมง

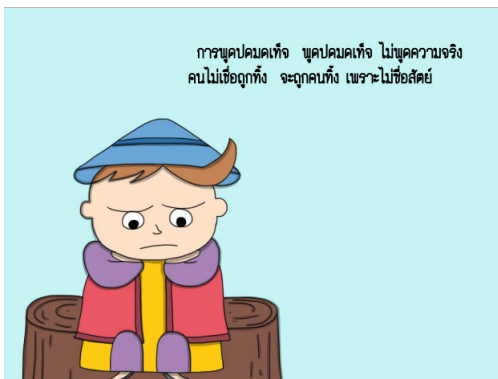
9. เนื้อเรื่องนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะหน้าที่ 6

13. ปกหลัง

10. เนื้อเรื่องนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะหน้าที่ 7

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะมีทั้งสิ้น 13 หน้าประกอบไปด้วย 1. ปกหน้าพร้อมชื่อเรื่อง 2. เนื้อเรื่องสั้นและข้อคิดสอนใจ 3. ทำนองเพลง โน้ตเพลง และเนื้อเพลงเด็กเลี้ยงแกะ 4.-10. เนื้อเรื่องนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ 11. ข้อคิดสอนใจ 12. สารະदनຕຣີ 13. ปกหลัง

ตอนที่ 2 ผลจากการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยใช้เพลงและนิทานในการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้สาระดนตรีเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมมีพฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรี และทัศนคติด้านคุณธรรม

2.1 พฤติกรรมการเรียนรู้ดนตรีหลังจากการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ

2.1.1 ความเข้าใจในสาระดนตรีที่กำหนดมาให้

หลังจากการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ นักเรียนสามารถตอบคำถามตามสาระดนตรีที่กำหนดได้ถูกต้องสูงกว่าร้อยละ 90 โดยนักเรียนสามารถบอกความหมายและลักษณะของจังหวะตบ นักเรียนสามารถอธิบายและยกตัวอย่างจังหวะตบในชีวิตประจำวันได้ทั้งจากเสียงธรรมชาติและเสียงที่มนุษย์สร้างขึ้น พร้อมทั้งสาธิตการทำจังหวะตบโดยการปรบมือได้

2.1.2 ความถูกต้องในการปฏิบัติตามสาระดนตรีที่กำหนดมาให้

หลังจากการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ นักเรียนสามารถปฏิบัติตามสาระดนตรีที่กำหนดมาให้ได้ถูกต้องสูงกว่าร้อยละ 90 โดยนักเรียนสามารถปรบมือตามจังหวะตบตามความเร็วที่ผู้วิจัยกำหนดได้ และสามารถปรบมือตามจังหวะตบพร้อมกับการร้องเพลงในหนังสือนิทานเรื่องเด็กเลี้ยงแกะที่ผู้วิจัยกำหนดได้ถูกต้อง รวมทั้งมีการคิดการทำจังหวะตบด้วยร่างกายในแบบต่างๆนอกจากการปรบมือ เช่น การปรบตัก การตีดนิ้ว เป็นต้น

2.2 ทศนคติด้านคุณธรรมหลังจากการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ

2.2.1 ทศนคติของนักเรียนที่มีต่อสถานการณ์ตัวอย่างที่กำหนดมาให้

หลังจากการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะในการส่งเสริมคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ นักเรียนสามารถเลือกคำตอบที่กำหนดให้จากสถานการณ์ได้ถูกต้องทั้ง 3 สถานการณ์ และสามารถอธิบายเหตุผลและแสดงทัศนคติของตนในคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ได้ตามสถานการณ์ โดยมีกรกล่าวถึงคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ในชีวิตประจำวันที่ตนได้พบเจอ

2.2.2 ทศนคติของนักเรียนที่มีต่อคำถามที่กำหนดมาให้

หลังจากการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ นักเรียนสามารถพูดแสดงความคิดเห็นตามทัศนคติของตนในเรื่องความซื่อสัตย์ทั้ง 3 ข้อได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถบอกถึงผลดีและผลเสียในการกระทำได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ที่จะนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไปใช้ควรศึกษาทำความเข้าใจและฝึกใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมก่อนนำไปใช้ โดยศึกษาจากคู่มือท้ายเล่ม เพื่อที่จะได้จัดการเรียนการสอนได้อย่างครบถ้วน มีความราบรื่น และสามารถปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน

1.2 หนังสืออ่านเพิ่มเติมใช้สอนนักเรียนกลุ่มประมาณ 4-5 คน หากต้องการสอนนักเรียนจำนวนมาก ควรจัดทำเนื้อเพลงแยก โดยเขียนตัวอักษรให้ใหญ่ขึ้น เพื่อสะดวกในการมองเห็นของนักเรียนจำนวนมาก หรือสามารถใช้โปรเจคเตอร์ในการเรียนการสอนได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สามารถจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมประเภทอีสปหรือนิทานพื้นบ้าน เรื่องอื่นๆได้ โดยนำแนวทางการจัด

ทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมประเภทอีสปเรื่องเด็กเลี้ยงแกะไปใช้

2.2 สามารถทดลองใช้หนังสืออ่านกับนักเรียนประถมศึกษาชั้นอื่น และนำผลการทดลองมาเปรียบเทียบวิเคราะห์ได้

2.3 ควรมีการศึกษาผลจากการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยให้นักเรียนเป็นผู้อ่านหนังสือ และทำความเข้าใจด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

จันทร์ ทงสมิตร. (2541). การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องประเพณีท้องถิ่นนครศรีธรรมราชสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.

จินตนา ไบกาซุย์. (2534). การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร: สุริยาสาน.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2527). การทำหนังสือสำหรับเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร: บุรพาสาน.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2545). การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์.

ไชยญาณ บุญยศ. (2552). [ออนไลน์], (2552). แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/122931>.

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. (2541). **จิตวิทยาการสอนดนตรี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. (2544). **พฤติกรรมการสอนดนตรี**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถวัล มาศจรัส. (2538). **เทคนิคและตัวอย่างการเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่านละหนังสืออ่านเพิ่มเติม**. กรุงเทพมหานคร : L.T.PRESS.

นัทกาญจน์ อาจิมาจารย์. (2544). การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องประเพณีท้องถิ่นระยอง สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอนสาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.

ปัทมา จงยิ่งศิริ. (14 เมษายน 2551). **นิทานดนตรี...คุณค่า x 2**. สืบค้นจาก <http://www.familyweekend.co.th/articles>.

ลักขณา รอดสน. (2540). การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง เรือ-สายน้ำ-

- และชีวิตชาวปทุมธานี ระดับมัธยมศึกษาตอน
ต้น จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์การ
สอน ปณิธิวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
วาโร เฟิงส์วัตต์. (2544). การวิจัยทางการศึกษาปฐมวัย.
กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- อำไพ สุจริตกุล. (2545). **ประมวลบทความ ความรู้คู่
คุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์
บรรณกิจ 1991 จำกัด.
- Taubman, H. (1958). **How to bright up your child to
enjoy music**. New York: Printed in the United
States of 18America.
- Warner, B. (1991). **Orff-Schulwerk: Application for the
classroom**. United States of America: Prentice-
Hall, Inc.

การสร้างสรรค์ชุดการแสดงจากประวัติศาสตร์ : ประเพณีถวายดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง

THE DANCE CREATING FROM HISTORY OF PATTANI : BUNGA MAS BAN PERAK PRESENTING CEREMONY

จรรยาสมร พลบุญ / JANSAMORN PHOLBOON
LECTURER IN DANCE AND PERFORMING ART PROGRAM,
FACULTY OF FINE ARTS, SONGKHLA RAJABHAT UNIVERSITY.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ประวัติศาสตร์เมืองปัตตานี และนำข้อมูลมาสร้างสรรค์เป็นชุดการแสดง โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพได้แก่วิธีการแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัตตานีเป็นเมืองท่าที่เป็นเมืองประเทศราชของสยามมีธรรมเนียมปฏิบัติที่คือการถวายเครื่องราชบรรณาการต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์ของการยอมรับในอำนาจ และการสานสัมพันธ์ไมตรีที่เมืองเล็กมีต่อเมืองใหญ่ ดังนั้นดอกไม้เงินทองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความสงบสุขแก่บ้านเมืองจึงเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ชุดการแสดง โดยใช้ชื่อชุดการแสดงว่า ตาริบุหงามาส 2) การสร้างสรรค์ผู้วิจัยได้จินตนาการให้นักแสดงเป็นดอกไม้เงินทองใช้ลีลาการนำดอกไม้ที่เป็นปิ่นปักผมมาปักที่ฐานต้นไม้จนรวมเป็นต้นไม้และทองที่สมบูรณ์ ดังนั้นจุดเด่นของการแสดงคือดอกไม้ และฐานต้นไม้ที่สื่อให้เห็นถึงความสวยงามของดอกไม้ ถือเป็นจุดเด่นในการนำเสนอในการแสดงชุดนี้ นอกจากนี้องค์ประกอบด้านเพลง จะใช้ทำนองเพลงภาคใต้ตอนล่าง ส่วนการแต่งกายจะออกแบบให้มีความใกล้เคียงกับยุคสมัยโบราณมากที่สุดคือการนำผ้าสไบมาจับจีบที่อกให้มีลักษณะคล้ายการนุ่งกระโจมอก

คำสำคัญ: ดอกไม้เงินทอง, การสร้างสรรค์การแสดงของคนไทยเชื้อสายมลายูจากประวัติศาสตร์ปัตตานี

Abstract

This research aimed to synthesize the history of Pattani and to create a performance series using the qualitative research methodology including surveys, interviews, observation and focus group discussions. The results of the study revealed that 1) Pattani was a port city and a vassal of the Kingdom of Siam; it was a common practice for a tributary state to present Bunga Mas as a symbol of suzerainty to Siam and the peaceful relationships between the two political entities. Bunga Mas became an important channel that established peace in society. The significance of Bunga Mas has inspired the researcher to create a dance series entitled "Tari Bunga Mas." 2) The researcher has envisioned the actors to represent gold and silver flowers (Bunga Mas) featuring the utilization of flower hairpins to stick at the base of tree to become the silver and gold flowers. The highlight of the show is the holding of the flowers and the base of the tree which reflects the beauty of the flowers. In addition, the dance utilizes musical elements derived from the melody of music used in the lower South of Thailand. Costumes for dancers were designed to be as close as possible to a similar fashion with the past by wrapping the shawl around the chest.

Keywords: Bunga Mas, Thai-melayu dance creating from history of Pattani

บทนำ

การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ถือเป็นแก่นสำคัญและมีคุณค่าในการศึกษาโดยเฉพาะพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจุดเด่นที่สำคัญของทางประวัติศาสตร์คือเป็นเมืองท่าที่ใหญ่ในแหลมมลายูและมีความสัมพันธ์ทางการเมืองในฐานะประเทศราชของสยาม ซึ่งเมืองประเทศราชถือเป็นเมืองที่อยู่ชายแดนมีเจ้านายปกครองตามจารีตประเพณีของคนประเทศนั้น ๆ แต่ใครจะเป็นเจ้าเมืองต้องทูลให้พระเจ้าแผ่นดิน ญ กรุงศรีอยุธยาแต่งตั้ง เมืองนั้นต้องถวายต้นไม้เงินทองกับเครื่องราชบรรณาการ สยามถือว่าเมืองปัตตานีเป็นประเทศราชมาตั้งแต่สมัยพระร่วง ความสัมพันธ์ของปัตตานีกับสยามมักมีความเกี่ยวเนื่องกับการส่งและจัดส่งต้นไม้เงินและต้นไม้ทอง ซึ่งในการงดในแต่ละครั้งสยามมักจะส่งกำลังมาปราบจึงทำให้เกิดบริบททางการเมืองและก่อให้เกิดเรื่องราวที่กระทบต่อการเมืองและเศรษฐกิจได้ (พรธมนงาม เกษธรรมสาร, 2552 : 21-24) ผู้วิจัยจึงได้นำส่วนนี้มาสร้างสรรค์เป็นชุดการแสดงเนื่องด้วยสอดคล้องกับจุดเด่นของปัตตานีในยุคอดีตคือมีกษัตริย์ในการปกครองที่มีชื่อถึง 4 พระองค์คือ รยาฮีเยา รยาฮีริู รยาฮูญ และรยาฮูญิง โดยจากการศึกษาพบว่า 1) ในยุคของรยาฮีเยานั้นได้ปรากฏภาพประวัติศาสตร์ขบวนเสด็จของราชินีซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพระองค์ได้เดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาพร้อมนำต้นไม้เงินทองมาถวายเป็นภาพปรากฏครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2149 2) ต่อมาในยุคของรยาฮีริูก็ได้มีการหยุดส่งของบรรณาการแต่เมื่อพระนเรศวรมหาราชได้ขึ้นครองราชย์ปัตตานีจึงประจักษ์ในชื่อเสียงและบารมีจึงกลับไปถวายต้นไม้เงินทอง 3) ต่อมาในยุคของรยาฮูญ ตรงกับสมัยพระเจ้าปราสาททองซึ่งปัตตานีไม่ยอมรับจึงใช้อำนาจงดการส่งของบรรณาการ จนเมื่อสยามยกทัพมาโจมตีชาวบ้านเดือนร้อนในด้านการค้า รยาฮูญจึงได้สันติไมตรีกับสยามอีกครั้งโดยส่งชุดพร้อมเครื่องราชบรรณาการรวมทั้งต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองด้วย 4) รยาฮูญิง เป็นยุคที่สยามมีปัญหภายในมากแต่ทางปัตตานีก็มีการจัดส่งต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองอยู่เป็นประจำ (ชาดา นนทวัฒน์, 22557: 77 - 87) จะเห็นได้ว่าต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองที่เป็นเครื่องราชบรรณาการสำหรับเมืองประเทศราชเพื่อมอบถวายแก่เมืองสยามจึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในการศึกษาเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงการยอมสวามิภักดิ์เป็นเมืองขึ้น และเป็นเครื่องหมายของมิตรภาพ ดังนั้นต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ในเชิงการมอบน้อม

ด้วยรายวิชานาฏลีลาทัศนศิลป์ 2 ของโปรแกรมวิชานาฏศิลป์และการแสดงคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นรายวิชาที่ต้องศึกษาด้านการแสดงของภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งการเรียนการสอนในปัจจุบันได้คัดเลือกเพลงที่สร้างสรรค์จากสถาบันการศึกษาอื่นและสร้างสรรค์ในระยะเวลาอันมาใช้ในการเรียนการสอน ผู้วิจัยต้องการนำความสวยงามของต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มาสร้างสรรค์เป็นการแสดงแนวภาคใต้ตอนล่างที่เน้นรูปแบบลีลาลักษณะที่ทันสมัย หรือแปลกใหม่จากชุดการแสดงที่มีอยู่ทั่วไป แต่ไม่ทิ้งความเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมดั้งเดิมของภาคใต้ตอนล่าง โดยสันนิษฐานนักแสดงเป็นดอกไม้ที่ออกมา

ประกอบต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองให้สมบูรณ์ ทั้งนักศึกษาในปัจจุบันมักยึดติดอยู่ในกรอบเดิมและไม่กล้าทำอะไรที่แตกต่างจากกรอบดั้งเดิม ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านการแสดงที่สร้างสรรค์กระบวนการที่แปลกใหม่แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นโดยชื่อชุด ตาบริบูหงามาส

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์ประวัติศาสตร์เมืองปัตตานีนำเสนอเป็นชุดการแสดง
2. เพื่อสร้างสรรค์ชุดการแสดง ตาบริบูหงามาส

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งด้านเอกสาร และข้อมูลจากภาคสนาม ซึ่งในขั้นของการเก็บข้อมูลภาคสนามจำแนกรายละเอียดดังนี้
  - 1.1 โดยลงพื้นที่ดูข้อมูลต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง จากในพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวม โดยใช้แบบสำรวจเบื้องต้น ทั้งสำรวจข้อมูลด้านต้นไม้เงินและต้นไม้ทองจากผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านนี้
  - 1.2 ออกแบบองค์ประกอบของการแสดง โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากเอกสารและภาคสนาม
  - 1.3 นำเสนอแนวคิดในการออกแบบองค์ประกอบของการแสดง ได้แก่ นักแสดง เครื่องแต่งกายดนตรี และรูปแบบการแสดง โดยใช้แนวทางสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้รู้ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป
2. การจัดการทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
  - 2.1 การจัดการทำข้อมูล ผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามมาตรวจสอบความถูกต้องจัดหมวดหมู่เพื่อใช้ประกอบการเขียนอธิบายซึ่งแยกตามความวัตถุประสงค์
  - 2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำมาออกแบบองค์ประกอบของการแสดงในขั้นต้น สำหรับเป็นข้อมูลที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การแสดงชุดนี้เกิดความสมบูรณ์มากที่สุด
3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล กระทำโดยเมื่อผู้วิจัยสร้างสรรค์ชุดการแสดงที่สมบูรณ์แบบ นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินอีกครั้ง ทั้งนี้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) และมีภาพประกอบบางตอน

แนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย

ในการสร้างสรรค์ผลงานเริ่มจากแรงบันดาลใจ

ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สร้างกรอบแนวคิด ศึกษาลักษณะบทร้อง ทำนองเพลง คิดเครื่องแต่งกาย คัดเลือกผู้แสดง การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง การประดิษฐ์ทำรำและการฝึกซ้อมการแสดง สุดท้ายคือการเผยแพร่ผลงาน (สวภา เวชสุภกรักษ์, 2553, หน้า 9) ทั้งนี้แนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำจะประกอบด้วย องค์ประกอบของการแสดงได้แก่ ทำรำ ดนตรี การแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง การจัดแถว (ราตรีศรีสุวรรณ, หน้า 109) ส่วนการประดิษฐ์ทำรำเพื่อส่งเสริมให้ครูนาฏศิลป์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้งานในด้านการเรียนการสอนหรือนำไปแสดง (ตรุณี สัจจากุล, 2532, หน้า 1)

พจนานุกรม สมรรถบุตร (2538, หน้า 44 – 60) ได้ศึกษาแนวคิดการประดิษฐ์ทำรำเชิง สรุปได้ว่า ผู้ประดิษฐ์ทำรำจะต้องคำนึงถึง 1) สำเนียงเพลงของชาติใดก็ควรเอาลีลาทำรำของชาตินั้นๆ เข้ามา 2) กำหนดทำรำตามลีลาของเพลงและความหมายของบทร้อง 3) การประดิษฐ์ระบำพื้นเมืองควรเป็นไปตามลีลาของท้องถิ่นนั้นๆ ไม่ควรเอาทำรำของภาคอื่นเข้ามา 4) ยึดแม่ท่าของนาฏศิลป์ไทยเป็นหลัก 5) การแปรแถวช่วยเปลี่ยนอารมณ์และสายตาของผู้ดูไม่ให้เบื่อหน่ายต้องให้ทำรำและการเคลื่อนไหวสัมพันธ์กับทำนองเพลง 6) การเข้าออกของระบำรำฟ้อนต้องยึดหลักออกทางขวาเข้าทางซ้าย 7) เครื่องแต่งกายต้องมีความแปลกใหม่ เพลงที่นำมาต้องถูกรสนิยมผู้ชม 8) ในระบำพื้นบ้านต้องมีการประดิษฐ์ทำรำให้งาม แต่งตัวสวย คำนึงเวลาชุดการแสดงไม่เกิน 5 – 10 นาที เพลงดี เครื่องแต่งกายงาม ส่งผลให้ทำรำงามไปด้วย

นอกจากนี้แนวคิดการสร้างสรรคนาฏศิลป์ของปิยะวัติ มากพา (2555: 117) กล่าวว่าผู้สร้างสรรค์ต้องมีวิธีการสร้างสรรค์ที่ได้จากศึกษาค้นคว้าข้อมูล และการใช้องค์ความรู้ดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ การบูรณาการข้ามศาสตร์ ทั้งนี้งานด้านนาฏศิลป์จำเป็นต้องมีพรสวรรค์ มีความคิดสร้างสรรค์ และอาศัยในแหล่งของศิลปวัฒนธรรม ที่สำคัญต้องมีบุคลากรที่ส่งเสริมประสบการณ์ทางด้านนาฏศิลป์เป็นกำลังเสริม นอกจากนี้ เสน่ห์ของเทคนิคการทำรำที่ส่งผลให้เกิดความน่าประทับใจในการแสดง คือเครื่องแต่งกายที่งดงาม มีความแปลกใหม่

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างสรรคชุดการแสดงจากประวัติศาสตร์ชายแดนภาคใต้ โดยจำแนกรายละเอียดของการศึกษาออกเป็นตอนที่ 1 แนวคิดและการออกแบบองค์ประกอบของการแสดง โดยมีเนื้อหาของการออกแบบ องค์ประกอบของการแสดง คือ อุปกรณ์ที่ใช้ นักแสดง เครื่องแต่งกาย ตอนที่ 2 การพัฒนาทำรำและกระบวนการแปรแถว ประกอบด้วย การออกแบบสร้างสรรค์วิธีการแสดง การประเมิณผล การฝึกซ้อมและเผยแพร่

ตอนที่ 1 แนวคิดและการออกแบบองค์ประกอบ การแสดง

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์เพื่อเป็นกรอบในการสร้างสรรคงาน สรุปแสดงเป็นแผนภูมิดอกไม้ 5 กลีบ ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภูมิดอกไม้ 5 กลีบ
ที่มา : แผนภูมิโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2559

โดยผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ชุดการแสดงตามกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง และนำแนวคิดเป็นประเด็นคำถามในการจัดสนทนากลุ่ม จำแนกตามแผนภูมิดอกไม้ 5 กลีบ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ วิจัย ประเด็นการสร้างสรรค

แนวคิดของการออกแบบ เมืองปัตตานีเป็นประเทศราชที่ต้องถวายเครื่องราชบรรณาการต้นไม้เงินทองในยุคสมัยของรายาภูนึ่งพระองค์ทรงเดินทางไปมอญด้วยพระองค์เอง ดังนั้นการแสดงจะสมมุติผู้แสดงเป็นดอกไม้เงินและดอกไม้ทองที่ออกมาประกอบดอกไม้ให้กลายเป็นต้นไม้ที่มีความสมบูรณ์ จัดทำเป็นรูปแบบการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง ทำให้เครื่องแต่งกาย เพลง ทำรำ เป็นแนวการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ตอนล่าง และใช้ชื่อชุดว่าตารีบุหงามาส

ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นชอบกับแรงบันดาลใจและช่วงยุคสมัยในการสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้ ควรเพิ่มช่วงแรกให้เห็นความยิ่งใหญ่ของขบวนแห่ รายาภูนึ่งออกมาหนึ่งบนบัลลังก์ แล้วเหล่าดอกไม้เงินและดอกไม้ทองก็มาแสดงประกอบต้นไม้ เมื่อเป็นต้นไม้ที่สมบูรณ์เสร็จสิ้นก็มีการนำมาถวายให้รายาภูนึ่ง แล้วจบด้วยขบวนแห่รายาภูนึ่งลักษณะสันนิษฐานว่าเป็นการแห่ไปยังสยาม นอกจากนี้ชื่อชุดการแสดง ตารีบุหงามาส มีความเหมาะสม

รูปแบบของการพัฒนาจนสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์แสดงชุดตารีบุหงามาส โดยจัดเป็นชุดเอกเทศที่สามารถนำไปแสดงโดยตัดช่วงของรูปแบบขบวนเพื่อใช้สำหรับการแสดงในงานทั่วไปหรือการเรียนการสอนในรายวิชานาฏลีลาทักษิณ 2 โดยจะมีเพียงเหล่าดอกไม้เงินและดอกไม้ทองเท่านั้น ในส่วนขององค์รายาภูนึ่งจะแสดงในรูปแบบของขบวนที่เป็นการแสดงถึงประเพณีการถวายดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง

ขั้นที่ 2 การออกแบบและการสร้างสรรค์ องค์ประกอบ การแสดง ประกอบด้วย 1) เพลงประกอบการแสดง 2) การแต่งกาย และ 3) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง
1) เพลงประกอบการแสดง

แนวคิดของการออกแบบ การออกแบบเพลง ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงการแสดงของระบำเพื่อให้ให้นักดนตรีได้บรรจุมusicตามเวลาที่แสดง ทั้งนี้กำหนดเวลาที่แสดงประมาณ 7 – 8 นาทีดังนี้

ช่วงนำ นักแสดงดอกไม้เงินและดอกไม้ทอง 8 คน ออกมา โดย 2 คนถือฐานของต้นไม้เงินและทอง ช่วงดำเนินเรื่อง นักแสดงซึ่งเป็นดอกไม้เงินและดอกไม้ทองได้ประกอบต้นไม้เงิน และต้นไม้ทอง ช่วงจบ นักแสดงต้นไม้เงินและต้นไม้ทอง ได้นำต้นไม้เงินและต้นไม้ทอง ถวายราชาหญิง

ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม ช่วงที่ 1 เพิ่ม ขบวนการให้เพลงมลายูโบราณ

ช่วงที่ 2 ระบายออก โดยนักแสดงดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง 8 คน ออกมา จังหวะเพลงช้า

ช่วงที่ 3 นักแสดงใช้ปืนดอกไม้ที่ปักผมของแต่ละคน เสียบในฐานต้นไม้จนกลายเป็นต้นไม้เงิน และต้นไม้ทอง สมบูรณ์ ใช้ทำนองเพลงช้า

ช่วงที่ 4 ระบายเมื่อเสร็จภารกิจ ทำนองเพลงจะเร็วขึ้นเล็กน้อยแต่คงเน้นความไพเราะของทำนองเพลง

ช่วงที่ 5 ช่วงจบ นักแสดงบริวาร นำต้นไม้เงินและต้นไม้ทอง ถวายราชาหญิง ช่วงนี้ดนตรีจะเร่งทำนองให้ดูมีความขลัง นำศรัทธา

ช่วงที่ 6 ขบวนการเข้า ใช้เพลงแรกที่ขบวนการเดินแห่ ออกมา

รูปแบบของการพัฒนาจนสมบูรณ์ เพลงที่ใช้จะมี 3 เพลง แบ่งออกเป็น 4 ช่วงการแสดง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นขบวนการราชาหญิงใช้เพลงกามาดียะ ตีองัน อชัน ซึ่งเป็นเพลงมลายูโบราณ

ช่วงที่ 2 ระบายออกและดำเนินเรื่อง ใช้เพลงกล่อม มานี เป็นเพลงทำนองช้า

ช่วงที่ 3 ช่วงสนทนากลุ่มและช่วงจบโดยนักแสดงเสร็จภารกิจการประกอบต้นไม้ จึงมีการระบาย และสุดท้ายนักแสดง นำต้นไม้เงินและต้นไม้ทอง ถวายราชาหญิง ใช้เพลงโย เกิดมาเลเซีย มีจังหวะเพลงจะเร็ว

ช่วงที่ 4 ขบวนการเข้า ใช้เพลงแรกคือ กามาดียะ ตีองัน อชัน ที่เพราะเป็นเพลงที่มีสัญลักษณ์ของการแสดงที่มีลักษณะของการเดินขบวนแห่ (เชิง อาบู่, สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2559)

2) การแต่งกาย

แนวคิดของการออกแบบ ผู้วิจัย ได้ศึกษารูปแบบ การแต่งกายของคนมลายูจากภาพการแต่งกายของชาวบ้าน ในสมัยรัชกาลที่ 7 เพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นชุดการแสดง

ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม เสื้อควรใช้เสื้อบานงสีเงิน และสีทอง เพื่อสอดคล้องกับปืนดอกไม้เงินและทอง ผ้าถุง ควรใช้สีและลายเหมือนกันโทนสีเขียว ทอง และผ้าสไบ ควรใช้สีเดียวกัน คือสีครีมและขาว แต่ตกแต่งประดับเลื่อม และดอกแยก สีเงินและทองแตกต่างกัน

รูปแบบของการพัฒนาจนสมบูรณ์ สวมเสื้อบานงสีเงิน สีทอง ตามกลุ่มของนักแสดง นำมาสไบจับจีบและมัดที่อก ช่วงท้ายของการแสดงจะถอดผ้าสไบนำมาเล่นในท่วงท่า

ลีลาที่สอดคล้องกับท่ารำ

3) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง การแสดงชุดตารีบุหงา มาจะใช้ ฐานต้นไม้ ดอกไม้ และผ้าสไบ

ฐานต้นไม้

แนวคิดของการออกแบบ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปลักษณะ ของต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ผลจากวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ผนวกกับที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามไปดู ของจำลองเสมือนจริง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กวาลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย พิพิธภัณฑ์ของวัดพระธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช และศาลาเครื่องราชอิสริยยศ กรุงเทพมหานคร ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ลำต้นของ ต้นไม้มีขนาดความสูง 2 คอก 4 นิ้ว มียอดและกิ่งรวม 5 ชั้น ต้นไม้ทอง มีดอกจำนวน 17 ดอก มีใบจำนวน 270 ใบ ต้นไม้เงิน มีดอกจำนวน 17 ดอก มีใบจำนวน 258 ใบ ผู้วิจัยจึง ออกแบบโดยการย่อส่วนประมาณ 50 เซนติเมตร จัดทำเป็น 4 ชั้น เจาะรูเพื่อเสียบดอกไม้

ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม ฐานต้นไม้ที่ผู้วิจัย ออกแบบลักษณะดูแข็งทื่อไม่สวยงาม ผู้วิจัยจึงเสนอว่าเพิ่ม กิ่งและใบเสียบตรงฐานต้นไม้ ทั้ง 4 ชั้น ซึ่งกิ่งในแต่ละชั้นจะ ประกอบด้วย 4 กิ่ง และไม่มีดอก ตรงปลายแต่ละ กิ่งจะทำรูกลวงไว้สำหรับให้นักแสดงเสียบปืนดอกไม้ กลุ่มผู้ เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นชอบในแนวความคิด

รูปแบบของการพัฒนาจนสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้จัดทำ ฐานต้นไม้ โดยการกลึงไม้ ทำกิ่ง 4 ชั้นรวมยอด และกิ่งจะมี ใบไม้และยอดกิ่งสามารถเสียบปืนดอกไม้ได้

ดอกไม้

แนวคิดของการออกแบบ จากการศึกษาลักษณะ ดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง พบว่า ดอกไม้มีลักษณะคล้ายดอก พุดตาน คือชั้นบนเป็นดอกตูม ชั้นล่างเป็นกลีบบาน 5 กลีบ โดยผู้วิจัยจะให้ดอกไม้เหล่านั้นเป็นปืนที่เสียบศรัทธา คนละ 4 ดอก โดยผู้วิจัยใช้ลูกปัดปล้องอ้อมมาทำเป็นปืนดอกไม้สีเงิน และดอกไม้สีทอง พร้อมทั้งใบ

ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม เห็นด้วยกับการนำดอกไม้ที่ทำจากปล้องอ้อมมาใช้เพราะเมื่อกระทบแสงไฟ จะมีความระยิบระยับ แต่มีข้อเสนอแนะให้ทำดอกไม้มีขนาด เลดหล่นกันเพราะเมื่อใช้ปืนดอกไม้ที่มีขนาดใหญ่เท่ากันเมื่อ เสียบประดับศรัทธาความพริ้วไหวไม่สวยงาม อีกทั้งก้านที่ ยาวเกินไปทำให้ดอกไม้มีความโค้งเกินไป

รูปแบบของการพัฒนาจนสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ทำ ดอกไม้ให้มีขนาดเล็ก กลาง และใหม่ เพื่อให้มีความเลดหล่น กัน โดยดอกไม้จะเสียบในชั้นที่ 2 ขนาดกลาง จะเสียบชั้นที่ 3 และขนาดใหญ่เสียบชั้นที่ 4

ผ้าสไบ ถือเป็นเครื่องแต่งกายที่นำมาเป็นองค์ ประกอบด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงโดยที่นักแสดงนำมาใช้ ในช่วงที่ประกอบเป็นต้นไม้ที่สมบูรณ์ โดยผู้วิจัยใช้ผ้าสี เดียวกันแต่มีการตกแต่งเลื่อมและลูกปัดสีเงินและทอง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบรูปแบบการปฏิบัติงานสร้างสรรค์องค์ประกอบของการแสดง

แนวความคิด	การออกแบบรูปแบบการแสดง	รูปแบบของการพัฒนาที่สมบูรณ์
		
<p>ภาพการแต่งกายของชาวปัตตานีในสมัย ร.7 ที่มา : www.finearts.go.th/nat/</p>	<p>ภาพการออกแบบการแต่งกาย ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2558</p>	<p>ภาพชุดการแสดงที่สมบูรณ์ ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2558</p>
		
<p>ภาพแบบจำลองต้นไม้เงินทอง พิพิธภัณฑสถาน กัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2558</p>	<p>ภาพการออกแบบฐานต้นไม้ ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2558</p>	<p>ภาพฐานต้นไม้ที่สมบูรณ์ ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559</p>
		
<p>ภาพการออกแบบปิ่นดอกไม้ ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2558</p>	<p>ภาพการทดลองทำปิ่นดอกไม้ ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559</p>	<p>ภาพปิ่นดอกไม้ที่สมบูรณ์ ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559</p>

ขั้นที่ 3 การออกแบบและสร้างสรรค์ทำรำและกระบวนการแปรแถว

3.1 เพลงช่วง 1 ช่วงออก นักแสดงแบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง เดินออกมาด้วยลีลาที่สวยงาม

ภาพที่ 2 ทำออก ทำช่อมต้นไม้
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559

3.2 ช่วงที่ 2 ช่วงดำเนินเรื่องราว โดยนักแสดงที่เป็นเสมือนดอกไม้มาประกอบต้นไม้จนกลายเป็นต้นไม้ที่สมบูรณ์ โดยการที่นักแสดงถอดปิ่นออกมาเสียบ โดยการเสียบจะแบ่งออกเป็น 3 ครั้ง

เสียบปิ่น ครั้งที่ 1 นักแสดงจะถอดปิ่นดอกเดียว คนละช่วงเวลากัน โดยมีคนถือฐานให้หนึ่งพับเพียบ

ภาพที่ 3 ทำเสียบปิ่นครั้งที่ 1
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559

เสียบปิ่นครั้งที่ 2 นักแสดงถอดปิ่นออกพร้อมกันทุกคน โดยครั้งนี้ถอดปิ่นออก 2 ดอก ฐานต้นไม้จะวิ่งไปเสียบด้านข้างผู้แสดงดอกอื่นๆ มาเสียบปิ่น โดยนั่งตั้งเข่า

ภาพที่ 4 ทำเสียบปิ่นครั้งที่ 2
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559

เสียบปิ่นครั้งที่ 3 แต่ละดอกต้องถือฐานต้นไม้เพื่อเสียบปิ่นเอง โดยเริ่มจากฐานต้นไม้จะมายืนตรงกลาง เมื่อเสียบเสร็จก็กลับไปยืนด้านหลัง ถอดผ้าสไบออกเพื่อเข้าสู่ช่วงที่ 3

ภาพที่ 5 ทำเสียบปิ่นครั้งที่ 3
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559

3.3 ช่วงที่ 3 ช่วงสนุกสนาน โดยนักแสดงเสร็จภารกิจการประกอบต้นไม้ จึงมีการรำรำที่นำผ้าสไบเข้ามาเป็นองค์ประกอบหลัก ทำนองเพลงจะเร็วขึ้นเล็กน้อยแต่คงเน้นความไพเราะของบทเพลง ทำท่าของการรำรำโดยใช้ผ้าสไบเป็นองค์ประกอบหลัก

ภาพที่ 6 ทำรำเข้าสู่ช่วงสนุกสนาน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559

3.4 ช่วงที่ 4 ช่วงจบ นักแสดงนำต้นไม้เงินต้นไม้ทอง มาชูตั้งช่อมจบ

ภาพที่ 7 ช่อมจบ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559

หมายเหตุ ในกรณีที่มีการแสดงชบวนของรายาภูณิง นักแสดงจะนำต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ไปถวาย และจบด้วยตั้งช่อม ทำออก เพื่อชบวนของรายาภูณิงเดินออกไป

ภาพที่ 8 การถวายต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559

ภาพที่ 9 การขบวนขบวนรายากูนิง
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559

ขั้นที่ 4 ประเมิน องค์ประกอบและวิธีการแสดง

ผลการประเมินการสร้างสรรคชุดท่ารำหามาสดพบว่าจุดเด่นของการแสดง คือกำหนดใจทยให้นักแสดงเป็นดอกไม้เงินทองแล้วใช้ลีลาการนำดอกไม้ที่ทำเป็นปิ่นปักผมของผู้แสดง ซึ่งไม่เหมือนการแสดงชุดไหนเป็นการแสดงที่เน้นอุปกรณ์เป็นหลักและ สร้างสรรคออกมาได้สวยงาม ทั้งมีลีลาอ่อนช้อยและการใช้ผ้าสไบที่หลากหลายแสดงถึงความรื่นเริงทำให้เกิดมิติความงามอีกรูปแบบหนึ่งโปกผ้าบนศีรษะ นอกจากนี้มีจุดด้อย คือนักแสดงจะกังวลในการถอดและปักดอกไม้ ปิ่นดอกไม้มีเพียง 4 ดอก เมื่อถอดออกไปปักก็ไม่มีเครื่องประดับอื่นๆ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะในจุดด้อยที่ผู้ประเมินได้กล่าวไว้มาวิเคราะห์และปรับรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีความสมบูรณ์แบบมากขึ้น และให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงวิจารณ์อีกครั้ง สรุปดังนี้

1. แนวความคิดในการนำปิ่นดอกไม้มาใช้นั้น หากเป้าประสงค์คือนักแสดงเป็นดอกไม้ รูปแบบการแสดงนี้ถือว่าน่าสนใจ

2. องค์ประกอบด้านการแสดง 1) เพลงที่นำมาใช้มีความไพเราะและน่าฟัง การแต่งกาย มีความสวยงาม ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ออกมาอย่างลงตัว 2) อุปกรณ์ ฐานต้นไม้ ทำเป็นต้นไม้แต่เพิ่มดอกไม้ในช่วงการแสดงจึงทำให้การแสดงน่าสนใจ และดอกไม้ สร้างสรรคออกมาได้อย่างลงตัว ควรทำให้เป็นลักษณะที่ไล่จากดอกเล็กไปสู่ดอกใหญ่ 3) ผู้แสดงจำนวน 8 คน ถือว่าเหมาะสม 4) เวลาที่ใช้ในการแสดง จุดเด่นของการแสดงชุดนี้อยู่ที่การประกอบต้นไม้เงินและต้นไม้ทอง ท่าทางหลังจากนี้ควรมีเพียงนิดเดียว สำหรับวิธีการแสดงและกระบวนการแปรแถว ช่วงเริ่มต้นการแสดงหากให้นักแสดงยืนเป็นท่าทางในลักษณะของต้นไม้ แล้วค่อยออกมาทีละคนจะทำให้สื่อถึงความเป็นดอกไม้ได้ยิ่งขึ้น และในช่วงของทำเพลงควรนำท่าที่ให้ผ้าโปกศีรษะมาใช้เพราะมีความเก๋ไม่มีใครเหมือน

ขั้นที่ 5 ฝึกซ้อมและเผยแพร่ผลงาน

ในการฝึกซ้อม เป็นสิ่งสำคัญสำหรับชุดการแสดงนี้ เพราะผู้แสดงจะต้องมีการถอดปิ่น และเสียบปิ่น ดังนั้นจำเป็นต้องมีการฝึกซ้อมให้ทั่วทำลีลา กับสีหน้าแววตาและกระบวนแถวไปด้วยกัน ด้วยการแสดงชุดนี้สร้างสรรค์เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอนจึงมีการแทรกความรู้ด้านการสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน

อภิปรายผล

การสร้างสรรคระบำ ตามกรอบที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้นั้นถือว่าครอบคลุมหลักการส่งผลให้ชิ้นงานออกมามีประสิทธิภาพ จากการสร้างสรรค์การแสดงชุดท่ารำหามาสดผู้วิจัยได้ยึดรูปแบบการแสดงพื้นเมืองภาคใต้ตอนล่าง จึงศึกษาลีลาท่ารำของการแสดงทางรองเง็งซัมเปง มาใช้ออกแบบท่ารำ นอกจากนี้ จุดเด่นของการแสดงคือการปักปิ่นทีละดอกจนกลายเป็นต้นไม้ที่สมบูรณ์จึงจำเป็นต้องใช้รูปแบบของการแปรแถวเข้ามาช่วยทำให้การแสดงที่ออกสู่สาธารณชนมีความน่าสนใจ สอดคล้องกับที่ พจนมัลย์ สมรรคบุตร (2538, หน้า 44 – 60) ได้ศึกษาแนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำแซ็ง ซึ่งได้นำทรรชนะจากศิลปินที่มีแนวคิดในการประดิษฐ์ท่ารำ สรุปได้ว่า การประดิษฐ์ระบำพื้นเมืองควรเป็นไปตามลีลาของท้องถิ่นนั้นๆ ไม่ควรเอาท่ารำของภาคอื่นเข้า การประดิษฐ์ท่ารำเพลงบรรเลงต้องคำนึงถึงจังหวะและทำนองเพื่อบรรจงท่ารำให้พอดี ห้ามนำลีลาของแต่ละภาคมาปะปนกัน สร้างสรรคให้ตรงกับรสนิยมของคนในยุคหนึ่ง ๆ การแปรแถวช่วยเปลี่ยนอารมณ์และสายตาของผู้ดูไม่ให้เบื่อหน่าย เครื่องแต่งกายต้องมีความแปลกใหม่ เพลงที่นำมาต้องถูกรสนิยมผู้ชม ในระบำพื้นบ้านต้องมีการประดิษฐ์ท่ารำให้งาม แต่งตัวสวย คำนึงเวลาชุดการแสดงไม่เกิน 5 – 10 นาที เพลงดีเครื่องแต่งกายงาม ส่งผลให้ทำรำงามไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ชาดา นนทวัฒน์, (2557). *สี่กษัตริยาแห่งปัตตานี*. กรุงเทพฯ : ยิปซี กรุ๊ป.
- Nontawat Chada. (2014). *Four Kings of Pattani*. Bangkok: Gypsy group.
- ดรุณี สัจจากุล. (2532). *ศิลปะการประดิษฐ์ท่าฟ้อนรำสำหรับเด็ก โครงการตำราและเอกสารวิชาการ วิทยาลัยครูสหวิทยาทักษิณ*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์
- Sachakul Darunee. (1989). *The Arts of Dance Creation for Children*. Bangkok: Print.
- ปิยวดี มากพา. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). การสังเคราะห์งานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทย. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*. 14(1): 115.
- Makpha Piyawadee. (2012, July-December). The synthesis of Thai Dance Research. *Arts and Culture Institute Journal*. 14(1): 115.

- พจน์มัลย์ สมรรคบุตร. (2538). **แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำ**
เชิง. อุตรธานี : สถาบันราชภัฏอุตรธานี.
- Smakkabudh Pojmal. (1995). **The concept of Ram Serng**
Creation. Udonthani: Rajabhat Udonthani
 Institute.
- พรรณงาม เก้าธรรมสาร. (2552). **ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์**
ระหว่างสยามกับปัตตานีสสมัยกรุงธนบุรี
และราชาธิปไตยกรุงรัตนโกสินทร์ (2531 –
2475). กรุงเทพฯ : สแควร์ปริ้น 93.
- Ngaotammasarn Panngam. (2009). **The History of**
Relationship between Siam and Pattani in
Thonburi and The early of Ratthanakosin
Period (1988-1932). Bangkok: Squareprint 93.
- ราตรี ศรีสุวรรณ. (2542). **นาฏยรังสรรค์แนวพื้นบ้านภาค**
ใต้. สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา
- Srisuwan Ratee. (1999). **The Southern Folk Dance**
Design. Songkhla: Rajabhat Songkhla Institute.
- สวภา เวชสุภักษ์. (2553). **วัฒนธรรมการแสดงของราช**
สำนักไทย รำเดี่ยวตัวนางในละครใน. กรุงเทพฯ
 : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์
- Vejsurak Sawapa. (2010). **Thai Royal Solo Dance.**
 Bangkok: O.S. Printing House.

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 1

THE INSTRUCTIONAL MANAGEMENT OF A GROUP OF MUSIC THEORY SUBJECTS IN THE DEPARTMENT OF WESTERN MUSIC, FACULTY OF FINE ARTS, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

ฉานิก หวังพานิช

CHANICK WANGPHANICH

สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

DEPARTMENT OF WESTERN MUSIC, FACULTY OF FINE ARTS,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการทางความคิด ผสมผสานกับการจัดประสบการณ์โดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก และมีเนื้อหาสาระเป็นสื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งประกอบไปด้วย ผู้เรียน เทคนิคการสอน สื่อการสอน ตลอดจนสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่จะช่วยในการส่งเสริมการจัดการศึกษาให้บรรลุผล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล และนิสิตสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ศึกษา (ดนตรีสากล) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ลงทะเบียนเรียนในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลในปีการศึกษา 2557 จำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีและด้านการวัดการประเมิน จำนวน 6 คน และหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.87

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความเหมาะสมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การ

จัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลด้านเนื้อหาสาระ ด้านบริบทของการเรียนรู้ ด้านการวัดการประเมินผล และด้านอาจารย์ผู้สอนมีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ผลของการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลให้มีคุณภาพ มีศักยภาพทางดนตรี เพื่อตอบสนองบริบทของสังคม

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน; กลุ่มวิชา
ทฤษฎีดนตรีสากล

Abstract

The instructional management is the process of thought, combined with the experience in accordance with the aims of curriculum. Content is the aspect to develop learners' knowledge and ability. Besides, supportive factors, consisting of learner, teaching technique, instructional media, and teaching and learning environment are the aspects to help and promote educational achievement.

This research aims to examine the instructional management of a group of music theory subjects in the Department of Western Music, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University by investigating the opinions of the Bachelor's degree students in the Department of

¹ การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (เงินรายได้คณะศิลปกรรมศาสตร์) ประจำปี 2557

Western Music and the Department of Music Education. The sample of this research was 80 students in the Department of Western Music and the Department of Music Education (Western music) who enrolled in a group of music theory subjects in the academic year 2014. The research instrument used for data-collecting was the Questionnaire for instructional management of a group of music theory subjects. This test was examined for validity with experts consisting of three experts in music and three experts in educational measurement and evaluation; and was checked for reliability using Cronbach α -coefficient. It had the reliability coefficient of 0.87.

The research result is founded that the students rated instructional management of a group of music theory subjects in the Department of Western Music, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University at a high level. When each aspect was considered, it was found that the aspects of content, teaching and learning context, measurement and evaluation, and lecturer were rated at a high level, while the aspect of teaching and learning environment was rated at a moderate level. This result will be used as a guideline to improve and develop the quality and potential of instructional management of a group of music theory subject in order to benefit the social context.

Keywords: Instructional Management; Group of Music Theory Subject

บทนำ

การจัดการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการผลิตบุคคล และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ตลอดจนประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า สามารถแข่งขันในระดับสากลได้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการการศึกษาไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนและพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการและหลากหลาย ตลอดจนการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องตามความสนใจและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ จนเกิดความชำนาญในสาขาวิชาเฉพาะทาง มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ ดังนั้นการจัดการการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนและผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติ ทักษะและประสบการณ์ บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ สามารถประกอบอาชีพได้ ตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม มีคุณภาพเท่าเทียมกับบัณฑิตของประเทศอื่นๆ การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมี

ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้เนื้อหาสาระ พัฒนาทักษะและกระบวนการคิด รวมถึงการประยุกต์ความรู้เพื่อเผชิญและแก้ไขสถานการณ์โดยเน้นการศึกษาดลอดชีวิต

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีการผลิตบัณฑิตด้านดนตรีสากล 2 หลักสูตร ได้แก่ 1) หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต (ศป.บ.) สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล โดยสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล เพื่อผลิตศิลปินที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรี และ 2) หลักสูตรการศึกษาดนตรีบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาวิชาดนตรีศึกษา โดยสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ศึกษา เพื่อผลิตครูสอนดนตรีที่มีความรู้ในวิชาการดนตรีและบริบทต่างๆ ทางดนตรี โดยทั้งสองหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้และทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระสำคัญของดนตรี ที่กล่าวถึงความหมาย หลักการ และแนวคิดสำคัญทางดนตรี เพื่อสร้างความเข้าใจอันเป็นรากฐานสำคัญในการเกิดความซาบซึ้ง สามารถสร้างสรรค์ผลงานและสามารถพัฒนาทักษะทางดนตรีที่ดี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555: 190) หลักการของการศึกษาดนตรีควรประกอบไปด้วย ความสมดุลในส่วนประกอบของสาระดนตรี ซึ่งประกอบด้วย 1) วรรณกรรมทางดนตรี (Musical literature) ที่ว่าด้วยเรื่องของประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของดนตรี ผู้ประพันธ์เพลง เพื่อให้เกิดความรู้และความซาบซึ้งในดนตรีและผู้ประพันธ์เพลง สามารถพบได้ในกลุ่มวิชาประวัติศาสตร์และความซาบซึ้งในดนตรี 2) องค์ประกอบทางดนตรี (Musical components) ที่ว่าด้วยเรื่องพื้นฐานโครงสร้างดนตรี ซึ่งประกอบด้วยจังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปพรรณ สีสัน และรูปแบบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะบทเพลง สามารถพบได้ในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรี และ 3) ทักษะทางดนตรี (Musical skills) ที่ว่าด้วยเรื่องของทักษะการฟัง การร้อง การเคลื่อนไหว การเล่น การสร้างสรรค์ และการฝึกปฏิบัติ สามารถพบได้ในกลุ่มวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรี ลีโอฮาร์ดและเฮ้าส์ (Leonhard and House, 1972: 219) และ โคลเวลและวิง (Colwell and Wing, 2004: 117) เสนอว่าการเรียนการสอนดนตรีควรเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจในองค์ความรู้ของสาระดนตรีอย่างครบถ้วน การเรียนการสอนเนื้อหาที่ครอบคลุมถึงความรู้ทางดนตรีสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ดังนั้นการเรียนการสอนวรรณกรรมทางดนตรีและองค์ประกอบของดนตรีเป็นสิ่งที่ควรจะเน้นให้เท่าเทียมกับการเรียนการสอนทักษะดนตรี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาสาระดนตรีและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองด้านทักษะดนตรีอีกด้วย ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรทางด้านการศึกษาดนตรีจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสมดุลของส่วนประกอบของสาระดนตรีอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาดนตรี เนื้อหาในหลักสูตรควรนำเสนอในด้านสาระดนตรีและทักษะดนตรีอย่างครบถ้วน และมีความเหมาะสมกับระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งสภาพการเรียนการสอนตามความเป็นจริง ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจึงควรมุ่งไปที่การจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดระบบและกระบวนการทางความคิด ผสมผสานกับการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนโดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก และมี

เนื้อหาสาระเป็นสื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งประกอบไปด้วย ผู้เรียน เทคนิคการสอน การใช้สื่อตลอดจนสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่จะช่วยในการส่งเสริมการจัดการศึกษาให้บรรลุผล หากสถาบันการศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนที่ดีจะส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่นำเสนอ และสามารถนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์ผลงานและองค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อวิชาชีพและสังคม เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1954: 2) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ดีจะส่งผลในเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมายที่กำหนด ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อให้รู้ถึงสภาพในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวคิดในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์

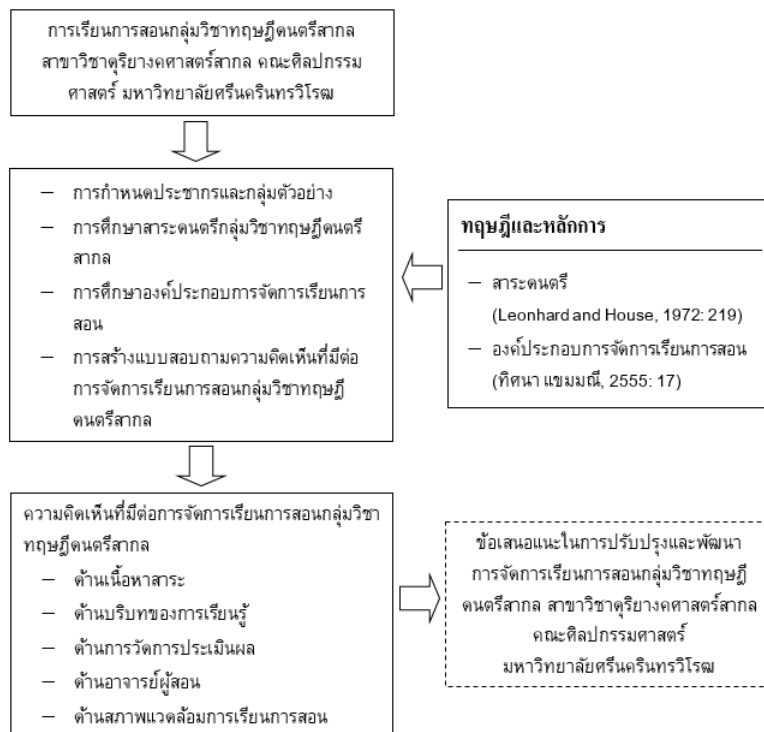
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อผลิตบุคลากรทางการดนตรีที่มีคุณภาพ มีศักยภาพทางดนตรี สามารถพัฒนาตนเองได้ และมีความสามารถในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านดนตรีให้เป็นประโยชน์และตอบสนองบริบทของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กรอบแนวคิดการวิจัย

เพื่อให้รู้ถึงสภาพในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลและแนวคิดในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แสดงเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้รู้ถึงสภาพในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ซึ่งประกอบด้วยวิชาที่ว่าด้วยทฤษฎีดนตรี (Theory) ทฤษฎีการประสานเสียง (Harmony) ทฤษฎีการสอดทำนอง (Counterpoint) และโครงสร้างและการวิเคราะห์เพลง (Form and Analysis) ให้สอดคล้องตามหลักการในการกำหนดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต (ศป.บ.) สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาวิชาดนตรีศึกษา ให้

มีคุณภาพ มีศักยภาพทางดนตรี สามารถพัฒนาตนเอง และมีความสามารถในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางดนตรีให้เป็นประโยชน์ตอบสนองความต้องการของสังคมในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล และนิสิตสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ศึกษา (ดนตรีสากล) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ลงทะเบียนเรียนในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ในปีการศึกษา 2557 จำนวน 80 คน ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

นิสิตดุริยางคศาสตร์สากล	จำนวน (คน)
1. หลักสูตรที่เรียน	
หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต (ศป.บ.)	39
หลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต (กศ.บ.)	41
2. เครื่องมือเอก	
เปียโน	19
กีตาร์	7
ไวโอลิน	6
ขับริ่ง	14
อื่นๆ	34
3. ประสบการณ์ด้านดนตรี	
น้อยกว่า 5 ปี	14
5 ปี – 9 ปี	39
10 ปีและมากกว่า	27

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ประกอบด้วย 2 ตอนดังนี้

1) ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามปลายปิด โดยถามเกี่ยวกับหลักสูตรที่เรียน เครื่องมือเอก และประสบการณ์ด้านดนตรี

2) ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านบริบทของการเรียนรู้ ด้านการวัดการประเมินผล ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านสภาพ

แวดล้อมการเรียนการสอน ในแต่ละด้านแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่แบบสอบถามปลายปิด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีและด้านการวัดการประเมิน จำนวน 6 คน และหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่า

ความเชื่อมั่น 0.87

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1) ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2) ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล จากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ดังแสดงในตาราง 2 ถึงตาราง 7

ตาราง 2 ความคิดเห็นของนิสิตดุริยางคศาสตร์สากลที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล

การจัดการเรียนการสอน		ผล		ระดับ
1.	ด้านเนื้อหาสาระ	4.19	0.65	มาก
2.	ด้านบริบทของการเรียนรู้	3.98	0.80	มาก
3.	ด้านการวัดการประเมินผล	4.14	0.66	มาก
4.	ด้านอาจารย์ผู้สอน	4.33	0.69	มาก
5.	ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน	3.41	0.69	ปานกลาง
การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล		3.99	0.82	มาก

จากตาราง 2 แสดงว่า นิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($= 3.99$; $SD = 0.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านเนื้อหาสาระ ($= 4.19$; $SD = 0.65$) ด้านบริบทของการเรียนรู้ ($= 3.98$; $SD = 0.80$) ด้านการวัดการประเมินผล ($= 4.14$; $SD = 0.66$) และด้านอาจารย์ผู้สอน ($= 4.33$; $SD = 0.69$) มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน ($= 3.41$; $SD = 0.69$) มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลในแต่ละด้าน ดังแสดงในตาราง 3 ถึงตาราง 7

ตาราง 3 ความคิดเห็นของนิสิตดุริยางคศาสตร์สากลที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลในด้านเนื้อหาสาระ

ด้านเนื้อหาสาระ		ผล		ระดับ
		X	SD	
1.	มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนของวิชาอย่างชัดเจน	4.35	0.59	มาก
2.	เนื้อหาสาระของวิชาน่าสนใจเรียน	4.15	0.71	มาก
3.	เนื้อหาสาระครอบคลุมครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของวิชา	4.16	0.68	มาก
4.	เนื้อหาสาระของวิชาเหมาะสมกับจำนวน 2 หน่วยกิตตามที่กำหนดในหลักสูตร	4.08	0.65	มาก
5.	เนื้อหาสาระของวิชาประยุกต์ใช้ในวิชาชีพได้	4.21	0.60	มาก
การจัดการเรียนการสอนด้านเนื้อหาสาระ		4.19	0.65	มาก

จากตาราง 3 แสดงว่า นิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลในด้านเนื้อหาสาระโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($X = 4.19$; $SD = 0.65$) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่าในการจัดการเรียนการสอนวิชาทฤษฎีดนตรีในด้านเนื้อหาสาระมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนของวิชาอย่างชัดเจนใน

ระดับมาก ($= 4.35$; $SD = 0.59$) เนื้อหาสาระของวิชาน่าสนใจเรียนในระดับมาก ($X = 4.15$; $SD = 0.71$) เนื้อหาสาระครอบคลุมครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของวิชาในระดับมาก ($X = 4.16$; $SD = 0.68$) เนื้อหาสาระของวิชามีความเหมาะสมกับจำนวน 2 หน่วยกิตตามที่กำหนดในหลักสูตรในระดับมาก ($X = 4.08$; $SD = 0.65$) และเนื้อหาสาระของวิชาประยุกต์ใช้ในวิชาชีพในระดับมาก ($X = 4.21$; $SD = 0.60$)

ตาราง 4 ความคิดเห็นของนิสิตดุริยางคศาสตร์สากลที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล
ในด้านบริบทของการเรียนรู้

ด้านบริบทของการเรียนรู้		ผล		ระดับ
		X	SD	
วิธีการสอน				
6.	ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของเนื้อหาของวิชาให้ผู้เรียนทราบก่อนเริ่มการสอน	4.43	0.61	มาก
7.	ผู้สอนมีแผนการสอนและดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้	4.18	0.70	มาก
8.	ผู้สอนมีเอกสารประกอบการสอน	4.58	0.56	มากที่สุด
9.	ผู้สอนใช้วิธีการสอนที่หลากหลายตามลักษณะของเนื้อหาที่สอน	3.93	0.80	มาก
10.	ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อที่สนใจภายในขอบข่ายของเนื้อหาของวิชา	4.01	0.77	มาก
การจัดการเรียนการสอนด้านวิธีการสอน		4.22	0.73	มาก
กิจกรรมการเรียนการสอน				
11.	มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาของวิชา	3.98	0.79	มาก
12.	มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียน	3.85	0.81	มาก
13.	มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน	3.94	0.84	มาก
14.	มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์	4.00	0.84	มาก
15.	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาของวิชา	4.00	0.76	มาก
การจัดการเรียนการสอนด้านกิจกรรมการเรียนการสอน		3.95	0.81	มาก
สื่อและอุปกรณ์การสอน				
16.	มีการนำสื่อการสอนมาใช้ในการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาของวิชา	3.85	0.74	มาก
17.	มีการนำอุปกรณ์การสอนที่หลากหลายมาใช้ในการสอน	3.68	0.83	มาก
18.	มีการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย	3.56	0.80	มาก
19.	มีการใช้อุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนมากขึ้น	3.90	0.77	มาก
20.	มีหนังสือและตำราสำหรับการศึกษาค้นคว้าเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน	3.90	0.80	มาก
การจัดการเรียนการสอนด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน		3.78	0.80	มาก
การจัดการเรียนการสอนด้านบริบทของการเรียนรู้		3.98	0.80	มาก

จากตาราง 4 แสดงว่านิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลในด้านบริบทของการเรียนรู้โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($X = 3.98$; $SD = 0.80$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านได้ผลดังนี้
วิธีการสอน – นิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ด้านวิธีการสอนโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($X = 4.22$; $SD = 0.73$) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่าผู้สอนมีเอกสารประกอบการสอนในระดับมากที่สุด ($X = 4.58$; $SD = 0.56$) ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของเนื้อหาของวิชาให้ผู้เรียนทราบก่อนเริ่มการสอนในระดับมาก ($X = 4.43$; $SD = 0.61$) ผู้สอนมีแผนการสอนและดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดในระดับมาก ($X = 4.18$; $SD = 0.70$) ผู้สอนใช้วิธีการสอนที่หลากหลายตามลักษณะของเนื้อหาที่สอนในระดับมาก ($X =$

-3.93; SD = 0.80) และผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อที่สนใจภายในขอบข่ายของเนื้อหาของวิชาในระดับมาก ($X = 4.01$; SD = 0.77)

กิจกรรมการเรียนการสอน – นิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($X = 3.95$; SD = 0.81) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาของวิชาในระดับมาก ($X = 3.98$; SD = 0.79) มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนในระดับมาก ($X = 3.85$; SD = 0.81) มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในระดับมาก ($X = 3.94$; SD = 0.84) มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ในระดับมาก ($X = 4.00$; SD = 0.84) และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหา

ของวิชาในระดับมาก ($X = 4.00$; SD = 0.76)

สื่อและอุปกรณ์การสอน – นิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอนโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($X = 3.78$; SD = 0.80) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า มีการนำสื่อการสอนมาใช้ในการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาของวิชาในระดับมาก ($X = 3.85$; SD = 0.74) มีการนำอุปกรณ์การสอนที่หลากหลายมาใช้ในการสอนได้ในระดับมาก ($X = 3.68$; SD = 0.83) มีการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยในระดับมาก ($X = 3.56$; SD = 0.80) มีการใช้อุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนมากขึ้นในระดับมาก ($X = 3.90$; SD = 0.77) และมีหนังสือและตำราสำหรับการศึกษาค้นคว้าเพียงพอกับจำนวนผู้เรียนได้ในระดับมาก ($X = 3.90$; SD = 0.80)

ตาราง 5 ความคิดเห็นของนิสิตดุริยางคศาสตร์สากลที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ในด้านการวัดการประเมินผล

ด้านการวัดการประเมินผล		ผล		ระดับ
		X	SD	
21.	มีการชี้แจงวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนให้ทราบก่อนเริ่มการสอน	4.09	0.69	มาก
22.	มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนอย่างชัดเจน	4.15	0.65	มาก
23.	วิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของวิชา	4.15	0.65	มาก
24.	มีการใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลายตามลักษณะของเนื้อหาของวิชา	4.03	0.69	มาก
25.	ข้อสอบที่ใช้วัดผลการเรียนครอบคลุมครบถ้วนทุกเนื้อหา	4.23	0.63	มาก
26.	ข้อสอบที่ใช้ในการวัดผลการเรียนมีความยากพอเหมาะกับระดับความรู้ของผู้เรียน	4.05	0.70	มาก
27.	ปริมาณข้อสอบที่ใช้ในการวัดผลการเรียนเหมาะสมกับเวลาที่กำหนดไว้	4.16	0.60	มาก
28.	มีหลักฐานการให้คะแนน และเกณฑ์การประเมินผลที่สามารถตรวจสอบได้	4.10	0.66	มาก
29.	มีการแจ้งผลการวัดและผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบ หลังจากมีการวัดผลในแต่ละครั้ง	4.21	0.63	มาก
30.	มีความยุติธรรมในการวัดผลและการประเมินผล	4.25	0.68	มาก
การจัดการเรียนการสอนด้านการวัดการประเมินผล		4.14	0.66	มาก

จากตาราง 5 แสดงว่านิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ในด้านการวัดการประเมินผลโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($X = 4.14$; SD = 0.66) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า มีการชี้แจงวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนให้ทราบก่อนเริ่มการสอนในระดับมาก ($X = 4.09$; SD = 0.69) มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนอย่างชัดเจนในระดับมาก ($X = 4.15$; SD = 0.65) วิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของวิชาในระดับมาก ($X = 4.15$; SD = 0.65) มีการใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลายตามลักษณะของเนื้อหาของวิชาในระดับมาก ($X =$

4.03; SD = 0.69) ข้อสอบที่ใช้วัดผลการเรียนครอบคลุมครบถ้วนทุกเนื้อหาในระดับมาก ($X = 4.23$; SD = 0.63) ข้อสอบที่ใช้ในการวัดผลการเรียนมีความยากพอเหมาะกับระดับความรู้ของผู้เรียนในระดับมาก ($X = 4.05$; SD = 0.70) ปริมาณข้อสอบที่ใช้ในการวัดผลการเรียนมีความเหมาะสมกับเวลาที่กำหนดไว้ในระดับมาก ($X = 4.16$; SD = 0.60) มีหลักฐานการให้คะแนนและเกณฑ์การประเมินผลที่สามารถตรวจสอบได้ในระดับมาก ($X = 4.10$; SD = 0.66) มีการแจ้งผลการวัดและผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบหลังจากมีการวัดผลในแต่ละครั้งในระดับมาก ($X = 4.21$; SD = 0.63) และมีความยุติธรรมในการวัดผลและการประเมินผลในระดับมาก ($X = 4.25$; SD = 0.68)

ตาราง 6 ความคิดเห็นของนิสิตดุริยางคศาสตร์สากลที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล
ในด้านอาจารย์ผู้สอน

ด้านอาจารย์ผู้สอน		ผล		ระดับ
		X	SD	
31.	ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระของวิชาที่สอน	4.38	0.64	มาก
32.	ผู้สอนมีความรู้และมีประสบการณ์ในการสอน	4.33	0.61	มาก
33.	ผู้สอนได้เตรียมการสอนในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี	4.35	0.71	มาก
34.	ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาสาระของวิชาที่สอน	4.16	0.66	มาก
35.	ผู้สอนมีวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนและคิดอย่างมีระบบ	4.18	0.65	มาก
36.	ผู้สอนมีเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.04	0.81	มาก
37.	ผู้สอนมีการติดตามผลการเรียนของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.38	0.73	มาก
38.	ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น	4.48	0.63	มาก
39.	ผู้สอนรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน	4.56	0.65	มากที่สุด
40.	ผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน	4.45	0.67	มาก
การจัดการเรียนการสอนด้านอาจารย์ผู้สอน		4.33	0.69	มาก

จากตาราง 6 แสดงว่านิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ในด้านอาจารย์ผู้สอนโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($= 4.33$; $SD = 0.69$) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า ผู้สอนรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนในระดับมากที่สุด ($= 4.56$; $SD = 0.65$) ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระของวิชาที่สอนในระดับมาก ($= 4.38$; $SD = 0.64$) ผู้สอนมีความรู้และมีประสบการณ์ในการสอนในระดับมาก ($= 4.33$; $SD = 0.61$) ผู้สอนได้เตรียมการสอนในวิชาที่สอนเป็นอย่างดีในระดับมาก ($= 4.35$; $SD = 0.71$) ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ

ของวิชาที่สอนในระดับมาก ($= 4.16$; $SD = 0.66$) ผู้สอนมีวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนและคิดอย่างมีระบบในระดับมาก ($= 4.18$; $SD = 0.65$) ผู้สอนมีเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับมาก ($= 4.04$; $SD = 0.81$) ผู้สอนมีการติดตามผลการเรียนของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอในระดับมาก ($= 4.38$; $SD = 0.73$) ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นได้ในระดับมาก ($= 4.48$; $SD = 0.63$) และผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนในระดับมาก ($= 4.45$; $SD = 0.67$)

ตาราง 7 ความคิดเห็นของนิสิตดุริยางคศาสตร์สากลที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล
ในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน

ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน		ผล		ระดับ
		X	SD	
41.	อาคารสถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนสวยงามร่มรื่น	3.51	0.91	มาก
42.	อาคารสถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนสะอาดปลอดภัย	3.56	0.82	มาก
43.	ห้องเรียนมีขนาดพอเหมาะกับจำนวนผู้เรียน	3.93	0.78	มาก
44.	ห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอต่อการเรียนการสอน	3.65	0.76	มาก
45.	ห้องเรียนมีระบบเก็บเสียงที่ดีไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก	2.45	0.79	น้อย
46.	ห้องเรียนมีอากาศถ่ายเทได้ดี	3.50	0.79	ปานกลาง
47.	ห้องเรียนจัดอย่างเป็นสัดส่วน อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้ในการเรียนการสอน	3.63	0.83	มาก

ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน		ผล		ระดับ
		X	SD	
48.	ห้องเรียนมีอุปกรณ์และครุภัณฑ์ประจำห้องเรียนครบถ้วน อยู่ในสภาพดีพร้อมใช้งาน	3.21	0.88	ปานกลาง
49.	มีการจัดวางอุปกรณ์และครุภัณฑ์ประจำห้องเรียนอย่างเป็นระเบียบ	3.19	0.82	ปานกลาง
50.	มีการจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนอย่างเต็มที่	3.41	0.74	ปานกลาง
การจัดการเรียนการสอนด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน		3.41	0.89	ปานกลาง

จากตาราง 7 แสดงว่านิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ($= 3.41$; $SD = 0.89$) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อาคารสถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนสวยงามร่มรื่นในระดับมาก ($= 3.51$; $SD = 0.91$) อาคารสถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนสะอาดปลอดภัยในระดับมาก ($= 3.56$; $SD = 0.82$) ห้องเรียนมีขนาดพอเหมาะกับจำนวนผู้เรียนในระดับมาก ($= 3.93$; $SD = 0.78$) ห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอต่อการเรียนการสอนในระดับมาก ($= 3.65$; $SD = 0.76$) ห้องเรียนจัดอย่างเป็นสัดส่วนอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้ในการเรียนการสอนในระดับมาก ($= 3.63$; $SD = 0.83$) ห้องเรียนมีอากาศถ่ายเทในระดับปานกลาง ($= 3.50$; $SD = 0.79$) ห้องเรียนมีอุปกรณ์และครุภัณฑ์ประจำห้องเรียนครบถ้วน อยู่ในสภาพดีพร้อมใช้งานในระดับปานกลาง ($= 3.21$; $SD = 0.88$) มีการจัดวางอุปกรณ์และครุภัณฑ์ประจำห้องเรียนอย่างเป็นระเบียบในระดับปานกลาง ($= 3.19$; $SD = 0.82$) มีการจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ในระดับปานกลาง ($= 3.41$; $SD = 0.74$) และห้องเรียนมีระบบเก็บเสียงที่ดีไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอกในระดับน้อย ($= 2.45$; $SD = 0.79$)

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ผล ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1) ด้านเนื้อหาสาระ – การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในด้านเนื้อหาสาระมีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้ก่อตั้งมาเป็นเวลา 23 ปี มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตลอดทุก 4 ปี ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และในการพัฒนาหลักสูตรนั้นสิ่งสำคัญนอกเหนือจากการพิจารณารายวิชาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตรแล้วยังต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาสาระของรายวิชานั้นๆ ด้วย เนื้อหาสาระเป็นข้อมูลความรู้หรือสาระที่ได้ถูกเลือกสรรจากวิชา นำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งเนื้อหาสาระนั้นต้องมีประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตสอดคล้องกับวุฒิภาวะและประสบการณ์ของผู้เรียน มีความสำคัญต่อการ

เรียนรู้ของผู้เรียน เชื่อถือได้และเป็นแก่นสารของความรู้ในวิชานั้น (ธำรง บัวศรี, 2542: 222) เนื้อหาสาระถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อรายวิชานั้นๆ เพื่อสามารถนำสิ่งที่ได้ไปประยุกต์ใช้ต่อไป (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541: 38-39) จากการศึกษาที่มีการประเมินหลักสูตรสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากลทุก 4 ปี และการวิพากษ์หลักสูตร ทำให้มีการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาสาระของรายวิชาต่างๆ ในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ซึ่งประกอบด้วยวิชาที่ว่าด้วยทฤษฎีดนตรี (Music Theory) ทฤษฎีการประสานเสียง (Music Harmony) ทฤษฎีการสอดทำนอง (Music Counterpoint) และโครงสร้างและการวิเคราะห์เพลง (Music Form and Analysis) ให้มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมครบถ้วน ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และความต้องการของผู้เรียน

2) ด้านบริบทของการเรียนรู้ – การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในด้านบริบทของการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมาก สำหรับบริบทของการเรียนรู้นั้นประกอบด้วย 3 ส่วน คือ วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การสอน วัสดุภาพ เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544: 72) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนที่ดีต้องรวมถึงการที่ผู้สอนรู้จักวิธีการถ่ายทอดความรู้ ความคิดตามความมุ่งหมายของหลักสูตร นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนการสอนถือเป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอน เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริง ในขณะที่สื่อต่างๆ เป็นตัวกลางที่ช่วยนำและถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนหรือแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ด้านวิธีการสอนมีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากทางสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล ได้จัดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ มีประสบการณ์การสอนทฤษฎีดนตรีสากลมาทำการสอนรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ตามลักษณะเนื้อหาวิชาที่สอน มีเอกสารประกอบการสอนและสามารถชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของเนื้อหาของวิชา มีแผนการสอนและดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ ใช้วิธีการสอนที่หลากหลายตามลักษณะของเนื้อหาที่สอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อที่สนใจภายในขอบข่ายของเนื้อหาของวิชา ทิศนา แคมมณี (2555: 383) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการสอน การ

ใช้วิธีการสอนที่หลากหลายตามลักษณะของเนื้อหาสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งวิธีการสอนในแต่ละแบบนั้น จะประกอบด้วยกระบวนการและขั้นตอนสำคัญที่แตกต่างกันออกไป แต่ละวิธีการสอนจะช่วยเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและยังช่วยให้บทเรียนมีความน่าสนใจและจูงใจให้ผู้เรียนสนใจเพิ่มมากขึ้นด้วย วิธีการสอนเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนการสอน เป็นกระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ โดยบุคคลที่มีความรู้ มีความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องที่มีความชำนาญของผู้เรียน วิธีการสอนมีหลายรูปแบบซึ่งในแต่ละรูปแบบมีลักษณะเฉพาะ จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะผสมผสานวิธีการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ สถานการณ์ และสภาพผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากทางสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากลได้จัดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ มีประสบการณ์การสอนทฤษฎีดนตรีสากลมาทำการสอนรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลากหลายตามลักษณะเนื้อหาวิชาที่สอน ผู้สอนมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียน มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผึกทักษะและคิดวิเคราะห์ร่วมกัน กิจกรรมการเรียนการสอนเปรียบเสมือนหัวใจของการนำเนื้อหาสาระไปสู่การปฏิบัติการ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้จริง (ชาญชัย ยมดิษฐ์, 2548: 387)

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากลได้จัดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ มีประสบการณ์การสอนทฤษฎีดนตรีสากลมาทำการสอนรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ทำให้สามารถผลิตสื่อการสอนหรือเลือกใช้สื่อการสอนมาใช้ในการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระของวิชา มีการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย มีการนำอุปกรณ์การสอนที่หลากหลายมาใช้ในการสอน สื่อและอุปกรณ์การสอนถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และพัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2544: 13-14)

3) ด้านการวัดการประเมินผล – การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการวัดการประเมินผลมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลมีความรู้ มีประสบการณ์ด้านการสอนดนตรี รู้ถึงธรรมชาติและลักษณะวิชาของสาขาดนตรี ทำให้สามารถรู้วิธีการวัดผลและการประเมินผลการเรียนของรายวิชาของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ผู้สอนใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลายตามลักษณะของเนื้อหาวิชา มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนอย่างชัดเจน มีเครื่องมือวัดผลการเรียนที่มีคุณภาพ และมีความยุติธรรมในการวัดผลและการประเมินผลการวัดการประเมินผลเป็นกระบวนการตรวจสอบคุณลักษณะของผู้เรียน โดยการใช้เครื่องมือวัดอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประเมินผลการสอนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

ไม่ การวัดและการประเมินผลควรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาในรายวิชานั้นๆ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2551: 138) และผู้สอนสามารถดำเนินการวัดและการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนในรายวิชาได้อย่างอิสระ ทั้งในด้านวิธีการ การจัดการ การสรุปผล และควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ (ไพศาล หวังพานิช, 2543: 6) ในรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลมีการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักการการวัดผลทั้งในด้านวิธีการ คุณภาพเครื่องมือและคณาจารย์ผู้สอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากทางสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากลได้จัดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการสอนทฤษฎีดนตรีสากลมาทำการสอนในรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระของทฤษฎีดนตรีสากล และมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระวิชาที่สอน มีการติดตามผลการเรียนของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน อาจารย์ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอน เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้นๆ ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ มีความรู้เรื่องเทคนิคการสอนและระเบียบวิธีที่ใหม่แนวและสอนผู้เรียนให้เกิดความสนใจ ความเข้าใจในเนื้อหาได้ดี เข้าใจด้านจิตวิทยาการเรียนรู้อ และจิตวิทยาสังคม (ภิญโญ สาร, 2546: 178) และเชียรศรี วิวิธสิริ (2527: 168-169) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้สอนที่ดีไว้ว่า ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีลักษณะผู้นำ มีความแม่นยำในหลักสูตรและเนื้อหาวิชา มีทักษะความชำนาญในวิธีการและเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ มีกลวิธีหลากหลายในการสอน จากการที่อาจารย์ผู้สอนรายวิชาต่างๆ ในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลเป็นผู้ที่มีความรู้ และมีประสบการณ์ในวิชาชีพการสอนดนตรีสากล และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก ให้การยอมรับและความอบอุ่นแก่ผู้เรียน

4) ด้านอาจารย์ผู้สอน – การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ผู้สอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากทางสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากลได้จัดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการสอนทฤษฎีดนตรีสากลมาทำการสอนในรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระของทฤษฎีดนตรีสากล และมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระวิชาที่สอน มีการติดตามผลการเรียนของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน อาจารย์ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอน เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้นๆ ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ มีความรู้เรื่องเทคนิคการสอนและระเบียบวิธีที่ใหม่แนวและสอนผู้เรียนให้เกิดความสนใจ ความเข้าใจในเนื้อหาได้ดี เข้าใจด้านจิตวิทยาการเรียนรู้อ และจิตวิทยาสังคม (ภิญโญ สาร, 2546: 178) และเชียรศรี วิวิธสิริ (2527: 168-169) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้สอนที่ดีไว้ว่า ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีลักษณะผู้นำ มีความแม่นยำในหลักสูตรและเนื้อหาวิชา มีทักษะความชำนาญในวิธีการและเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ มีกลวิธีหลากหลายในการสอน จากการที่อาจารย์ผู้สอนรายวิชาต่างๆ ในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลเป็นผู้ที่มีความรู้ และมีประสบการณ์ในวิชาชีพการสอนดนตรีสากล และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก ให้การยอมรับและความอบอุ่นแก่ผู้เรียน

5) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน – การจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล ของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากอาคารเรียนของคณะศิลปกรรมศาสตร์ได้ก่อสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ดังนั้น อาคารสถานที่ตลอดจนอุปกรณ์และครุภัณฑ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากล มีอายุการใช้งานมานาน ถึงแม้ว่าจะมีการซ่อมบำรุงหรือปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดีมาแล้วก็ตาม แต่อาคารสถานที่ หรือครุภัณฑ์ต่างๆ หรืออุปกรณ์การสอนในห้องเรียนต้องมีการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดีอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะสถานที่เรียนและบรรยากาศในห้องเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ถาวร สารวิทย์ (2523:

195) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของบรรยากาศภายในห้องเรียน และสถานที่ไว้ คือต้องถือประโยชน์ใช้สอยให้เกิดผลดีต่อการเรียนการสอน สะดวกสบายและปลอดภัยสำหรับผู้เรียน สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนถือได้ว่าเป็นสิ่งสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ สภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาการศึกษา เพราะสภาพแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ คือมีอาคารสถานที่ มีเครื่องมือดี มีระบบงานดี ย่อมทำให้การพัฒนาผู้เรียนได้ผลดี (สำเนา ขจรศิลป์, 2543: 15) นิสิตดุริยางคศาสตร์สากลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าห้องเรียนควรจะมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น มีระบบการเก็บเสียงที่ดี มีอุปกรณ์และครุภัณฑ์ประจำห้องเรียนครบถ้วน อยู่ในสภาพดีพร้อมใช้งาน และควรมีการจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนอย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชา ทฤษฎีดนตรีสากล ของสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1) ด้านเนื้อหาสาระ – เนื้อหาสาระเปรียบเสมือนแก่นของความรู้ในแขนงนั้นๆ ถือได้ว่าเป็นข้อมูลหรือสาระที่ได้เลือกสรรนำมาให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื้อหาสาระของรายวิชาในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลมีความครอบคลุมความรู้ทางทฤษฎี หลักการและแนวคิดของโครงสร้างทางดนตรี ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองด้านทักษะดนตรี จากผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนการสอนด้านเนื้อหาสาระของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลมีความเหมาะสมในระดับมาก อย่างไรก็ตามทางคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒก็ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต (ศป.บ.) สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล และหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาวิชาดนตรีศึกษา ทุก 2 ปี เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรด้านเนื้อหาสาระของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลให้ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทของสังคม และความต้องการของผู้เรียน

2) ด้านบริบทของการเรียนรู้ – บริบทของการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำเสนอเนื้อหาสาระสู่การปฏิบัติเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ บริบทของการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อและอุปกรณ์การสอน บริบทของการเรียนรู้ของรายวิชาในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลมีการใช้วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อและอุปกรณ์การสอนเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของวิชา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตามทางคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ก็ควรกำหนดให้มีการ

จัดอบรมหรือจัดสัมมนาทางวิชาการเพื่อให้ความรู้ทางด้านวิธีการสอนทฤษฎีดนตรี การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทฤษฎีดนตรี การผลิตหรือการเลือกใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนที่ใช้ในการสอนทฤษฎีดนตรีแก่อาจารย์ผู้สอนในทุกปีการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะ เทคนิคการสอนให้กับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) ด้านการวัดการประเมินผล – การวัดการประเมินผลมีบทบาทสำคัญในการติดตามผลการเรียนว่าได้ผลตรงตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด การวัดการประเมินผลของรายวิชาในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของวิชาและครอบคลุมครบถ้วนทุกเนื้อหาของรายวิชานั้นๆ การวัดการประเมินผลทำให้ผู้สอนรับทราบถึงความรู้และความเข้าใจของผู้เรียน และสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผู้เรียน อย่างไรก็ตามทางคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ก็ควรกำหนดให้มีการจัดอบรมให้ความรู้กับอาจารย์ผู้สอนในเรื่องการวัดผลและการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนและการวัดภาคปฏิบัติด้านดนตรีในทุกปีการศึกษา และควรมีการพิจารณาทบทวนและตรวจสอบวิธีวัดผล และเกณฑ์การประเมินผลรายวิชา ในทุก 2 ปี เพื่อกำหนดวิธีการวัดผลและเกณฑ์การประเมินผลที่ชัดเจนและเหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาสาระวิชา

4) ด้านอาจารย์ผู้สอน – อาจารย์ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยต้องมีความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพ มีความรู้ในเรื่องเทคนิคการสอน สามารถถ่ายทอดออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน มีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี ที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งความรู้ ความคิด และทักษะวิชาชีพ อาจารย์ผู้สอนรายวิชาของกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลมีคุณวุฒิทางดนตรีและดนตรีศึกษา และมีประสบการณ์ตรงตามสาขาวิชาที่สอน มีความรู้ในเนื้อหาสาระที่สอน มีความใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน อย่างไรก็ตามทางคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ก็ควรมีโครงการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้มีศักยภาพและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างยิ่งขึ้นโดยจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้อาจารย์ผู้สอนทำวิจัยหรือไปศึกษาดูงานการเรียนการสอนด้านดนตรี หรือมีโครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ด้านดนตรีกับมหาวิทยาลัยอื่นหรือมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

5) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน – สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนรู้ได้เร็วขึ้น การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่ดีจะนำไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สำหรับสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนของรายวิชาในกลุ่มวิชาทฤษฎีดนตรีสากลนั้น นิสิตดุริยางคศาสตร์สากลมีความคิดเห็นว่าห้องเรียนควรมีการปรับปรุงในเรื่องของระบบการเก็บเสียง อุปกรณ์และครุภัณฑ์ประจำห้องเรียนควรมีครบถ้วน อยู่ในสภาพดีพร้อมใช้งาน และควรมีการจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ดังนั้นคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิโรฒ ควรมีการจัดสรรเงินงบประมาณ แต่งตั้ง คณะกรรมการติดตามและตรวจสอบการซ่อมบำรุงอาคาร สถานที่ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การเรียนการสอนให้อยู่ในสภาพ ดีและใช้ประโยชน์ได้เต็มที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยสนับสนุน ให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). **มหาวิทยาลัยทางแยก: จุดประกายวิสัยทัศน์อุดมศึกษาไทยในอนาคต**. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- ชาญชัย ยมดิษฐ์. (2548). **เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: หลักพิมพ์.
- เชียรศรี วิวิธสิริ. (2527). **จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทร์วิโรฒ.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). **ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถาวร สารวิทย์. (2523). **การบริหารอาคารสถานที่และ สิ่งก่อสร้าง**. พิษณุโลก: ม.ป.พ.
- ทีศนา แคมมณี. (2555). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธำรง บัวศรี. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและ พัฒนา**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- ไพศาล หวังพานิช. (2543). **การวัดผลและการประเมินผล ระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ภิญโญ สาร. (2546). **หลักบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2544). **การพัฒนาการเรียน การสอนทางการอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2551). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน: ภาคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สำเนาวิ ขจรศิลป์. (2543). **ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- Colwell, R.J. & Wing, L. (2004). **An Orientation to Music Education: Structural Knowledge for Music Teaching**. USA: Prentice Hall.
- Leonhard, C. & House, W.H. (1972). **Foundations and Principles of Music Education**. USA: McGraw-Hill Book.
- Saylor, J.G. & Alexander, W.M. (1954). **Curriculum Planning for Better Teaching and Learning**. New York: Rinehart.

จริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์

ETHICS IN DANCE RESEARCH

นราพงษ์ จรัสศรี / NARAPHONG CHARASSRI

สาขาวิชานาฏยศิลป์ตะวันตก ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEPARTMENT OF THEATER DANCE ,FACULTY OF FINES AND APPLIED ARTS,
CHULALONGKORN UNIVERSITY.

บทคัดย่อ

จริยธรรมทางการวิจัยจะช่วยให้ผลงานสร้างสรรค์ และงานวิจัยทางนาฏยศิลป์นั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ท่ามกลางการสร้างผลงานที่มีคุณภาพของผู้สร้างงานที่มีความตั้งใจจริง พบว่าได้มีปัจจัยในการกระทำผิดทางจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น และในเวลาที่ผ่านมายังไม่ได้มีการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง งานวิจัยเรื่อง “จริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการกระทำผิดเกี่ยวกับจริยธรรมในการวิจัยทางนาฏยศิลป์ โดยให้ความสำคัญกับผลงานวิจัยทางนาฏยศิลป์ระดับบัณฑิตศึกษาในรูปแบบของเอกสารเป็นหลัก การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือที่ประกอบไปด้วย ข้อมูลทางเอกสาร ประสพการณ์ส่วนตัว และการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยเป็นหลัก โดยใช้ระยะเวลานับตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2550 ถึง เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2560

ผลจากการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลใหม่ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาผิดทางจริยธรรมการวิจัยนาฏยศิลป์ ซึ่งพบว่าแบ่งออกได้เป็น 10 ประเด็น ดังนี้ 1) การมีอยู่ของระบบอาวุโสแบบไทยโบราณ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาผิดทางจริยธรรมในการวิจัย 2) การมีอยู่ของระบบพวกพ้องในองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยทางนาฏยศิลป์ 3) การคาดหวังผลประโยชน์จากบุคคลหรือองค์กรใด ๆ จนทำให้เกิดการทำงานวิจัยที่มีผลเบี่ยงเบน 4) การเกรงกลัวต่ออำนาจที่เหนือกว่าในสังคมไทย จนทำให้มีการทำผิดทางจริยธรรมในการวิจัย 5) มีการทำผิดกระบวนการวิจัยทางนาฏยศิลป์ด้วยการนาระเบียบวิธีวิจัยมาสวมใช้กับงานที่ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากกรรมวิธีของการวิจัยตั้งแต่แรก 6) การละเมิดด้วยการไม่ขออนุญาต การไม่อ้างอิง และเอางานของผู้อื่นมาเป็นงานของตน 7) พบว่ามีพฤติกรรมของการทำเป็นไม่รู้โดยเจตนาของนักวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจงใจสร้างข้อเท็จจริง 8) การบิดบังซ่อนเร้นข้อมูลในงานวิจัย เพื่อความสะดวกในกระบวนการทำการวิจัยให้ลุล่วงไป โดยเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ที่มีอิทธิพลเพื่อหวังตำแหน่งหน้าที่ของตนทั้งในปัจจุบันและอนาคต 9) การใช้พื้นที่ในงานวิจัยเพื่อทำลายผู้อื่น 10) การละเลยหรือละเว้นหน้าที่ของคณะกรรมการในการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพ

ของผลงานวิจัย

ปัจจัยทั้ง 10 ประการนี้ ถือเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยพบว่า ได้มีการกระทำผิดทางจริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์ ซึ่งได้รับการศึกษาและค้นพบผ่านกระบวนการวิจัยตรงตามจุดประสงค์ของการวิจัยทุกประการ

คำสำคัญ: จริยธรรม, การวิจัย, นาฏยศิลป์

Abstract

Ethics in research in general is of the utmost importance. How can you take research and its results seriously, if you are in doubt about its ethical soundness? Over the years, the author of this paper found more and more ethics infringements in student papers on graduate level in his field of dance research. That is why this paper on “Ethics in Dance Research” aims to study this issue more closely. It is based on a qualitative process, using research literature, personal experience and interviews with prominent experts in dance research. Data collection was carried out between July 2007 until July 2017

The author identified 10 issues resulting in poor ethics in dance research. These are;

1) Not putting into question senior authority in critical situations.

2) The loss of networking between Dance Research Organizations.

3) Strong advance expectations of sponsors, causing a bias in research.

4) A general fear in Thai society to challenge hierarchical structures.

5) Replacing a process in a new work that is very different from the one that has been used before.

6) A large increase in plagiarism.

7) A bias in collecting information in one's research project.

8) Researchers being corrupted by aspiring to a

future position in an attractive institution

9) Use your research as means to harm competitors.

10) Judges being completely ignorant of these problems.

Keywords: Ethics, Research, Dance

บทนำ

สิ่งที่มาพร้อมกับการเปิดหลักสูตรการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ก็คือการผลิตผลงานวิจัย และงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ที่มีเพิ่มมากขึ้น คุณภาพเป็นสิ่งที่ควรจะมาพร้อมกับปริมาณ และสิ่งหนึ่งที่จะทำให้คุณภาพนั้นสมบูรณ์ก็ควรจะเป็น “จริยธรรมทางการวิจัยนาฏศิลป์” ในเวลาที่ผ่านมายังไม่ได้มีการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง และท่ามกลางการสร้างผลงานที่มีคุณภาพของผู้สร้างงานที่มีความตั้งใจจริง พบว่าได้มีปัจจัยในการกระทำผิดทางจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น นับตั้งแต่ในเรื่องของการกระทำในลักษณะของการลักลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นงานของตนในแบบที่เคยได้ยินทางสื่อ ปัจจุบันพบว่าได้มีการกระทำในลักษณะของการใช้พื้นที่ในงานวิจัยเพื่อลดคุณค่าผลงานของผู้อื่น การบิดเบือนข้อมูลในลักษณะนี้จะสร้างความสับสนให้กับผู้ศึกษารุ่นหลังที่ได้รับข้อมูลที่มีความขัดแย้งกัน ความเสียหายจะลุกลามไปถึงความไม่นาเชื่อถือในประวัติศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ของชาติ คนรุ่นใหม่ชาวไทยก็จะขาดความภาคภูมิใจในพัฒนาการการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ และศิลปะของชาติสืบต่อไปอย่างน่าเสียดาย จากการกระทำที่ไม่มีจริยธรรมทางการวิจัยนาฏศิลป์

นับตั้งแต่การเปิดหลักสูตรการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ในโลกตะวันตกเป็นต้นมา ประเทศไทยก็ได้มีการเปิดหลักสูตรการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ โดยเริ่มจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในปัจจุบันปริมาณของหลักสูตรการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การผลิตบัณฑิตผู้รอบรู้ในสายงานทางด้านนาฏศิลป์เป็นเป้าหมายที่สำคัญของแต่ละสถาบัน ความสำคัญของแต่ละสถาบันการศึกษาต่างให้ความสำคัญกับคุณธรรมในด้านต่าง ๆ มากน้อยแตกต่างกันไป ดังจะขอยกตัวอย่างคำสำคัญของสองมหาวิทยาลัยมาให้เห็น ตัวอย่างแรกมหาวิทยาลัยกรุงเทพได้ให้ความสำคัญกับการเป็น “มหาวิทยาลัยแห่งความคิดสร้างสรรค์” ในขณะที่ตัวอย่างที่สอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญกับ “ความรู้คู่คุณธรรม” แต่เท่าที่สังเกตจะมีสมาชิกซึ่งรวมถึงอาจารย์และนิสิต นักศึกษาลักที่คนที่จะมีความรู้เกี่ยวกับคำที่มีนัยยะที่ช่วยส่งเสริมอุดมการณ์เหล่านี้ อย่างไรก็ตามไม่ว่าสถาบันการศึกษาของประเทศไทยจะมุ่งให้ความสำคัญไปในทางใด สิ่งที่คุณเรียน ผู้สอน และผู้ที่จบไปเป็นบัณฑิตและนักวิชาการฟังมีก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าควรจะเป็นเรื่องของคุณธรรม ซึ่งหลายคนก็ได้ตระหนักในเรื่องนี้ดี แต่บางคนก็อาจจะบอกว่าเรื่องของคุณธรรมเป็นเรื่องที่จับต้องกันได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สถาบันการศึกษาของชาติหลายแห่งไม่ได้ให้ความสำคัญกับ

เรื่องของคุณธรรม ลดความสำคัญในการตรวจสอบคุณสมบัติในด้านนี้ลงอย่างน่าเสียดาย ดังหลักฐานที่ว่าจะมีอาจารย์ลักที่คนในสถาบันระดับอุดมศึกษาที่จะลุกขึ้นมาสอนผู้เรียนให้มีคุณธรรม ในประเทศไทย ยิ่งเรียนสูงมากขึ้นเท่าไรการพูดถึงก็คุณธรรมและจริยธรรมยิ่งถอยห่างออกไปมากเท่านั้น

ในเวลาที่ผ่านมานี้ เนื่องจากปริมาณของหลักสูตรการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ในสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีเพิ่มมากขึ้น ก็เป็นที่สังเกตว่าแต่ละสถาบันต่างก็มีการตื่นตัวในการผลิตงานวิจัย และการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ทั้งในหลักสูตรปริญญาบัณฑิต บัณฑิตศึกษา และการขอผลงานทางวิชาการของเหล่าคณาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับต้นสังกัด อย่างไรก็ตามท่ามกลางการขยายวงกว้างของการสร้างงานที่มีคุณภาพดังกล่าวของผู้สร้างงานและศิลปินที่มีความตั้งใจจริงอย่างน่าสรรเสริญ พบว่าได้มีการกระทำผิดทางจริยธรรมทางการวิจัยนาฏศิลป์ที่ทวีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นโดยผู้รู้ที่อยู่ในวงการเดียวกันเอง นับตั้งแต่ในเรื่องของการกระทำในลักษณะของการลักลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นงานของตนเองในแบบที่เคยได้ยินกันอยู่ คำนิยามของการลักลอกงานวิชาการและวรรณกรรม (plagiarism) คำศัพท์และนิยามบัญญัติโดย กัญจนา บุญเกียรติ (2556: 10) ได้อธิบายไว้ว่า

การลักลอกงานวิชาการและวรรณกรรม (plagiarism) หมายถึงการลอกคำ ประโยค เนื้อหา กระบวนการ หรือความคิดของบุคคลอื่นที่อยู่ในรูปของตาราง ภาพ หรือแผนภูมิ หรือสถิติต่าง ๆ อาจเป็นการคัดลอก คำต่อคำ การลอกเพียงบางส่วน การถอดความ เนื้อหาสาระ หรือการสรุปความแล้วนำเสนอให้ดูเสมือนเป็นความคิดหรือผลงานตัวเอง โดยมีได้ระบุถึงแหล่งที่มาของข้อเขียนหรือความคิดนั้นด้วยวิธีการอ้างอิงที่สมบูรณ์ ชัดเจนและเป็นหลักสากล ทั้งนี้รวมถึงการลักลอกความคิดจากงานวิชาการและวรรณกรรมของผู้อื่นที่อยู่ในรูปข้อเสนอโครงการและต้นฉบับบทความด้วย

การลักลอกงานวิชาการและวรรณกรรม (plagiarism) หรือที่เรียกอย่างง่าย ๆ ว่าการขโมยความคิด ถือเป็นประเด็นสำคัญหนึ่งที่ปรากฏในหลากหลายแวดวง เช่น สื่อสารมวลชน การเมือง และวรรณคดี จากที่ยกตัวอย่างมา เป็นเพียงไม่กี่สาขาที่มีการขโมยความคิดที่มักพบเห็นได้บ่อยครั้ง บริบทของการขโมยความคิดจึงต้องกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องหันกลับมาตั้งคำถาม โดยเฉพาะกับงานนิพนธ์หรืองานเขียนเหล่านั้น ควรสร้างความตระหนักและชี้ให้เห็นผลเสียของการขโมยความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเขียนงานนิพนธ์ในลักษณะต่าง ๆ ของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา (Pecorari,

2010: 7)

การขโมยความคิด (plagiarism) มักจะถูกกล่าวถึงภายใต้ชื่อเรียกขานที่แตกต่างกันไป เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ในความคิดของงานเขียน การขโมยวรรณกรรม การเลียนแบบ ฯลฯ แต่ไม่ว่าจะเรียกว่าอย่างไร คำนี้ก็ให้ความหมายเชิงลบ เพราะการขโมยความคิดผู้อื่นนั้น เป็นการดูถูกคุณค่าดั้งเดิมของการเป็นผู้ประพันธ์งานเขียนต้นฉบับ (Marsh, 2007: 1)

ในวงการศึกษาระดับประเทศไทย พวกเรามากจะได้คุ้นเคยกับปัญหาในเรื่องที่มีผู้ลักลอบเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นงานของตนแล้วไม่มีการเอาผิดถึงชั้นลงโทษกับผู้ละเมิดมาระยะหนึ่งแล้ว หรือไม่ก็ไต่ยืนยันข่าวของการลักลอบงานของนักวิชาการแล้วปล่อยไว้สักพักเรื่องก็เงียบหายไป เช่นเดียวกับการคุ้นเคยกับปัญหาของนักเรียนทุจริตในการสอบในสังคมไทย ที่ดูเหมือนว่าจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นหรือถ้าจะบอกได้ว่ามีปรากฏให้เห็นในแทบทุกห้องสอบเลยก็ไม่น่าจะผิด และข้อสังเกตอีกข้อหนึ่งก็คือเรามัวแต่ไปจ้องจับผิดเอาแต่กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา จนลืมหันกลับมามองที่ตัวครูบาอาจารย์หรือนักวิชาการเอง ที่มีผู้ที่ขาดจริยธรรมอันดีในการทำงานวิจัย ซึ่งแท้ที่จริงแล้วการประทุติผิดทางจริยธรรมในการวิจัยของผู้สอนนั้น ถือว่ามีความร้ายแรงมากกว่าการทุจริตในการสอบของผู้เรียนเสียอีก เพราะครูบาอาจารย์นั้นสังคมมีความคาดหวังว่าควรจะต้องเป็นแม่พิมพ์ของชาติ

จึงอาจกล่าวโดยอนุমানได้ว่า “จริยธรรมทางการวิจัยทางนาฏยศิลป์” เป็นเสมือนหนึ่งแผนที่สำหรับใช้เส้นทาง เพื่อตรวจสอบหรือชี้วัดถึงพัฒนาการขององค์ความรู้ทางนาฏยศิลป์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นหลักสากล อันเป็นที่ยอมรับและเข้าใจได้โดยทั่วไป เสมือนเป็นความฉลาดทางวัฒนธรรมในการวิจัย ที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลา เหตุเพราะ “ความฉลาดทางวัฒนธรรมที่มีบริบททางวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจง จึงต้องทำความเข้าใจในบริบทวัฒนธรรมนั้นให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น” (ธีระชน พลโยธา, พาสนา จุลรัตน์, อัจศรา ประเสริฐสิน, พิศมัย รัตนโรจน์สกุล และนิยะดา จิตต์จรัส, 2560: 57)

ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้ จึงเกิดจากคำถามงานวิจัย ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงปัจจัยของการผิดจริยธรรมการวิจัยทางนาฏยศิลป์ โดยเฉพาะในประเทศไทยก็ยิ่งปรากฏงานวิจัยในลักษณะดังกล่าวอย่างจำกัด ซึ่งจะนำไปสู่การนำร่องการศึกษาและวิจัยหลักคุณธรรมและจริยธรรมทางการวิจัยในศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต อีกทั้งอาจนำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในระบบการศึกษา และการถ่ายทอดเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียน โดยให้ตระหนักถึงผลกระทบที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อม อันเป็นการสร้างมาตรฐานทางวิชาการ ให้เกิดแหล่งอ้างอิงเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัยทางนาฏยศิลป์อย่างเป็นกิจลักษณะและสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลในอนาคต ผ่าน

กระบวนการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ตามรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการทำให้ผิดทางจริยธรรมในการวิจัยทางนาฏยศิลป์

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “จริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์” นี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาปัญหาที่สำคัญในวงการการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏยศิลป์ซึ่งเกิดขึ้นไม่น้อยในสังคมไทย โดยผู้วิจัยเริ่มกระบวนการศึกษาจากกรณีตัวอย่างผลงานวิจัยที่มีปัญหาทางการละเมิดซึ่งทำให้ได้ประเด็นคำถามต่าง ๆ 10 คำถามที่รวมอยู่ใน 4 ปัจจัยใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและให้ได้คำตอบของงานวิจัยคือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดทางจริยธรรมการวิจัยนาฏยศิลป์ ผู้วิจัยใช้พื้นฐานของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้อธิบายกระบวนการของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นบริบททางสังคม วิจัยเชิงคุณภาพนั้นมุ่งเน้นถึงการศึกษถึงความหมายและเนื้อหาของสิ่งใด ๆ ในสังคมมนุษย์ มากกว่าการมุ่งเน้นที่ให้ความสำคัญไปในด้านของปริมาณ ภายใต้ขอบเขตของการศึกษาเฉพาะจริยธรรมในการวิจัยทางนาฏยศิลป์ในรูปแบบของเอกสาร ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2560 เท่านั้น โดยให้ความสำคัญกับประเด็นใหม่ ทั้งนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังที่กล่าวมาโดยใช้ 3 วิธีการเป็นหลักในการรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาเชิงเอกสาร พิจารณาจากแหล่งที่มาหลากหลาย ทั้งเอกสารต่าง ๆ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม การวิจัย และนาฏยศิลป์

2. ประสพการณ์ส่วนบุคคล เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทบทวนการทำงานในศิลปะและงานวิจัยของผู้วิจัยเอง

3. การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ผู้ที่ทำงานวิจัย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดง เจ้าหน้าที่จากสถาบันทางศิลปกรรม

นอกจากเครื่องมือดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตั้งคำถามของการวิจัย โดยเริ่มจากการศึกษากรณีตัวอย่างงานวิจัยที่มีการละเมิดเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นงานของตน ในกระบวนการวิจัย “จริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์” นี้ คำถามของการวิจัยจึงเป็นเสมือนกุญแจที่นำไปสู่การหาคำตอบเพื่อไขปัญหาของการวิจัย คำถามเหล่านี้ช่วยในการค้นหาข้อมูลได้ตรงประเด็นตามจุดประสงค์ของการวิจัย ที่ต้องการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดทางจริยธรรมการวิจัยนาฏยศิลป์ ในกระบวนการเก็บข้อมูลที่ได้มาจากเครื่องมือของการวิจัยดังที่ได้มีการกำหนดไว้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนับได้ว่าเป็นข้อมูลใหม่ที่สำคัญเป็นประโยชน์ที่จะนำไปสู่การศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบสำหรับคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ถูกออกแบบให้มีความชัดเจนตรงไปตรงมา โดยผู้วิจัยที่มีประสบการณ์ตรงจากการถูกละเมิด ทั้งนี้ข้อมูลจากการตอบคำถามจากผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในงานทางนาฏยศิลป์ทั้งใน

ด้านของผลงานการแสดง และผลงานทางด้านเอกสารได้ถูกนำไปเข้าสู่กระบวนการแยกแยะ วิเคราะห์ให้ตรงกับหัวข้อย่อยตั้งที่ผู้วิจัยได้ออกแบบไว้ การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลถูกระงับโดยการวิเคราะห์เทียบเคียงความคู่ไปกับข้อมูลที่ได้จากเครื่องมืออื่น เช่น งานวิจัยในอดีตที่มีประเด็นของการกระทำผิดทางจริยธรรมและการวิจัยทางนาฏศิลป์ ในขั้นตอนสุดท้ายคำตอบที่ได้จะถูกสรุปออกมาเป็นคำตอบตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ระบุถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดทางจริยธรรมในการวิจัยทางนาฏศิลป์ที่ปรากฏในงานวิจัยเรื่อง “จริยธรรมทางการวิจัยนาฏศิลป์” ดังจะได้อธิบายเป็นลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดทางจริยธรรมในการวิจัยทางนาฏศิลป์ที่ปรากฏในงานวิจัยเรื่อง “จริยธรรมทางการวิจัยนาฏศิลป์” สามารถอธิบายได้โดยสังเขปใน 4 ประเด็นใหญ่ 10 ปัจจัยย่อยดังนี้

1. ปัจจัยที่เกิดจากระบบทางสังคมของไทย

สังคมและวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของสภาวะแวดล้อมที่ส่งผลต่อการกระทำของมนุษย์ เป็นที่ทราบกันดีว่า สังคมและวัฒนธรรมสามารถส่งผลมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ ในทางกลับกันงานศิลปะที่ดีสามารถสะท้อนถึงสภาพสังคม และวัฒนธรรมในชุมชนนั้นได้ เช่นเดียวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ในสังคมไทย เช่น การมีอยู่ของระบบอาวุโสแบบไทยโบราณในสังคมไทยปัจจุบัน ระบบพวกพ้อง การคาดหวังผลประโยชน์จากบุคคล หรือองค์กรใด ๆ ตลอดจนการเกรงกลัวต่ออำนาจที่เหนือกว่าในสังคมไทย ประเด็นเหล่านี้อาจส่งผลทำให้เกิดการกระทำผิดทางจริยธรรมในงานวิจัยได้เช่นกันถ้าผู้ละเมิดขาดเสถียรภาพ ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในปัจจุบันนี้สามารถแบ่งอธิบายโดยสังเขปในหัวข้อย่อย ดังนี้

1.1 ระบบอาวุโส การมีอยู่ของระบบอาวุโสแบบไทยโบราณในสังคมไทยปัจจุบัน ที่ส่งผลต่อการทำผิดทางจริยธรรมในการวิจัย อาวุโสในองค์กรทางนาฏศิลป์นั้นเริ่มตั้งแต่การให้โอกาสกับบุคลากรด้วยการประเมินคุณค่าจากวัยวุฒิแทนที่จะพิจารณาจากคุณสมบัติ และการมีจริยธรรมในหน้าที่การงาน ในการประชุมในระดับหน่วยงานที่เทียบเท่ากับภาควิชานาฏศิลป์ในหลายสถาบันการศึกษาต้นสังกัด พบว่าเมื่อมีวาระการประชุมขององค์กรทางการศึกษา ผลของการประชุมที่ได้จะขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการเกรงกลัวต่ออำนาจของผู้อาวุโส ที่พบตัวอย่างมาจากอดีตผู้บริหารและอดีตอาจารย์ที่บางครั้งพบมาจากผู้อาวุโสที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนาฏศิลป์ หรือเห็นได้ชัดเจนจากหลักฐานว่า มีกรณีการกีดกันไม่ให้โอกาสกับบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสมในการสอนในวิชาหนึ่ง ๆ แต่ด้วยการที่สมาชิกที่เข้าร่วมไม่แสดงความคิดเห็นในกรณีที่ควรจะต้องความเห็นเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนเป็นหลัก เพราะมีวาระการกลัวอำนาจของผู้อาวุโสจนขาดจริยธรรมในการตัดสินใจ จนบางครั้งอาจจะไปยึดติดกับการคาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์จากผู้อาวุโส ซึ่งเคยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

แก่สมาชิกบางคน เช่น การช่วยเหลือให้สำเร็จการศึกษาแม้ว่าผู้นั้นจะขาดทั้งคุณสมบัติและคุณภาพทางวิชาการที่น่าเชื่อถือก็ตาม อีกทั้งยังพบว่า ผู้อาวุโสเหล่านั้น อาจมีตำแหน่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการให้ทุนทำการวิจัยในองค์กรหนึ่ง จึงเป็นเหตุให้มีการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

1.2 ระบบพวกพ้อง ทำให้เกิดการตัดสินใจช่วยเหลือกันเองในองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยทางนาฏศิลป์ ในการวิจัยพบว่ามีความเห็นได้ชัดชัดเจนจากกรณีการให้ทุนวิจัยกับพวกพ้องจากกรรมการผู้ที่มีส่วนในการให้ทุน เช่น คณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการพิจารณาให้ทุนทำการวิจัยในองค์กรหนึ่ง ซึ่งเห็นได้ว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในลำดับแรกคือ การให้ทุนทำการวิจัยกับผู้ที่ไม่เหมาะสม และขาดศักยภาพในการทำงาน ลำดับที่สองคือ การทำวิจัยที่ขาดคุณภาพ ลำดับที่สาม คือ การสร้างข้อมูลหรือผลการวิจัยที่เอื้อต่อความเห็นชอบของกรรมการที่ให้ทุน ที่มีผลประโยชน์แอบแฝง ลำดับที่สี่ ผลประโยชน์จากเงินทุนอาจกลับมาให้ผู้ให้ทุนตามคำสัญญาต่างตอบแทนที่ส่อไปในหนทางแห่งการคอร์รัปชันในองค์กรการวิจัยนั้น ลำดับที่ห้า ก่อให้เกิดงานวิจัยที่ขาดคุณภาพ ไม่สอดคล้องกับมูลค่าของทุนการวิจัยที่ได้รับการพิจารณา เรื่องนี้สามารถอธิบายได้จากการให้ทุนวิจัยโดยองค์กรแห่งหนึ่ง ที่มีมูลค่าเกือบถึงหนึ่งล้านบาทกับการสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทย จนปรากฏว่ามีการร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ ซึ่งนำเอาผลงานของผู้อื่นมาสวมรอยเป็นของตนเองในการขอรับทุน

1.3 การกระทำผิดทางจริยธรรมด้วยการคาดหวังผลประโยชน์จากบุคคล หรือองค์กรใด ๆ จนทำให้เกิดการทำงานวิจัยที่มีผลเบี่ยงเบนที่เอื้อประโยชน์กับตัวบุคคล หรือองค์กรนั้น ๆ ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้พบพฤติกรรม การกระทำผิดทางจริยธรรมทางการวิจัยนาฏศิลป์ที่เริ่มต้นตั้งแต่ การคาดหวังที่จะได้รับที่เข้าเรียนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ พบว่ามีการเอื้อประโยชน์ด้วยการใช้งบประมาณของราชการให้แก่พรรคพวกตนเอง โดยการเชิญมาทำหน้าที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในหน่วยงานที่เทียบเท่ากับระดับภาควิชานาฏศิลป์ในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่มีอาจารย์ผู้ที่มีความเหมาะสมและตรงกับหน้าที่นั้นอยู่แล้ว กรณีนี้สามารถตรวจสอบได้ว่าสถาบันได้มีการใช้ระบบของการรับนิสิต นักศึกษาเข้ามาศึกษาในหลักสูตรอย่างไม่โปร่งใส ด้วยการรับพรรคพวกให้เข้ามาเรียนในหลักสูตรโดยขาดคุณสมบัติที่เหมาะสม

1.4 การเกรงกลัวต่ออำนาจที่เหนือกว่าในสังคมไทย จนทำให้มีการทำผิดทางจริยธรรมในการวิจัยในงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า อำนาจที่เหนือกว่านั้นอาจมาจากผู้ที่อาวุโสกว่าหรือมีความน่าเกรงขาม เช่น อาจจะเคยเป็นผู้ที่เคยทำหน้าที่สอน หรืออาจจะเคยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ซึ่งให้ความช่วยเหลือและเอื้อเพื่อแก่กัน จนบรรลุเป้าหมายที่ตนเองต้องการ จึงอาจจะเกิดเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดเป็นเรื่องของบุญคุณต้องทดแทนจนทำให้มองข้ามเรื่องของความถูกต้อง ความเที่ยงตรง และจริยธรรมที่ดั่งงามที่พึงทำ ดังเช่นที่ สุพัตราสุภาพ (2536: 14) ได้กล่าวไว้ว่า “สังคมมักจะให้การยกย่องผู้มีอำนาจ โดยการให้ความเคารพยกย่อง และเกรงกลัวในบารมีไม่ว่าจะเข้าไปด้วยใจจริงหรือเสแสร้งก็ตาม คนไม่มีอำนาจคนก็

ไม่เกรงใจ อำนาจจึงเป็นสิ่งที่คนจำนวนไม่น้อย ใฝ่หา และอยากจะมีอำนาจเหมือนคนอื่น”

2. ปัจจัยที่เกิดจากการขาดวินัยในการทำงาน

วินัยเป็นสิ่งที่คอยกำกับการทำงานที่ทำให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ แต่ถ้าผู้วิจัยขาดวินัยก็ย่อมทำให้เกิดการขาดประสิทธิภาพในการทำงาน และการขาดวินัยก็สามารถทำให้เกิดการละเมิดในกระบวนการวิจัยทางนาฏยศิลป์ได้ด้วย ซึ่งสามารถแบ่งอธิบายได้โดยสังเขปในหัวข้อย่อย ดังนี้

2.1 การทำผิดกระบวนการ มีการทำผิดกระบวนการวิจัยทางนาฏยศิลป์โดยการนำระเบียบวิธีวิจัยมา

สวมใส่กับงานที่ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากกระบวนการของการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้น จึงทำให้ได้ผลงานวิจัยที่ไม่สมเหตุผล ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือไม่ได้สนับสนุนคำตอบหรือข้อสรุปของงานวิจัย เกิดภาวะของการสรุปผลของงานวิจัยที่ไม่มีที่มาที่ไป และขาดความน่าเชื่อถือเชิงวิชาการ

2.2 การละเมิด ด้วยการนำงานของผู้อื่น

มาใช้ในเล่มโดยไม่ขออนุญาต การไม่อ้างอิง และเอางานเขียนหรือรูปภาพของผู้อื่นมาเป็นงานของตน ซึ่งถือเป็นประเด็นพื้นฐานของการละเมิด เพราะลักลอกเอางานของผู้อื่นมาเป็นงานของตน อันเป็นความผิดที่ปรากฏเป็นหลักฐานได้ชัดเจนที่สุด และในตัวอย่างของงานวิจัยที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างก็ยังคงพบหลักฐานว่า มีการนำชีวิตประวัติและผลงานของศิลปินมาใช้ในลักษณะของการประชันขันแข่ง เปรียบเทียบ เป็นกรณีศึกษา โดยเจ้าของข้อมูลนั้นไม่ได้รับรู้ด้วย อีกทั้งตั้งข้อสังเกตว่าการเปรียบเทียบนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ กับงานวิจัยหรือทางวิชาการ

3. ปัจจัยที่เกิดจากการมีเจตนาอคติของผู้ละเมิด

การมีอคติเป็นปัจจัยแง่ลบอย่างมากของผู้วิจัย งานวิจัยที่มีอคติจะเป็นงานที่ไม่น่าเชื่อถือและเป็นต้นเหตุของการละเมิด อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของการทำเป็นไม่รู้โดยเจตนา การปกปิดซ่อนเร้นข้อมูล การเอื้อประโยชน์ให้กับผู้มีอิทธิพลของนักวิจัย ตลอดจนจนถึงขั้นที่มีการใช้พื้นที่ในงานวิจัยเพื่อทำลายผู้อื่น ซึ่งสามารถแบ่งอธิบายได้โดยสังเขปในหัวข้อย่อย ดังนี้

3.1 การปิดบังซ่อนเร้นข้อมูลเพื่อ

ประโยชน์อันมิชอบในงานวิจัย พบว่ามีพฤติกรรมของการเขียนข้อมูลไม่ถูกต้องครบถ้วน หรือการรู้ข้อเท็จจริงนั้นแล้วแต่เลือกที่จะไม่กล่าวถึง อันเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยเจตนา ซึ่งขัดต่อจริยธรรมของนักวิจัย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยในการทำงานให้น้อยลง ที่อาจจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความตั้งใจที่จะสร้างข้อมูลเท็จ และยังคงพบว่าเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดการลดทอนจำนวนเชิงสถิติของข้อมูลนั้น ๆ อันส่งผลแก่ความน่าเชื่อถือของกลุ่มตัวอย่างที่ถูกนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาในงานวิจัย

3.2 การเอื้อประโยชน์ให้กับผู้มี

อิทธิพล พบว่ามี การสร้างข้อมูลที่ขัดแย้งกับความเป็นจริง ด้วยการยกย่องและเอาอกเอาใจแก่ผู้ที่มีอิทธิพลนั้น โดยคาดหวังว่าตนเองจะได้รับประโยชน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งในตำแหน่งหรือความเจริญก้าวหน้า ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3.3 การใช้พื้นที่ในงานวิจัยเพื่อทำลายผู้อื่น ด้วยการสร้างข้อมูลเพื่อตอบสนองเหตุผลทางด้านอารมณ์ส่วนตัว สร้างความเสียหายให้กับผู้อื่น ซึ่งกระทำโดย

- 1) ความต้องการของผู้วิจัยเอง โดยที่ผู้ควบคุมงานวิจัยไม่ได้รับรู้แท้จริง
- 2) ความต้องการของผู้ควบคุมงานวิจัยโดยมีผู้วิจัยลงมือปฏิบัติการแทน
- 3) ผู้วิจัยและผู้ควบคุมงานวิจัยรับรู้และร่วมมือกัน

4. ปัจจัยที่เกิดจากการประเมินที่ขาดคุณภาพของผลงานวิจัย

การประเมินผลงานนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการผู้ประเมิน ฉะนั้นการประเมินที่ขาดคุณภาพของผลงานวิจัยนั้นผู้ประเมินจึงมีส่วนในการรับผิดชอบ ซึ่งเข้าข่ายการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ที่จำเป็นต้องตรวจสอบหรือรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานของสถาบันการศึกษานั้น ปัจจัยในหัวข้อนี้สามารถแบ่งอธิบายได้โดยสังเขปในหัวข้อย่อย ดังนี้

4.1 การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของผู้

ประเมิน หมายถึง การละเลยในหน้าที่ของการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของผลงานวิจัยจากผู้ประเมิน จนทำให้เกิดการวิจัยที่มีข้อมูลเบี่ยงเบน โดยมีสาเหตุอันเนื่องมาจาก

- 1) งบประมาณค่าตรวจสอบของผู้ประเมินน้อยไป จนทำให้เกิดความไม่คุ้มค่าในการปฏิบัติ
- 2) ความไม่ถนัดหรือไม่เชี่ยวชาญของผู้ประเมินต่อหัวข้องานวิจัย
- 3) ความไม่ใส่ใจของคณะผู้ประเมินต่อการตรวจสอบผลงานวิจัย
- 4) การเกรงกลัวต่ออำนาจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสายงานของผู้วิจัย หรืออำนาจที่เกี่ยวข้องทางด้านสังคมของบุคคลที่ร่วมเป็นผู้ประเมินในการตรวจสอบงานวิจัย
- 5) การขาดความรับผิดชอบของบุคคลที่เป็นผู้ประเมิน

ปัจจัยใหญ่ทั้ง 4 ประเด็น ที่ประกอบไปด้วยปัจจัยย่อย 10 ประการ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นผลที่ได้จากการวิจัยในหัวข้อ “จริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์” ที่ได้รับการศึกษาและค้นพบผ่านกระบวนการวิจัยที่ตรงตามจุดประสงค์ของการวิจัยทุกประการ การศึกษาประเด็นทางด้านจริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์จะสร้างประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านบรรทัดฐานที่จะช่วยทำให้เกิดประโยชน์ต่อมาตรฐานการสร้างสรรคผลงาน และในเวลาเดียวกันก็จะเป็นการสร้างกำลังใจให้กับศิลปินหรือนักวิชาการผู้ที่ตั้งใจทำงาน ความสัมพันธ์ของจริยธรรม และการวิจัยทางนาฏยศิลป์นั้น ถ้าได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหารของสถาบันการศึกษา จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างข้อมูลทางวิชาการที่มีมาตรฐาน ก่อให้เกิดเป็นผลงานที่สมบูรณ์แบบและเติมไปด้วยคุณภาพ ในเวลาเดียวกันก็จะเป็นการสร้างความยุติธรรมต่อผู้สร้างงานในสังคมไทย ที่ถือเป็นการต่ออายุสร้างกำลังใจให้กับศิลปิน และนักวิชาการผู้ที่ตั้งใจทำงานให้มีพลังและแรงขับเคลื่อนในการสร้างสรรค์งานทางศิลปะและงาน

วิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการนาฏยศิลป์ในสังคมไทย และสังคมโลกต่อไป

ในด้านของการมีส่วนร่วมในการวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ ตามที่ได้ระบุไว้แล้วว่า “จริยธรรมในการวิจัยทางนาฏยศิลป์” ยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างลึกซึ้งจนกระทั่งบัดนี้ และเมื่อเวลาผ่านไปกลับมีประเด็นใหม่ของการละเมิดเกิดขึ้น ประสพการณ์การถูกละเมิดของผู้วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้นำประสพการณ์นั้นมานำเสนอและวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากความเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการวิจัยงานทางนาฏยศิลป์ การให้ความสำคัญกับสภาวะการณ์ในปัจจุบันทำให้ผลจากการศึกษาที่ได้กลายเป็นประเด็นที่สำคัญของปัจจัยหลักหลายประเด็นที่ยังต้องรอการแก้ไขสำหรับผู้ที่มีส่วนในการรับผิดชอบการศึกษาของชาติ หากจะทำให้งานวิจัยทางนาฏยศิลป์ในอนาคตเป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพมากขึ้น และที่สำคัญผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการกระตุ้นนักวิจัย นักวิชาการ หรือศิลปินผู้ถูกละเมิดทางจริยธรรม ให้กล้าทำในสิ่งที่ควรทำ กระทำตนเป็นตัวอย่างในการปกป้องผลประโยชน์ออกมาเรียกร้องความถูกต้อง สนับสนุนการสร้างขวัญกำลังใจ ให้กับศิลปินผู้มุ่งมั่นสร้างสรรค์ผลงานให้มีมาตรฐานนำความภาคภูมิใจให้กลับมาสู่ประเทศชาติต่อไปในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

การกระทำที่ผิดจริยธรรมทางการวิจัยในลักษณะของการลักลอบผลงานของผู้อื่นมาเป็นงานของตนเองนั้น ในปัจจุบันได้มีการกระทำในลักษณะอื่น ๆ ที่อาจจะมีการพูดถึงกันในวงการศึกษามากมาย แต่ถ้าปล่อยไว้ในอนาคตอาจจะเป็นการสร้างความเสี่ยงให้กับวงวิชาการอย่างประเมินค่าไม่ได้ เช่น การกระทำในลักษณะของการเลือกเขียนข้อมูลเพื่อการปิดบังซ่อนเร้นข้อมูลที่สำคัญบางประการที่จัดว่าเป็นข้อเท็จจริง จนถึงการใช้พื้นที่ในงานวิจัยเพื่อลดทอนคุณค่าผลงานของผู้อื่นลง สิ่งเหล่านี้กลับสร้างความเสียหายต่อการรับรู้ของสังคมในระดับประวัติศาสตร์ผลงานทางศิลปะของศิลปินในราชอาณาจักรไทย ซึ่งการสร้างงานของศิลปินทางนาฏยศิลป์ในประเทศไทยนั้น เป็นที่รู้จักน้อยว่าขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจังมาเป็นเวลานานแล้ว ประกอบกับผู้ที่รับผิดชอบในด้านวัฒนธรรมของชาติก็ขาดวิสัยทัศน์ที่มีการดำเนินการไปโดยไม่มีนโยบาย สืบทอดอิทธิพลของที่ปรึกษาและบุคลากรในองค์กรที่อยู่แบบเช้าชามเย็นชามโดยไม่มีผลงานที่น่าสนใจจนทำให้ประชาชนลืมนึกไปว่ามีหน่วยงานนี้ในประเทศสังเกตได้จากการไม่มีใครอยากรับรู้หรือยินดีปรีดากับรางวัลที่ยกย่องในด้านคุณค่าและผลงานของศิลปินทางนาฏยศิลป์หรือการแสดงในแต่ละปี กระทั่งไม่มีผู้ใดอยากไปมีส่วนในการประเมินขององค์กรที่ไม่น่าสนใจ การที่หน่วยงานหลักทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติเองก็ยังไม่มีความคลุ้มคลั่งทางด้านความมั่นคงในความคิดเช่นนี้ จึงส่งผลทำให้ศิลปินทั้งรุ่นเก่าและใหม่ในประเทศไทย ต้องทรมานทั้งร่างกาย แรงแจ้ว ซึ่งรวมไปถึงทุนทรัพย์ เพื่อสานต่อผลงานของตนที่จะไปต่อยอดให้กลายเป็นประโยชน์ต่อประวัติศาสตร์ผลงานศิลปะทางนาฏยศิลป์ของชาติอย่างน่าเห็นใจ ท่ามกลางการถูกบั่นทอนกำลังใจ

จากโครงการหรือกิจกรรมที่ถูกบัญญัติขึ้นมาอย่างไร้หลักการของหน่วยงานหลักทางด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น รางวัลในระดับชาติทั้งหลายที่ทางสถาบันเคยเฟื่องว่าเพื่อเป็นกำลังใจให้กับศิลปินกลุ่มหนึ่ง แต่กลับสร้างความน้อยเนื้อต่ำใจให้กับศิลปินที่เหมาะสมกับรางวัลแต่ไม่ได้รับการเหลียวแลท่ามกลางการมีผลประโยชน์ทางการเมือง การไม่รู้จักราค่าของงานศิลปะอย่างจริงจังของบุคลากรในองค์กรนั้น ๆ ซึ่งรวมไปถึงหน่วยงานอื่นที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการสนับสนุนผลงานทางศิลปะและนาฏยศิลป์ ความยุติธรรมยังคงมีอยู่โดยไม่มีผู้ใดสามารถขัดขวางได้ และที่สำคัญยังพบว่ามีการกีดกันตนเองในหมู่บุคลากรที่มีความรู้ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษาแต่คอยทำหน้าที่เสมือนกับมีสิทธิในการชี้ขาดแก่ศิลปินที่ตนพอใจ และไม่พอใจด้วยเหตุผลส่วนตัว หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำหน้าที่พิจารณาให้ทุนในสถาบันที่ส่งเสริม และสนับสนุนทุนกับการสร้างผลงานทางนาฏยศิลป์ หรืองานวิจัยในระดับชาติ ที่ทำการอนุมัติให้ทุนที่มีมูลค่ามหาศาลแก่ผู้ที่นอกจากจะไม่เหมาะสมแล้ว ยังพบว่ามีการฉ้อโกงการลักลอบผลงานสร้างสรรค์ของผู้อื่นมาสวมรอยเพื่อให้เข้าใจว่าเป็นผลงานของตนเองในการขอรับทุน อีกทั้งบ่อยครั้งที่ผู้ที่ถูกละเมิดไม่มีพลังพอที่จะออกมาต่อสู้เพื่อความถูกต้อง ในที่สุดก็ต้องล้มเลิกไป ผู้ละเมิดก็ยังคงปฏิบัติตนอยู่ในสังคมได้อย่างไม่สะทกสะท้าน

นอกจากนี้ยังพบว่า คนที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิบางคนใช้ความรอบรู้บิดเบือนข้อเท็จจริงที่สังคมควรรู้ เพื่อทำลายล้างข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับผลงานของศิลปินที่จัดอยู่ในระดับชาติที่มีพลังพอเพียงที่จะสามารถนำไปประชันขันแข่งในด้านคุณภาพและความก้าวหน้าทั้งทางด้านความคิดสร้างสรรค์และทางด้านวิชาการ ซึ่งพร้อมที่จะสร้างชื่อเสียงเทียบเคียงกับศิลปินของชาติอื่นในระดับโลกได้เป็นอย่างดี แต่การให้คำปรึกษาของผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันเหล่านี้กลับมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการสร้างข้อมูลเท็จ สร้างความเสี่ยงในระดับถึงขั้นทำลายประวัติศาสตร์ทางศิลปะของชาติให้ไม่มีที่ยืนในสังคมโลก ด้วยเหตุผลอันน้อยนิดคือการนำมูลค่าผลงานของศิลปินที่ล้ำค่าไปปะปนกับเรื่องส่วนตัวเพียงเพื่อต้องการขัดขวางและกีดกันศิลปินที่ตนไม่พึงพอใจซึ่งอาจจะอยู่กันคนละสายงาน เพื่อเดินตามรอยความคิดของสังคมโบราณในเรื่องที่ว่า “เมื่อตนเองไม่สามารถทำได้ ผู้อื่นก็ต้องไม่มีสิทธิ์ทำได้เช่นกัน” ทั้ง ๆ ที่ความรู้ความสามารถนั้นไม่สามารถเทียบกันได้เลย”

ทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ผู้วิจัยพบว่า การกระทำผิดทางจริยธรรมทางการวิจัยนาฏยศิลป์นั้นเป็นกระบวนการใหญ่ที่การกระทำผิดนั้นไม่เพียงแต่อยู่ภายใต้การรับผิดชอบของผู้วิจัยที่ละเมิดเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการกระทำของผู้ที่ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ตลอดจนจนถึงการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการบริหาร หรือผู้ที่ประเมินผลงานที่ขาดจิตสำนึกของความเข้มงวดในการตรวจสอบหรือลงโทษต่อผู้กระทำผิด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำร่องทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดทางจริยธรรมการวิจัยนาฏยศิลป์ โดยศึกษาจากประสพการณ์ส่วนตัว ประกอบกับการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างงานและการวิจัยทางนาฏยศิลป์เป็นสำคัญ เพื่อให้ได้ประเด็นใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการทางนาฏยศิลป์ อีกทั้งยังเป็นการ

สร้างขวัญกำลังใจให้กับศิลปินผู้มุ่งมั่นสร้างความรู้คู่คุณธรรม ให้มีกำลังใจในการสร้างงานที่จะนำความภาคภูมิใจให้กลับมาสู่ประเทศชาติต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะทำนองเดียวกันนี้ กับศาสตร์ทางด้านศิลปกรรมศาสตร์สาขาอื่น ๆ เนื่องจากผลงานศิลปะ เป็นผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดและแรงบันดาลใจของศิลปิน ดังนั้นหากมีการศึกษากระบวนการวิจัยการประดิษฐ์กรรมทางด้านงานศิลปะ ก็จะเป็นแนวทางในการพัฒนาศาสตร์ของงานศิลปกรรม และการวิจัยทางด้านศิลปะ ในวงการการศึกษาของประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา บุญยเกียรติ. (2556). การลักลอกงานวิชาการและวรรณกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระชน พลโยธา, พาสณา จุฬรัตน์, อัจศรา ประเสริฐสิน, พิศมัยรัตน์โรจน์สกุล และนิยะดา จิตต์จรัส (2560, มกราคม-มิถุนายน). ความฉลาดทางวัฒนธรรมในบริบทวัฒนธรรมอาเซียนสำหรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. 18(2): 57-62.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยมครอบครัว ประเพณี. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Marsh, B. (2007). **Plagiarism: Alchemy and remedy in higher education**. New York: State University of New York.
- Pecorari, D. (2010). **Academic writing and plagiarism: A linguistic analysis**. New York: Aptara Books.

นาฏศิลป์สร้างสรรคกับการเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวไทย พวน บ้านบุงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก

CREATIVE DANCING ARTS AND PROMOTION OF CULTURAL IDENTITY OF THE THAI PUAN PEOPLE IN BAN BUNG KHE, NONG SAENG SUB-DISTRICT, PAKPLEE DISTRICT, NAKHON NAYOK PROVINCE.

ปิยวดี มากพา /PIYAWADEE MAKPA

สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
DANCE, FACULTY OF FINE ARTS, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY.

บทคัดย่อ

วิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน บ้านบุงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก เหมาะสมกับการสร้างงานนาฏศิลป์ จากกลุ่มผู้นำชุมชน สมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุบ้านหนองแสง กลุ่มผู้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก 2.นำเสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรคเพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวไทยพวน บ้านบุงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก โดยนิสิต รายวิชา FAS 108 หลักการวิจัยสร้างสรรคทางศิลปกรรม การศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน บ้านบุงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายกที่เหมาะสมกับการสร้างงานนาฏศิลป์ มี 3 รูปแบบ คือ 1.) นาฏศิลป์สร้างสรรคด้านจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี 2.) นาฏศิลป์สร้างสรรคด้านอาชีพ 3.) นาฏศิลป์สร้างสรรคด้านสุนทรียะ สำหรับแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรคเพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวไทยพวน บ้านบุงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก มีลักษณะสำคัญคือ การนำเสนอให้เห็นขั้นตอน กระบวนการของอัตลักษณ์นั้นๆ และมุ่งแสดงออกถึงคุณค่าของอัตลักษณ์นั้นด้านรูปธรรม และความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความดีงามของชุมชนชาวไทยพวนพวน บ้านบุงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก

คำสำคัญ : นาฏศิลป์สร้างสรรค อัตลักษณ์ ไทยพวน

Abstract

The objectives of this research are to 1. study cultural identity of the Thai Puan people in Ban Bung Khe, Nong Saeng sub-district, Pakplee district, Nakhon Nayok province which is appropriate for creation of dancing art from community leaders, members of Nong Saeng Elderly Home, researchers who conducted a study on the history of Thai Puan people for tourism management by community to be suitable for Ko Wai sub-district, Pakplee district, Nakhon Nayok province by conducting in-depth interviews; 2. present creative dancing art to promote cultural identity of Thai Puan people in Ban Bung Khe, Nong Saeng sub-district, Pakplee district, Nakhon Nayok province by undergraduates in FAS 108 Course on Principle of creative artistic research. The study finds that there are 3 approaches to promote cultural identity of Thai Puan people in Ban Bung Khe, Nong Saeng sub-district, Pakplee district, Nakhon Nayok province which are suitable for creation of dancing art: 1) Custom, cultural and traditional aspect of creative dancing arts; 2) Professional aspect of creative dancing arts and 3) Aesthetic sense of creative dancing arts. Important characteristic of concept for creative dancing arts to promote cultural identity of Thai Puan people in Ban Bung Khe, Nong Saeng sub-district, Pakplee district, Nakhon Nayok province is to present identity procedure and demonstrate tangible value of the identity and relationships that influence the strength and goodness of Thai Puan community in Ban Bung Khe, Nong Saeng sub-district, Pakplee district, Nakhon Nayok province.

Keyword : Creative dancing arts, identity of Thai Puan people

บทนำ

การประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมถูกใช้เป็นทรัพยากรในการส่งเสริมการประกอบการ โดยวัฒนธรรมที่เป็นแนวความคิด ความเชื่อ เป็นนามธรรมล้วนๆ แต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้ถือว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว แต่วัฒนธรรมถูกพัฒนาขึ้นจนมีรูปธรรมเท่านั้น จึงจะสามารถพัฒนาให้เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ตัวอย่างวัฒนธรรมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน โบราณวัตถุ งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลและงานประเพณี งานศิลปหัตถกรรมที่พัฒนามาเป็นสินค้าประจำท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอัตลักษณ์ไม่ตรีของคนไทย ล้วนแล้วแต่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย เป็นเสมือนตัวเสริมการท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ เป็นจุดเด่นหรือจุดขายของแหล่งท่องเที่ยววันหนึ่งๆ เพิ่มความประทับใจให้นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น (Thailand Medical Tourism Cluster. 2553: ออนไลน์)

จากความสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุดิบของการพัฒนาเป็นทรัพยากรส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จ.นครนายก ปีงบประมาณ 2558 มีการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนรายวิชา FAS 107 สร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะภูมิปัญญาไทย ซึ่งมีผลผลิตในโครงการคือ ชุดการแสดงนาฏศิลป์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายกนั้น เมื่อได้ดำเนินการโครงการแล้วเสร็จพบว่า มีความจำเป็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครนายกที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการดำเนินโครงการต่อไป และเพื่อการบูรณาการงานวิจัยสู่การเรียนการสอน จึงกำหนดลักษณะกิจกรรมในงานวิจัยในรายวิชา FAS 108 หลักการวิจัยสร้างสรรค์ทางศิลปกรรม ซึ่งเป็นผู้เรียนรายวิชา FAS 107 สร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะภูมิปัญญาไทยในภาคการศึกษาที่ผ่านมา ให้มีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวคิดในการสร้างสรรค์ตามรูปแบบงานวิจัยสร้างสรรค์ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในรายวิชา มีเป้าหมายให้ผลงานวิจัยฉบับนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลอัตลักษณ์ไทยพวนที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทย และเป็นแนวทางในการคิดงานสร้างสรรค์เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ไทยพวน และเป็นแบบฝึกหัดให้นักศึกษาทดลองทำวิจัยสร้างสรรค์ตามวัตถุประสงค์ในรายวิชา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.) ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน บ้านบึงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก
- 2.) นำเสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวไทยพวน บ้านบึงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการดำเนินการวิจัยดังนี้

- 1.) ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาการทางด้านวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จังหวัดนครนายก และนาฏยประดิษฐ์ เพื่อประมวลข้อมูลอันเป็นความคิดและหลักการเบื้องต้น
- 2.) ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non Structure) โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) โดยมีผู้ร่วมกลุ่มประมาณ 6 - 10 คน ผู้ร่วมกลุ่มจะต้องมีความคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) และใช้เวลาในการสนทนาประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง (นิศา ชูโต. 2545: 185) การสังเกต (Observation) และการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.) ประสานขอความร่วมมือจากทางหน่วยงาน ต่างๆ ได้แก่ ผู้นำชุมชนตำบลหนองแสง ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก และผู้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่วัดประทุมชาวาส (บ้านใหม่) ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
- 4.) จัดระเบียบข้อมูลตามประเด็นที่จะศึกษาวิเคราะห์ ได้แก่ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวไทยพวนบ้านบึงเข้ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่เหมาะสมกับการสร้างงานนาฏศิลป์ และนำเสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยพวน บ้านบึงเข้ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกโดยนิสิตเนื่องจากการวิจัยฉบับนี้เป็นการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน รายวิชา FAS 108 หลักการวิจัยสร้างสรรค์ทางศิลปกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน เพื่อให้มีสติปัญญาเกี่ยวกับงานวิจัยสร้างสรรค์ รวมทั้งระเบียบวิธีวิจัยทางด้านนาฏศิลป์ ผู้วิจัยจึงนำนิสิตลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ปราชญ์ในท้องถิ่นเพื่อการรวบรวมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวน จากนั้นนำนิสิตสัมภาษณ์ข้อมูลครั้งที่ 2 เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งบุคคล และแหล่งสถานที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความ เป็นจริง (สุภางค์ จันทวนิช. 2557: 129)
- 5.) มอบแบบฝึกแนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของชาวไทยพวน โดยเริ่มจากการนำเสนอความคิดเห็น แนวคิด ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในชั้นเรียน ปรับแก้แนวความคิด รูปแบบการนำเสนอทั้งจากผู้วิจัย ซึ่งเป็นครูผู้สอน และเพื่อนนิสิตในชั้นเรียนที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน นำมาสู่ข้อมูลแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยพวน บ้านบึงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก โดยใช้ผลการวิจัยของ นพศักดิ์ นาคเสนา ร่วมกับแนวคิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิเคราะห์ออกแบบแนวทางการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ไทยพวน บ้านบึงเข้ ตำบลหนองแสง

อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็น 3 รูปแบบคือ

- 1.) นาฏศิลป์สร้างสรรค์ด้านจารีต
ขนบธรรมเนียมประเพณี
- 2.) นาฏศิลป์สร้างสรรค์ด้านอาชีพ
หัตถกรรม
- 3.) นาฏศิลป์สร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ
- 5.) สรุปผลการศึกษาวិเคราะห์ แล้วเรียบเรียงเป็น
รายงานวิจัย จัดพิมพ์จัดทำรูปเล่มเพื่อการเผยแพร่ผลการ
ศึกษาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์

1.ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทย
พวน บ้านบึงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก
เหมาะสมกับการสร้างงานนาฏศิลป์

ด้านจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม

1.)ประเพณีสารทพวน แสดงให้เห็นถึงพิธีพิถันใน
การทำงาน ความมีน้ำใจความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน ช่วย
เหลือกัน และแสดงความกตัญญูต่อพื้นดินทำกิน โดย ที่ชาว
บ้านจะนำกระยาสารพร้อมอาหาร คาวหวาน ไปทำบุญที่วัด
ก่อนเสร็จพิธีจะนำกระทงห่อใบตองที่ใส่อาหารคาว หวาน ไป
ไหว้ที่โคนต้นไม้ให้บรรพบุรุษ สัมภเวสี หรือผีไม่มีญาติ(คณะ
สังคมาศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2556: ออนไลน์)
ข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มคือ สมาชิกบ้าน
เกาะหวายกล่าวว่านอกจากการนำกระทงห่อใบตอง ไปไหว้ที่
โคนต้นไม้ให้บรรพบุรุษ สัมภเวสี หรือผีไม่มีญาติแล้วยังมี
การกรวดน้ำ และการไหว้ผียามี่เที่ยงในช่วงเข้ามิดี ประมาณตี
5 โดยการนำอาหารใส่กะลาและเอาสาแหรกมีเชือกผูก ถือมิดี
เดินเคาะไล่ผีทั่วบ้าน เพราะเชื่อว่าคนในบ้านจะไม่มีใครเจ็บไข้
ได้ป่วยอีก

2.)ประเพณีกำฟ้า เป็นข้อห้ามที่ยึดถือเป็นแนวทาง
ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว
หมายถึงการสิ้นสุดการทำนา โดยจะกำทั้งหมด 3 ครั้ง โดยจะ
ห้ามทำงาน กวาดบ้าน ใช้น้ำเงิน พูดคำหยาบ เดือนสามขึ้นสาม
ค่ำ เป็นวันกำฟ้าวันแรกตั้งแต่รุ่งเช้าไปตลอดวัน อีกห้าวันกำ
ฟ้าครั้งที่สองเดือนสามขึ้นเก้าค่ำ กำตั้งแต่รุ่งเช้าถึงเพล อีกห้า
วันกำฟ้าครั้งที่สาม เดือนสาม ขึ้นสิบห้าค่ำ เริ่มกำตั้งแต่รุ่งเช้า
ไปจนถึงพระจันทร์ขึ้นเสร็จ ชาวพวนจะมีพิธีที่ทำควบคู่กันไป
คือ การสู่วิษุข้าว และมีพิธีเฮียะขวัญข้าว ในระหว่างที่กำฟ้า
นั้นชาวบ้านจะเตรียมกระบุง กระดังอย่างละ 1 ใบ ดอกไม้ รูป
เทียน ของเซ่นไหว้ มีข้าวสวย ไข่ต้ม 1 ฟอง เผือกมันต้มสุก
แล้ว ไปยังลานนวดข้าวที่ชนข้าวขึ้นยุ้งแล้วเชิญขวัญข้าว จาก
ลานไปสูยุ้ง(คณะสังคมาศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
2556: ออนไลน์) ข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม
คือ สมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุกล่าวว่า ประเพณีกำฟ้าเป็นการ
เรียขวัญข้าว มีการใส่บาตรในตอนเช้า เอาข้าวในยุ้งฉางมา
รวมกันที่วัด ทำพิธีสู่วิษุข้าวในช่วงสาย พรหมน้ำมนต์ที่บ้าน

หว่านทรายรอบๆบ้าน ช่วงเย็นเอามูลควาย กับเกลือไปใส่ที่
นา

3.)ประเพณีกินดอง หมายถึงการจัดงานเลี้ยงดูแขก
หรือที่มาในงานแต่งงาน(คณะสังคมาศศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. 2556: ออนไลน์) โดยการให้เครือญาติทั้ง
สองฝ่ายมาทานอาหารร่วมกัน เมื่อตกลงปลงใจที่จะแต่งงาน
กัน ทางฝ่ายชายจะไปไหว้วานคนที่ม่ชื่อเสียงและเคารพนับถือ
ของคนทั่วไปในหมู่บ้าน มาเป็นเจ้าแก่ ไทยพวนเรียกว่า “พ่อ
เซ้อ” ส่วนมากจะนิยมแต่งงานกันในเดือนคู่ ข้อมูลที่แตกต่าง
กันระหว่างผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มคือ สมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงกล่าวว่า
การแต่งงานกันในเดือนคู่ที่นิยมคือเดือน 4 กับเดือน 12 ไม่
นิยมจัดในเดือน 6 กับกับ 8 และสมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าว
ว่า การแต่งงานกันในเดือนคู่ที่นิยมคือเดือน 6 ไม่นิยมจัดใน
เดือน 12

4.)ประเพณีบุญกลางบ้าน คือการทำบุญครบรอบปี
เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ไม่ให้มีสิ่งไม่ดีเกิดขึ้นในหมู่บ้าน
กลางวันจะมีการนำสายสิญจน์เวียนรอบหมู่บ้าน ตอนเย็นจะมีการ
นำหินก้อนเล็ก ๆ กะลา ทราย 1 กะลา น้ำ 1 ขวด ต้นหญ้า
คา หังราก 5 ต้น ขมวดใบเป็นกระจุกรูปเทียนใส่ลงไปในตระ
กล่าหิ้วไปไว้ในพิธีสวดมนต์เย็น ตอนเช้านำกระทงอาหารคาว
หวาน เพื่อไปถวายพระ สมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า บาง
ครั้งใช้ศาลปู่ตาเป็นศูนย์กลางบ้าน มีการบ้นหุ่นเป็นตุ๊กตา
มาไว้กลางบ้านหรือกลางที่ 3-4 แพร่ง เหมือนเป็นตัวแทนใน
การรับเคราะห์

5.)ประเพณีบุญข้าวเฒ่า คือประเพณีที่ทำในช่วง
ข้าวกำลังออกรวง สามารถนำเอามาทำข้าวเฒ่าได้ เป็นการ
ทำบุญที่ใช้ข้าวเหนียวทำเป็นข้าวเฒ่าที่ต้องเก็บข้าวที่ยังแกล่ไม่
เต็มๆ มาผัดเอาเปลือกออกจากเมล็ดข้าว แล้วนำไปคั่ว ตำ ใส่
มะพร้าว โรยน้ำตาล เพื่อนำไปถวายพระที่วัด ข้อมูลจาก
สมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงและสมาชิกบ้านเกาะหวายตรงกัน

6.)ประเพณีบุญข้าวหลาม คือการที่ชาวบ้านจะมีข้าว
ใหม่ที่เก็บเกี่ยวแล้วมาหุง จะมีการนำข้าวหลามไปถวายพระ
สมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า การนำข้าวหลามไปถวายพระ
เพื่อทำบุญให้บรรพบุรุษ และเพื่อสภาพจิตใจว่าจะสุขภาพแข็งแรง
ปลอดภัย และผลผลิตอุดมสมบูรณ์

7.)ประเพณีไหว้ศาลปู่ตา จะทำโดยเจ้าหรือร่างทรง
ประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นคนกำหนดวันและเป็นผู้นำพิธี สมาชิก
บ้านเกาะหวายกล่าวว่า การไหว้ศาลปู่ตามีความเชื่อว่าปู่ตาจะ
ปกป้องรักษาคนในชุมชน ข้อมูลจากสมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ
และสมาชิกบ้านเกาะหวายตรงกัน

8.)ประเพณีแห่หางแมว เป็นพิธีขอฝนจะใช้แมวตัว
เมีย “แมวหมาว” ใส่กรง แล้วใช้คานหามแห่ไปรอบๆหมู่บ้าน
และต่างหมู่บ้าน ใกล้เคียงกัน มีการร้องแห่หางแมวไปด้วย
อย่างสนุกสนาน คนในบ้านจะเอาน้ำมาสาตแมว บางครั้งก็จะ
ร่วมขบวนแห่ด้วย สมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า การแห่หาง
แมวทำตอนแล้งมากๆ ข้อมูลจากสมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ

และสมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวตรงกันว่า ปัจจุบันไม่มีใครทำ เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้วคนทำเสียชีวิตหมดแล้วไม่มีผู้สืบทอด

9.) ประเพณีแห่บั้งไฟ เป็นพิธีกรรมการขอฝน เชื่อกันว่า จะไปถึงสวรรค์ที่เทวดา (พระยาแถน) อยู่ เทวดารู้ได้ด้วยญาณว่าชาวบ้านเดือนเพื่อขอฝน ก็จะบันดาลให้ฝนตกลงมา โดยก่อนจะแห่บั้งไฟต้องขอฤกษ์บวงสรวงของศาลปู่ตา ก่อนว่าจะมีการประกอบพิธีกรรมขอฝน หลังจากนั้นจะมีการแห่โดยมีขบวนนางรำ และจุดบั้งไฟ สมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า หลังจากประกอบพิธี ตอนเช้าของอีกวันจะนำไปแห่รอบโบสถ์ 3 รอบ ซึ่งเมื่อก่อนการแห่นั้นจะมีนางรำ

10.) ลมผู้สาว คือการจับกันของหนุ่มสาวไทยพวนสมัยก่อน ถ้าชายหนุ่มจะไปจีบสาวจะเรียกว่า “ไปลมผู้สาว” เนื่องจากหนุ่มสาวมีโอกาสพบปะพูดคุยกันมีน้อยมาก นอกจากหน้าเทศกาลทำบุญ เมื่อชอบพอกันจะติดตามไปหาในเวลากลางคืน ชายหนุ่มจะแบกบันไดไปหาสาว และต้องส่งสัญญาณว่าตนมาถึงแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเป่าแคน ตีดซุง (ตีตีพิณ) หรือผิวปาก ส่วนมากจะพบในช่วงเทศกาลนวดข้าว เพราะใช้เวลานาน สมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า ปัจจุบันไม่พบแล้ว

11.) อาบน้ำก่อนกา จัดในวันที่ 13 เดือน 5 ในวันสงกรานต์ก่อนสว่าง ชาวบ้านจะอาบน้ำชำระร่างกาย เชื่อว่าการอาบน้ำก่อนกาจะชำระสิ่งไม่ดีออกจากร่างกาย เพื่อความเป็นสิริมงคลในการต้อนรับปีใหม่ ซึ่งเป็นโบราณอบายให้คนตื่นเช้า ขยันทำงาน ดังคำบอกว่า “อาบน้ำก่อนกา มาก่อนไก่” ข้อมูลจากสมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงและสมาชิกบ้านเกาะหวายตรงกัน

12.) ประเพณีแหวนโตนทาน มีนัยว่า “การให้ที่ติดไปกับบุญ” แต่ทว่านี่จะต้องนำอาหารไปปรุงหรือหุงหาเอาเองคือการถวายข้าวสารอาหารแห้งให้แก่พระภิกษุไว้อุปโภคบริโภคในเวลาที่จำพรรษา ปัจจุบันการทำบุญแหวนโตนทานกำลังจะหายไป (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2556: ออนไลน์) ข้อมูลจากสมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุและสมาชิกบ้านเกาะหวายตรงกันว่าไม่เคยได้ยินประเพณีนี้ โดยสมาชิกบ้านเกาะหวายสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นประเพณีที่เรียกว่าโหนดโตนทาน คือการเตรียมของทำบุญเข้าพรรษา

13.) การสูตรเสื้อสูตรผ้า เป็นพิธีสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาที่ชาวไทยพวนจะทำกันในวันสงกรานต์ โดยนำเสื้อผ้าใหม่ๆ ของทุกคนในครอบครัวคนละ 1 ชิ้น ไปทำพิธีที่วัด โดยให้พระสงฆ์สวด และจะอธิษฐานให้นำสิ่งเลวร้ายออกไปจากทุกคนในครอบครัวและให้สิ่งดีๆ ใหม่ๆ เกิดขึ้นกับทุกคน ข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มคือ สมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุกล่าวว่า เสื้อผ้าที่นำมาทำพิธี เป็นเสื้อผ้าที่ใส่ประจำของชาวบ้าน และสมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า เสื้อผ้าของคนที่จะนำไปเข้าพิธี คือเสื้อผ้าที่ใช้ใส่ทำบุญในวันรุ่งขึ้น

14.) บุญข้าวจี ข้าวจีคือข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วโรยด้วยเกลือรับประทานเป็นก้อนเสียบด้วยไม้ที่เราเสร็จแล้วยังไฟมาก ๆ จนสุกหาไขให้ทั่วก่อนข้าว เป็นประเพณีไทยพวนที่นิยมทำกันในเดือน 3 แรม 3 ค่ำของทุกปีตอนเย็นก่อนวันงานชาวบ้านจะร่วมฟังสวดชัยมงคลที่วัดและเตรียมหมากพลูมานบหรือไว้ถวายพระในวันรุ่งขึ้น เมื่อถึงวันทำบุญจริงชาวบ้านจะนำข้าวจีมาตักบาตรแล้วร่วมกันถวายภัตตาหารคาวหวานเมื่อพระฉันเสร็จเทศน์ 1 กัณฑ์เป็นอันเสร็จพิธี (เฉลิมพงษ์หัตถา. 2554 : 92)

15.) เอะเอือน ประเพณีเอะเอือน เป็นประเพณีขึ้นบ้านใหม่ของไทยพวนที่สืบทอดประเพณีต่อเนื่องกัน มาตั้งแต่ครั้งโบราณ จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ผู้นำขบวน (พ่อเซ้อ), เจ้าของบ้าน, บุคคลมาร่วมขบวน จุดเทียนสว่าง เมื่อได้ฤกษ์จะให้สามลา แต่ก่อนใช้ฆ้องลูกเดียว ตีเป็นจังหวะ ให้เริ่มเคลื่อนขบวน ปัจจุบันประยุกต์กลองยาว ขบวนจะเริ่มต้นห่างจากเรือนหลังใหม่ ประมาณ 100 เมตร ขบวนแห่ไปถึงหน้าบันไดบ้าน ก็จะหยุดรวมตัวกันที่หน้าบันได มีผู้นำอีกคนหนึ่งรออยู่ก่อนแล้ว ผู้นำทั้งสองฝ่ายจะกล่าวโต้ตอบกัน โดยฝ่ายขบวนแห่ขออนุญาตขึ้นบนเรือนเพื่อขอ อยู่อาศัย ครั้นฝ่ายที่อยู่บนเรือนอนุญาตฝ่ายขบวนแห่ก็จะนำเอาสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาในขบวนขึ้นไปบนเรือน(คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2556: ออนไลน์)

16.) การอยู่ไฟ ของผู้หญิงหลังคลอดบุตร จะมีหมอดำแยเป็นผู้ทำคลอด ผู้ที่ทำคลอดก็คือหญิงชาวบ้านที่มีอายุแล้ว ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ในเรื่องการทำคลอดเพียงแต่เป็นผู้มีความสนใจในเรื่องนี้ เมื่อเวลามีคนไปทำคลอดก็ติดตามไปดู ใช้การสังเกตจดจำทำตามแบบโบราณสืบทอดกันมา โดยใช้ไม้สะแกเป็นเชื้อเพลิงในการจุดไฟ และจะต้องอยู่จนกว่ามดลูกจะเข้าอุ้ง ควรงินข้าวกับเกลือดีที่สุด ข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มคือ สมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุกล่าวว่า ระยะการอยู่ไฟ 7 ถึง 10 วัน ควรงินยาต้องเพื่อขับเลือด และสมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า หลังคลอดควรงินน้ำมะขามขับเลือด ห้ามกินของคาว เพราะมันจะส่งผลต่อการให้นมเด็ก

17.) การตีกลองทาน คือ การตีกลองเรียกวิญญาณผู้ตายในงานทำบุญ 7 วัน เพื่อให้ผู้ตายมารับส่วนกุศล โดยผู้ตีเป็นหญิงหรือชายก็ได้ อุปกรณ์ที่ใช้ตี คือกลองใหญ่ (กลองเพล) สองหน้า 1 ใบ ฆ้อง 2 และฉาบ ข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มคือ สมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุกล่าวว่า อุปกรณ์ที่ใช้ตีกลองทานของไทยพวนมีเพียงกลองกับฆ้องไม่แน่ใจว่ามีการเพิ่มอุปกรณ์ชนิดอื่นหรือไม่ และการตีกลองทานนอกเหนือจากเป็นการเรียกวิญญาณผู้ตายที่เป็นญาติแล้วยังเป็นการเรียกผีไม่มีญาติ สัมภเวสีมารับส่วนบุญด้วยเพื่อเป็นการทำทานอีกส่วนหนึ่งนอกจากทำบุญให้ผู้ตาย

18.) การลงช่วง หมายถึงการนัดหมายเพื่อนบ้านออก

มาทำงานพร้อมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การได้พบปะพูดคุยกันของคนหนุ่มสาว งานที่มาทำเป็นงานเบ็ดเตล็ด ก่อนการลงช่วงจะมีการเก็บหัว (เศษไม้ไฟ) เพื่อก่อให้เกิดแสงสว่าง ในตอนเย็นสาวจะเดินเก็บหัวมารวมไว้ในบริเวณที่มีการลงช่วง (ประเพณีการลงช่วง. 2558: ออนไลน์) บางท้องที่การลงช่วงจะทำที่บ้านของผู้หญิง ไม่พบข้อมูลจากสมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ สมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า การลงช่วงเป็นการเลี้ยงผี ที่มีการเล่นนางตั้งอยู่ด้วย

ด้านอาชีพ

1.) การนัดข้าว เหมือนเป็นการถือแครงกันของชาวบ้านให้มาช่วยกันนวด หลักการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ จะ นำเอาฟ่อนมากองรวมกัน โดยเอาหัวฟ่อนที่มลงลาน เอาด้านที่มีรวงขึ้นวางติดกันเป็นวงแนบคล้ายแพนเค้ก แล้วใช้ควายในการนวดข้าว แต่ปัจจุบันใช้เทคโนโลยีทางด้านเกษตรกรรมเข้ามาทำให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น ประหยัดแรงงานมากขึ้น สมาชิกบ้านเกาะหวายกล่าวว่า ก่อนการนวดข้าวจะต้องมีการเตรียมสถานที่ โดยการตากหญ้าให้เตียน จากนั้นนำมูลควายเปียกมากองให้ทั่วลานผสมกับน้ำแล้วย่ำให้ละเอียดจนดินให้ทั่วลานเรียกว่า “ทาลาน” จุดประสงค์คือไม่ให้เม็ดข้าวจมนลงไปนดิน

2.) ประเพณีสู้วัวควาย เสร็จจากการทำนา จะนำควายกลับบ้านเพื่อพักแรงงาน มีการบำรุงขวัญโดยการจัดพิธี “สู้วัวควาย” มีการบายศรี อาบน้ำ และจะกล่าวคำขอโทษที่ได้ดุด่าว่ากล่าว ทูบตี และขอโทษยกโทษให้สุดท้ายขอให้ร่วมกันทำนาทำไร่ได้ผลอุดมสมบูรณ์ต่อไป ข้อมูลจากสมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงและสมาชิกบ้านเกาะหวายตรงกัน

ด้านสุนทรียะ

1.) ลำพวน เป็นเพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อหาสะท้อนสังคมและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ผู้ร้องจะต้องมีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ สามารถร้องเล่าเรื่องในอดีตได้ เป็นการร้องประกอบกับการเป่าแคน ปัจจุบันที่บ้านบึงเข้ มีหมอแคน 1 คน คือ นายเหรียญ กันหา และหมอลำพวนคือ นางผ่องศรี บุญจันทร์ การลำพวนนั้นแต่เดิมฝ่ายชายจะนั่งยองเอามือเท้าคางหันไปทางฝ่ายหญิง ส่วนฝ่ายหญิงจะนั่งพับเพียบเอามือเท้าคางร้องโต้ตอบฝ่ายชาย ส่วนคนดูจะนั่งล้อมวงกัน แต่ปัจจุบันเมื่อผู้คนให้ความสนใจดูลำพวนมากขึ้น การนั่งยองหรือพับเพียบทำให้คนดูมองไม่เห็นคนร้อง จึงเปลี่ยนให้คนร้องทั้งสองฝ่าย รวมทั้งคนเป่าแคนยืน เพื่อให้ผู้ชมสามารถมองเห็นได้อย่างทั่วถึง โดยเนื้อหาของลำพวนนั้นจะเป็นเรื่องการไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ การเกี่ยวพาราสี ตลอดจนเรื่องราวทั่วไป โดยลำพวนจะมีการ “ติดเพิงแคน” คนเป่าแคนคือ การนำเงินไปเสียบไว้ที่ปลายแคนคล้ายเป็นรางวัล หรือค่าตอบแทน เนื่องจากการเล่นลำพวนจะรำกันทั้งวัน เพราะสมัยก่อนไม่มีการละเล่นอะไร พอตกลงกลางคืนบ้านไหนบวชนาคบ้านไหนทำกรฐิน บ้านไหนขึ้นบ้านใหม่จะมีการลำพวน “ชิงชู้กัน” หรือการต่อกลอนกันทั้งคืน คนดูก็นั่งล้อมวงดู ผู้หญิงผู้ชายหันหน้าใส่กัน ตรงกลางเป็นเขียนหมาก ชันน้ำ และคน

เป่าแคน การละเล่นลำพวน นิยมเล่นเทศกาลงานรื่นเริงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบุญกฐิน งานสงกรานต์ หรืองานอื่นๆ เวลาการละเล่นนั้นมีการเล่นตั้งแต่เวลากลางคืนไปจนสว่าง(สุรีย์ สะภาทอง. 2557 อ้างถึงใน บุญยมาศ แดงขำ. 2556: ออนไลน์)

2.) นำเสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวไทยพวน บ้านบึงเข้ ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก

2.1 นาฏศิลป์สร้างสรรค์ด้านจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี

เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมไทยพวน บ้านบึงเข้ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ดังนี้

1.) พิธีบุญกลางบ้าน ขวัญอุษา พงษ์ประดิษฐ์ เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของความสามัคคีระหว่างคนในชุมชน ซึ่งสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนให้สังคมนั้นพัฒนาไปในทางที่ดีที่สุด โดยใช้เทคนิคเข้ามาเป็นตัวแทนเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนสามารถ ใช้นักแสดงทั้งหมด 8 คน เป็นผู้ชาย 2 คน ผู้หญิง 4 คน เวลาในการแสดงประมาณ 5 – 7 นาที แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความวุ่นวายในสังคม

ช่วงที่ 2 เมื่อทุกคนในชุมชนมีความสามัคคี จะให้สังคมกลับมาสงบสุข และข้ามผ่านสิ่งไม่ดีไปได้

2.) การอยู่ไฟ ผู้วิจัย เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ การอยู่ไฟของแม่ชาวไทยพวน ตามความเชื่อคือต้องอยู่ไฟครบ 1 เดือน กินข้าวคลุกกับเกลือ นิ่งและนอนเหนือกองไฟ เพื่อให้หมัดลูกเข้าอุ้มไม่เช่นนั้นแม่จะไม่แข็งแรง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความยากลำบากของแม่ที่ได้รับ เพื่อให้ลูกเกิดความสำนึกในพระคุณของแม่

ช่วงที่ 1 คลอดลูกด้วยความยากลำบาก และความดีใจที่ได้พบหน้าลูกของแม่

ช่วงที่ 2 แม่อยู่ไฟต้องทนกับความร้อน ความไม่สบายตัว

ช่วงที่ 3 อาหารการกินที่ต้องกินข้าวกับเกลือเพื่อจะไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของลูก

3.) ประเพณีกำฟ้า วันทนต์มาส ผจญทรพรค เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงความเชื่อของคนโบราณของชาวไทยพวนเป็นการเคารพต่อฟ้า ที่ถือว่าเป็นของสูง ด้วยการคะลำหมายถึงการหยุดทำงานทุกอย่างที่เคยทำ เพื่อไม่ให้เกิดภัยอันตรายต่อตนเองซึ่งประเพณีนี้เป็นการสอนให้คนรู้จักการเตรียมพร้อมไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง เพราะหากไม่ทำวันนี้วันข้างหน้าก็อาจจะไม่ได้ทำ นักแสดงผู้ชาย 4 คน นักแสดง ผู้หญิง 4 คน

ช่วงที่ 1 ชาวบ้านที่กำลังเตรียมพร้อมในการเข้าร่วมพิธีโดยการจัดเตรียมทำความสะอาดขาระล้าง

ช่วงที่ 2 วิถีชีวิตของชาวบ้านที่อยู่ในช่วงประเพณี

4.) การลอมผู้สาว ลธิกา หิรัญศรี เสนอแนวคิด ทัศนศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงผลของการ ประพฤติตัวของหนุ่มสาวที่อยู่ในครรลอง ซึ่งคบหากันโดยที่ ผู้ใหญ่รับทราบ (การลอมผู้สาว) และผลกระทบการประพฤติตัว หญิงสาวที่ไม่รักนวลสงวนตัว แอบคบหาดูใจกับชายหนุ่มกัน ตามลำพังจนเกิดเป็นปัญหาตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์และเกิด การติดเชื้ จนทำให้เกิดความอับอาย ไม่สามารถอยู่ร่วมกับ คนในสังคมได้ นักแสดงทั้งหมด 9 คน ผู้หญิง 3 คนและผู้ชาย 3 คน โดยแสดงเป็นคู่ชายหญิง 2 คู่ คู่หนึ่งประพฤติตัวอยู่ใน ครรลอง ส่วนอีกคู่หนึ่งแอบคบหาดูใจกัน เป็นพ่อฝ่ายชาย 1 คน แม่ฝ่ายหญิง 1 คน อีก 3 คนเป็นคนในสังคมและนามธรรม เวลาในการแสดงประมาณ 8 นาที แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การลอมกันของหนุ่มสาวที่ถูกต้องตาม ครรลองและการแอบคบหาของหญิงสาวที่ไม่รักนวล สงวนตัว

ช่วงที่ 2 ผลกระทบของการแอบคบหาดูใจกัน นำไป สู่การตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์และติดเชื้ จนเกิดความอับอาย ทำให้เกิดการตัดสินใจทำแท้ง

ช่วงที่ 3 สังคมร่วมยินดีกับหนุ่มสาวที่อยู่ในครรลอง คลองธรรม และไม่ยอมรับหญิงสาวที่ไม่รักนวลสงวนตัว

5.) ประเพณีไหว้ศาลปู่ตา รุจิรดา นาคพงษ์ เสนอ แนวคิดทัศนศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอเห็นถึงความสามัคคี และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนทำให้สามารถ ช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคง นักแสดงผู้ หญิง 6 คน ผู้ชาย 6 คน เวลาในการแสดงประมาณ 10 นาที แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ความสามัคคีในการช่วยกันทำพิธีไหว้ศาลปู่ ตา แสดงออกถึงปัญหาของแต่ละชุมชน

ช่วงที่ 2 ช่วยกันแก้ปัญหาจนสำเร็จ ทำให้เกิดการ พัฒนา

6.) ประเพณีกินดอง สุทธิรัตน์ กลิ่นสุคนธ์ เสนอ แนวคิดทัศนศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงครอบครัว สองครอบครัว ที่มีความรักช่วยเหลือกันจึงทำให้สังคมหรือ ชุมชนได้มีการพัฒนานักแสดงผู้หญิง 6 คนผู้ชาย 1 คน นัก แสดงผู้หญิง 6 คน ผู้ชาย 6 คน เวลาในการแสดงประมาณ 4 นาที แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ให้เห็นถึงคนในชุมชนที่ใช้ชีวิตต่างกันไป

ช่วงที่ 2 ให้เห็นถึงคนในชุมชนที่มารู้จักกันมีมิตรภาพ ต่อกันเกิดความรักใคร่

ช่วงที่ 3 ให้เห็นถึงคนในชุมชนที่ช่วยเหลือกันจน ทำให้สังคมหรือชุมชนเกิดความพัฒนา

7.) พิธีสูตรเสื้อสูตรผ้า กชพร บุญอ่อน เสนอ แนวคิดทัศนศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ เสนอให้เห็นถึงมนุษย์เราเมื่อ มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจแล้วจะส่งเสริมให้จิตใจของตนนั้นม่ กาลังใจในการใช้ชีวิต หรือดำรงชีวิตในปัจจุบันได้อย่างมีความ เชื่อมั่น ความมั่นคงทางจิตใจ นักแสดงผู้หญิง 4 คน ผู้ชาย 4 คน เวลาในการแสดงประมาณ 8 นาที แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ชาวบ้านมาร่วมเข้าพิธีกรรมสูตรเสื้อสูตรผ้า
ช่วงที่ 2 หลังทำพิธีกรรมเสร็จมนุษย์เกิดกำลังใจในการใช้ชีวิตและความมั่นคงทางจิตใจ

8.) ประเพณีเอาะเอือน นุชนารถ รอดสอาด เสนอ แนวคิดทัศนศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงการสร้าง ความสัมพันธ์และการให้ความสำคัญกับครอบครัวโดยการ ผ่านกระบวนการประกอบพิธีกรรมเอาะเอือนจนนำไปสู่การ พัฒนาของสังคม แสดงในรูปแบบนามธรรมและรูปธรรม นัก แสดงทั้งหมด 8 คน เป็นนักแสดงผู้ชายจำนวน 3 คน นักแสดง ผู้หญิงจำนวน 5 คน เวลาในการแสดงประมาณ 5 นาที แบ่ง ออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตการดำรงอยู่ของชาว ไทยพวน

ช่วงที่ 2 การประกอบพิธีกรรมเอาะเอือน

ช่วงที่ 3 วิถีชีวิตของชาวไทยพวนที่ส่งผลดีให้กับ สังคมในเรื่องการให้ความสำคัญของครอบครัว

9.) ประเพณีบุญข้าวหลาม เอเซีย จอห์นสัน เสนอ แนวคิดทัศนศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงความเป็น สิริมงคล ข้าวออกผลผลิตได้ดี หลังจากการนำข้าวแรกของปีที่ เก็บเกี่ยวได้นั้นไปถวายพระ เพื่อทำพิธี นักแสดง ผู้หญิง 6 คน ผู้ชาย 4 คน ผสมผสานกับ Contemporary Dance เวลาในการ แสดงประมาณ 4 นาที แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงให้เห็นถึงการเก็บเกี่ยวข้าว ที่ เหน็ดเหนื่อย ยากลำบาก

ช่วงที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือร่วมใจกันนำ ข้าวหลามซึ่งทำด้วยข้าวแรกของปีไปถวายพระเพื่อความเป็น สิริมงคล

ช่วงที่ 3 แสดงให้เห็นถึงข้าวรอบหลังจากข้าวแรกที่ นำไปถวายนั้นออกผลผลิตที่ดี

10.) การตีกลองทาน วันทนัทัส ผจญทรพรค เสนอแนวคิดทัศนศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ ได้รับแรงบันดาลใจจาก แนวคิดพิธีกรรมการตีกลองทานของชาวไทยพวนบ้านหนอง แสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกซึ่งผู้ที่มาทำบุญเปรียบ เสมือนผู้ที่ให้ความช่วยเหลือ กลองทานเปรียบเสมือนสิ่งที่ เชื่อมโยงระหว่างผู้ที่ให้ความช่วยเหลือและผู้ยากไร้ และผู้มา รับบุญเปรียบเสมือนผู้ยากไร้ มีการนำวิธีการตีกลองทานเป็น นามธรรมที่แสดงถึงความเมตตา มีน้ำใจ ที่ยิ่งแสดงความช่วยเหลือมากเท่าใด จะเปรียบตั้งเสียงกลองที่ตั้งมากเท่านั้น นำ เสนอให้เห็นถึงความเมตตา ความช่วยเหลือที่ผู้ให้ความช่วยเหลือส่งให้แก่เพื่อนมนุษย์ที่ยากไร้ นักแสดงผู้หญิง 5 คน ผู้ชาย 5 คน เวลาในการแสดงประมาณ 10 นาที แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ความทุกข์ร้อนของผู้คนยากไร้ ขาดแคลน ออดอยาก

ช่วงที่ 2 บุคคลที่มองเห็นปัญหา แล้วต้องการช่วย เหลือ จะมีคนที่เป็นคนตีกลองทานออกมาตีกลองทาน มีกลุ่ม คนแสดงถึงความช่วยเหลือกับผู้ยากไร้ ยิ่งแสดงความช่วยเหลือมากเท่าใด จะเปรียบตั้งเสียงกลองที่ตั้งมากเท่านั้น

ช่วงที่ 3 ผู้คนยากไร้มีชีวิตที่ดีขึ้นจากที่ได้รับการช่วยเหลือ

11.) ประเพณีสารทพวง กัญยาวิรี วิเศษสิงห์ เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงประเพณีสารทพวง ในการไหว้บรรพบุรุษของชาวไทยพวน โดยการนำอาหารใส่กระทงที่ทำจากใบตองไปไหว้ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ ความกตัญญู และเป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการแสดง นักแสดงหญิง 8 คน เวลาในการแสดงประมาณ 5 นาที แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นช่วงการจัดทำกระทงใบตอง และนำอาหารใส่กระทงเพื่อนำไปไหว้

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงการไหว้บรรพบุรุษ ที่แสดงถึงความเคารพและการระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

12.) ประเพณีแห่นางแมว รุจิรดา นาคพงษ์ เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงความแห้งแล้ง ชาวบ้านเกิดความเดือดร้อนจึงอ้อนวอนขอฝน โดยใช้แมวในเป็นสื่อกลางเพื่อร้องขอสายฝน โดยใช้น้ำสาดไปที่แมวเพราะเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝนหากสาดน้ำใส่แมวก็น่าจะร้องฟ้าจะไต้ยีน เมื่อฝนตกชาวบ้านก็ไม่เดือนร้อนสามารถทำมาหากินได้อย่างปกติสุข นักแสดง ผู้ชาย 2 คน ผู้หญิง 8 คน

ช่วงที่ 1 ความทุกข์ของชาวบ้านที่อดอยากปากแห้ง เกิดขโมยและความวุ่นวายในหมู่บ้าน ชาวบ้านเกิดความเดือนร้อนจึงมารวมกันเพื่อออกความคิดเห็น และได้ตรงลงพูดคุยถึงประเพณีแห่นางแมว

ช่วงที่ 2 เห็นถึงการแห่แมวไปรอบหมู่บ้าน ชาวบ้านต่างพากันสาดน้ำและรำรำเพื่อขอพร

ช่วงที่ 3 ฝนตกตามฤดูดังที่ชาวบ้านได้ขอไว้ ทำให้เกิดความสงบสุขในชุมชน

13.) อาบน้ำก่อนนภา สุจิตรา พุ่มพิ้ง เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงกลุ่มคนที่ร่วมประเพณีอบน้ำก่อนนภาที่นอกจากจะมีความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคลแล้วยังเข้าใจและเห็นถึงประโยชน์ที่แท้จริงของประเพณีนี้คือการสร้างเสริมความกระตือรือร้นในตัวบุคคลจึงส่งต่อให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติเช่นเดียวกันเพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้าได้เร็วขึ้นโดยสร้างสรรค์การแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านร่วมสมัย นักแสดงทั้งหมด 8 คน ผู้ชาย 3 คน ผู้หญิง 5 คน เวลาในการแสดงประมาณ 5 นาที แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การสืบทอดประเพณีอบน้ำก่อนนภา

ช่วงที่ 2 ทุกคนมีขวัญกำลังใจในการใช้ชีวิต

ช่วงที่ 3 คนทำให้สังคมก้าวหน้า

14.) ประเพณีแห่บั้งไฟ รุจิรดา นาคพงษ์ เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยพวน เรื่องการเตรียมตัวในฤดูกาลทำนาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจุดถวายพระยาแถน ขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาลในขณะเดียวกันเมื่อฝนไม่ตก ทำให้ชาวบ้านจึงมองข้ามความสำคัญของประเพณีนี้ทำให้การจัดประเพณีลดน้อยลง ทั้งที่สาเหตุที่แท้จริงคือชาวบ้านยังมีพฤติกรรมการสร้าง

มลพิษต่างๆทำให้เกิดภัยแล้ง นักแสดงผู้ชาย 4 คน นักแสดงผู้หญิง 4 คน

ช่วงที่ 1 ชาวบ้านสร้างมลพิษก่อให้เกิดภัยแล้งทั้งๆที่แห่บั้งไฟแต่ฝนก็ไม่ตกจึงเลิกทำพิธีแห่บั้งไฟ

ช่วงที่ 2 มีผู้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงและรณรงค์ต่อต้านการก่อมลพิษฝนจึงตามปกติ

ช่วงที่ 3 มีคนทำประเพณียังคงอยู่สืบต่อไป

15.) ประเพณีบุญข้าวจี่ รุจิรดา นาคพงษ์ เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอถึงช่วงที่ชาวนาเกิบเกี่ยวข้าวหมดแล้ว ว่างจากการทำงานชาวบ้านจะพากันลงมาทำงานกลางลานบ้านในเวลากลางคืนจึงมีการทำข้าวจี่เมื่อเห็นว่าร่อยดีจึงนำไปถวายพระ จึงเรียกงานบุญนี้ว่า “บุญข้าวจี่” เป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะทำข้าวจี่ไปถวายพระตอนเช้าชาวพวนบ้านใหม่กำหนดวันแรม 2 ค่ำ เดือนสามซึ่งประเพณีนี้เป็นการบ่งบอกภูมิปัญญาไทยที่เชื่อกันว่าคนไทยมีการแบ่งปันสิ่งที่ดีต่อกันและกันเสมอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นักแสดง ผู้หญิง 8 คน

ช่วงที่ 1 การทำข้าวจี่และส่งต่อให้ผู้อื่น

ช่วงที่ 2 กลายเป็นที่นิยมและเป็นสิ่งที่ดีจึงนำเอาไปถวายพระ

16.) ประเพณีบุญข้าวเม่า ยลรวี ฉัตรศิริเวช เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอถึงขั้นตอนการทำข้าวเม่า ซึ่งจะทำในช่วงเวลาที่ข้าวเหนียวออกรวงสามารถ นำมาทำข้าวเม่าได้ ชาวบ้านจะนำข้าวเม่าดิบไปทำพิธีเลี้ยงปู่ตาหรือผีปู่ตาของหมู่บ้าน โดยเกิดจากการร่วมมือของชาวบ้านร่วมมือร่วมใจกันทำเพื่อความสามัคคี การปฏิบัติตามความเชื่อของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสืบทอดไปชั่วลูกหลาน นักแสดงผู้ชาย 4 คน ผู้หญิง 4 คน

ช่วงที่ 1 การเก็บเกี่ยวข้าวเหนียว

ช่วงที่ 2 ร่วมแรงกันทำข้าวเม่าด้วยความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

ช่วงที่ 3 ความดีงามจากพิธีกรรม คือความสามัคคีทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

17.) ประเพณีแหวนโตนทาน รุจิรดา นาคพงษ์ เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นชาวบ้านที่มีจิตใจที่บริสุทธิ์ ต้องการที่จะช่วยเหลือผู้อื่นที่มีความทุกข์จากจิตใจของตนเอง จึงชักชวนไปจำศีลเพื่อฝึกจิตใจให้สงบมีสมาธิ ในระหว่างที่จำศีล ลูกหลานก็ได้เห็นและซึมซับประเพณีที่ดีงามทำให้เกิดการสานต่อวัฒนธรรม นักแสดงผู้ชาย 4 คน ผู้หญิง 5 คน

ช่วงที่ 1 คนที่มีจิตตั้งมั่นในการทำไปจำศีล ระหว่างทางเจอคนที่จมอยู่กับความทุกข์จึงชักชวนให้ไปทำความดี

ช่วงที่ 2 ลูกหลานนำของมาถวายและมากราบไหว้และร่วมกันทำบุญ จึงทำให้คนที่อยู่กับความมืดมองเห็นทางที่สว่างได้พูดคุยกับลูกหลาน สร้างความสัมพันธ์

18.) การลงช่วง เจนจิรา หาสุข เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอให้เห็นถึงคนเราต้องมี

จิตสำนึกรำลึกบุญคุณกับทุกสิ่งที่ได้รับมา ดังเช่นการเลี้ยงผีของคนไทยพวน นักแสดงผู้หญิง 6 คน เวลาในการแสดงประมาณ 5 – 7 นาที แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ให้เห็นถึงทรงเจ้าที่มีการช่วยเหลือชาวบ้านที่เป็นทุกข์ทางร่างกายโดยมีนามธรรมชยายความช่วยเหลือของทรงเจ้า

ช่วงที่ 2 ให้เห็นถึงการตอบแทนคุณโดยทำการเลี้ยงผีที่นับถือในพิธีกรรมการลงช่วง

2.2 นาฏศิลป์สร้างสรรค์ด้านอาชีพ

เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์เกี่ยวกับด้านอาชีพ หัตถกรรม ของชาวไทยพวน บ้านบุงเข้ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกดังกล่าวนี้

1.) การนวดข้าว เจนจิรา หาสุขนำ เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ เสนอถึงขั้นตอนการนวดข้าวในแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยพวน ในคนในสมัยนี้ได้ตระหนักถึงภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งมีทั้งวิธีที่ใช้แรงงานคนอย่างเดียว และวิธีที่ใช้แรงงานสัตว์ควบคู่ไปกับการใช้แรงงานคนนักแสดงผู้หญิง 4 คน ผู้ชาย 4 คน เวลาในการแสดงประมาณ 5 นาที แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การแสดงการนวดข้าวโดยใช้แรงงานคนแบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ วิธีการตี และใช้เท้ายำ

ช่วงที่ 2 การแสดงการนวดข้าวโดยใช้แรงงานสัตว์ควบคู่ไปกับการใช้แรงงานคน คือให้สัตว์เข้าไปเหยียบฟอนข้าวที่เตรียมไว้ในลาน เมื่อฟักสัตว์เฝ้าไว้คนก็เข้าตรวจดูว่าข้าวได้หลุดออกจากรวงแล้วหรือยัง แล้วนำสัตว์มาเหยียบใหม่อีกครั้ง

ช่วงที่ 3 การแสดงความรื่นเริงของคนเมื่องานเสร็จและการดูแลควายด้วยความรู้สึกขอบคุณที่ช่วยทำงานอย่างดี

2.) ประเพณีสู่ขวัญควาย ขวัญอุษา พงษ์ประดิษฐ์ เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ นำเสนอการขอขมาควายที่ได้เคยดูตัวว่ากล่าว เป็นการหันมาดูแลเอาใจใส่ควายที่ตนเลี้ยง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและความที่ตนเลี้ยง นักแสดงผู้ชายทั้งหมด 4 คน

ช่วงที่ 1 เห็นถึงตอนที่กำลังจูงควายกลับบ้านหลังจากทำนาเสร็จเพื่อระลึกถึงบุญคุณที่ควายได้ช่วยทำมาหากิน มีพิธีบายศรี อาบน้ำ และกล่าวคำขอโทษแก่ควาย

ช่วงที่ 2 เมื่อขอขมาเสร็จเชื่อว่าควายเป็นเครื่องมือทำมาหากินให้กับตนจึงเกิดความสบายใจ มีแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตและทำงาน

2.3 นาฏศิลป์สร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ

เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์เกี่ยวกับด้านสุนทรียะ ของชาวไทยพวน บ้านบุงเข้ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกดังกล่าวนี้

1.) ลำพวน กชพร บุญอ่อน เสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ดังนี้ สามารถสร้างสรรค์เป็นการแสดงของหมอลำชาย หมอลำหญิงจะร้องโต้ตอบกันครั้งละ 1 คู่ 2 คู่ หรือ 3 คู่ สลับสับเปลี่ยนกันไป มีการเป่าแคนประกอบ เมื่อหมอลำร้องถูกอกถูกใจ หรือร้องกลอนจบแต่ละตอนลูกคู่ หรือผู้ฟังจะพา

กันส่งเสียงร้อง “บ๊ีบ” เพื่อเพิ่มความสนุกสนานร่าเริง

ชาวไทยพวนมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยึดถือเช่นเดียวกับบรรพบุรุษคือ ฮีต 12 คอง 14 เมื่อวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของฮีต 12 พบว่าเป็นประเพณี พิธีกรรม ส่วนคอง 14 เป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติ ด้วยแนวทางการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จำเป็นต้องมีข้อมูลในเชิงรูปธรรม เพื่อให้ออกแบบสื่อสารอัตลักษณ์ให้คนในท้องถิ่นท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวซึ่งมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีพื้นฐานด้านนาฏศิลป์เพียงเล็กน้อย หรือไม่มีเลย การนำเสนอ อัตลักษณ์ไทยพวนที่ในเชิงสร้างสรรค์นั้นผู้วิจัยจึงนำเสนออัตลักษณ์ที่สามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ง่าย โดยผู้ชมไม่ต้องมีทักษะพื้นฐานด้านนาฏศิลป์ก็สามารถรับชมได้เข้าใจ เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งคือผู้มาเยี่ยมชมชุมชน หรือประชาชนในท้องถิ่น จ.นครนายก

สรุปและอภิปรายผล

จากข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์พบว่า

1.) ประเพณีหรือความเชื่อบางอย่างเริ่มสูญหาย เพราะวิถีชีวิตของชาวไทยพวนปรับตัวตามวิถีสังคมปัจจุบัน อาทิ เทคโนโลยีมีผลต่อการประกอบอาชีพ เช่นการนวดข้าว การเฮ้านาที่ใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์เริ่มมีการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามามีบทบาทสำคัญ ส่งผลต่อประเพณีดั้งเดิม ที่ถูกลดบทบาทลงและอาจสูญหาย รวมทั้งความใกล้ชิดสามัคคีของคนในชุมชนนับวันจะห่างเหิน เพราะกิจกรรมที่พึงพาอาศัยกันระหว่างเพื่อนบ้านถูกทดแทนด้วยเครื่องจักร เช่นเดียวกับการลมนผู้สาวที่แต่เดิม การเกี่ยวพาราสิของหนุ่มสาวอยู่ในสายตาผู้ใหญ่ เพราะถึงแม้เป็นการลอบดูกันระหว่างหญิงชาย แต่ก็เป็นไปในบริเวณบ้านฝ่ายหญิง ซึ่งผู้ปกครองก็จะมีโอกาสสอดส่องดูแล และช่วยสังเกตฝ่ายชายที่เข้ามาขอบพอยฝ่ายหญิงว่าเป็นใคร ลูกหลานใครนิสัยใจคอเป็นอย่างไร เป็นภูมิปัญญาไทยพวนในการช่วยคัดกรองคนซึ่งส่งผลต่ออัตราการหย่าร้าง หรือการประสบความสำเร็จในการครองชีวิตคู่ของชาวไทยพวนในอดีต โดยปัจจุบันไม่มีการปฏิบัติดังกล่าวแล้วเพราะเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามา มีบทบาทสำคัญในการพบปะพูดคุยของคนหนุ่มสาว หรือแม้แต่การเล่นของเด็กชาวไทยพวนที่ไต่ดินเพียงชื่อ จำรายละเอียดยได้อย่างเลื่อนลอย แต่ไม่พบการเล่นนั้นแล้ว

ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ประเพณีพิธีกรรมบางอย่างชาวไทยพวนที่อำเภอปากพลี ให้ข้อมูลสอดคล้องกันกับกลุ่มผู้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก และพบข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีที่แตกต่างกัน

และการพบข้อมูลอัตลักษณ์ของไทยพวนที่ปากพลีแตกต่างกับไทยพวนในจังหวัดอื่นนั้น เป็นลักษณะโดยธรรมชาติของวัฒนธรรมภูมิปัญญา ที่มีลักษณะเป็นพลวัตไม่อยู่นิ่งมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเจ้าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ซึ่งมีทั้งสิ่งที่ยังคงให้เห็นอัตลักษณ์ดั้งเดิม หรือกลายเป็นอัตลักษณ์ร่วมสมัยของกลุ่มคนในยุคสมัยนั้น

และพบว่าอัตลักษณ์ไทยพวนบางอย่างได้เลือนหาย

ไป กลายเป็นอัตลักษณ์ของคนไทยร่วมสมัย ที่ปัจจุบันสืบทอดกับชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ไม่สะท้อนอัตลักษณ์ไทยพวน ซึ่งส่วนมากพบประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนา และในขณะเดียวกัน งานวิจัยฉบับนี้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตบางอย่างของชาวไทยพวนบ้านบึงเข้ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่ไม่พบในเอกสาร ตำราที่ใช้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัย เช่นการเฝ้านาของชาวไทยพวนพบว่า สอดคล้องกับ บทความวิชาการเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศกับการเปลี่ยนแปลงสังคมของ พงษ์ วิเศษสังข์ ว่า

“ในช่วงต้นของยุคโลกไร้พรมแดนมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าปรากฏการณ์ของการไร้พรมแดนของแต่ละประเทศ เช่นนี้ทำให้ การไหลของข้อมูลข่าวสารจากประเทศที่มีอำนาจมากกว่าไป ยังประเทศที่ด้อยกว่าอาจทำให้วัฒนธรรมประเพณีตลอดจน ภาษาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป หรือจนถึงขั้นบางอย่างสูญหายไป...การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในหลายๆ มิติของประเทศ ก็เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในประเทศไทย และเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุค ข้อมูลข่าวสาร (Information age) การไหลของข้อมูลข่าวสาร ยังมีเสรีมากขึ้น และก่อให้เกิดการสร้างสังคมออนไลน์ (Online community) หรือสังคมเสมือนจริง (Virtual community) ขึ้นมา Executive Journal 127 ซึ่งสมาชิกในสังคมออนไลน์มักมีการรับรู้ของความเสมือนจริงของการปฏิสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ขึ้นระหว่างสมาชิกกันเอง ไม่แตกต่างจากการมีปฏิสัมพันธ์ในโลกแห่งความเป็นจริง แตกต่างเพียงแต่ว่า ไม่จำเป็นต้องเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่มการสื่อสารองค์กร การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และการสื่อสารมวลชนแต่หากพิจารณาให้ตีความสัมพันธ์ที่เกิดผ่านระบบออนไลน์จะแตกต่างจากความสัมพันธ์ในโลกแห่งความเป็นจริง ที่ความลึกซึ้ง (Intimacy) ของความสัมพันธ์ของคนในสังคมออนไลน์เกิดขึ้นได้ยากกว่า” (Duck . 2007 อ้างถึงใน พงษ์ วิเศษสังข์. 2556: ออนไลน์)

2.) การเสนอแนวคิดนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ไทยพวน เนื่องจากในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชา FAS 107 สร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นช่วงการเก็บข้อมูลของนิสิตที่เป็นผู้ช่วยวิจัย ที่เน้นให้ความสำคัญของการแสดงให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย จึงส่งผลต่อการนำเสนอแนวคิดในการสร้างสรรค์ซึ่งนิสิตในรายวิชา FAS 108 หลักการวิจัยสร้างสรรค์ทางศิลปกรรม ซึ่งเป็นนิสิตกลุ่มเดียวกันจึงเสนอถึงรายละเอียดขั้นตอนของพิธีกรรม โดยสะท้อนคุณค่าของประเพณีและพิธีกรรมนั้นในการแสดง ซึ่งเป็นมุ่งหมายหลักของการเรียนการสอนที่นิสิตต้องสามารถอธิบายเกี่ยวกับความเชื่อที่เป็นต้นแบบของภูมิปัญญาในเชิงวิทยาศาสตร์ หรือรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้ นอกจากความเชื่อดั้งเดิม

3.) จากการศึกษาอัตลักษณ์ไทยพวนเพื่อนำเสนอแนวคิดการสร้างสรรค์ พบกลุ่มคนที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นเสมือนองค์ความรู้เกี่ยวกับไทยพวนที่รวมตัวกันเพื่อสืบทอดและรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยพวนเพื่อคนรุ่นต่อไป เช่น สมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุบ้านหนองแสง และชาว

ไทยพวน ตำบลเกาะหวายที่ร่วมกันทำวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก หรือศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดฝางคลอง ต.เกาะหวาย อ.ปากพลี จ.นครนายก ที่จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทยพวน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการกระบวนในทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structure and Function Theory) คือระบบสังคมมีแนวโน้มที่จะรักษาขอบเขตสังคม เพื่อป้องกันมิให้เกิดการแทรกแซงหรือทำลายจากระบบอื่น และมีหน้าที่

Latency (Pattern Maintenance) การรักษาแบบแผนไว้ ระบบต้องดำรงไว้ รักษา พื้นฟู ทั้งการกระตุ้นปัจเจกชนและแบบแผนทางวัฒนธรรมที่สร้างและสนับสนุนแรงจูงใจนั้น (มงคล นาฏกระสูตร. 255: ออนไลน์) และสอดคล้องกับแนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องและทับซ้อนกับแนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) นั่นคือเมื่อเกิดกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ได้เกิดแนวคิดหรือกระแสที่จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงและการรักษาความหลากหลายวัฒนธรรมให้คงอยู่ด้วยการเกิดคู่ตรงข้ามของโลกาภิวัตน์คือท้องถิ่นนิยม (Localism) และแนวคิดของอัตลักษณ์ (สำนึกแห่งความเป็นตัวตน) (เย็นจิต ถิ่นขาม. 2555: ออนไลน์) ทั้งนี้ พิทยา ว่องกุล ความเห็นว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสนับสนุนให้กลุ่มคนดังกล่าวพัฒนาบทบาทของกลุ่มไปสู่การนำความต่างวัฒนธรรมและชาตินิยมมาเป็นจุดขาย เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยการพัฒนาเป็นสินค้าหรือบริการใหม่ หรือแม้แต่การใช้ความเป็นชาตินิยมวัฒนธรรมนิยมในการเสริมสร้างความรู้สึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของประเทศไทย ตามแนวคิดของการพัฒนาประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาในยุคหลังสมัยใหม่ เช่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์หรือญี่ปุ่น (มงคลเลิศ ด้านธานี. 2551: 11)

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานศึกษาค้นคว้าจากเอกสารนั้น หากเป็นกิจกรรมที่นิสิตมีส่วนร่วมอาจารย์ผู้เป็นเจ้าของโครงการวิจัยควรให้ความสำคัญกับแหล่งที่มาของข้อมูล โดยการกำกับและตรวจสอบแหล่งที่มาจากนิสิตเพื่อป้องกันความผิดพลาด

เอกสารอ้างอิง

- คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ [ออนไลน์]. (2556). **พิธีเปิดศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดฝางคลอง**. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์. แหล่งที่มา: http://nakhonnayok.nfe.go.th/flongklong/UserFiles/Pdf/rimklong_2.pdf. [24 ตุลาคม 2559]
- จรินทร์ ยอดมิ่ง และคณะ. (2557). **โครงการ “การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนเพื่อการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทตำบล**

- เกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก". สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น. ถ่ายเอกสาร
- นิตยา ชูโต. (2545). การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแม่ทส์ปอยท์ จำกัด.
- บุษยามาส แดงขำ.(2556). แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน วัดฝั่งคลอง(ไทยพวน) ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประเพณีการลงช่วง[ออนไลน์]. (2558). แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/fernclub9759/prapheni-wathnthrrm-phwn/prapheni-kar-Ing-khwng>. [24 ตุลาคม 2558]
- มงคล นาฏกระสุนทร. (2554). ทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://docs.google.com/document/d/1zCz-b1SI-xSf7Oix48oMkV3ZFfkShOGg1rG3OVOet6o/edit?hl=en_US#heading=h.mysxlu7qstji. [25 ตุลาคม 2559]
- มงคลเลิศ ตำนานินทร์. (2551). หลักจิตชาตินิยมและมรดกวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมทันสมัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิถิตักษณ.
- เย็นจิตร ถิ่นขาม .(2555). วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง : ความหลากหลายบนความหลากหลาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/358168><https://www.gotoknow.org/posts/358168>. [25 ตุลาคม 2559]
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่22. กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์.
- เหรียญ กันทา. (2559, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ลลิตา หิรัญศรี ที่ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก.
- Duck,S. (2007). **Human relationships(7thed.)**. LosAngeles, LA: Sage. อ้างอิงใน พงษ์ วิเศษสังข์. **เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเปลี่ยนแปลงสังคม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_11/pdf/aw17.pdf. [25 ตุลาคม 2559]
- Thailand Medical Tourism Cluster. **Definition of Culture** [ออนไลน์]. (2553). แหล่งที่มา: <http://thai.thailandmedicaltourismcluster.org/tabid/125/default.aspx> . [18 กุมภาพันธ์ 2557]

การศึกษาสถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือจากงานบันทึกผ่านจิตรกรรมล้านนา

A STUDY OF STATUS AND WAY OF LIFE OF NORTHERN THAI WOMEN FROM DOCUMENTS AND MURAL PAINTINGS IN LANNA

ปิยะนภ อังควาณิชกุล / PIYANARD UNGKAWANICHAKUL
 นิสิตปริญญาเอก สาขาศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 GRADUATE STUDENT, PROGRAM IN ART AND CULTURE,
 FACULTY OF FINE ARTS
 SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY
 สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง¹ / SATHIT THIMWATBUNTHONG
 วิรุณ ตั้งเจริญ² / WIROON TUNGCHAROEN
 สมโชติ อ๋องสกุล³ / SOMCHOT ONGSAKUL

บทคัดย่อ

ในสมัยจารีตชนบธรรมเนียมไทยในภาคกลางทำให้สตรีไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับชาย เนื่องจากอิทธิพลของคติทางพุทธศาสนา การกำหนดสิทธิทางกฎหมาย ในสมัยนั้น มีรากฐานความคิดว่าสตรีเป็นผู้ก่อให้เกิดกิเลสแก่บุรุษซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวกับการหลุดพ้น ทำให้สตรีมีโอกาสแตกต่างจากบุรุษ สตรีไม่สามารถบวชเป็นภิกษุได้ ชนบธรรมเนียมไทยได้วางบทบาทและสถานภาพของสตรีต่างจากบุรุษ ส่วนใหญ่บุรุษได้รับการฝึกฝนอบรมให้เป็นผู้มีความรู้เพื่อเป็นผู้นำ ส่วนสตรีมีหน้าที่รองลงไป เช่น ประนินบิตีสามีและดูแลครอบครัว หรือการประกอบอาชีพซึ่งไม่จำเป็นต้องมีวิชาความรู้มากนัก สตรีจึงไม่ค่อยมีโอกาสทางการศึกษา อีกทั้งกฎหมายยังกำหนดสถานภาพของสตรีไทยในวัยเยาว์ให้เป็นทรัพย์สินของบิดามารดา และเมื่อเติบโตมีครอบครัวสตรีไทยก็ถูกกฎหมายกำหนดให้เป็นเสมือนทรัพย์สินของสามี สำหรับสตรีไทยภาคเหนือในอดีตได้มีกฎหมายมั่งรายศาสตร์บางข้อที่ได้ให้ความประนีประนอมแก่สถานภาพของสตรีอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับลักษณะครอบครัว ซึ่งจะมีความแตกต่างกับข้อกำหนดในกฎหมายตราสามดวงที่ใช้กับสตรีไทยในภาคกลาง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการเข้ามาของชาติตะวันตกทั้งในสยามและภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น ชาวตะวันตกเหล่านี้ได้ทำการบันทึกการดำรงชีวิตของสตรีไทยภาคเหนือทั้งสตรีชั้นสูงและสตรีสามัญชน นอกจากงานบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรแล้วยังมีบันทึกรูปแบบอื่น เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดในภาคเหนือ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวัดในพื้นที่ 2 จังหวัดคือจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดน่าน สำหรับจังหวัดเชียงใหม่มีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาตะวันตก ส่วนจังหวัดน่าน เป็นศูนย์กลางล้านนาตะวันออกและมีหลักฐานภาพจิตรกรรมฝาผนังที่บ่งชี้สถานภาพของสตรีล้านนาในจังหวัดน่าน

คำสำคัญ สถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือ, จิตรกรรมล้านนา

Abstract

In the olden days when conventions and traditions were strictly followed, Thai women in the central region were not equal to men due to certain Buddhist values. Definitions of legal rights were then based on the concept that women were the root cause of men's desires, which were obstacles to the Enlightenment. This prevented women from having equal opportunities: they could not be

¹ รองศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักปริญญาโท

² ศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักศิลปกรรม สาขาวิชาจิตรศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมปริญญาโท

³ รองศาสตราจารย์ กรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมปริญญาโท

ordained. Traditionally, men and women had different roles and statuses. Most men were educated and trained to be the leader, while women took a supporting role of serving their husbands and taking care of the family. They had less chance of education and their jobs were rarely those that required much knowledge. Moreover, Thai laws defined women as property, of their parents when they were young, and, after marriage, of their husbands. As for the women in the northern region, certain clauses in the "Mangraisart" Code, especially those about family affair, were more lenient with women and were quite different from their counterparts in the Law of the Three Seals of the central region.

During the reign of King Rama V, an increased number of westerners came to Siam and Southeast Asia. Some of these people wrote about the way of life of northern Thai women, both the noble ladies and common women. Apart from written documents, there were also other types or records, such as mural paintings. This research chose to study temples in two provinces - Chiangmai and Nan - because of their importance (the former being the center of Western Lanna Kingdom and the latter that of Eastern Lanna Kingdom) and the fact that there were mural paintings in Nan that depict the status of Lanna women.

Keywords : the status and way of life of northern Thai women, Northern mural paintings

บทนำ

สถานภาพสตรีไทยในอดีต นับตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ ยังไม่ได้รับการยกย่องหรือเปิดโอกาสให้มีสิทธิเท่าเทียมกับชาย และต่ำต่อกว่าบุรุษหลายด้าน สาเหตุที่ทำให้สตรีไทยในภาคกลางโดยทั่วไปไม่ได้รับความเท่าเทียมเช่นนี้ มีสาเหตุมาจากอิทธิพลคติทางพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมไทย และการกำหนดสิทธิทางกฎหมาย ในด้านอิทธิพลคติทางพุทธศาสนา มีรากฐานความคิดที่ว่าสตรีเพศเป็นผู้ก่อให้เกิดกิเลสแก่บุรุษซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่บุรุษเพศจะเอาชนะสู่การหลุดพ้น เมื่อคติทางพุทธศาสนาได้กำหนดสถานภาพของสตรีให้เป็นเช่นนั้น จึงเกิดความคิดตามมามีว่าการเป็นเพศชายหรือเพศหญิงนั้นสืบเนื่องมาจากผลบุญและผลกรรม การเป็นสตรีเป็นผลจากการที่ได้ทำกรรมสะสมมาในอดีต จึงต้องเกิดมาเป็นหญิงเพื่อชดใช้กรรม ผลจากคติทางพุทธศาสนาจึงทำให้ฐานะของสตรีถูกกำหนดให้ต่ำกว่าบุรุษ แม้ในสมัยพุทธกาลสตรีสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้ แต่ต่อมากการบวชเป็นภิกษุณีได้ถูกยกเลิก ทำให้สตรีมีโอกาสแตกต่างจากบุรุษ เช่นมิให้สตรีบวชเป็นภิกษุณีได้ ส่วนด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ได้วางบทบาทและสถานภาพของสตรีแตกต่างจากบุรุษ บุรุษเพศมีโอกาสได้รับการฝึกฝนอบรมให้เป็นผู้มี

ความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อเหมาะสมในการเป็นผู้นำ ประกอบอาชีพนอกบ้าน รับใช้งานราชการ รวมทั้งการถูกเกณฑ์ไปรบยามเกิดศึกสงครามและถูกเกณฑ์แรงงานในฐานะไพร่ ส่วนสตรีมีหน้าที่ปรนนิบัติสามีและดูแลงานบ้านงานเรือน หรือการประกอบอาชีพทำไร่นาซึ่งไม่จำเป็นต้องมีวิชาความรู้ สตรีจึงต้องโอกาสทางการศึกษา และได้รับการฝึกฝนเพียงวิชาแม่บ้านแม่เรือนเท่านั้น อีกทั้งกฎหมายไทยยุคนั้นยังกำหนดสถานภาพของสตรีไทยในวัยเยาว์ให้เป็นทรัพย์สินของบิดามารดา และเมื่อเติบโตมีครอบครัวสตรีไทยก็ถูกกฎหมายกำหนดให้เป็นเสมือนทรัพย์สินของสามี ข้อกำหนดหลายข้อในกฎหมายตราสามดวงสะท้อนว่าสตรีไทยในอดีต มิได้มีสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจชีวิตของตนเองหรือสามารถปกป้องเรียกร้องสิทธิของตนเองได้ นอกจากนี้สังคมไทยยังยอมรับให้ชายมีภรรยาได้หลายคน โดยจะเห็นได้ว่าในพระไอยการลักษณะฝ่าฝืน ซึ่งต่อมาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายตราสามดวงอันมีผลบังคับใช้กับสตรีส่วนกลางหรือสตรีภาคกลาง ได้ระบุประเภทของภรรยาไว้ 3 ประเภท ได้แก่ เมียกลางเมือง หมายถึงภรรยาหลวง เมียกลางนอก หมายถึงอนุภรรยา และเมียกลางทาสี หมายถึง ภรรยาทาส แต่สังคมไม่ยอมรับหรืออนุญาตให้หญิงมีสามีเกินหนึ่งคนได้ ในพระไอยการลักษณะฝ่าฝืนกล่าวถึงบทลงโทษหญิงที่มีชู้ไว้หลายสถาน ตั้งแต่เอาเฉลวปะหน้า ตัดดอกชบาแดงสองหู สักรูปชายชู้ที่แก้ม หรือแม้กระทั่งอนุญาตให้สามีฆ่าชายชู้และภรรยาของตนได้โดยไม่มี ความผิด ในกรณีที่จับชายชู้ขณะร่วมประเวณีกับภรรยาของตนได้ มีการระบุว่าสามีสามารถขายภรรยาเป็นทาสได้ เช่นเดียวกับที่บิดามารดามีสิทธิในการขายลูกของตนเองเป็นทาสได้ (ในกรณีที่ลูกสาวยังไม่ได้แต่งงาน) กล่าวได้ว่าพระไอยการดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งต่อการกำหนดวิถีชีวิตของสตรีไทยภาคกลาง

สำหรับสตรีไทยภาคเหนือ มีหลักฐานกฎหมายล้านนาโบราณหลายฉบับที่เป็นตัวกำหนดสถานภาพ สิทธิและหน้าที่แตกต่างออกไป ในเบื้องต้นผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายล้านนาโบราณฉบับหลัก คือ กฎหมายมังรายศาสตร์ มังรายศาสตร์เป็นกฎหมายที่ใช้ในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1896 – 2101) ซึ่งยังมีแยกย่อยอีกหลายฉบับ กฎหมายมังรายศาสตร์ได้กล่าวถึงฐานะสตรีไว้ในหลายหมวดของกฎหมาย ในส่วนของกฎหมายลักษณะครอบครัวนั้น กฎหมายได้ให้ความประนีประนอมแก่สตรีอยู่หลายประการ ตัวอย่าง เช่น ลักษณะการแบ่งสินสมรสในมังรายศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าสามีตาย สมบัติก็ตกเป็นของภรรยา ไม่ใช่ญาติสามี ยกเว้นแต่ภรรยาอยากจะแบ่งให้ญาติสามี ดังข้อความว่า

“...สามีตายของกตกเป็นของภรรยา แม้หากผู้ตายสั่งเสียไว้ให้ของแก่ญาติพี่น้อง เขาแต่เขาตายที่เรือนภรรยา ก็ไม่ไปตามที่เขาสั่ง เพราะสมบัติที่ทำได้ด้วยกันนี้ บังเกิดที่เรือนภรรยาไม่เป็นของสามี แต่ถ้าภรียนั้นรักสามี ไม่อยากให้สามีเสียคำพูดที่สั่งไว้ จะแบ่งให้ญาติสามีก็ตามใจหญิงนั้น ตามประเพณีบ้านเมือง ก็ควรให้ได้...”

ในลักษณะการแบ่งสินสมรสที่ปรากฏในมังรายศาสตร์ ยังให้สตรีไทยล้านนาได้รับสิทธิการรับมรดกในฐานะ

ภรรยา นอกจากนั้นบุตรที่เกิดจากอนุภรรยาหรือภรรยาน้อย มีสิทธิได้รับมรดกเช่นเดียวกับบุตรของภรรยาหลวง นับว่าในประเด็นนี้กฎหมายเปิดกว้างในเรื่องสิทธิของบุตรภรรยาหลวง และบุตรของอนุภรรยาที่มีความเท่าเทียมกัน

ในเรื่องของการกัณฑ์เยี่ยมสิน สังคมไทยสยามโบราณ เมื่อสามีไปกัณฑ์เยี่ยมสิน ภรรยาไม่รู้ว่าเรื่อง เนื่องจากสามีสามารถกัณฑ์เยี่ยมสินได้ตามลำพัง ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากภรรยา ในกฎหมายตราสามดวงกล่าวถึงการชดใช้หนี้ของภรรยาเมื่อสามีไปกัณฑ์เยี่ยมสินไว้ พอสามีตาย ถึงแม่ภรรยาจะไม่รู้เรื่องมาก่อน ภรรยาก็ต้องชดใช้หนี้เงินต้น แต่กฎหมายให้ยกเว้นการเก็บดอกเบี้ย เพราะผู้หญิงทำงานได้น้อยกว่าผู้ชาย ส่วนกฎหมายมั่งรายศาสตร์ ว่าด้วยลักษณะหนี้ ให้ความยุติธรรมแก่สตรีในฐานะภรรยาอย่างเห็นอกเห็นใจว่า “...ผู้ไปกัณฑ์ท่าน โดยเมียไม่ทราบเรื่อง ถ้าผู้ตาย เมียไม่ต้องใช้หนี้...” ดังนั้นเมื่อสามีตาย ภรรยาซึ่งไม่รู้เรื่องการกัณฑ์เยี่ยมสิน จึงไม่ต้องชดใช้หนี้สินแทนสามี

ในส่วนของกฎหมายของล้านนาโบราณนั้น อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง ได้อธิบายว่า กฎหมายล้านนาโบราณมีทั้งหมด 25 ฉบับ ในส่วนของหมวดครอบครัวและมรดก นับว่ากฎหมายได้ให้สตรีมีสถานภาพที่สูงกว่าผู้ชาย แต่ในหมวดอื่นส่วนใหญ่สตรีมีสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้ชาย มีกฎหมายที่น่าสนใจมากมายเป็นตัวอย่าง กฎหมายล้านนาโบราณได้กล่าวถึงกรณีผู้หย่าสาบสูญ เมียแต่งงานใหม่ ต่อมาภายหลังผู้เก่ากลับคืนมา กฎหมายอธิบายความว่าผู้หญิงแต่งงานใหม่เพราะสำคัญผิด คิดว่าสามีเก่าเสียชีวิต กฎหมายไม่เอาโทษกับผู้หญิง ทั้งยังได้ให้สิทธิแก่ผู้หญิงว่าจะเลือกอยู่กับผู้ใด “...หากจะอยู่กับสามีใหม่ ให้ขอขมาสามีเก่า ทรมานสินต่างๆ ให้แบ่งกันตามธรรมเนียมปฏิบัติ หากจะอยู่กับสามีเก่า ให้ขอขมาสามีใหม่ ทรมานสินที่สามีใหม่นำมาคืนให้ไป...” บทบัญญัติดังกล่าวปรากฏในกฎหมายมั่งรายศาสตร์ ฉบับวัดนันทาราม กฎหมายธรรมศาสตร์สัพพสอน ฉบับวัดตุนใต้ กฎหมายธรรมศาสตร์หลวง ฉบับวัดล่อมแรด และกฎหมายธรรมศาสตร์ราชโกษา ฉบับวัดหัวข่วง

จากการศึกษาในหัวข้อ *บันทึกเรื่องผู้หญิงในประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย* ของ จิราญ โสภาน ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ทั้ง 3 ประเภท คือ จารึก ตำนาน พงศาวดาร มีการบันทึกเรื่องราวของสตรีในแง่มุมต่างๆ คือ กิจกรรมด้านการศึกษา การเมือง การประกอบกิจกรรมทางศาสนามีการบันทึกไว้ในจารึก 31 หลัก ในตำนาน 6 เรื่อง ในพระราชพงศาวดาร 3 ฉบับ ทั้งในฐานะผู้ร่วมทำบุญหรือมีส่วนสำคัญในการทำบุญ ส่วนกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งสตรีได้เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม บันทึกที่เกี่ยวข้องกับสตรีไทยภาคเหนือ ปรากฏอยู่ 2 ประเภท คือ จารึก และตำนาน เนื้อหาในจารึกส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางศาสนา และมีการกล่าวถึงบทบาททางการเมืองอยู่บ้าง สตรีส่วนใหญ่ที่มีบทบาทในการทำบุญ เป็นสตรีชั้นสูง ได้แก่ พระราชมารดา พระมหาลี จะทำบุญอย่างยิ่งใหญ่และมักเป็นผู้นำในการทำบุญ เช่น การสร้างวัด สร้างที่บรรจุพระธาตุ พร้อมทั้งกัลปนาคนและที่ดินให้วัด ในขณะที่สตรีราชวงศ์ระดับรองลงมาและสตรีในกลุ่มขุนนางจะทำบุญทั่วไปและมีทั้งที่เป็นผู้นำและร่วมกับบุคคลในตระกูลทำบุญ เช่น สร้างพระพุทธรูป กัลปนาคนและที่ดินให้

วัด โดยมีสตรีชั้นล่าง ได้แก่ ไพร่ ทาส ร่วมบุญในการเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญ หากพิจารณาเนื้อหาในจารึกล้านนา ซึ่งได้บันทึกเรื่องสตรีทุกระดับในการทำบุญในลักษณะต่างกัน มีการกล่าวถึงสตรีชั้นสูง ทั้งการสร้างยอดเจดีย์ สร้างวัด ฝังสีมา อุทิศถวายคนทั้งชายและหญิงให้วัด (เรียกว่า ข้าวัด) ส่วนสตรีกลุ่มขุนนางจะมีส่วนร่วมในการทำบุญ สร้างพระพุทธรูป สตรีสามัญจะเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญคือถูกอุทิศตนให้เป็นข้าพระ ส่วนการอธิษฐานเหมือนกันหมด คือ ขอให้ถึงนิพพานเกิดในภพหน้าอยู่ในฐานะที่ดี และเกิดทันโลกยุคพระศรีอาริยมุตไตรย

ส่วนสตรีไทยภาคเหนือที่ปรากฏในตำนานที่สำคัญมีทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ ตำนานมูลศาสนา ตำนานจามเทวีวงศ์ ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานเมืองสุวรรณโคมติ ตำนานเมืองเงินยางเชียงแสน ตำนานสิงหนวัติกุมาร และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ นอกจากบทบาทในการทำนุบำรุงพุทธศาสนาแล้ว ปรากฏบทบาทสตรีชั้นสูงที่ได้รับการยอมรับเป็นผู้นำเทียบเท่ากับพระมหากษัตริย์อยู่หลายพระองค์ ได้แก่ พระนางจามเทวีวงศ์ พระนางจิริประภาเทวี รวมไปถึงมีความสามารถในการรบ เช่น พระราชมารดาของพญาติโลกราช ที่เป็นผู้นำทัพไปรบเพื่อยึดเมืองแพ่ง

เมื่อมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) บังคับภายนอกอัน ได้แก่การเข้ามาล่าอาณานิคมของลัทธิจักรวรรดินิยม เป็นผลให้เกิดการเดินทางเข้ามาของชาติตะวันตกทั้งในสยามและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาด้วยภาระหน้าที่ที่แตกต่างกัน ทั้งนักการทูต มิชชันนารี นักสำรวจ นักวิชาการ และพ่อค้า สำหรับในกลุ่มพ่อค้าและมิชชันนารี ได้มีชาวตะวันตกหลายคนเดินทางสู่หัวเมืองเหนือ ชาวตะวันตกเหล่านี้ได้ทำการบันทึกการดำรงชีวิตของสตรีไทยภาคเหนือ ทั้งสตรีชั้นสูงและสตรีสามัญชน สำหรับสตรีสามัญชนนั้นอาชีพที่มีการกล่าวถึงอยู่บ่อยครั้ง ได้แก่ คำขายหรือแม่ค้า ทำไร่นา ไร่สวน เลี้ยงสัตว์ การทอผ้า และการทอเสื่อจักสาน การค้าขายมีทั้งตลาดทางบกและตลาดทางน้ำ ซึ่งเป็นสภาพที่พบเห็นได้ทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมือง

ศาสนาจารย์เดเนียล แมคกิลวารี (Daniel Mc Gilvary) มิชชันนารีอเมริกันที่รู้จักกันในนามหม่อมแมคกิลวารี ได้เดินทางมาสำรวจมณฑลพายัพในพ.ศ.2410 หม่อมแมคกิลวารีได้เดินทางมายังเชียงใหม่พร้อมกับครอบครัวเพื่อมาเผยแพร่คริสต์ศาสนา จากการเดินทางมาสู่มณฑลพายัพ ทำให้หม่อมแมคกิลวารีได้บันทึกสิ่งที่เขาพบเห็นและถ่ายทอดในงานบันทึกถึงความเป็นชุมชนล้านนาทั้งในระดับชนชั้นสูงและชนชั้นสามัญชน สำหรับชนชั้นสูงหม่อมแมคกิลวารีได้มีโอกาสเข้าเฝ้าเจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้พบปะกับสตรีชั้นสูงซึ่งหม่อมแมคกิลวารีได้กล่าวถึง เจ้านางบัวคำ พระมารดาของเจ้าหลวงเชียงใหม่ หม่อมแมคกิลวารีบรรยายว่าเจ้านางบัวคำ เป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัด หมั่นไปทำบุญที่วัดอยู่เสมอ จากการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีทำให้เจ้านางบัวคำมีความเมตตาและมีน้ำใจต่อหม่อมแมคกิลวารี เจ้าทิพเกสร ธิดาองค์โตของพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ และเป็นชายาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ โดยกล่าวถึงเจ้าทิพเกสรว่ามีฐานะตามกำเนิดสูงกว่าเจ้าอินทวิชยานนท์ มีคุณลักษณะงามพร้อมเหมาะสมกับพระยศ

ของเจ้าเมือง นอกจากนั้นแล้วพระนางยังมีความสามารถฉลาดหลักแหลมที่จะสนับสนุนอำนาจของพระสวามีได้ หมอแมคคิลวารีได้กล่าวถึงฐานะของสตรีในครอบครัวทางหัวเมืองเหนือว่า

“...ฐานะของสตรีภายในครอบครัวก็ได้รับการยอมรับกันไปทั่ว ในช่วงเวลา ที่พวกเรากำลังพูดถึงอยู่นี้ (สมัยรัชกาลที่ 5 : ผู้วิจัย) ฐานะของสตรีเป็นที่ยอมรับในหน่วยงานของรัฐบาลด้วยเช่นกัน จึงไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่าอิทธิพลของสตรีในทางด้านวิเทศบายต่างๆ จึงเพิ่มทวีขึ้นอย่างมากมาตั้งแต่ ครั้งเจ้าหลวงองค์ก่อนยังทรงครองราชย์อยู่ ทั้งนี้เนื่องจากพระองค์ไม่มีพระราชโอรส จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่พระธิดากลายเป็นผู้มีอำนาจและยังได้รับการฝึกฝนให้เข้าทำงานต่างๆ ของรัฐด้วย...”

ลิลเลียน จอห์นสัน เคอร์ติส (Lillian Johnson Curtis) สตรีชาวอเมริกันผู้สอนศาสนาในคณะเพรสไบทีเรียนฝ่ายเหนือ ซึ่งเดินทางเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่คริสต์ศาสนาโดยประจำอยู่ที่เมืองลครหรือลำปางในปัจจุบันระหว่าง พ.ศ. 2438 - 2442 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เขียนหนังสือเรื่อง The Laos of North Siam ขึ้น ตีพิมพ์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2446 ที่เมืองฟิลาเดลเฟีย (Philadelphia) เคอร์ติสเป็นมิชชันนารีที่ไปปฏิบัติหน้าที่ทางหัวเมืองเหนือที่เมืองลคร (ปัจจุบันคือ ลำปาง) แพร่ น่าน และเชียงราย เธอจึงได้เล่าถึงการเรียนการสอนของโรงเรียนเด็กหญิงที่คณะผู้สอนศาสนาตั้งขึ้นที่เมืองลครว่า “โรงเรียนเด็กหญิงนั้นเจริญเติบโตเช่นเดียวกับงานด้านการศึกษาทั้งหมดของคณะผู้สอนศาสนา ... นางสาวฟลีสันและนางสาววิลสัน (Miss Wilson) ช่วยกันพัฒนาปัจจัยพื้นฐานทางด้านการฝึกแรงงานเพื่อการผลิตของโรงเรียนมาโดยลำดับ จนกระทั่งบัดนี้เป็นจุดเด่นของงานสอนหนังสือที่มีความสำคัญอย่างชัดเจน เด็กผู้หญิงจะได้รับการสอนให้รู้จักการปั่น ทอ ตัด เย็บและการดูแลรักษาหอพักให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนได้รับการฝึกให้รู้จักความรับผิดชอบในหน้าที่ประจำซึ่งเป็นที่เกลียดชังสำหรับพวกเธอ”

คาร์ล บ็อค (Carl Bock) นักธรรมชาติวิทยาชาวนอร์เวย์ ได้เดินทางเข้ามาสำรวจดินแดนด้านภูมิศาสตร์ของสยามใน พ.ศ. 2424 และได้เขียนเล่าสภาพการเดินทางและการสำรวจขึ้น คาร์ล บ็อคได้บรรยายลักษณะการแต่งกายและความงามของสตรีไทยภาคเหนือว่า “... ไม่มีผู้หญิงชาติใดในทางตะวันออกที่จะสวมเสื้อผ้าง่ายๆ และเหมาะสมได้เหมือนดังที่ผู้หญิงชาวเหนือมุ่งขึ้นและห่มผ้าตองเพราะสีเข้ากันได้มาก และเพื่อเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้หญิงก็ต้องขอพูดว่าสวยงาม ด้วยเสื้อผ้าแบบนี้ช่วยให้เห็นรูปร่างอันได้สัดส่วนตรงงามของผู้หญิง และไม่เกะกะต่อทำเดินอ่อนอ่อนช้อยตามธรรมชาติด้วย... ทรงผมก็มีได้ทำให้รูปร่างอันงามอยู่แล้วของผู้หญิงชาวเหนือดูงามน้อยไปเลย ...” ด้านการประกอบอาชีพของสตรีไทยภาคเหนือ คาร์ล บ็อค ได้แสดงความคิดเห็นว่าตลาดในภาคเหนือจะพบว่าสตรีเป็นผู้มีบทบาทมากกว่าชาย โดยบ็อคได้บรรยายบรรยากาศตลาดในเมืองเชียงใหม่ยามเช้าว่า “... ภาพชีวิตประจำวันที่น่าดูใน

เมืองก็คือตลาด ... ตามสองฟากถนนใหญ่มีผู้หญิงที่นำของจากริมฝั่งน้ำและจากตำบลใกล้เคียงมานั่งขายเรียงกันอยู่เต็มผู้หญิงที่นำข้าวแกงเหมือนกับผู้หญิงในเกาะบาลี ... ของที่ขายส่วนมากก็เป็นพวกอาหาร ผลไม้ ผัก ยาสูบ หมาก ปูน ปลาแห้ง ปลาเค็ม ปลาร้า ... เนื้อควายและหนังควายเป็นแผ่นๆ ... ตัวแมลงกลบ ... เห็ด ... ชีฝรั่ง เทียนไข หม้อดิน โอ่ง คนโทน้ำ และมีดอกไม้ขายมากมายจนชาวปารีสคงจะอิจฉาทีเดียว ข้างหลังแถวแม่ค้าพวกนี้ก็มีร้านแผงลอย มีพวกจีนและพม่าปอนอยู่บ้าง ...” ในเรื่องของสินค้าที่นำมาขาย มีอาหารผลไม้ สินค้าต่างเมือง และของป่า คาร์ล บ็อคได้สำรวจของป่าที่สตรีไปหามาแล้วว่า

“... ข้าพเจ้าเห็นพวกผู้หญิงเดินกลับมาจากป่า ข้าพเจ้าอยากทราบว่าในกระจาดของเขามีอะไรบ้าง ... ส่วนใหญ่เป็นกบ เห็ด แมงดانا ... หอยน้ำจืดตัวใหญ่ ... รากไม้บางชนิด ... และแมงมุมชนิดหนึ่ง...” (Tarantula อีบั้ง)

นอกจากงานบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ยังมีบันทึกที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นการบันทึกด้วยการวาดที่ปรากฏเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดในภาคเหนือ เป็นงานฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ 5 ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษาวัดใน 2 จังหวัด คือจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดน่าน สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ มีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนายุคฟื้นฟู ส่วนจังหวัดน่าน มีทั้งการรับวัฒนธรรมร่วมสมัยเช่นเดียวกับเมืองเชียงใหม่ แต่มีเอกลักษณ์เฉพาะเมืองน่าน ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างเมืองน่านกับเมืองหลวงพระบางของอาณาจักรล้านช้าง จึงได้นำมาศึกษารวมทั้งสิ้น 6 วัด ได้แก่ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ วัดป่าแดด วัดบวกรกหลวง และวัดเสนาหินในจังหวัดเชียงใหม่ วิหารวัดภูมินทร์ และวัดหนองบัว จังหวัดน่าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อสถานภาพและวิถีชีวิตของสตรีไทยภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษางานบันทึกและจิตรกรรมที่ปรากฏสถานภาพและวิถีชีวิตของสตรีไทยภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษาความสอดคล้องของงานบันทึกและจิตรกรรมที่เกี่ยวกับสถานภาพและวิถีชีวิตของสตรีไทยภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษางานบันทึกสถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เรียบเรียงการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์เป็นหลัก (Analytical Description) โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งเอกสารชั้นต้นของไทย ได้แก่ จารึก ตำนาน และบันทึกของชาวต่างชาติ เอกสารชั้นรอง ได้แก่ หนังสือ

งานวิจัย ปริญญาโท บทความ รวมถึงหลักฐานจากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เกี่ยวข้อง และวิธีวิจัยแบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้วยการลงพื้นที่สำรวจแหล่งข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นภาคเหนือ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือจากงานบันทึกและจิตรกรรมล้านนา” ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (ภาพจิตรกรรม) ในส่วนหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรผู้วิจัยแบ่งหลักฐานเป็น 2 กลุ่ม คือ เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เอกสารชั้นต้น ได้แก่ จารึก ตำนาน เอกสารชั้นรอง ได้แก่ งานวิจัย ปริญญาโท รวมถึงงานบันทึกของชาวต่างชาติที่ได้บันทึกเกี่ยวกับสถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือ โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็น 3 ประเด็นใหญ่ คือ คติความเชื่อในพุทธศาสนา ข้อกำหนดในกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณี จากนั้นนำข้อมูลที่ค้นคว้าได้ทั้งหมดมาสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของผู้วิจัยเพื่ออธิบายถึงสถานภาพ และวิถีชีวิตของสตรีไทยภาคเหนือ ภายใต้พื้นฐานแนวคิดทางสตรีศึกษา และแนวคิดทางคติชนวิทยา

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์จากงานบันทึกที่เป็นงานบันทึกทั่วไปทั้งเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง งานบันทึกของชาวต่างชาติ ศึกษางานบันทึกสตรีไทยภาคเหนือที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายมังรายศาสตร์ซึ่งเป็นกฎหมายเดิมของล้านนา และกฎหมายล้านนาฉบับอื่นๆ ที่ใช้ในสมัยจารีต รวมไปถึงศึกษาจากภาพจิตรกรรมวัดสำคัญที่ปรากฏภาพสะท้อนแสดงถึงวิถีชีวิตของสตรีไทยภาคเหนือ ทั้งด้านการแต่งกาย ด้านวิถีชีวิต โดยนำมาประกอบกับหลักฐานที่เป็นงานบันทึกด้วยลายลักษณ์อักษร สำหรับภาพจิตรกรรมได้กำหนดพื้นที่การศึกษา 2 จังหวัด คือจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดน่าน การศึกษาภาพจิตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ มุ่งเน้นความเป็นศูนย์กลางของล้านนาเดิม ส่วนจังหวัดน่านเป็นการรับวัฒนธรรมจากศูนย์กลาง คือ เชียงใหม่ และการรับวัฒนธรรมจากล้านช้างซึ่งมีความสัมพันธ์กันมาแต่อดีตนำมาผสมผสานกับลักษณะท้องถิ่นของชาวน่าน จนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะของเมืองน่าน ภาพจิตรกรรมวัดสำคัญที่นำมาศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน 4 วัด ได้แก่ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ ซึ่งรับอิทธิพลจิตรกรรมจากภาคกลางไปมากที่สุด วัดเสนาหิน ปรากฏฝีมืองานช่างท้องถิ่นที่ได้รับอิทธิพลจิตรกรรมภาคกลางไปผสมผสานกับจิตรกรรมแบบล้านนา วัดบวกรกหลวง และวัดป่าแดดที่ปรากฏงานฝีมือช่างท้องถิ่นและสะท้อนภาพวิถีชีวิตชาวบ้านได้เป็นอย่างดี วัดสำคัญในจังหวัดน่าน จำนวน 2 วัด ได้แก่ วิหารวัดภูมินทร์ จังหวัดน่านเป็นภาพคัทธณะกุมารชาดก และวัดหนองบัว จังหวัดน่านเป็นภาพจินตคาชาดก ที่แสดงให้เห็นคติความเชื่อและวิถีชีวิตของสตรีไทยภาคเหนือทั้งในสมัยจารีตและการปรับตัวเข้า

สู่ความเป็นสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ภาพจิตรกรรมทั้ง 6 วัดนี้ เป็นภาพจิตรกรรมที่อยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน โดยปรากฏการวาดภาพจิตรกรรมขึ้นช่วงก่อนการปฏิรูปครั้งใหญ่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นิยามศัพท์

งานบันทึก (documents) หมายถึง การเขียน การบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร มุ่งศึกษาจากประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย ได้แก่ จารึก ตำนาน พงศาวดาร จดหมายเหตุ รวมไปถึงศึกษาจากกฎหมายโบราณที่ใช้ในภาคเหนือ โดยศึกษาจากกฎหมายมังรายศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในล้านนา และกฎหมายล้านนาโบราณฉบับอื่นๆ

จิตรกรรมฝาผนัง (mural painting) หมายถึง เป็นงานบันทึกโดยการเล่าเรื่องด้วยการวาดและระบายสีบนฝาผนังวัด ส่วนใหญ่ช่างวาดจะถ่ายทอดเรื่องราวทางพุทธประวัติ พุทธชาดก ตามคตินิยม โดยมีการสอดแทรกวิถีชีวิตผู้คนในสมัยนั้นผ่านภาพจิตรกรรมที่วาดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5

สถานภาพ (status) หมายถึง ตำแหน่งที่บุคคลได้รับจากการเป็นสมาชิกของสังคม แบ่งออกเป็นสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด เป็นสตรีไทยภาคเหนือ กำหนดสถานภาพทางสังคม คือ กลุ่มสตรีชนชั้นสูง กลุ่มสตรีชนชั้นสามัญชน สถานภาพในครอบครัวทั้งครอบครัวตนเองและครอบครัวคู่สมรสที่อยู่ในฐานะลูก ในฐานะภรรยา และฐานะแม่ ซึ่งแต่ละฐานะมีสถานภาพที่แตกต่างกัน

วิถีชีวิต (way of life, lifestyle) หมายถึง การดำเนินชีวิต อุปนิสัยในการดำรงชีวิต ทั้งการประกอบอาหาร การประกอบอาชีพ การสร้างที่อยู่อาศัย การแต่งกาย ภาษา รวมถึงคติความเชื่อตามขนบธรรมเนียมประเพณี

สตรีไทยภาคเหนือ (Northern Thai Women) หมายถึง สตรีไทยที่มีภูมิลำเนาและถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย โดยเน้นข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่เป็นอาณาเขตของอาณาจักรล้านนาเดิมบริเวณมณฑลพายัพหรือมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือของไทยตามการแบ่งเขตการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลงานบันทึกและภาพจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับสตรีไทยภาคเหนือ
2. เป็นงานวิจัยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือจากหลักฐานหลายประเภท
3. เป็นแนวทางศึกษาสำหรับผู้ที่สนใจงานด้านสตรีศึกษาหรือท้องถิ่นศึกษาต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การกำหนดสถานภาพสตรีในสังคมไทยยังคงอยู่ภายใต้

ได้อิทธิพลความคิดในหลายๆ ด้าน ในด้านอิทธิพลคติทาง พุทธศาสนา มีรากฐานความคิดที่ว่าสตรีเพศเป็นผู้ก่อให้เกิดกิเลสแก่บุรุษซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่บุรุษเพศจะเอาชนะสู่การหลุดพ้น เมื่อคติทางพุทธศาสนาได้กำหนดสถานภาพของสตรีให้เป็นเช่นนั้น ได้เกิดความคิดตามมาอีกว่าการเกิดมาเป็นเพศชายหรือเพศหญิงเกิดมาจากผลบุญและ ผลกรรม การเกิดเป็นสตรีเป็นผลจากการที่ได้ทำกรรมสะสมมาในอดีต จึงต้องเกิดมาเป็นสตรีเพื่อชดใช้กรรม ผลจากคติทางพุทธศาสนาจึงทำให้ฐานะของสตรีถูกกำหนดให้ต่ำกว่าบุรุษ ในสมัยพุทธกาลสตรีสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้ แต่ต่อมากการบวชเป็นภิกษุณีได้ถูกยกเลิก ทำให้สตรีมีโอกาสดกต่างจากบุรุษ จึงทำให้สตรีไม่สามารถบวชเป็นภิกษุได้

ส่วนด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย สังคมไทยในขณะนั้นไม่เห็นความสำคัญทางการศึกษาของสตรี เพราะสตรีมีหน้าที่เพียงปรนนิบัติสามีและดูแลครอบครัว เมื่อไม่มีโอกาสทางการศึกษา ก็ไม่มีโอกาสในการประกอบอาชีพเช่นกัน ดังนั้น อาชีพของสตรีสามัญชนจึงเป็นอาชีพที่ใช้แรงงาน เช่น ชาวไร่ ชาวนา แม่ค้า กุ๊ยแบกหาม เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากการศึกษาทั้งจากเอกสารงานบันทึกและภาพจิตรกรรมพบว่า สตรีภาคเหนือยังได้รับอิทธิพลบ้างตามสมควร เช่น สตรีภาคเหนือสามารถพบปะสังสรรค์ร่วมกันกับบุรุษ โดยจะพบเห็นอิริยาบถสตรีล้านนากำลังต่อบุหรี่ช่อกับชายหนุ่มซึ่งเป็นการเกี้ยวสาวปรากฏอยู่ตามภาพเล่าวิถีชีวิตในจิตรกรรมฝาผนัง อีกทั้งสตรีภาคเหนือยังมีความชำนาญในทางการค้าหรืออาจกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ

สำหรับข้อกำหนดตามกฎหมายอาจกล่าวได้ว่าสตรีไทยภาคเหนือได้รับสิทธิและสถานภาพที่ดีในบางด้าน ดังปรากฏตามหลักฐานกฎหมายมั่งรายศาสตร์ กฎหมายหลักที่ให้การคุ้มครองสตรีไทยภาคเหนือ อีกทั้งในงานบันทึกเอกสารชั้นต้นของล้านนาและงานบันทึกของชาวต่างชาติ รวมไปถึงบันทึกภาพจากงานจิตรกรรมวัดสำคัญในภาคเหนือ ได้แสดงให้เห็นว่าสตรีไทยภาคเหนือมีชีวิตค่อนข้างอิสระ ดังจะเห็นได้จากสถานภาพในสังคมที่มักมีการเล่าเรื่อง บันทึก และปรากฏภาพสตรีสามัญชนพบปะสังสรรค์ในกลุ่มผู้ชาย และมีวิถีชีวิตที่ไม่ต้องเก็บเนื้อเก็บตัวมาก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ด้านการประกอบอาชีพของสตรีไทยภาคเหนือ มีทั้งการทำเกษตรกรรมและค้าขายซึ่งบันทึกของชาวต่างชาติที่เดินทางมากรุงเทพฯ และหัวเมืองต่างๆ กล่าวไว้ว่า สตรีไทยภาคเหนือมีความชำนาญในการค้าขายเป็นอย่างยิ่ง ส่วนอาชีพที่เป็นลักษณะเฉพาะ ได้แก่ การทอผ้า การหาของป่า ตัวอย่างเช่น ภาพสตรีคาบบุหรี่ยี่โย (บุหรี่ยี่โยใหญ่ทำจากเปลือกมะขามบดหยาบ มวนด้วยใบตองแห้ง) ซึ่งสูบเพื่อเป็นการไล่ยุงและแมลง สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะภูมิประเทศภาคเหนือที่มีป่าอุดมสมบูรณ์ มียุงและแมลงเยอะ การจะเข้าไปหาของป่ามาขายหรือดำเนินชีวิตประจำวัน จำเป็นจะต้องสูบบุหรี่ยี่โยเพื่อไล่แมลง การคาบบุหรี่ยี่โยนี้ปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรม ณ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และวิหารภูมินทร์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก

การเข้ามาของชาติตะวันตก อิทธิพลตะวันตกได้หลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทยโดยเริ่มต้นจากกรุงเทพมหานคร จนกระทั่งสยามได้แผ่อิทธิพลเข้าไปยังภาคเหนือ และได้มีการเข้าปกครองล้านนา จึงทำให้วัฒนธรรมตะวันตกได้เข้าไปปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมทางภาคเหนือบ้าง แต่ไม่ได้เป็นการรับทั้งหมด โดยเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมตะวันตกผ่านองค์ความรู้ของช่างแต้ม ผู้วาดจิตรกรรมฝาผนังที่อาจจะเคยเห็นจากประสบการณ์จริงหรือบางอย่างอาจเห็นจากภาพวาดอีกที่ วัฒนธรรมที่ปรากฏในล้านนา มีทั้งวัฒนธรรมของชาวไทยวนเอง วัฒนธรรมที่เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมจากเมืองหลวงกับวัฒนธรรมพื้นเมืองเดิมของล้านนา หรือการผสมผสานวัฒนธรรมจากอาณาจักรใกล้เคียง ได้แก่ ไทใหญ่ และไทลื้อ ดังปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรมในพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทั้งจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดน่าน

1. อิทธิพลวัฒนธรรมต่างๆ ที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนัง

1.1 จิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดเชียงใหม่

จากการที่เมืองเชียงใหม่เป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนา จึงทำให้เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของล้านนา ซึ่งมีวัฒนธรรมไทยวนเป็นวัฒนธรรมหลัก ไทยวนหรือไทโยนก เป็นการเรียกวัฒนธรรมดั้งเดิมเมื่อครั้งมีการก่อตั้งอาณาจักรโยนกเชียงแสนที่มีเมืองเชียงแสน (ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน) เป็นศูนย์กลางของอาณาจักร ต่อมาเมื่ออาณาจักรล้านนาได้ก่อตั้งขึ้น พญามังรายได้รวมอาณาจักรโยนกเชียงแสนเข้ากับอาณาจักรล้านนาจึงมีคำเรียกชาติพันธุ์ในบริเวณนี้ว่า ไทโยนก หรือ ไทยวน

นอกจากวัฒนธรรมไทยวนที่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมของล้านนาแล้ว ได้ปรากฏวัฒนธรรมอื่นปะปนผสมผสานในวัฒนธรรมล้านนา ถ้าแยกตามชาติพันธุ์ที่เห็นเด่นชัด ได้แก่ จีน ไทใหญ่ ไทลื้อ และกลุ่มคนที่มีการอพยพมาจากดินแดนอาณาจักรล้านช้างในอดีต (ลาวในปัจจุบัน)

ผลการศึกษางานจิตรกรรมที่ปรากฏภาพเกี่ยวกับสตรีภาคเหนือ นั้น ในกลุ่มงานจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 4 วัดในจังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งฝีมืองานระดับช่างหลวงและมีมือช่างท้องถิ่น มีลักษณะผสมผสานทั้งการรับอิทธิพลงานจิตรกรรมร่วมสมัยจากภาคกลาง ในขณะที่เดียวกันก็มีการสอดแทรกเอกลักษณ์ของชาวล้านนา เช่น การแต่งกาย วิถีชีวิต อาชีพ เป็นต้น ไปตามเนื้อเรื่องชาดกที่เป็นแกนกลางของเรื่องจิตรกรรมฝาผนังวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นชัดเจนถึงอิทธิพลวรรณกรรมจากภาคกลางที่ถูกนำไปถ่ายทอดเป็นเนื้อหาเรื่องสังข์ทอง

วัดเสาหิน ตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเรื่องราวพระเวสสันดรชาดก ที่มีอิทธิพลจิตรกรรมจากภาคกลาง ส่วนบุคคลประกอบฉากตามเนื้อเรื่องจะมีลักษณะของชาวล้านนาที่น่าสนใจ ในขณะเดียวกันช่างแต้มได้สอดแทรกวัฒนธรรมการแต่งกายแบบชาวตะวันตก ปรากฏวิทยการสมัยใหม่แบบตะวันตก เช่น อาวุธปืน เรือกลไฟ เรือรบ เป็นต้น

ภาพที่ 1 อิทธิพลตะวันตกที่ปรากฏในเนื้อหาของ
พระเวสสันดรชาดก
วัดเสนาหิน ตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล
เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2559

ภาพเจ้าชายทรงม้ามาเข้างานเลือกคู่ในเรื่องสังข์ทอง ณ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ในฉากนี้ปรากฏเจ้าชายต่างเมืองที่ทรงเครื่องแต่งกายแบบไทใหญ่โดยมีอิทธิพลแบบที่เห็นเด่นชัด สวมชฎา นั่งอยู่บนม้า มีข้ารับใช้คนหนึ่ง จูงม้า คนหนึ่งกางร่มให้เจ้าชาย ชายผู้เป็นข้ารับใช้ทั้งสองคน สักยันต์มาถึงขาตามแบบนิยมของผู้ชายไทยวนแต่มีการไว้หนวดทรงโกเซอร์ซึ่งเป็นอิทธิพลตะวันตกที่แพร่หลายในสมัยรัชกาลที่ 5 และปรากฏชายแต่งตัวในลักษณะอิทธิพลไทใหญ่ อีกจำนวนหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงการถ่ายเททางวัฒนธรรมจากต่างถิ่น เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมพื้นเมืองอย่างชัดเจน บางภาพสตรีชั้นสูง เช่น นางรจนา ตัวพระ เช่น พระสังข์ แต่งกายอิทธิพลไทใหญ่ แต่มีสตรีนางกำนัลหรือสตรีชาวบ้านเป็นแบบไทยวน มีทั้งอยู่ในปราสาทอิทธิพลไทใหญ่ และปราสาทที่มีอิทธิพลภาคกลาง ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว

ภาพที่ 2 การผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสังข์ทอง
ในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่
ที่มาภาพ : ถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล
เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2559

1.2 จิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดน่าน

สำหรับภาพจิตรกรรมที่วิหารวัดภูมินทร์ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นการเล่าเรื่อง คัทธิชณะกุมารชาดก อันเป็นชาดกที่แพร่หลายหรือเป็นที่นิยมในการ

ถ่ายทอดเป็นมุขปาฐะทั้งล้านนาและล้านช้าง แต่ปรากฏเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วิหารวัดภูมินทร์เพียงแห่งเดียว ลักษณะของภาพเป็นการเล่าเรื่องคัทธิชณะกุมารชาดก สอดแทรกประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิตของล้านนาได้อย่างงดงาม ภาพจิตรกรรมวัดหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เป็นการเล่าเรื่อง จันทาคารชาดก นับว่าเป็นชาดกที่หาภาพชมยากเช่นกัน ภาพจิตรกรรมทั้งสองวัดนี้เป็นงานฝีมือช่างท้องถิ่นที่ชื่อว่า หนานบัวผัน ศิลปินได้สอดแทรกภาพบุคคลสำคัญ คือ พระเจ้านันทารุททิดและพระเจ้าสุริยวงศ์ผริตเดช เจ้าเมืองเมืองน่าน สำหรับเจ้านันทารุททิดเป็นเจ้าเมืองเมืองน่านในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยในพงศาวดารเมืองน่านได้บันทึกไว้ว่า “...จุลศักราช 1218 เจ้าพระยาน่าน ชื่อมงคลวยศได้รับการเลื่อนยศ เป็นเจ้ามงคลวยศเจ้าเมืองน่านหรือเจ้านันทารุททิดเดชกุลเชษฐมหันต์ ไชยนั้นทบูรมหาราชวงษาธิบดีเจ้านครเมืองน่าน...” ส่วนพระเจ้าสุริยวงศ์ผริต-เดช เป็นเจ้าเมืองเมืองน่านในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏหลักฐานในพงศาวดารเมืองน่านว่า “..เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เจ้านครน่าน (ผู้มีพระชนมายุระหว่าง พ.ศ.2374 – 2461) เป็นเจ้าเมืองน่านในพ.ศ.2446 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ครองน่านมา 25 ปี ซึ่งเจ้าสุริยพงษ์ฯ เป็นผู้ดำริในการให้แต่งพงษาวดารเมืองน่าน...”

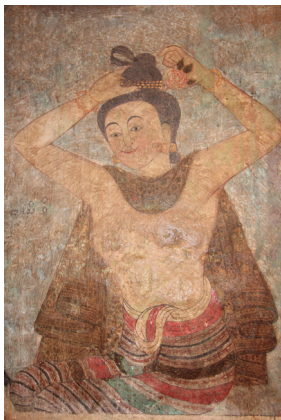
ภาพที่ 3 เจ้านันทารุททิดเดชและเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช
เจ้านครน่าน
จิตรกรรมวิหารวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล
เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2559

การปกครองเมืองน่านของเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชนั้น เป็นช่วงระยะเวลาที่สยามแผ่อิทธิพลการปกครองมายังหัวเมืองเหนือ ภาพจิตรกรรมในจังหวัดน่านจึงปรากฏภาพผสมผสานจากหลากหลายวัฒนธรรม ปรากฏลักษณะวิถีชีวิตล้านนาที่มีลักษณะผสมผสานอิทธิพลไทลื้ออยู่มาก และแสดงให้เห็นอิทธิพลไทใหญ่ปรากฏอยู่ด้วยตัวอย่างเช่น ภาพปูม่านยาม่าน ณ วิหารภูมินทร์ จังหวัดน่าน ผู้ชายในภาพมีการสักยันต์ตามตัวทั้งแบบไทยล้านนาและอิทธิพลไทใหญ่ การแต่งกายทรงผมแบบไทใหญ่ ส่วนผู้หญิงในภาพเป็นการแต่งกายผสมไทใหญ่และไทลื้อ

ภาพที่ 4 ภาพปูนปั้นยาม่าน ผลงานที่มีชื่อเสียงของ
หนานบัวผัน
ภาพจิตรกรรม ณ วิหารวัดภูมินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล
เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2559

ภาพที่ 5 ภาพสตรีตกแต่งทรงผมไทลื้อแบบชาวน่าน
จิตรกรรม ณ วิหารวัดภูมินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล
เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2559

ภาพที่ 6 ภาพสตรีไทลื้อแบบชาวน่าน นุ่งผ้าชิ้นลายริ้วดำ
จิตรกรรม ณ วัดหนองบัว อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล
เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2559

ทั้งภาพจิตรกรรมวิหารวัดภูมินทร์ และวัดหนองบัว
จังหวัดน่าน ปรากฏภาพสตรีที่มีการแต่งกาย และทรงผมไท
ลื้ออย่างชัดเจน เป็นการสะท้อนถึงการเข้ามาอยู่อาศัยของชาว

ไทลื้อ ซึ่งเกิดจากการติดต่อกับอาณาจักรล้านช้างในอดีต ใน
ขณะเดียวกัน หนานบัวผัน ศิลปินช่างแต้มชาวน่านผู้นี้ยังได้
แสดงทักษะอิทธิพลการวาดภาพแบบตะวันตกทั้งลักษณะ
กายภาพของสัตว์ที่เสมือนจริง การแต่งกายของบุคคลในภาพ
แบบตะวันตก และฉากบางฉากที่จำลองมาจาก
กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นภาพสะท้อนถึงการเข้ามาของชาติ
ตะวันตกและความรู้ทางศิลปะแบบสมัยใหม่ที่ศิลปินได้มี
โอกาสเรียนรู้และถ่ายทอดออกมาในผลงานจิตรกรรม

2. จิตรกร ช่างแต้มภาพ

ตามลักษณะของภาพจิตรกรรมที่ปรากฏใน
จิตรกรรมฝาผนังที่ทำการศึกษาทั้ง 4 วัด สามารถจำแนกตาม
ลักษณะการวาดภาพของจิตรกรหรือที่ชาวล้านนา เรียกว่า
ช่างแต้ม ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ช่างภายในห้องถื่น และช่าง
ภายนอกห้องถื่น (ช่างที่มาจากห้องถื่นอื่น) หากจำแนก
ตามฝีมือในรายละเอียดและความประณีตของภาพแบ่งเป็น
กลุ่มช่างหลวงและกลุ่มช่างราษฎร์

2.1 ช่างภายในห้องถื่น

ภาพจิตรกรรม ณ วัดบวกรุกหลวง ตำบลท่าศาลา
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และวัดป่าแดด ตำบลท่าผา
อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะของงานห้องถื่นเด่น
ชัด ทั้งโครงร่างใบหน้า ตัวคน กายภาพของสิ่งแวดล้อม วิธี
การกำหนดขอบเขตของผนัง โทนของการใช้สี และมิติของ
ภาพ จิตรกรรมทั้งสองวัดนี้ ปรากฏอิทธิพลจากภาคกลางและ
ไทใหญ่เช่นกันแต่เป็นฝีมือแบบช่างพื้นบ้าน หรือช่างราษฎร์
ความแตกต่างกันที่เห็นได้ชัดเจนคือ การใช้สี สำหรับวัดบวกร
ุกหลวง จิตรกรได้ใช้สีสดจัดจ้าน ส่วนวัดป่าแดดนั้นภาพ
จิตรกรรมอยู่ในพระวิหารที่มีความเก่าแก่และมีขนาดเล็ก
กว่าที่อื่น เป็นการใช้สีที่อ่อนกว่า สีมืดความละเอียดละไม
กลมกลืนทั้งภาพ เน้นการใช้สีฟ้าและสีส้มอ่อน มีการสอด
แทรกวิถีชีวิตพื้นบ้านอย่างชัดเจน เช่น การทำนาไถนา
เป็นต้น ปัจจุบันสีของภาพที่ผนังวัดป่าแดดนั้นมีความซีดจาง
มากเนื่องจากหลังคารั่ว จึงทำให้ภาพโดนน้ำฝนชะล้างจนเกิด
ความเสียหาย

2.2 ช่างภายนอกห้องถื่น

ภาพจิตรกรรม ณ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์และวัด
เสาหิน สันนิษฐานว่าผู้วาดเป็นช่างภายนอกห้องถื่น อันเนื่อง
มาจากภาพจิตรกรรมที่ปรากฏเนื้อเรื่องเป็นอิทธิพล
วรรณกรรมจากภาคกลาง ที่วิหารลายคำ วัดพระสิงห์เป็นการ
เล่าเรื่องสังข์ทองในผนังด้านซ้ายพระประธานและสุวรรณหงส์
ชาดกในผนังด้านขวาพระประธาน (ในปัจจุบันชำรุดเลอะเลือน
ไปมาก) ส่วนวัดเสาหินเป็นการเล่าเรื่องพระเวสสันดรชาดก
ในผนังด้านซ้ายพระประธาน ทั้งสองวัดแสดงให้เห็นว่าต้อง
เป็นฝีมือช่างหลวง ซึ่งเจ้าเมืองหรือบุคคลในราชวงศ์เป็นผู้
ประสงค์ให้ทำการวาด มีการให้สัดส่วนของภาพบุคคลที่มี
ความอ่อนช้อย สวยงาม มีรายละเอียดทั้งเครื่องแต่งกาย วิถี
ชีวิต องค์ประกอบในภาพ ทั้งภาพปราสาท วัด บ้านเรือน
ทิวทัศน์ การให้สีที่มีความประณีตในรายละเอียด ซึ่งแสดงให้เห็น
ชัดเจนว่าต้องเป็นฝีมือช่างหลวง
การนำเสนอภาพของช่างแต้ม เป็นไปตามหลักการวาดภาพ
ทางทัศนศิลป์ ตามที่สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง ได้นำเสนอในการ

วิจัย เรื่อง การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพคน ชนชาติและสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาผลงานจิตรกรรมของศิลปินสาธาณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิโพธิสต์ และลัทธิเยอรมันเอ็กซ์เพรสชันนิสต์ โดยศิลปินลาว มาย จันดาวง ได้อธิบายการวาดภาพหญิงสาวที่ศิลปินได้มีโอกาสพบเห็นจากสถานที่ต่างๆ แล้วเกิดความประทับใจในรูปร่างและความงามของใบหน้า พร้อมด้วยกิริยาท่าทางที่อ่อนช้อย สะท้อนภาพสังคมชนบทที่อยู่ในความทรงจำและความประทับใจ และเขาได้แสดงทัศนะว่า “...ผู้หญิงจะงามมันต้องงาม Position...” หมายถึง การจัดวางท่าทางอิริยาบถ โดยเฉพาะการแสดง ความอ่อนช้อย เป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะสามารถถ่ายทอดความงามภาพของสตรีได้

3. สถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือ

3.1 สตรีในฐานะแม่

ตามสถานภาพของสตรีในฐานะแม่ที่ปรากฏทางกฎหมาย มีสภาพที่ดีกว่าในฐานะภรรยาและในฐานะลูกกฎหมายให้สิทธิการครอบครองหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน คือให้ถือว่าเป็นทรัพย์สินของทั้งบิดาและมารดา ในทางพุทธศาสนาให้การยกย่องแก่สตรีที่อยู่ในฐานะแม่ โดยพระพุทธเจ้ากล่าวถึงว่าบิดามารดา เป็นพรหมวิหาร 4 ของลูก คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา พระพุทธเจ้ายังได้กล่าวยกย่องว่ามารดามีบุญคุณในฐานะผู้ให้กำเนิดบุตรและเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นในสังคมล้านนา ยังคงเห็นภาพการเลี้ยงดูบุตรอยู่ข้างกายของมารดาอยู่เสมอ

3.2 สตรีในฐานะภรรยา

กฎหมายล้านนาโบราณได้กล่าวไว้ว่าสตรีที่ยังไม่ได้แต่งงาน อยู่ในความดูแลของบิดามารดา บิดามารดาเป็นผู้ตัดสินใจให้ทุกเรื่อง รวมไปถึงการเลือกคู่ครอง เมื่อแต่งงาน สตรีก็อยู่ในความดูแลของสามี ดังนั้นหน้าที่ของสตรีเมื่ออยู่ในฐานะลูก ก็ปรนนิบัติดูแลพ่อแม่ แต่เมื่อแต่งงานไปแล้ว หญิงนั้นก็ต้องดูแลปรนนิบัติสามี ถือเป็นหน้าที่ของภรรยาที่ดี การดูแลปรนนิบัติสามีเป็นหน้าที่ที่สตรีไทยโบราณจะต้องถือปฏิบัติมิให้บกพร่องทั้งยามที่ยังไม่มีบุตรหรือมีบุตรแล้ว ดังนั้นในยามที่สตรีได้มีบุตร ก็จะต้องดูแลเลี้ยงบุตรและปรนนิบัติสามีไปพร้อมๆ กัน สำหรับสตรีที่ยังไม่ได้แต่งงาน การถูกเนื้อต้องตัวกับระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาวเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกจารีตประเพณีเป็นข้อห้าม สังคมล้านนาถือเป็นการผิดผี ดังนั้น ภาพจิตรกรรมที่เห็นผู้ชายโอบไหล่หรือแตะเนื้อต้องตัวผู้หญิง เป็นการบ่งบอกสถานะให้ทราบว่าคุณหญิงในภาพนั้นทั้งคู่จะต้องเป็นสามีภรรยาแล้ว เช่น ภาพปู่ม่านย่าม่าน ที่วิหารวัดภูมินทร์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

3.3 การประกอบอาชีพ

อาชีพของสตรีล้านนาที่มีความโดดเด่น ปรากฏบนจิตรกรรมผาผนังอย่างชัดเจนได้สะท้อนการเปิดโอกาสในสังคมให้สตรีมีบทบาท คือ อาชีพค้าขาย ได้มีภาพสตรีล้านนาในอิริยาบถอยู่ในวงล้อมเดียวกันกับผู้ชายทั้งวงสนทนาและกำลังประกอบอาชีพแม่ค้า ขณะผู้หญิงอยู่ในอิริยาบถกำลังนั่งขายของหรือกำลังสนทนาจึงจะมีการต่อบู่หรือชี่โยกับผู้ชาย และปรากฏภาพการทำนาของสตรีในจิตรกรรมเรื่องวีรบุรุษชาติก วัดป่าแดด ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 7 แม่ค้ำนึ่งผ้าชิ้น มีผ้าตุ้มที่บริเวณไหล่ นั่งขายของพร้อมต่อบู่หรือชี่โย

วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2559

ภาพที่ 8 ฝีมือช่างท้องถิ่นสะท้อนการทำนาของสตรีไทยภาคเหนือในภาพจิตรกรรม

วัดป่าแดด ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล

เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2559

3.4 วิถีชีวิตทั่วไป

สตรีสามัญชนหรือสตรีชาวบ้านในสมัยจารีต มีหน้าที่ดูแลงานบ้านงานเรือน ทั้งการหุงหาอาหาร ทำบ้านเรือนให้สะอาด และจัดหาข้าวของเครื่องใช้ในเรือน เช่นเดียวกับสตรีภาคกลางที่หาบกระบุง เมื่อออกจากบ้านเพื่อไปตลาด เข้าป่า หรือเดินทาง สตรีไทยนั้นก็มักจะมีการหาบภาชนะเบียดเพื่อไว้ใส่ของใส่อาหาร หรือแบกน้ำ การหาบเบียดหรือบุง หรือภาชนะเครื่องเขิน เป็นภาพที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป จะมีภาชนะจักสานประเภทหนึ่งมีไว้เพื่อตักน้ำ เรียกว่า น้ำทุ้ง หรือน้ำกุ่ม และมีภาชนะตักน้ำอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า ครุ เป็นเครื่องจักสานที่สานด้วยไม้ไผ่ ยาด้วยชันและน้ำมันยางเพื่ออุดรอยรั่วใช้ตักน้ำได้

ภาพที่ 9 สตรีชาวบ้านล้าหน้าหาบน้ำทุ่งและสตรีใส่เสื้อ คาดผ้า นุ่งผ้าซิ่นเรียบร้อยถือขันเครื่องเขินไปทำบุญที่วัดวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2559

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยทั้งจากบันทึกในกฎหมายวรรณกรรมชาดก บันทึกชาวตะวันตก และจิตรกรรมฝาผนังเพื่อศึกษาสถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือ

1.วรรณกรรมชาดกต่าง ๆ และमुखปาฐะที่เป็นที่เผยแพร่ในสังคมล้านนาและปรากฏอยู่ในจิตรกรรมฝาผนัง เป็นการนำเสนอโดยการแฝงไว้ซึ่งอุดมคติในพุทธศาสนา และสามารถตีความสตรีในมุมมองคติทางพุทธศาสนาได้

2.จากการศึกษาวิจัยโดยทำการค้นคว้าเอกสารหลายด้าน และทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ยังมีภาพจิตรกรรมที่สามารถสะท้อนสภาพสังคมล้านนาทั้งในสมัยจารีตและในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้อีกหลายวัดในจังหวัดที่อยู่ในอาณาเขตของอาณาจักรล้านนาเดิม เช่น แพร่ ลำปาง เชียงราย เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยทำการเลือก 2 จังหวัด ที่เป็นตัวแทนศูนย์กลางล้านนาตะวันตก และศูนย์กลางล้านนาตะวันออก สำหรับผู้ที่สนใจสามารถทำการศึกษาเพิ่มเติมได้

3.จากการศึกษาวิจัยนี้ ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการตั้งถิ่นฐานชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่ มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม จนทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่มีผู้รู้และเชี่ยวชาญในรายละเอียดของวัฒนธรรมนั้นลดน้อยลง ควรเร่งให้มีการอนุรักษ์ก่อนสูญหาย เช่น การทำซิ่นคาดกาน ด้วยกรรมวิธีมัดหมี่ของเมืองน่าน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เคอร์ติส, ลิลเลียน จอห์นสัน. (2546). **ชาวลาวทางตอนเหนือของประเทศสยาม ตอนที่ 2**. แปลโดย ชรัตน์สิงห์เดชากุล. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- น.ณ ปากน้ำ. (2544). **จิตรกรรมฝาผนังวัดบวรนครหลวงชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- บ็อบ, คาร์ล. (2550). **ท้องถิ่นสยามยุคพระพุทธเจ้าหลวง**.

แปลโดย เสฐียร พันธรั้งษ์ และ อัมพร ทีชะระ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มติชน.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 10 เรื่องราชวงษ์ปกครองพงษาวดารเมืองน่าน ฉบับเจ้าสุริยพงษ์ผริต

เดช พระเจ้านครน่านให้แต่งไว้สำหรับบ้านเมือง. (2461). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

ประเสริฐ ณ นคร ผู้เรียบเรียง. (2521). **มังรายศาสตร์**.

กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

แมคกิลวารี, เดเนียล. (2544). **กึ่งศตวรรษในหมู่คนไทย**

และคนลาว. แปลโดย จิตรภรณ์ ตันรัตนกุล พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

วินัย ปราบริปู. (2559, 21 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, ที่หอศิลปวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดน่าน.

สมโชติ อ๋องสกุล. (2559, 17 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, ที่ศูนย์ล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

สมโชติ อ๋องสกุล. (2541). **จิตรกรรมฝาผนัง วัดบวรนครหลวง เชียงใหม่ : จำจัดของสีสนและพลังแห่งภูกัน**. ใน **ศิลปวัฒนธรรม**. 19 (6) : 72 – 74.

สาริต ทิมวัฒน์บรรเทิง. (2558, มกราคม – มิถุนายน). การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพคน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จากการศึกษาผลงานจิตรกรรมของศิลปินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิโพธิสต์และลัทธิเยอรมัน เอ็กซ์เพรสชันนิสม์. ใน **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ**. 16 (2) : 121 – 131.

อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง. (2548). **การศึกษาสถานภาพสตรีในกฎหมายล้านนาโบราณ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Evans, Grant. (2009). **The Last Century of Lao Royalty, A Documentary History**. China : Silkworm Books.

Wu, Weiping. (Summer 2001). **Women's Rights to House and Land: China, Laos, Vietnam**. American Planning Association. **Journal of the American Planning Association**. Vol.67 (3) : 343-344 .

การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

THAI PHUAN IDENTITY EXISTENCE OF BANDONG HOMESTAY THROUGH SUSTAINABLE CREATIVE TOURISM CONTEXT.

มนีรัตน์ สุขเกษม / MANEERAT SUKKASEM

ภาควิชาบริหารธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรม คณะบริหารธุรกิจและอุตสาหกรรม
บริการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตปทุมธานี

DEPARTMENT OF TOURISM AND HOTEL BUSINESS ADMINISTRATION
FACULTY OF BUSINESS AND INDUSTRIAL SERVICE ADMINISTRATION
KING MONGKUT'S UNIVERSITY OF TECHNOLOGY NORTH BANGKOK
PRACHINBURI CAMPUS

พิทักษ์ ศิริวงศ์ / PHITAK SIRIWONG

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

FACULTY OF MANAGEMENT SCIENCE SILPAKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิทยาการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา โดยศึกษาจากเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลทางภาคสนามจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่มบริหารบ้านดงโฮมสเตย์ สมาชิกของบ้านดงโฮมสเตย์ ผู้นำชุมชน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดงกระเทียม รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมหลายอย่างที่โดดเด่น โดยมีการสืบต่อและถ่ายทอดอัตลักษณ์ผ่านการสั่งสอนให้ยึดถือปฏิบัติสู่รุ่นลูกหลานได้อย่างยั่งยืน การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ จำแนกได้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) บริบทของชุมชน 2) ด้านสถาปัตยกรรมบ้านเรือน 3) ด้านประเพณีและความเชื่อต่างๆ 4) ด้านการแต่งกาย 5) ด้านภาษา 6) ด้านอาหาร 7) ด้านการประกอบอาชีพ สำหรับบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของบ้านดงโฮมสเตย์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริการที่พักโฮมสเตย์ 2) แหล่งผลิตหัตถกรรมตะกร้อ-ตะแกรง 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน 4) แนวทางการอนุรักษ์

และฟื้นฟูอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ ชาวไทยพวน บ้านดงโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

Abstract

This research aimed to study Thai Phuan identity existence of Bandong Homestay through sustainable creative tourism context. This study was qualitative research by using the Phenomenology methodology. The research was collected by 30 key performances; Executive Committee of Bandong Homestay, Bandong Homestay members, community leaders and Bandongkatongyam Sub-district Administration Organization members. The research instruments were in-depth interview, participatory observation, focus group and document analysis. The study was analyzed by descriptive technique.

The result of study showed that Thai Phuan had various outstanding of ethnic identity through social and culture. They were sustainably transferred and taught to next generation. Thai Phuan identity consist of 7 categories; 1) community context 2) architecture of houses 3) tradition and belief 4) costume 5) language 6) culinary and 7) occupation. For sustainable creative tourism at Bandong homestay contexts were categorized into 4

categories; 1) home-stay services 2) Takraw-Takrang handicraft production 3) sustainable creative tourism activities 4) Thai Phuan conservation and restoration of Bandung Home-stay guidelines

Keywords : Identity, Thai Phuan, Bandung Homestay, Sustainable Creative Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดรายได้แก่ประเทศไทยเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง โดยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จัดว่าเป็นกระบวนการของการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมโดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 ยังได้มุ่งเน้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Value Creation) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวไปสู่ประสบการณ์ที่แท้จริงและมีการเชื่อมโยงด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในงานศิลปะ ละคร ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาของท้องถิ่นหรือคุณลักษณะพิเศษของสถานที่ และยิ่งทำให้เกิดการเชื่อมสัมพันธ์กับผู้คนที่ยังอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ยังมีชีวิตนั้นขึ้นมา โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นกลไกสำคัญอันหนึ่งที่จะช่วยปกป้องรักษาอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณี และสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อคนในชุมชนท้องถิ่น (นาพิภคติกัด แสงสนิท, 2555) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี ความรัก ความผูกพัน และยังเป็น การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นคนและวัฒนธรรมที่แตกต่างระหว่างเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากแคว้นเชียงขวางหรือบริเวณที่ราบสูงในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาตั้งถิ่นฐานปะปนร่วมกับสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี จนถึงปัจจุบันนับเป็นระยะเวลากว่า 230 ปีมาแล้ว โดยอาศัยกระจายอยู่ใน 19 จังหวัดต่างๆ ของประเทศไทย รวมถึงในภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงใต้แก่ จังหวัดนครนายก จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดปราจีนบุรี ชาวไทยพวนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่นในอำเภอกบินทร์บุรี คือ ตำบลเมืองเก่า ในอำเภอสรีมโหสถ ได้แก่ ตำบลคูสำพัน ตำบลโคกبيب ตำบลโคกไทย ในอำเภอนาดี คือ ตำบลลำพันตา ในอำเภอบ้านสร้าง คือ ตำบลบ้านสร้าง และในอำเภอสรีมโหสถ คือ ตำบลดงกระทงยาม ชาวไทยพวนเป็นชาติพันธุ์ที่มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและมีเอกลักษณ์ของ

ตนเองมาอย่างช้านาน ไม่ว่าจะเป็นคำสอน นิทาน วรรณคดี ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม และภูมิปัญญาต่างๆ (สุภารัตน์ ประสงค์ทัน, 2556) ชาวไทยพวนมีการประกอบอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม การทำสวน การจักสาน และการทอผ้าไหม โดยมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย และดำรงรักษาอัตลักษณ์ไทยพวนที่มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ภาษาไทยพวน การแต่งกาย อาหารการกินที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้ชาวไทยพวนมีอุปนิสัยรักความสงบ มีความโอ้อวดอารี เป็นชาวพุทธที่ยึดมั่นในศาสนา รักอิสระ มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ มีความผูกพันในระบบเครือญาติ เผ่าพันธุ์ และการเคารพผู้อาวุโส (ปรารภนา แซ่ฮ้อ, 2556)

บ้านดงโฮมสเตย์ ตั้งอยู่ในตำบลดงกระทงยาม อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี โดยมีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ประชากรในตำบลนี้มีเชื้อสายไทยพวนจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านแล้ง หมู่ที่ 2 บ้านเหนือ หมู่ที่ 3 บ้านใหม่ หมู่ที่ 4 บ้านท้ายดง และหมู่ที่ 5 บ้านดอนใหญ่ โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งชุมชนชาวไทยพวนแห่งบ้านดงโฮมสเตย์ค่อนข้างมีความเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับชาวไทยพวนในอำเภอนมสารตาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอบางพลี จังหวัดนครนายกอีกด้วย โดยปัจจุบันถึงแม้ว่าบ้านดงโฮมสเตย์ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนผ่านบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี แต่จากนโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลและภาคตะวันออกของรัฐบาล อันถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการลงทุนภูมิภาคอินโดจีนส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาความเจริญต่างๆ เนื่องจากการลงทุนของอุตสาหกรรมทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกถึง 28 แห่ง มีโรงงานอุตสาหกรรมกว่า 2,049 แห่ง รวมถึงการพัฒนาเขตเมืองนิคมอุตสาหกรรม 304 อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี (สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี, 2558) จึงก่อให้เกิดความเจริญและการขยายตัวของสังคมเมืองลูกกล้าเข้าสู่พื้นที่ต่างๆ ใกล้เคียงรวมถึงบ้านดงโฮมสเตย์ ซึ่งได้ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เกิดการไหลของวัฒนธรรมวิถีคนเมืองเข้าสู่บ้านดงโฮมสเตย์มากขึ้น และความเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนอาจได้รับผลกระทบและอาจบิดเบือนได้ ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปในการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมที่มีการเลียนแบบวัฒนธรรมตามกระแสสังคมหรือวิถีคนเมืองมากยิ่งขึ้น เช่น ลักษณะบ้านเรือนที่มีการปลูกสร้างใหม่ตามวัฒนธรรมแบบตะวันตก การถดถอยของการใช้ภาษาพวนกับบุคคลภายนอกจากเยาวชนรุ่นใหม่ของหมู่บ้านที่ไม่สามารถพูดภาษาพวนได้ อาจส่งผลต่อการดูถูกถิ่นโดยวัฒนธรรมศูนย์กลาง สูญเสียความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองได้ เนื่องจากขาดความตระหนักต่อคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมตนเอง อย่างไรก็ตามพอการท่องเที่ยวเข้ามา มีบทบาทต่อไทยพวน จึงทำให้มีการฟื้นฟู อนุรักษ์อัตลักษณ์ไทยพวนผนวกเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน เพื่อค้นหาการดำรงอัตลักษณ์ไทยพวน และเพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตลอดจนการบูรณาการกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนอันจะเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตตามอัตลักษณ์ของไทยพวน และเพิ่มพูนประสบการณ์ที่น่าประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยศึกษาการศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ คณะกรรมการกลุ่มบริหารบ้านดงโฮมสเตย์ สมาชิกของบ้านดงโฮมสเตย์ ผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลดงกระทงยาม และผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรี
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา พื้นที่ที่ใช้วิจัยในครั้งนี้คือ ชุมชนไทยพวน ณ บ้านดงโฮมสเตย์ตำบลดงกระทงยาม อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านแล้ง หมู่ที่ 2 บ้านเหนือ หมู่ที่ 3 บ้านใหม่ หมู่ที่ 4 บ้านท้ายดง และหมู่ที่ 5 บ้านดอนใหญ่
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2558

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

ปรีชา คูวินทร์พันธุ์ (2551) กล่าวว่าไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นมา (Socially Construction) และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นสิ่งที่เชื่อมเราเข้ากับสังคม หรือที่จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการปฏิสัมพันธ์หรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคม (Social Interaction) อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการกำหนด “ความ

เหมือน” (Similarity) และความต่าง (Difference) ตัวตน ส่วนอภิญา เพื่อพิสูจน์, 2546 อ้างถึงใน ศิขรา ศิริสาร, (2556) ได้แบ่งประเภทของอัตลักษณ์ไว้ 2 ประเภท คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) อัตลักษณ์ส่วนบุคคล คือ ลักษณะเฉพาะของบุคคลที่เกิดขึ้นจากการมองตนเองและเกิดจากการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวในช่วงแรกเริ่มของชีวิตและจากสังคม ส่วนอัตลักษณ์ทางสังคม คือ สถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้นชาติพันธุ์ เพศ หรือศาสนา ที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ สังคมจะมีความคาดหวังหรือมีการเรียกร้องว่าปัจเจกบุคคลในวัย เพศ ชนชั้นนั้นๆ ควรวางตนอย่างไร นอกจากนี้ ศิรินาถ ปิ่นทองพันธ์ (2546) กล่าวว่าไว้ว่า วัฒนธรรมก่อให้เกิดอัตลักษณ์ ทำให้เราแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นๆ โดยแบ่งวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้ทราบถึงความแตกต่างไว้ 10 กลุ่ม ได้แก่ ระบบการสื่อสารและภาษา ลักษณะท่าทางและการแต่งกาย อาหารและนิสัยการบริโภค เวลาและความสำนึก การตอบแทนและการทักทาย ความสัมพันธ์ ค่านิยมและบรรทัดฐาน ความรู้สึกเป็นตัวเองและระยะห่าง การพัฒนาด้านจิตใจและการเรียนรู้ ความเชื่อและทัศนคติ

2.แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่มุ่งเน้นในเรื่องการเข้าถึงวัฒนธรรมหรือประวัติศาสตร์โดยการให้ผู้มาเยือนได้มี ประสบการณ์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษและมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แท้จริงของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ และทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะในเรื่องวิถีการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหารการกิน ศิลปหัตถกรรม และอื่นๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนและผู้คนเจ้าของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ ผ่านการพูดคุยสนทนา และผ่านกิจกรรมทดลองปฏิบัติต่างๆ เช่น ทดลองทำอาหาร ทดลองทำศิลปหัตถกรรม หรือทดลองใช้ชีวิตตามอย่างผู้คนในชุมชน หรือการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ซึ่งจะทำให้เข้าใจในวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ของผู้คนและสถานที่นั้นๆ ผ่านประสบการณ์ตรง เรียกว่าเป็นเวทีการเรียนรู้แบบมีชีวิต ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในกระบวนการที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต่อไป (ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด และคณะ, 2553)

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (2554) กล่าวว่าไว้ว่า การเลื่อนไหลของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวจากแบบเดิมสู่แบบใหม่ จากความสนใจในการเยี่ยมชมสิ่งก่อสร้างมรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถาน หาดทรายหรือภูเขา นักท่องเที่ยวจะมุ่งเน้นความสนใจไปยังภาพลักษณ์ อัตลักษณ์วิถีชีวิต บรรยากาศ เรื่องเล่า การสร้างสรรค์ และการสื่อ ดังนั้นความสนใจเดิมในคุณค่าของวัฒนธรรมชั้นสูง ได้แก่ ปราสาท หอศิลป์ พิพิธภัณฑสถาน นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะหันเหความสนใจต่อวิถีการดำเนินชีวิตสามัญ เพิ่มมากยิ่งขึ้น ได้แก่ ร้านอาหารพื้นถิ่น ตลาด บ้านเรือน วิถีชีวิตชุมชนที่นักท่องเที่ยวได้พบเห็นและมีส่วนร่วมในชีวิตจริงของผู้คนจากเดิมที่เคยเป็นเพียงแค่ผู้ชม โดยนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องการ

กิจกรรมในสถานที่ที่ตนเองไปเยือนในระยะยาวมากขึ้น

3. แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557) ได้กล่าวถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยมีหลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สำคัญอยู่ 10 ประการ ได้แก่ อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว นักการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาบุคลากร การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว ตลอดจนการประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวน บ้านโคกกาวิวัฒน์ ตำบลน้ำเชียว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี (จุฑามาศ จงศิริ และคณะ, 2557), อัตลักษณ์ไทยพวน: กรณีศึกษาไทยพวน ตำบลบ้านกล้วย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี (วรา ซาญกา, 2556), การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : พลวัตในบริบทสังคมไทย (ปรารธนา แซ่อึ้ง, 2556), การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของฮีตสิบสองคองสิบสี่: กรณีศึกษา หมู่บ้านชำโสม จังหวัดปราจีนบุรี (นพดล พรามณี, 2556) และการใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี (อาจารย์ รุ่งเจริญ, 2557)

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตของการวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาในชุมชนชาวไทยพวน ณ บ้านดงโฮมสเตย์ ตำบลดงกระทยาม อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านแล้ง หมู่ที่ 2 บ้านเหนือ หมู่ที่ 3 บ้านใหม่ หมู่ที่ 4 บ้านท้ายดง และหมู่ที่ 5 บ้านดอนใหญ่ โดยวิธีวิทยาที่ใช้ศึกษา คือ ปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Approach) ตามแนวคิดของจิออจี้ (Giorgi, 2009) ศึกษาจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงในการดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ซึ่งมีวิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

1. การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants Selection) เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง และครบถ้วนมากที่สุด ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจากกลุ่มผู้รู้ของชุมชนที่มีเชื้อสายชาวไทยพวน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

คณะกรรมการกลุ่มบริหารบ้านดงโฮมสเตย์ สมาชิกของบ้านดงโฮมสเตย์ ผู้นำชุมชน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดงกระทยาม รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการวิเคราะห์เอกสาร (Analysis Document) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเข้าพักโฮมสเตย์กับชุมชนชาวไทยพวน การเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว และงานประเพณีต่างๆ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการบันทึกภาคสนาม การบันทึกเสียง การบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ไอแพด (iPad) และสมาร์ทโฟน (Smart Phone)

4. การจัดกระทำกับข้อมูล นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมมาถอดแถบบันทึกเสียงแบบตัดต่อคำ (Verbatim) เพื่อสรุปประเด็นสำคัญที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกัน ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล และจัดบันทึกตามประเด็นที่กำหนดในขอบเขตด้านเนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลเพื่อสร้างองค์ความรู้ ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Corbin and Strauss, 2008; Saunders et al., 2007) โดยนำข้อมูลมากำหนดเครื่องหมายของอัตลักษณ์

5. จริยธรรมในการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้แจ้งและขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยครั้งนี้ก่อนเริ่มการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้นัดหมายสถานที่ วันและเวลาก่อนการสัมภาษณ์กลุ่ม และระหว่างการเริ่มสนทนาผู้วิจัยจะสร้างบรรยากาศการสนทนาที่ผ่อนคลาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดความรู้สึกเป็นส่วนตัว สามารถแสดงความคิดเห็นต่างๆ อย่างอิสระ รักษาความลับพร้อมยินยอมเข้าร่วมการวิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นต้นแบบแก่การศึกษาวิจัยและแลกเปลี่ยนในแวดวงวิชาการ (ประสพชัย พสุนนท์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2556)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และความครบถ้วนของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล ดังนี้

1. ด้านตรวจสอบเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) หมายถึง การพิจารณาจากแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจเป็นข้อมูลจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น ไม่ใช่มุมมองของบุคคลนอก (Streubert and Carpenter, 2007; ชาย โพธิ์สิตา, 2550)

2. ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) หมายถึง การพิจารณาข้อมูลของผู้วิจัยแต่ละคนแตกต่างกัน 3. ด้าน

ทฤษฎี (Theory Triangulation) หมายถึง การตรวจสอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการตีความและสังเคราะห์การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเตรียมแนวคำถามที่มีคำถามเป็นลักษณะปลายเปิด โดยทำการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงของเนื้อหาในข้อคำถาม โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเพื่อให้แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ด้วยการถอดข้อความนำมาให้รหัสตามประเด็นที่สนใจ แบ่งออกเป็นหมวดหมู่ สังเคราะห์ตีความข้อมูล อธิบายความหมาย และสร้างข้อสรุปด้วยวิธีการบรรยาย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ คณะกรรมการกลุ่มบริหารบ้านดงโฮมสเตย์ สมาชิกของบ้านดงโฮมสเตย์ ผู้นำชุมชน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดงกระทยาม โดยมผู้วิจัยได้ประสานงานกับประธานโฮมสเตย์ และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลดงกระทยาม เพื่อลงสำรวจพื้นที่ศึกษา ณ บ้านดงโฮมสเตย์ ตำบลดงกระทยามอำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านแล้ง หมู่ที่ 2 บ้านเหนือ หมู่ที่ 3 บ้านใหม่ หมู่ที่ 4 บ้านท้ายดง หมู่ที่ 5 บ้านดอนใหญ่ โดยมีวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสำรวจบริบทของสภาพแวดล้อมพื้นที่ สภาพสังคม วิธีการดำเนินชีวิต จัดเก็บข้อมูลด้วยภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหวของสถานที่ กิจกรรมการท่องเที่ยว และบุคคล

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก การสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตถึงความต้องการ แนวคิด ทศนคติ และมุมมองของชุมชนและองค์กรภาครัฐในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน การบันทึกและจัดเก็บข้อมูล รวบรวมประเด็นข้อคิด ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วนำมากำหนดเครื่องหมายของอัตลักษณ์ พบว่า ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมหลายอย่างโดดเด่นโดยการสืบทอดยึดถือปฏิบัติสู่รุ่นลูกหลาน การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนจำแนกออกเป็น 7 ด้าน คือ 1) บริบทของชุมชน 2) ด้านสถาปัตยกรรมบ้านเรือน 3) ด้านประเพณีและความเชื่อต่างๆ 4) ด้านการแต่งกาย 5) ด้านภาษา 6) ด้านอาหาร 7) ด้านการประกอบอาชีพ โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1) ด้านบริบทของชุมชน

ชาวไทยพวนบ้านดงโฮมสเตย์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากแคว้นเชียงขวางหรือบริเวณที่ราบสูงในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประชากรของบ้านดงโฮมสเตย์มีเชื้อสายไทยพวนจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านแล้ง หมู่ที่ 2 บ้านเหนือ หมู่ที่ 3 บ้านใหม่

หมู่ที่ 4 บ้านท้ายดง และหมู่ที่ 5 บ้านดอนใหญ่ โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โครงสร้างทางสังคม ชาวไทยพวนเป็นแบบเครือญาติอย่างเหนียวแน่น มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เคารพผู้อาวุโส กตัญญูต่อบุพการีและบรรพบุรุษ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด ในชุมชนไทยพวนยังมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่คอยถ่ายทอดอัตลักษณ์ชาวไทยพวนสู่รุ่นลูกหลาน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชุมชนตนเอง เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีชมรมไทยพวน (Thai Phuan Club) ไทยพวนรังสรรค์ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการพบปะสังสรรค์ระหว่างไทยพวนจากพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศเมื่อยามมีงานบุญประเพณีสำคัญๆ นอกจากนี้อุปนิสัยของชาวไทยพวนที่โดดเด่นได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร อดทน ประหยัด รักความสงบ รักความยุติธรรม มีน้ำใจ และมีความเสียสละ

2) ด้านสถาปัตยกรรมบ้านเรือน

ชาวไทยพวนมักตั้งบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่มอัตลักษณ์บ้านชาวไทยพวนต้นฉบับแท้ๆ ที่หลงเหลือให้เห็นอยู่มีลักษณะเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูง มีเรือนชานยื่นออกมาจากตัวบ้านไว้สำหรับพักผ่อนและต้อนรับแขก ภายในตัวบ้านแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์เป็นสัดส่วนและระเบียบเรียบร้อย เช่น ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ เป็นต้น ส่วนใต้ถุนบ้านเปิดโล่ง หรืออาจมีไม้ระแนงกันไว้ มักใช้เลี้ยงสัตว์ เก็บของใช้เบ็ดเตล็ด และเก็บอุปกรณ์ทำการเกษตร บ้านส่วนใหญ่จะมีศาลพระภูมิตั้งอยู่ บางบ้านจะมีการตั้งศาลปู่ย่าอยู่ใกล้ๆ กัน เนื่องจากชาวไทยพวนมีความเชื่อ ความศรัทธาเกี่ยวกับวิญญาณของบรรพบุรุษจะคอยปกป้องครอบครัวตนเองให้อยู่เย็นเป็นสุขสำหรับบริเวณข้างๆ บ้านบางหลังจะพบเห็นยังข้าวอยู่ “ในหมู่บ้านเราจะมีบ้านเรือนเก่าแก่สร้างด้วยไม้ อายุนับร้อยปีที่ยังหลงเหลือให้เห็นในสภาพสมบูรณ์อยู่ ลักษณะเป็นเรือนชาวไทยพวนแบบยกใต้ถุนสูงจากพื้นดิน ระดับลดหลั่นกัน” (เดือนเพ็ญ ชันธุ์ทอง, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2558)

3) ด้านประเพณีและความเชื่อต่างๆ

ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนาและความเชื่อที่เคร่งครัดเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ หรือผีปู่ตา ผีปู่ย่ามาตั้งแต่โบราณ โดยยึดถือเป็นจารีตธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และต่อเนื่องทุกปี ซึ่งในรอบปีหนึ่งจะยึดถือสืบทอดประเพณีต่างๆ จะมีประเพณีที่ยึดปฏิบัติกัน “เดือนอ้ายบุญข้าวจี เดือนยี่บุญข้าวหลาม เดือนสามบุญกำฟ้า เดือนห้าบุญสงกรานต์ เดือนหกบุญหมู่บ้าน เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญห่อข้าว (สารทพวน) เดือนสิบเอ็ดบุญตักบาตรเทโว เดือนสิบสองใส่กระจาดเทศน์มหาชาติ สุนกแล” (วิบูลย์ งามวงศ์, สัมภาษณ์, วันที่ 24 พฤศจิกายน 2558) โดยตัวอย่างประเพณีสำคัญๆ ของชาวไทยพวนที่ประยุกต์ไว้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของบ้านดงโฮมสเตย์ ดังนี้คือ

ประเพณีบุญกลางบ้าน เป็นประเพณีการนับถือผีปู่ย่านี้เรียกอีกอย่างว่า “พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า” จัดขึ้นที่บริเวณที่ตั้งของศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะมี “เจ้าจ้ำ” เป็นร่างทรงทำ

พิธีเช่นไหว้ผีปู่ย่า โดยเครื่องเช่นไหว้ในพิธี ประกอบด้วย เหล้า ไก่ตัว ดอกไม้ รูปเทียน หมากพลู ข้าวเกรียบ และบุหรี่ เพื่อขอให้ดวงวิญญาณของผีปู่ย่าคอยปกป้องรักษาลูกหลานชาวไทยพวนให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข

ประเพณีบุญข้าวหลาม ชาวไทยพวนจะทำบุญข้าวหลามกันในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชาในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 โดยนำข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยวจากนาของตนเองมาทำข้าวหลามเพื่อถวายพระ ระลึกถึงพระคุณของพระแม่โพสพ และอุทิศบุญกุศลแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว สำหรับวิธีการทำข้าวหลาม ขั้นแรกต้องนำข้าวเหนียวมาล้างให้สะอาด นำไปแช่ในน้ำเพื่อให้ข้าวเหนียวนิ่ม จากนั้นข้าวข้าวและถั่วดำ รองใส่ตะแกรงผิงไว้ นำหัวกะทิ น้ำตาล เกลือ มาใส่เพื่อให้มีรสหวานมัน นำข้าวและถั่วดำคลุกเคล้ากับน้ำกะทิ จากนั้นจึงกรอกข้าวใส่กระบอกลูกไม้ไฟที่ล้างสะอาด แล้วนำกระบอกรอบไฟไปเผาไฟให้สุก พอวันรุ่งขึ้นชาวพวนทุกบ้านจะนำข้าวหลามและสารอาหารคาว-หวานแบบพวนไปทำบุญถวายพระที่วัดใส่ลงใน “ซ้าแฮ” คือ ภาชนะที่ทำจากไม้ไผ่สานสำหรับใส่อาหารและสิ่งของต่างๆ แล้วหอบไปทำบุญที่วัด นอกจากนี้ยังมีการจัดประกวดข้าวหลามประจำปีอีกด้วย

ประเพณีบุญห่อข้าวหรือสารทพวน ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 ชาวไทยพวนทุกบ้านจะเตรียมกวนกระยาสารทบางบ้านจะทำข้าวต้มมัด ข้าวปาด (ขนมเปียกปูน) พร้อมจัดสารอาหารคาว-หวานไปทำบุญถวายพระที่วัด โดยจะมีการเตรียมสารอาหารคาว-หวาน พร้อมทั้งเครื่องเช่นไหว้ ได้แก่ หมาก พลู กล้วย อ้อย จัดใส่ห่อแต่ละอย่างไว้ในใบตองนำไปวางไว้บริเวณวัดตามพื้นดิน ใต้ต้นไม้ เจดีย์ แล้วริฐานส่งห่ออาหารและเครื่องเช่นไหว้แก่ผีบรรพบุรุษหรือผีไร้ญาติต่างๆ เนื่องจากชาวไทยพวนมีความเชื่อกันว่า ในวันนั้นยมบาลจะปล่อยดวงวิญญาณมารับส่วนบุญส่วนกุศลจากญาติพี่น้อง ซึ่งหากใครไม่ทำบุญอุทิศส่วนกุศลนี้ เหล่าดวงวิญญาณทั้งหลายจะอดอยากและจะถูกสาปแช่งให้พบกับวิบากกรรมไร้ความสุขสงบสุขได้ นอกจากนี้เมื่อเสร็จการทำบุญที่วัดแล้ว ชาวไทยพวนนิยมเก็บห่ออาหารเหล่านี้ไปวางบูชาผีที่สวนหรือทุ่งนาของตนเอง เนื่องจากมีความเชื่อว่าจะนำความอุดมสมบูรณ์แก่ผลิตผลทางการเกษตร

นอกจากนี้ยังมีประเพณีอื่นๆ อีกที่ชาวไทยพวนยึดถือเป็นขนบธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้แก่ การแห่บุญบังไฟ การเซ็งนางแมว การลากกระดาน (กองข้าว) การสู้ขวัญข้าว-สู้ขวัญควาย-สู้ขวัญเกวียน ประเพณีกำเกียง ประเพณีกำฟ้า การทำบุญลาน ประเพณีบุญพระเวส (เทศน์มหาชาติ) ประเพณีงานบุญสลากภัตมะม่วง ประเพณีบุญข้าวหลาม ประเพณีบุญข้าวเกรียบ ประเพณีอาบนำก่อนกา และประเพณีสูดเสื้อสูดผ้า เป็นต้น

ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น หอสมุดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตปทุมธานี (2558) ได้เรียบเรียงเอกสารเกี่ยวกับเกร็ดตำนานไทยพวนเมืองปทุมธานีโดยกล่าวถึงความเชื่อของชาวไทยพวนไว้ว่า ชาวไทยพวนจะมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี เรื่องการเข้าทรงอย่างมาก จะมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ได้แก่ ศาลปู่ตาบุญไหล มณฑปหลวงปู่เจ้า และพ่อปู่ตะนาคราช หากเป็นช่วง

เทศกาลงานประเพณีจะมีการละเล่นผีนางด้ง ผีนางกวัก ซึ่งนิยมเล่นในเวลากลางคืน การละเล่นผีนางด้งจะใช้กระดิ่งขวิด ข้าวบรรจุเครื่องบวงสรวงผีนางด้ง มีเครื่องเช่นไหว้ ได้แก่ หวี กระจก ช้องผม จากนั้นจะให้ผู้หญิงสองคนเป็นคนทรงถือกระดิ่งคนละข้าง นั่งล้อมวงและร้องเพลงเซ็งเพื่อให้ผีนางด้งเข้าทรง มีเนื้อเพลงดังนี้ “นางด้งเอ๋ย กระทงไม้หมาก กระทงไม้แดง ตะแคงแมงเม่า กระดิ่งขวิดเข้า ออกมาคายนาคาย ออกมาคายนาคาย คนหญิงคนชายไม่ว่า ลงไม้ได้ไต่ไม้ลงมา นางสิดา ไทแว่นต้อนแต่น ต้อนแต่น”

4) ด้านการแต่งกาย

การแต่งกายของชาวไทยพวนมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยผู้หญิงชาวไทยพวนดั้งเดิมยามอยู่บ้านจะนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อคอกระเช้า ลักษณะจีบรอบอกมีแขนควบ หรือเรียกว่า “เสื้อมะกะแหล่ง” เมื่อเวลาไปทำบุญที่วัดหรืองานพิธีมงคลต่างๆ จะเลือกสรรชุดเครื่องแต่งกายที่มีความสวยงามด้วยการนุ่งผ้าซิ่นที่มีลวดลายกว่าต่อนอยู่บ้าน สวมเสื้อลูกไม้สีขาว แขนกระบอกตัด 5 ตะเข็บ แล้วห่มสไบสีขาว สำหรับการแต่งกายของผู้ชายชาวไทยพวนเวลาอยู่บ้านจะนุ่งกางเกงม่อฮ่อมขากวีย ไม่สวมเสื้อ มีผ้าขาวม้าคาดเอว แต่หากไปธุระนอกบ้านหรือไปทำบุญที่วัดจะใส่เสื้อม่อฮ่อม มีผ้าขาวม้าคาดเอว ถ้ามีงานทำบุญหรืองานมงคลจะใส่เสื้อขาว “โรงเรียนบ้านดงกระทยามจะส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมการแต่งกายชุดไทยพวน โดยให้ครูและนักเรียนทุกคนแต่งกายแบบไทยพวนทุกวันศุกร์มาจนถึงทุกวันนี้” (เดือนเพ็ญ ชันธุ์ทอง, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2558)

5) ด้านภาษา

ชาวไทยพวนมีภาษาเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกัน ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไต (Tai) และมีความคล้ายคลึงกับภาษาอีสาน โดยหนังสือ “โตพวน ไตรธรรม” เป็นหนังสือที่ชาวไทยพวนเล่าว่า เขียนด้วยภาษาพวน มีเนื้อหาที่กล่าวเตือนสติก่อนจะตาย บุญกรรม ผาสุก (2552) ได้รวบรวมภาษาไทยพวนในชีวิตประจำวันไว้ในพจนานุกรมภาษาไทยพวนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมแผ่ระวีวัฒนธรรมไทยพวนบ้านดงกระทยาม และยังใช้สำหรับเป็นสื่อการเรียนการสอนแก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนบ้านดงกระทยาม ยกตัวอย่างเช่น สวัสดิ์-สบายดี, ขอบใจ-ขอบใจ, รัก-รัก, ลาก่อน-ลาก่อน, พี่ชาย-อ้าย, พี่สาว-เอื้อย, ไคร-ผะ, ทำอะไร-เอ็ดพิเลอ, ที่ไหน-อยู่กะเลอ, ตู-เบ็ง, พุด-เว้า, เดิน-ยาง, คิดถึง-คิดฮอด, สวย-งาม, บ้าน-เฮือน, น้ำพริก-แจ้ว, ขนมนิน-ข้าวปุ้น, ปลา-ปลาดุก, ปาเบียงหรือปาบั้น-ทอดมัน, พักเขี้ยว-หมาโดน, มะละกอ-มะหุ้ง เป็นต้น ชาวไทยพวนมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านภาษาไว้อย่างยั่งยืน โดยมีสถาบันการศึกษาของท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญมากในการช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษาไทยพวนไว้ คือ โรงเรียนบ้านดงกระทยามได้บรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาไทยพวนแก่นักเรียนในระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 - ชั้นปีที่ 6

6) ด้านอาหาร

อาหารของชาวไทยพวนมีความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตและธรรมชาติ โดยจะใช้วัตถุดิบในการทำอาหาร

แบบพื้นบ้านจำพวกผักและสมุนไพรต่าง ๆ มาจากบริเวณใกล้ๆ บ้าน สวน หรือทุ่งนาของตนเอง เช่น บอน ขนุน หน่อไม้ ชีเหล็ก เป็นต้น โดยนำมาปรุงอาหารด้วยวิธีที่เรียบง่ายทั้งแกง ผัด ต้ม ยำ ตำ หนึ่ง ทอด ไม่ค่อยพิถีพิถันหรือใช้เวลาในการปรุงมากนัก สำหรับรสชาติของอาหารชาวไทยพวนจะมีความอร่อย กลมกล่อม หลายรส มีความเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมชาวไทยพวน ตัวอย่างของอาหารคาว เช่น ขนมจีนสมุนไพร-น้ำยา แกงหม่าหมี่ (แกงขนุน) แกงบอน (นางหวาย) แกงเปอะหน่อไม้ ไก่ต้มน้ำปลา ไส้กรอกสูตรโบราณ ปลาป่น (ทอดมันปลา) ปลาแดกตำ ส้มตำปลาแดก ลาบปลาคุก หมกหม้อ ชาวไทยพวนจะจัดสำหรับอาหารคาว-หวาน พื้นถิ่นมีเอียน เรียกว่า “พาแลง” นอกจากนี้แทบทุกบ้านจะต้องมีแจ่ว (น้ำพริกปลาแดก) ทานคู่กับผักสด ซึ่งทุกบ้านจะนิยมจับปลาจากแม่น้ำลำคลองมาทำปลาร้าหมักกับเกลือและข้าวคั่วใส่ไว้ในไห (บางที่เรียกว่า ปลาต้ม) เพื่อเก็บไว้รับประทานกันภายในบ้าน หรือหมู่เครือญาติ หากเหลือกินเหลือใช้จะนำไปขาย ส่วนอาหารหวาน เช่น ขนมบะเต็น (ขนมแพง) ขนมล่อมแล้ม (ขนมบัวลอย) ขนมกง ขนมดาตกระทะ ขนมทองม้วนสมุนไพร และข้าวโล่ง (เทิดศักดิ์ และสมควร แนวจันทร์, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2558) นอกจากนี้ ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น หอสมุดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตปราจีนบุรี (2558) ได้เรียบเรียงเอกสารเกี่ยวกับเกร็ดตำนานไทยพวนเมืองปราจีนบุรีโดยมีการกล่าวถึงบทขับลำไทยพวนเกี่ยวกับการกินอาหาร คือ “โอ.....โอ ไทยพวนเอ๋ย... เจ้าได้กินลาบเสียด้วย แล้วอย่าลืมแจ่วกับผัก ได้กินพาเงินพา คำ อย่าชูลืมพาไม้”

7) ด้านการประกอบอาชีพ

ชาวไทยพวนมีการประกอบอาชีพหลักทางการเกษตรกรรม คือ การทำนา โดยมีที่นาอยู่ใกล้ๆ บริเวณบ้าน จะทำนาหว่านดำ และการทำนาหว่านกันปีละ 2-3 ครั้ง ซึ่งผลผลิตข้าวหอมมะลิของชาวไทยพวนที่นี่มีคุณภาพค่อนข้างดีมาก “สมัยก่อนนั้นชาวไทยพวนที่นี่มีการทอผ้าด้วย โดยมีการปลูกฝ้ายและเก็บมาทอผ้าใช้ใส่เอง แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว ใส่เสื้อผ้าตามสมัยนิยมกัน ส่วนที่ทอผ้าก็นำไปมอบให้พิพิธภัณฑ์ไทยพวน” (วิบูลย์ งามวงษ์, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2558) บรรพบุรุษพวนสมัยก่อนผลิตงานหัตถกรรมพวกจักสานไม้ไผ่ เก่งมาก ทำเครื่องมือ เครื่องใช้ในการเกษตรต่างๆ เช่น ไถ แอก คันหลาว คราด พ้อม เป็นต้น ชาวไทยพวนมีบทบาทสำคัญในอดีตทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทำนุบำรุงศาสนา การช่วยทำส่วยจำพวกทองคำ เงิน และเหล็กเป็นสินค้าส่งออกแก่ราชการไทย

บริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของบ้านดงโฮมสเตย์

“วิถีชีวิตไทยพวน งามล้วนประเพณี มากมีหัตถกรรม นำด้วยบ้านดงโฮมสเตย์” คือ คำขวัญของบ้านดงโฮมสเตย์ การเริ่มต้นของที่พักโฮมสเตย์ของชาวไทยพวนที่นี่เกิดจากการชักนำของหน่วยงานส่วนราชการท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลดงกระเทียม ร่วมกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานนครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว) และสำนักงานการท่องเที่ยว

และกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี ที่ให้ชุมชนไทยพวนไปศึกษาดูงานที่พักแบบโฮมสเตย์ในหลายพื้นที่ของประเทศไทย มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เนื่องจากเล็งเห็นว่าชุมชนดั้งเดิมของที่นี่มีการดำรงวัฒนธรรมไทยพวนสืบทอดกันมาอย่างดี ประกอบกับอริยาคัยของชาวไทยพวนที่ชอบต้อนรับแขกและอยากแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองกับผู้อื่น โดยบ้านดงโฮมสเตย์ยังมีความพร้อมในด้านศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยพวน และยังมีชื่อเสียงด้านแหล่งหัตถกรรมการสานตะกร้อ-ตะแกรงจนกลายเป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ บ้านดงโฮมสเตย์ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2553 เคยได้รับรางวัลยอดเยี่ยมหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP Village Champion) เมื่อปี พ.ศ. 2549 และได้รับคัดเลือกตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยอยู่ในลำดับที่ 1 ของภาคตะวันออก และอยู่ในลำดับที่ 5 ของประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2556

1) การบริการที่พักโฮมสเตย์

บ้านดงโฮมสเตย์มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนด้วยการสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณีชาวไทยพวนในอดีต ปัจจุบันมีบริการที่พักโฮมสเตย์ที่ผ่านมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจำนวนทั้งหมด 13 หลัง สมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์จำนวน 40 คน ซึ่งหลักเกณฑ์การเข้าเป็นสมาชิกบ้านดงโฮมสเตย์นั้น “เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ทุกหลังจะต้องสืบสายเชื้อสายไทยพวนเท่านั้น โดยมีการตั้งคณะกรรมการกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ ประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 17 คน มีที่ปรึกษา 7 คน และมีหน่วยงานราชการท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลดงกระเทียมเป็นฝ่ายประสานงาน คณะกรรมการกลุ่มฯ จะดำเนินการรับนักท่องเที่ยว จัดการต้อนรับ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ รายได้จากกลุ่มโฮมสเตย์จะมีการหักไว้ 10% เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการดำเนินงานของกลุ่ม” (เดือนเพ็ญ ชันธุ์ทอง, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2558)

2) แหล่งผลิตหัตถกรรมตะกร้อ-ตะแกรง

ตามประวัติเล่าว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2502 คนไทยเชื้อสายจีนชื่อ นายเต็กเอี้ยว แซ่ตั้ง มีภรรยาเป็นชาวบ้านทำยาดง ชื่อ นางนิ่มนวล มีบุตรธิดา 4 คน เป็นหญิง 2 คน ชาย 2 คน นายเต็กเอี้ยว ประกอบอาชีพการทำตะกร้อสำหรับใช้ลวกเส้น กว๊วยเตี้ย ตะแกรงสำหรับใช้ตักของทอดหรือต้ม และได้สอนให้คนในหมู่บ้านดงกระเทียมทำ ซึ่งตอนแรกๆ ทำเพื่อใช้เอง ต่อมาชาวบ้านมีความชำนาญมากขึ้น ได้รวบรวมผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายที่กรุงเทพฯ ต่อมานายเต็กเอี้ยวเสียชีวิต ภรรยาและบุตรไม่ได้สืบสานต่อ แต่มีชาวไทยพวนบ้านทำยาดงจำนวนหนึ่งซึ่งปัจจุบันคือ หมู่ที่ 4 บ้านทำยาดง จะประกอบอาชีพการสานตะกร้อ-ตะแกรง เป็นแหล่งผลิตหลักของหมู่บ้านและเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุดของประเทศ รวมถึงมีการส่งออกต่างประเทศอีกด้วย ปัจจุบันมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความวิจิตรสวยงาม และมีประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการของตลาดผู้บริโภคได้อย่างหลากหลายมากขึ้น เช่น แจกั้น ตะกร้า พาน ปิ่นปักผม หมวก เป็นต้น” (บรรยาย คมคาย, สัมภาษณ์, 24

พฤศจิกายน 2558) นอกจากนี้ ชาวไทยพวนได้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของการสานตะกร้อ-ตะแกรงแก่งุ่นลูกุ่นหลาน โดยโรงเรียนบ้านดงกระทงยามได้บรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนวิชา “การสานตะกร้อ-ตะแกรง” แก่ นักเรียนในระดับประถมศึกษา (บุญธรรม ผาสุก, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2558)

3) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

รูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของบ้านดงโฮมสเตย์เน้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของบ้านดงโฮมสเตย์ ก่อให้เกิดแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนตัวอย่างเช่น การแต่งกายชุดไทยพวน การเรียนรู้การทำอาหารพวนแบบพวงแลง การเรียนรู้กรรมวิธีการเผาข้าวหลามแบบไทยพวน การกวาดกระยาสารท การทำขนมบะโด้น กิจกรรมการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด กิจกรรมปั่นจักรยานชมทุ่ง กิจกรรมนั่งรถอีแต๊กชมทุ่ง กิจกรรมล่องแพแม่น้ำปราจีนบุรีเพื่อชมธรรมชาติและวิถีชีวิต กิจกรรมการสานตะกร้อ-ตะแกรง กิจกรรมการจักสานพลาสติก ศึกษาเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยพวน ศึกษาดนตรีไทย เรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการทำบุญที่วัดในงานเทศกาลประเพณีพื้นบ้านไทยพวนต่างๆ (ปฏิทิน 12 เดือน) เอือนสบาย สปา (เอือนสบาย) สมุนไพรและนวดแผนไทย และการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านชาวไทยพวนด้วยการรำสาวไทยพวน รำตะกร้อ-ตะแกรง การขับร้องหมอลำพวนของผู้เฒ่าผู้แก่ และการแสดงกลองยาว นอกจากนี้ยังมีศูนย์จำหน่ายสินค้าท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างรายได้และสร้างความสามัคคีแก่ชุมชนไทยพวน เช่น กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวหอมมะลิปราจีน กลุ่มทอผ้าไหมสมุนไพรมูลุมรักษาสุขภาพด้วยผลิตภัณฑ์สมุนไพร (น้ำสมุนไพรมะขามพุ่มเหลือง ยาสีฟัน) กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด และกลุ่มสานตะกร้าพลาสติก (เดือนเพ็ญ ชันท์ทอง, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2558)

4) แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์

4.1 บทบาทของชุมชนไทยพวน

ชาวไทยพวนมีการสืบสานและถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่รุ่นลูก รุ่นหลานผ่านการสอนแบบมุขปาฐะและการส่งสอนโดยสถาบันครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มโฮมสเตย์ ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ปรากฏชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการ กลุ่มบริหารบ้านดงโฮมสเตย์ สมาชิกของบ้านดงโฮมสเตย์ ผู้นำชุมชน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดงกระทงยามซึ่งล้วนมีเชื้อสายไทยพวนทั้งสิ้น จึงมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทที่ต้องสืบสานอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาวไทยพวนไว้เป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลาน ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เปรียบเสมือนเครื่องมือหนึ่งในการปรับตัวของชาวไทยพวนที่ต้องเผชิญกับการปรับเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการดำรงชีพภายใต้ความทันสมัยของกระแสโลกาภิวัตน์จากภายนอกในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะมีกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ที่อาวุโสของชุมชน

พยายามที่จะสืบทอดแบบแผนแนวปฏิบัติตามอัตลักษณ์ชาวไทยพวนไว้อย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้ชุมชนไทยพวนได้มีการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ของชาวไทยพวนแก่รุ่นลูก รุ่นหลานตั้งแต่ในครอบครัว โดยบ้านดงโฮมสเตย์จะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้มีการจัดงานประเพณีต่างๆ ของชาวไทยพวนไว้ในรายการนำเที่ยวตามปฏิทินท่องเที่ยวประจำปี ทำให้ชุมชนไทยพวนเกิดความรักสามัคคีสามัคคีและร่วมมือกันดำเนินงานต่างๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนบ้านดงโฮมสเตย์

4.2 บทบาทของหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลดงกระทงยาม องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี สำนักพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ให้การสนับสนุนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ด้านงบประมาณ การให้ความรู้และฝึกอบรมทักษะต่างๆ การส่งเสริมการตลาด และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ของชาวไทยพวนแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

สรุปและอภิปรายผล

จากศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1) การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ ผลวิจัยพบว่า จำแนกได้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) บริบทของชุมชน 2) ด้านสถาปัตยกรรมบ้านเรือน 3) ด้านประเพณีและความเชื่อต่างๆ 4) ด้านการแต่งกาย 5) ด้านภาษา 6) ด้านอาหาร 7) ด้านการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรา ซาญกา (2556) อัตลักษณ์ไทยพวน: กรณีศึกษาไทยพวนตำบลบ้านกล้วย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ประกอบด้วย ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการแต่งกาย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการถนอมอาหาร และด้านการรักษาโรค

2) การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ ด้านบริบทของชุมชน ผลวิจัยพบว่า ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากแคว้นเชียงขวางหรือบริเวณที่ราบสูงในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ จงศิริ และคณะ (2557) วัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโคกแก้วพัฒนา ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร ผลวิจัยพบว่า ชาวไทยพวนบ้านโคกแก้วพัฒนาที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนครส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทยพวนนับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

3) การดำรงอัตลักษณ์ไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์

ด้านบริบทของชุมชน ผลวิจัยพบว่า ชาวไทยพวนเป็นแบบเครือญาติอย่างเหนียวแน่น มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เคารพผู้อาวุโส กตัญญูต่อบุพการีและบรรพบุรุษ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด ในสอดคล้องกับงานวิจัยของการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : พลวัตในบริบทสังคมไทย ปรารถนา แซ่จ้อ (2556) ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอุปนิสัย รักความสงบ มีความโอบอ้อมอารี เป็นชาวพุทธที่ยึดมั่นในศาสนา รักอิสระ มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ มีความผูกพันในระบบเครือญาติ เผ่าพันธุ์ และการเคารพผู้อาวุโส

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การดำรงอัตลักษณ์ไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนควรมีการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทยพวนกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้ คือ

1. ควรนำเสนออัตลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยพวนผ่านการบูรณาการกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นจุดขายแก่นักท่องเที่ยว โดยควรอนุรักษ์สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีไทยพวนให้ครบทั้ง 12 เดือน ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิต และได้รับประสบการณ์จริงที่แสนประทับใจ และควรมีการจัดกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตไทยพวน เช่น การแต่งกายแบบไทยพวน การรณรงค์การสื่อสารด้วยภาษาพวน การสาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของไทยพวน การจัดประกวดการแข่งขันต่างๆ และกิจกรรมการเล่นของไทยพวนต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยพวน

2. ควรส่งเสริมให้มีสร้างปราชญ์ชุมชนรุ่นเยาวชนเพื่อเป็นนักถ่ายทอดอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ ซึ่งก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจ ในการ สืบ ทอด มรด ก ทาง วัฒนธรรม อย่างยั่งยืน

3. ควรมีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมบ้านเรือนแบบไทยพวนดั้งเดิมไว้ เนื่องจากพบว่า มีการปลูกสร้างบ้านเรือนใหม่ที่นิยมก่ออิฐฉาบปูนตามสมัยนิยม ซึ่งจะทำให้อัตลักษณ์วิถีชีวิตชาวไทยพวนที่เกี่ยวกับคติ ความเชื่อ พิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างบ้านอาจไม่เคร่งครัดเหมือนในสมัยก่อนและลบเลือนหายไป

4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ได้แก่ คนในชุมชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐและเอกชนทุกระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องส่งเสริมการมีจิตสำนึกรักในวิถีการดำเนินชีวิต ภาษา การแต่งกาย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี โดยควรสนับสนุนให้ชาวไทยพวนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเข้มแข็งเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบการดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทยเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยั่งยืน

2. ควรศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน เช่น ลาวโซ่งหรือไทยทรงดำ กระเหรี่ยงปกากะญอ ละว้า เป็นต้น

3. การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาปรากฏการณ์วิทยาเป็นหลัก การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการใช้วิธีวิทยาแบบผสมวิธีเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ และน่าเชื่อถือมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนรัตน์ แปลกวงศ์. (2554). ลำพวน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวพวน ตำบลบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Karnjana Prakwong. (2011). Lam Phuan: a case study of Thai Phuan community wisdom, Tambon Bansai, Ban Mee District, Lob Buri. Master of Fine and Applied Arts (Ethnomusicology) Srinakharinwirot University.
- จุฑามาศ จงศิริ และคณะ. (2557). วัฒนธรรมเกษตรของชาวไทยพวนบ้านโศกาวัดพัฒนา ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Chutamas Chongsiri et al. (2014). Agricultural culture of Thai Phuan in Ban Poka Piwat, Bang Nam Chiao Sub-District, Phrom Buri District, Sing Buri Province. **The 4th STOU Graduate Research Conference** Sukhothai Thammathirat Open University.
- จรินทร์ ยอดมิ่ง. (2554). การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Jarin Yodming. (2011). **A study of Thai Phuan historical for community based tourism, Tambon Koh Wai , Pak Plee District, Nakorn Nayok. Bangkok: The Thailand Research Fund.**
- ชาย โปธิสิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- Chai Phosita. (2008). **Science and art for qualitative research.** 3rd. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Co., Ltd.

- เดือนเพ็ญ ชันท์ทอง. ประธานโฮมสเตย์. บ้านดงโฮมสเตย์. สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤศจิกายน 2558.
- Duenpen Khantong. Homestay President. Bandong Homestay. Interview 23 November 2015.
- ทินกฤต รุ่งเมือง. (2558, มกราคม - เมษายน). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มทวารวดี 4 จังหวัด. *วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวิทยาลัยเกริก*. 3(1), 138-160.
- Tinnakrit Rungmuang. (2015, January – April). The model development of creative tourism in order to enhance the network of tourism activities of Dvaravati Four Province. *Romphruek Journal Kirk University*. 33(1), 138-160.
- ทิพย์วดี โพธิ์สิทธิ์พรหม. (ธันวาคม 2555 – พฤษภาคม 2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*. 6(2), 43-48.
- Tipwadee Phosittiphan. (December 2012 – May 2013). Creative tourism for sustainable tourism. *FEU Academic Review*. 6(2), 43-48.
- เทิดศักดิ์ แนวจันทร์ และสมควร แนวจันทร์. สมาชิกบ้านดงโฮมสเตย์. สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤศจิกายน 2558.
- Toedsak Nawjan and Somkuan Nawjan. Bandong Homestay Members. Interview 23 November 2015.
- นพดล พรหมณี. (2013) การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์สองคองสิบสี่: กรณีศึกษา หมู่บ้านชำโสม จังหวัดปราจีนบุรี 15(29) (2013)
- Noppadool Prammanee (. Persistence and change in the Thai traditions of Heet 12 Kong 14: a case study of Chamsom Village, Prachinburi Province. *Institute of Culture and Arts Srinakharinwirot University*. 15(29) (2013)
- นาฬิกาอดิภักดิ์ แสงสนิท. (2555). การสร้างและการดำรงรักษาความยั่งยืนของชุมชนชนบทผ่าน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีประเทศไทย. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- Nalikatipak Sangsanit. (2012). **Creation and conservation of sustainable community through creative tourism: a case study of Thailand**. Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization).
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- Bunlert Jittangwattana and Pensiri Srikampa. (2014). **Sustainable tourism development. Bangkok**. Thammasarn.
- บุญธรรม ผาสุก. (2552). *พจนานุกรมภาษาไทยพวน*. คณะกรรมการฝ่ายกิจกรรมภาษา กิจกรรมเผ่าระวังวัฒนธรรมไทยพวนบ้านดงกระทยาม.
- Boontham Phasook. (2009). **Phuan language dictionary**. Language activity committee Phuan cultural conservation of Bandongkratongyam. อนุรักษ์ ผาสุก. อาจารย์. โรงเรียนบ้านดงกระทยาม. สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤศจิกายน 2558.
- Buntham Phasook. Teacher. Bandongkratongyam School. Interview 24 November 2015.
- บรรยาย คมคาย. สมาชิกบ้านดงโฮมสเตย์. สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤศจิกายน 2558.
- Banyai Komkai. Bandong Homestay Members. Interview 23 November 2015.
- ปรารถนา แซ่อึ้ง. (2556). การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภาคตะวันออก: พลวัตในบริบทสังคมไทย. ปริญญาคุณนิพนธ์ สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Pradtana Sae-Ueng. (2013). **The settlement and development of Laos ethnic in the Eastern Region: dynamic in Thai society context**. Thai Study: Ph.D. (Thai Study). Burapha University.
- ปรีชา คุณินทร์พันธ์. (2551, กรกฎาคม). อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. *กระแสนาคเนย์*. 5(55), 8-37.
- Preecha Kuwinphan. (2008, July). Identity and cultural diversify of Southeast Asia. **Southern Current**. 5(55), 8-37.
- ประสพชัย พสุนนท์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). ประสิทธิภาพและกัญแจแห่งความสำเร็จในการดำเนินการสหกรณ์การเกษตร: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสารเวอริเดียน มหาวิทยาลัยศิลปากร* 6(1), 610-628.
- Prasopchai Pasunon and Phitak Siriwong. (2556). Efficiency and key success of agricultural cooperation: a study for grounded theory. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 6(1), 610-628.
- ภัทรพงศ์ อินทร์กำเนิด และคณะ. (2553). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรายงานการวิจัย เรื่อง ระบบนวัตกรรมรายสาขาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ฐานความรู้และเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Pattarapong Intarakumnerd et al. (2010). **Creative tourism in research report of innovation systems for economic development knowledge based and creative: a case study of creative tourism industry**. Bangkok: Office of the Education Council.
- วรา ชาภูคา. (2556). *อัตลักษณ์ไทยพวน: กรณีศึกษาไทยพวน ตำบลบ้านกล้วย อำเภอบ้านหมี่*

- จังหวัดลพบุรี. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- Wara Chaphukham. (2013). **Identity of Thai Phuan: a case study of BanKluay Sub – District Thai Phuan, Ban Mi Sub – District, Lop Buri Province.** Master of Arts (Thai Studies).
- วิบูลย์ งามวงษ์. ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ไทยพวน วัดใหม่ดงกระทยาม. สัมภาษณ์วันที่ 24 พฤศจิกายน 2558.
- Wiboon Ngamwong. Thai Phuan Museum Wat Mai Dongkratongyam. Interview 24 November 2015.
- ศิขรา ศิริสาร. (2556, กรกฎาคม - กันยายน). กระบวนการปฏิสัมพันธ์และการสร้างอัตลักษณ์ร่วมในแฟนเพจเฟซบุ๊ก: ศึกษากรณีแฟนเพจอิปดิงดอม. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 24(3), 1-17.
- Sikra Sirisarn. (2013, July – September). Social interaction process and identity fan page facebook: a case study of HIPKINGDOM fan page, **Academic Services Journal, Prince of Songkla University.** 24(3), 1-17.
- ศรินาถ ปิ่นทองพันธ์. (2546). การรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้ของนักศึกษาภาคใต้ในกรุงเทพมหานคร. ปรินญา นิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Sirinart Pintongphan. (2003). **Perception and communication in manifesting Southerner identity of Southern identity of Southern students in Bangkok.** Master of Arts in Communications Arts, Chulalongkorn University.
- ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น. (2558). **สืบสานพงศาวดารกลุ่มชนไทยพวน.** มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตปราจีนบุรี.
- Community Information Center. (2015). **Preservation of Thai Phuan historical anecdote.** Library of King Mongkut's University of Technology North Bangkok Prachinburi Campus.
- สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน. (2556). ทูทางสังคมกับแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ : กรณีศึกษาชาวไทยพวน อ.ปากพลี จ.นครนายก. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 16, มกราคม – ธันวาคม 2556, 225-235.
- Supapron Prasongthan. Social capital potentiality for creative community based tourism: The study of Thai Puan community, Pak Plee District, Nakorn Nayok Provice. **Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University,** 16 January – December 2013, 225-235.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2554). โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Model). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- Suddan Wisuttikal et al. (2011). **Creative tourism model project.** Final Report to Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization).
- สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี. (2558). **แผนการพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2557.** สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี.
- Prachinburi Province Office. (2015). **Strategic development planning of Prachinburi 2014.** Prachinburi Province Office.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.** กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- Apinya Fuengfusakul. (2003). **Identity: literature review and conceptual framework.** Bangkok: National Research Council, Sociology National Research Council of Thailand.
- อาจารย์ รุ่งเจริญ. (2557). การใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 15(1), 47-56.
- Arjaree Rungcharoen. (2013). The use of folk art uniqueness to Promote in cultural tourism: a case study of Suphanburi Province. **Institute of Culture and Arts Srinakharinwirot University.** 15(1), 47-56.
- Corbin, J. & Strauss. (2008). **Basics of qualitative research.** London, England : Sage
- Giorgi, A. (2009). **The descriptive phenomenological method in psychology: A modified Husserlian approach.** Pittsburg, PA: Duquesne University.
- Saunders, M., Lewis, P., and Thornhill, A. (2007). **Research methods for business students.** 4th ed. Harlow : Financial Times Prentice Hall.
- Streubert, S. and Carpenter. (2007). **Phenomenology as method: Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative.** 4th ed. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins.

การศึกษาพระพิมพ์แผงไม้ในจังหวัดลำปาง

A STUDY OF VOTIVE TABLETS IN WOODEN FRAME IN LAMPANG PROVINCE

ยุทธภูมิ มั่นตรง

YOOTHAPOOM MUNTRONG

สาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

HISTORICAL ARCHAEOLOGY, FACULTY OF ARCHAEOLOGY,

SILPAKORN UNIVERSITY

จิรัสนา คชาชีวะ¹

JIRASSA KACHACHIVA

บทคัดย่อ

พระพิมพ์ถือเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงพุทธศาสนา ในคัมภีร์และพระสูตรต่างๆ ได้กล่าวถึงพระพิมพ์ ที่เกี่ยวเนื่อง และสัมพันธ์กับคติเรื่องเจดีย์ จัดอยู่ในประเภทอุเทสิกเจดีย์ ในล้านนาพบว่ามี การประดับพระพิมพ์ลงบนแผงไม้ และประดับภายในอาคารศาสนสถาน การประดับพระพิมพ์ในลักษณะเช่นนี้ สันนิษฐานว่าน่าจะได้รับอิทธิพลจากศิลปะพุกาม ในประเทศเมียนมา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-19 โดยคติการสร้างพระพิมพ์แผงไม้นั้นน่าจะมาจากความเชื่อเรื่อง “อดีตพุทธ” ทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน ที่เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีมากมายนับไม่ถ้วนทั้งในอดีตและที่จะตรัสรู้ในอนาคต โดยจังหวัดลำปางเป็นจังหวัดหนึ่งที่พบพระพิมพ์แผงไม้มากที่สุด และนิยมสร้างพระพิมพ์ด้วยวัสดุเนื้อชิน พระพิมพ์ส่วนมากมีรูปแบบที่คล้ายกันคือ พระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรม (ปางมารวิชัย) ในซุ้มเรือนแก้ว และนำพระพิมพ์เหล่านี้ประดับลงบนแผงไม้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าน่าจะนิยมสร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25 โดยการสร้างพระพิมพ์แผงไม้ น่าจะเกี่ยวเนื่องกับการสืบทอดอายุพุทธศาสนาให้ครบ 5,000 ปีตามความเชื่อปัญญาอันตรธาน และยังเป็นการทำบุญปรารถนาในอาณิสย์ของผู้สร้าง

คำสำคัญ: พระพิมพ์, พระพิมพ์แผงไม้ลำปาง

Abstract

A votive tablet is a symbol of Buddhism. The relation of votive tablets and the attitude towards pagoda, which mentioned in scriptures and Sutta Pitaka, shows that the votive tablets can be categorized as an Object Stupa. In Lanna era, there are abundance of evidences to show that votive tablets were used as ornaments for decorating temples and wooden frames. It is believed that the tablets were influenced from Pagan art, Myanmar, around 16th – 19th B.E. The making of votive tablets maybe derived from the belief of “The Past Buddhas” of both Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism. It is believed that there are many Buddha from past to future. Lampang province is one of the provinces in which the most of votive tablets in wooden frame were found. Also, most of the votive tablets were made from iron and lead. The similar pattern of the votive tablets was a sitting Buddha image in a glass arch. These votive tablets were used as wooden frame ornamentals around the 24th – 25th B.E. It was assumed that the purpose of making of votive tablets was to make the Buddhism to last for at least 5,000 years, according to the belief of the five declines, and it was also for the holy purposes of the makers.

Keyword: Votive Tablets , Lampang Votive Tablets in Wooden Frame

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บทนำ

การสร้างพระพิมพ์ ถือได้ว่าเป็นการสร้างพระพุทธรูปหนึ่งองค์ซึ่งอันสืบต่อกัน เหตุความเชื่อนี้จากหลักฐานการบันทึกการเดินทางของพระภิกษุชาวจีนคือ อี้จิง (I-Tshing) พ.ศ. 1214-1238 ได้เดินทางไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยนาลันทา ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียกล่าวว่า ในประเทศอินเดียมีการนิยมสร้างเจดีย์ขนาดเล็กและพระพิมพ์ โดยมีการบรรจุสรีระ 2 อย่างเข้าไปด้วยกันคือ พระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและคาถา “เย ธมมา” (คาถาหัวใจอริยสัจ) ผลานิสงค์ของการทำเจดีย์ขนาดเล็กและพระพิมพ์เหล่านี้มีอันมาก อาจทำให้ผู้สร้างได้ไปเกิดในชาตินี้ที่สุขสบายถึง 4 ชาติ (I-Tshing, 1982 : 151) แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของการสร้างพระพิมพ์เพื่อเป็นการทำบุญ และยังมีส่วนทำให้เกิดคติการสร้างพระพิมพ์อย่างแพร่หลาย เช่นในสมัยพุทธกาล มีการสร้างพระพิมพ์จำนวนมาก พบพระพิมพ์จำนวนมากหนึ่งที่มีจารึกระบุถึงคำอธิบายผลบุญของผู้สร้างว่า “ขอให้บรรลุวิมุตติธรรม” หรือ “ขอให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า” เป็นต้น (Gordon Luce, 1969 : 68)

การสร้างพระพิมพ์นอกจากสร้างเพื่อเป็นการทำบุญและความปรารถนาของผู้สร้างแล้ว ยังมีการสร้างพระพิมพ์อุทิศส่วนบุญกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เช่นการสร้างพระพิมพ์ดินดิบในคาบสมุทรมลายู บริเวณอาณาจักรศรีวิชัย พบพระพิมพ์อยู่ตามถ้ำและในแหล่งโบราณคดีต่างๆ นอกจากนี้ยังสร้างพระพิมพ์เพื่อเป็นการฝึกกรรมฐานเช่นในประเทศทิเบต พบว่ากลุ่มลามะนิยมสร้างพระพิมพ์ ซึ่งทิเบตเรียกพระพิมพ์ว่า Tsha-Tsha ตามคติมหายานอีกด้วย (Peter Skilling, 2009: 8)

การสร้างพระพิมพ์ตามความเชื่อของเถรวาทนั้นเป็นการสร้างเพื่อสืบทอดอายุพระศาสนา มีความเชื่อว่าพระพิมพ์เหล่านี้เสมือนเครื่องสืบทอดอายุ ซึ่งมีความเชื่อว่าพุทธศาสนามีอายุยาวนานถึง 5,000 ปี เป็นเครื่องหมายให้ผู้ที่นับถือเกิดความเลื่อมใสถึงแม้ว่าพุทธศาสนาจะสูญสิ้นไปก็ตาม ในประเทศอินเดียและในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่าการสร้างพระพิมพ์มักมีคำจารึกเป็นอักษรเล็กๆ โดยส่วนมากจารึกข้อความ “คาถา เย ธมมา” ซึ่งเป็นคาถาหัวใจอริยสัจ สามารถแปลโดยรวมว่า “ธรรมเหล่านี้เกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุของธรรมเหล่านั้น และความดับของธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณมีวาจาอย่างนี้” (หลวงบริบาลปริภักดิ์, 2531 : 261) โดยพระพิมพ์เป็นวัตถุขนาดเล็กเมื่อจารึกคาถา เย ธมมา ลงไปแล้วเสมือนเป็นการประกาศศาสนาจากพุทธวจนะสั้นๆ ด้วย

คติความเชื่อที่เกี่ยวกับอายุของพุทธศาสนา 5,000 ปี ในล้านนานั้นเกิดจากความเชื่อที่เป็นตำนาน โดยการกล่าวอ้างถึงพระพุทธเจ้าที่ทรงพยากรณ์ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ดังปรากฏในตำนานสิหิงคินิทานกล่าวว่า “พระองค์จึงประดิษฐานศาสนาไว้เอาอนุเคราะห์สิทธิโลกโดยทรงมอบศาสนาอันประเสริฐไว้กับพระพุทธรูป 5,000 ปีแล้วจึงปรินิพพาน ” (พระโพธิ์รังสี แปลโดยแสง มนวิฑูร, 2502 : 34)

ความเชื่อเหล่านี้ได้ปรากฏในตำนานคัมภีร์ทางศาสนา โดยพระสงฆ์ชาวล้านนาแต่งขึ้น เช่น ตำนานมูลศาสนา

กล่าวถึงเรื่องอันตรธาน 5 ประการ จะเกิดขึ้นตามลำดับทุกๆ พันปีจนครบ 5,000 ของอายุพุทธศาสนา ได้แก่ 1. อริยอันตรธาน ความเลื่อมใสแห่งการตรัสรู้มรรคและผล 2. ปฏิบัติอันตรธาน ความเลื่อมใสแห่งการปฏิบัติ 3. ปริยัติอันตรธาน ความเลื่อมใสแห่งการปฏิบัติธรรม 4. ลิงคอันตรธาน ความเลื่อมใสแห่งสมรเทศ 5. ธาตุนันตรธาน ความเลื่อมใสแห่งพระบรมธาตุ (พระพุทธพุกาม, 2519 : 223)

ดังนั้นการที่พุทธศาสนาจะหมดสิ้นไปตามคำทำนายจึงต้องเร่งสร้างบุญกุศล พุทธศาสนิกชนจึงต้องช่วยกันทำนุบำรุงศาสนา อุทิศถวายของบูชาต่างๆ คติความเชื่อนี้ยังปรากฏในวรรณกรรม ปัญญาสาตก ซึ่งสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21-22 โดยแต่งเลียนแบบชาดกกฎกถา (อรรถกถาชาดก) เพื่อให้ผู้ปกครอง พระสงฆ์ ไพร่ ในล้านนาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและชวนชวนทำหน้าที่สืบทอดอายุพุทธศาสนา โดยการกลั่นนำทรัพย์สินของ ข้าทาส ต่างๆ ถวายไว้ในพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพระพิมพ์แม่ไม้อันล้านนา ให้ทราบถึงรูปแบบลักษณะและความแพร่หลายในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาคติการสร้างพระพิมพ์แม่ไม้อันล้านนา

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

อุปกรณ์ในการศึกษาสำหรับการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาพระพิมพ์แม่ไม้อันล้านนา จาก 6 วัด คือ 1. วัดปางสูงกาดหน้าเหนือ อำเภอเมือง จำนวน 2 แม่ไม้อันล้านนา 2. วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมือง จำนวน 1 แม่ไม้อันล้านนา 3. วัดเขาแก้ว อำเภอเถิน จำนวน 2 แม่ไม้อันล้านนา 4. วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จำนวน 1 แม่ไม้อันล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนาม พื้นที่วิจัย และรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

พระพิมพ์แม่ไม้อันล้านนาในจังหวัดลำปาง

จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำวัง แรกเริ่มในสมัยนครรัฐเขลางค์ ในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 14 และสิ้นสลายนครรัฐ ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 (สรสวดี อ่องสกุล, 2557 : 85) ต่อมาพญามังรายรวบรวมเมืองต่างๆ ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน ลุ่มน้ำแม่กก และลุ่มน้ำวัง เกิดเป็นอาณาจักรใหม่ คืออาณาจักรล้านนา โดยสร้างเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง (สรสวดี อ่องสกุล, 2557 : 119) และถูกพระเจ้าบุเรงนองยึดครอง ในปีพ.ศ. 2101 เป็นระยะเวลาสองร้อยกว่าปี ต่อมาในช่วงของการฟื้นฟูล้านนาในปี พ.ศ. 2317 ผู้นำล้านนาเข้าสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้ากรุงธนบุรี จนถึงราว พ.ศ.

2442 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดตั้งการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล “มณฑลพายัพ” ขึ้น (สร้อยดี อ่องสกุล, 2557 : 312) ช่วงนี้เกิดการสัมปทานป่าไม้โดยชาวอังกฤษที่รัฐบาลไทยว่าจ้างคือนาย เอช.สเลต ได้นำลูกน้องชาวพม่าที่มีความชำนาญเข้ามาทำป่าไม้และค้าไม้ ชาวพม่าเดินทางเข้ามาทำไม้เป็นจำนวนมาก จนทำให้เกิดความร่ำรวย ชาวพม่าเหล่านี้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงสร้างวัด และบูรณะวัด ขึ้นใหม่หลายวัด จนเกิดงานศิลปกรรมพม่ามากมาย เช่น วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม วัดศรีชุม เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2541 : 76)

จากการศึกษาพบว่าพระพิมพ์แม่ไม้ในจังหวัดลำปาง มีความนิยมและแพร่หลายในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นต้นมา ซึ่งพบมากที่สุดที่เขตอำเภอเมืองลำปาง พบว่ามีการทำขึ้นในรูปแบบที่หลากหลาย ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างพระพิมพ์แม่ไม้ 6 ชิ้นจากวัดต่างๆ ดังนี้

แม่ที่ 1 พระพิมพ์แม่ไม้จากวัดปงสนุกด้านเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ลักษณะแม่ไม้สลักเป็นรูปกรอบซุ้มหน้านาง ลงรักปิดทอง ฐานสลักรูปลายพันธุ์พฤกษา ขนาดกว้าง 0.47 เซนติเมตร สูง 0.80 เซนติเมตร (ภาพที่ 1) ลักษณะพระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรม (ปางมารวิชัย) ในซุ้มเรือนแก้ว เป็นรูปพระพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิราบ บนฐานบัวคว่ำบัวหงาย พระหัตถ์ซ้ายวางหงายอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ขวาวางพาดพระชงฆ์ข้างขวาโดยให้นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงเบื้องล่าง พระรัศมีรูปดอกบัวตูม พระวรกายครองจีวรห่มเฉียง องค์พระประทับอยู่ในซุ้มเรือนแก้ว ปลายกรอบซุ้มเป็นรูปหางวัน (ภาพที่ 2) จำนวนพระพิมพ์ 28 องค์ ขนาด พระพิมพ์ กว้าง 4 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร วัสดุเนื้อชิน ไม่พบจารึก/อายุสมัย

ภาพที่ 1 ภาพพระพิมพ์แม่ไม้
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

ภาพที่ 2 ภาพลายเส้นพระพิมพ์
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

แม่ที่ 2 พระพิมพ์แม่ไม้จากวัดปงสนุกด้านเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ลักษณะแม่ไม้สลักเป็นซุ้มปราสาทซ้อนชั้นลงรักปิดทอง ประดับกระจกจีน ขนาดกว้าง 0.58 เซนติเมตร สูง 1.15 เซนติเมตร (ภาพที่ 3) ลักษณะพระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรมในซุ้มเรือนแก้ว เป็นรูปพระพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิราบ บนฐานบัวคว่ำบัวหงาย พระหัตถ์ซ้ายวางหงายอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ขวาวางพาดพระชงฆ์ข้างขวาโดยให้นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงเบื้องล่าง พระรัศมีรูปดอกบัวตูม พระวรกายครองจีวรห่มเฉียง องค์พระประทับอยู่ในซุ้มเรือนแก้ว ปลายกรอบซุ้มเป็นรูปหางวัน (ภาพที่ 4) จำนวนพระพิมพ์ 30 องค์ ขนาดพระพิมพ์ กว้าง 4 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร วัสดุเนื้อชิน ไม่พบจารึก/อายุสมัย

ภาพที่ 3 ภาพพระพิมพ์แม่ไม้
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

ภาพที่ 4 ภาพลายเส้นพระพิมพ์
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

แผงที่ 3 พระพิมพ์แผงไม้จากวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ลักษณะแผงไม้ สลักเป็นรูปกรอบซุ้มหน้านาง ด้านบนเป็นรูปปราสาทซ้อนชั้น ลงชาติปิดทอง ขนาดกว้าง 0.50 เซนติเมตร สูง 0.82 เซนติเมตร (ภาพที่ 5) ลักษณะพระพิมพ์ แสดงภูมิสปรตมูทรา เป็นรูปพระพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิราบ บนฐานรูปดอกไม้ขนาดใหญ่ พระหัตถ์ซ้ายวางหงายอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ขวาวางพาดพระชงฆ์ข้างขวาโดยให้นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงเบื้องล่าง พระรัศมีรูปดอกบัวตูม พระกรรณคล้ายกลีบดอก พระวรกายครองจีวรห่มเฉียง มีชายผ้าคล้ายจีบ และด้านหน้าพระเพลา มีริ้วซ้อนกันคล้ายจีบด้านหน้าของผ้านุ่ง รอบพระวรกายมีประภามณฑล แผ่เป็นรูปดอกไม้โดยรอบ (ภาพที่ 6) จำนวนพระพิมพ์ 28 องค์ ขนาดพระพิมพ์กว้าง 5 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร วัสดุแผ่นเงิน (ดุนลาย) ไม่พบจารึก/อายุสมัย

ภาพที่ 5 ภาพพระพิมพ์แผงไม้
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

ภาพที่ 6 ภาพลายเส้นพระพิมพ์
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

แผงที่ 4 พระพิมพ์แผงไม้จากวัดเขาแก้ว อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

ลักษณะแผงไม้ สลักเป็นกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลงชาติประดับลวดลายทอง ขนาดกว้าง 0.62 เซนติเมตร สูง 1.10 เซนติเมตร (ภาพที่ 7) ลักษณะพระพิมพ์แสดงภูมิสปรตมูทรา ในซุ้มเรือนแก้ว เป็นรูปพระพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิราบ บนฐานบัวคว่ำบัวหงาย พระหัตถ์ซ้ายวางหงายอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ขวาวางพาดพระชงฆ์ข้างขวาโดยให้นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงเบื้องล่าง พระรัศมีรูปดอกบัวตูม พระวรกายครองจีวรห่มเฉียง องค์พระประทับอยู่ภายในซุ้มเรือนแก้ว ปลายกรอบซุ้มเป็นรูปหางวัน (ภาพที่ 8) จำนวนพระพิมพ์ 72 องค์ ขนาดพระพิมพ์กว้าง 4 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร วัสดุเนื้อชิน ไม่พบจารึก/อายุสมัย

ภาพที่ 7 ภาพพระพิมพ์แผงไม้
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

ภาพที่ 8 ภาพลายเส้นพระพิมพ์
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

ภาพที่ 10 ภาพลายเส้นพระพิมพ์
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

แผงที่ 5 พระพิมพ์แผงไม้จากวัดเขาแก้ว อำเภอดง
ถิ่น จังหวัดลำปาง

ลักษณะแผงไม้ สลักเป็นกรอบวงโค้ง ลงรักประดับ
ลวดลายทอง ขนาดกว้าง 0.82 เซนติเมตร สูง 1.50 เซนติเมตร
(ภาพที่ 9) ลักษณะพระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรมในซุ้ม
เรือนแก้ว เป็นรูปพระพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิราบ บนฐาน
บัวคว่ำบัวหงาย พระหัตถ์ซ้ายวางหงายอยู่ที่พระเพลา
พระหัตถ์ขวาวางพาดพระขมข้างขวาโดยให้นิ้วพระหัตถ์ชี้ลง
เบื้องล่าง พระรัศมีรูปดอกบัวตูม พระวรกายครองจีวรห่มเฉียง
องค์พระประทับอยู่ภายในซุ้มเรือนแก้ว (ภาพที่ 10) จำนวน
พระพิมพ์ 17 องค์ ขนาดพระพิมพ์ กว้าง 4 เซนติเมตร สูง 7
เซนติเมตร วัสดุเนื้อไม้พบจารึก/อายุสมัย

ภาพที่ 9 ภาพพระพิมพ์แผงไม้
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

แผงที่ 6 พระพิมพ์แผงไม้จากวัดพระธาตูลำปาง
หลวง อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง

ลักษณะแผงไม้ สลักเป็นทรงกลมยอดแหลม ฐาน
สลักเป็นรูปบัวคว่ำบัวหงาย ประดับพระพิมพ์เรียงแถว 1
แถว ส่วนยอดทำเป็นยอดแหลมลง รักปิดทองประดับกระ
จกจีน ความสูงจากฐานถึงยอด 29 เซนติเมตร (ภาพที่ 11)
ลักษณะพระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรมในซุ้มเรือนแก้ว เป็น
รูปพระพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิราบ บนฐานบัวคว่ำบัว
หงาย พระหัตถ์ซ้ายวางหงายอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ขวาวาง
พาดพระขมข้างขวาโดยให้นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงเบื้องล่าง พระ
รัศมีรูปดอกบัวตูม พระวรกายครองจีวรห่มเฉียง องค์พระ
ประทับอยู่ภายในซุ้มเรือนแก้ว จำนวนพระพิมพ์ 12 องค์
ขนาดพระพิมพ์ กว้าง 4 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร วัสดุเนื้อ
ชิน ไม่พบจารึก/อายุสมัย

ภาพที่ 11 ภาพพระพิมพ์แผงไม้
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

ภาพที่ 12 ภาพลายเส้นพระพิมพ์
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

วิเคราะห์ข้อมูล

รูปแบบของแม่พิมพ์

พระพิมพ์แม่พิมพ์ คือเป็นงานพุทธศิลป์ ที่รวบรวมงานประติมากรรม จิตรกรรม และหัตถกรรมเข้าด้วยกัน ในอดีตสันนิษฐานว่าการสร้างพระพิมพ์แม่พิมพ์มักจำกัดเฉพาะเจ้านายชั้นสูงหรือคหบดี ผู้มีหน้าตาทางสังคม ทั้งนี้มีความเชื่อว่าการสร้างรูปพระพุทธรูปเจ้าจำนวนมากถือเป็นการสร้างบุญที่ยิ่งใหญ่ ชาวบ้านสามัญชนจะสร้างขึ้นเองไม่ได้ แม่พิมพ์ส่วนใหญ่ นั้น จึงต้องมีความวิจิตรบรรจงเพื่อเป็นการบ่งบอกฐานะของผู้ถวาย เพื่อหวังผลแห่งนิพพาน หรือการเกิดในยุคพระศรีอาริย์ ดังจารึกฐานพระพุทธรูปวัดเจติยหลวง จังหวัดเชียงใหม่ “ พระแสนทองนี้...นายธนะมี ปรากฏว่าขอเป็นสาวกพระอรยมตเตย ในปีเต้ายี่(จุล)ศักราช 844” (อันส์ เพนธ์, 2517 : 65) จากการศึกษาแม่พิมพ์ในจังหวัดลำปางพบว่า ลักษณะแม่พิมพ์มีส่วนมากทำด้วยไม้เนื้อแข็ง โดยเฉพาะไม้สัก และยังมีใช้ไม้สะหรี (ไม้โพธิ์), ไม้หนูน (ไม้ขนุน) ซึ่งถือว่าเป็นไม้มงคล ที่ชาวล้านนาเชื่อในเรื่องของการค้าชูพระพุทธรูปศาสนาให้อยู่ตราบ 5,000 ปี แม่พิมพ์แบ่งได้เป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ ส่วนฐาน ส่วนกลาง และส่วนยอด

ส่วนฐานของแม่พิมพ์ ส่วนมากนิยมแกะสลักเป็นรูปบัวคว่ำ-บัวหงาย หมายถึงปัทมาสน์เพื่อรองรับพระพุทธรูป บางพื้นที่ทำเป็นฐานเขียงสี่เหลี่ยมเรียบไม่มีการตกแต่ง ส่วนที่รองคือ ส่วนกลางของแม่พิมพ์จะมีขนาดพื้นที่เท่ากับการประดับจำนวนพระพิมพ์ เช่น 5 แถว 8 แถวตามขนาด แล้วเจาะเป็นช่องเพื่อประกอบพระพิมพ์ให้คงทนบริเวณรอบด้านข้างมักแกะสลักเป็นรูปเสาทรงขอม, รูปมะหวด, รูปนาคเกี้ยว, กรอบตรง และใช้เทคนิคปิดทองหรือประดับด้วยกระจกเงา สำหรับส่วนยอดจากการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่นิยมทำเป็นกรอบซุ้มหน้านางเพียงอย่างเดียว คล้ายกับซุ้มเรือนแก้ว ปรากฏองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ กรอบซุ้ม กนกตรงช่วงโค้งกรอบซุ้ม และแถวครีบนอกกรอบซุ้ม

ในบางพื้นที่พบว่าส่วนยอดทำเป็นลักษณะพิเศษเป็นรูปทรงปราสาทซ้อนชั้น แกะสลักเป็นลายเครือเถา ลายกนก, รูปหงส์, ลายดอกไม้สี่กลีบ, ลายพันธุ์พฤกษา จากการ

ศึกษาพบว่าแม่พิมพ์รูปทรงปราสาทซ้อนชั้น เป็นการใช้เทคนิคที่วิจิตรบรรจง ซึ่งพบในวัดสำคัญๆที่มีเจ้านายหรือคหบดีอุปถัมภ์อยู่ ได้แก่วัดป่าสักด้านเหนือ อำเภอเมืองลำปาง (ภาพที่ 3), วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมืองลำปาง (ภาพที่ 5) ส่วนพระพิมพ์แม่พิมพ์ของวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา ทำในลักษณะคล้ายซุ้มทรงกลมแปดเหลี่ยมมียอดแหลม ฐานด้านล่างมีบัวคว่ำบัวหงายรองรับ (ภาพที่ 11) นอกจากภายในจังหวัดลำปางแล้วยังพบแม่พิมพ์พิมพ์ทำเป็นรูปปราสาทซ้อนชั้น ที่วัดบ้านแก้ว ภูฐานประเทศเมียนมา (ภาพที่ 13) การทำพระพิมพ์แม่พิมพ์รูปทรงปราสาทซ้อนชั้นนี้ ยังปรากฏในเขตจังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่ พบที่วัดพระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน (ภาพที่ 14) และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่ ด้วยเช่นกัน

ส่วนลักษณะพื้นดินที่พบในจังหวัดลำปาง จากการศึกษาค้นคว้าแม่พิมพ์มีลักษณะเรียบง่าย มักเรียงรูปพระพิมพ์ลงในกรอบไม้สี่เหลี่ยมไม่มีฐาน ไม่มีส่วนยอด ลักษณะแบบนี้มักนิยมใช้แขวนหรือประดับตามผนังอาคารศาสนสถาน พบที่วัดเขาแก้ว อำเภอเถิน (ภาพที่ 5) ลักษณะแม่พิมพ์แบบนี้แตกต่างกับแม่พิมพ์ที่มีฐานที่ใช้สำหรับตั้งด้านข้างพระประธาน

อนึ่งเทคนิคการประดับตกแต่งแม่พิมพ์ด้วยเทคนิคพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปาง ได้แก่ การประดับลวดลายทอง และการประดับกระจกเงา การประดับลวดลายทอง (ลายคำ) คือการฉลุลวดลายเป็นแบบพิมพ์ ใช้แผ่นหนังสัตว์ฉลุด้วยสว่า (ปัจจุบันใช้กระดาษหรือแผ่นพลาสติกใสแทนหนังสัตว์) ลงพื้นด้วยสีแดง(ชาด) หรือสีดำ (รัก) ก่อนปิดทองคำเปลวลงในแบบที่ฉลุ วิธีการฉลุแบบลายอาจแตกต่างกันตามสกุลช่างในแต่ละพื้นที่ ได้แก่ แม่พิมพ์วัดป่าสักด้านเหนือ อำเภอเมือง (ภาพที่ 1), แม่พิมพ์วัดเขาแก้ว อำเภอเถิน (ภาพที่ 7,9) ส่วนการประดับกระจกเงานั้น นิยมใช้ประดับตกแต่งงานพุทธศิลป์และศาสนสถาน มีความนิยมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25 ลักษณะเป็นแผ่นตะกั่วฉาบแก้วบางๆ สามารถใช้กรัดตัดตามส่วนโค้งเว้าของโครงสร้าง ในอดีตการประดับกระจกเงามัก ใช้ยารักเป็นตัวประสานระหว่างชิ้นงานกับแผ่นกระจกเงา เทคนิคนี้มักเป็นที่นิยมในแถบอำเภอเมืองลำปาง ตัวอย่างการใช้เทคนิคประดับกระจกเงา ได้แก่ แม่พิมพ์จากวัดป่าสักด้านเหนือ อำเภอเมืองลำปาง (ภาพที่ 3), แม่พิมพ์จากวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา (ภาพที่ 11)

สำหรับการกำหนดอายุสมัยพระพิมพ์แม่พิมพ์ โดยการเปรียบเทียบแม่พิมพ์กับงานศิลปกรรมต่างๆ โดยสันนิษฐานจากการประดับกระจกเงา ซึ่งเป็นที่นิยมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25 และเมื่อเทียบกับจารึกของพระพิมพ์แม่พิมพ์ที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่ ซึ่งมีรูปแบบของแม่พิมพ์คล้ายกับแม่พิมพ์ที่พบในจังหวัดลำปาง ระบุศักราชที่สร้างในปี จ.ศ. 1216 ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. 2397 จากข้อสันนิษฐานนี้อาจเป็นไปได้ว่าพระพิมพ์แม่พิมพ์นี้อาจมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 24-25

ภาพที่ 13 ภาพพระพิมพ์แม่ไม้ วัดบ้านกวน
ประเทศเมียนมา
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

ภาพที่ 14 พระพิมพ์แม่ไม้วัดพระธาตุหริภุญไชย
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

คติการสร้างพระพิมพ์แม่ไม้ในจังหวัดลำปาง

พระพิมพ์แม่ไม้ ถือเป็นอุเทสิกเจดีย์ ที่สร้างตามความเชื่อทางพุทธศาสนา การทำพระพิมพ์มักทำจากวัสดุที่หาง่ายคงทน และสามารถทำได้ครั้งละมากๆ เช่น ดิน (ดินเผา) รักสมุก ตีบก ถะแก้ว เพราะมีความเชื่อว่าการสร้างพระพุทธรูปหรือพระพิมพ์ จะได้รับบุญกุศลมหาศาล และไม่ต้องใช้ทุนทรัพย์ในการสร้างมากมาย สำหรับเจ้านาย เจ้าผู้ครองนครหรือคหบดี มักนิยมทำพระพิมพ์จากวัสดุแผ่นเงิน และแผ่นทอง ด้วยเทคนิคการดุนลาย นอกจากนี้ในธรรมเนียมโบราณพื้นเมืองเหนือเรื่อง อานิสงค์ตานพระเจ้า (ปัจจุบันใช้เทศน์พร้อมกับการถวายพระพุทธรูป เรียกว่า “ธรรมอานิสงค์ถวายพระพุทธรูป”)² กล่าวถึงอานิสงค์การสร้างพระพุทธรูปด้วยวัสดุต่างๆ คือ 1. เขียนด้วยใบไม้, กระจดาษา มีอานิสงค์ 5 กัปป 2. เขียนด้วยผ้า (พระขรรค์) มีอานิสงค์ 10 กัปป 3. สร้างด้วยดินที่คั้นเหนียว (มตีกมยง) มีอานิสงค์ 15 กัปป 5. สร้างด้วยครึ่ง (ชตุกาย) มีอานิสงค์ 20 กัปป 6. สร้างด้วยกระดูก, เขา, นอ และงา (ทันตมยง) มีอานิสงค์ 30 กัปป 7. สร้างด้วยปูนสหาย (สหายมย) มีอานิสงค์ 35 กัปป 8. สร้างด้วยหิน (สิลมย) มีอานิสงค์ 40 กัปป 9. สร้างด้วยชิน (ตีปุกมย) มีอานิสงค์ 45 กัปป 10. สร้างด้วยทอง (กัสมยง) มีอานิสงค์ 50 กัปป 11. สร้างด้วยเงิน (รัชฎามย) มี อานิสงค์ 55 กัปป 12. สร้างด้วยแก้ว (รัตนมย) มีอานิสงค์ 60 กัปป 13. สร้างด้วยคำ (สุกณมย) มีอานิสงค์ 65 กัปป 14. สร้างด้วยการผสมวัสดุหลายๆอย่าง มีอานิสงค์ 70 กัปป เห็นได้ว่าอานิสงค์ของการสร้างพระพุทธรูปหรือพระพิมพ์จากวัสดุต่างๆ อานิสงค์ล้วนต่างกัน ขึ้นอยู่ตามความปรารถนาผู้สร้าง

จากการศึกษาพบว่ามี การประดับพระพิมพ์ลงบนแม่ไม้ในจำนวนที่ต่างกัน ได้แก่ วัดปงสนุกด้านเหนือ แม่ไม้ที่ 1 ประดับพระพิมพ์จำนวน 28 องค์, แม่ไม้ที่ 2 ประดับพระพิมพ์จำนวน 30 องค์ วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ประดับพระพิมพ์จำนวน 28 องค์ วัดเขาแก้ว อำเภอเถิน แม่ไม้ที่ 1 ประดับพระพิมพ์จำนวน 72 องค์ แม่ไม้ที่ 2 ประดับพระพิมพ์จำนวน 17 องค์ และวัดพระธาตุลำปางหลวง ประดับพระพิมพ์จำนวน 12 องค์ ดังตารางที่ 1

² พระจินดารัตนาภรณ์, รองเจ้าคณะจังหวัดลำปาง, เจ้าอาวาสวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม พระอารามหลวงสัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2558.

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนพระพิมพ์ที่ระดับบนแผงไม้

พระพิมพ์แผงไม้จากวัด	ตัวอย่างพระพิมพ์แผงไม้	จำนวนพระพิมพ์ภายในแผงไม้	ลักษณะพระพิมพ์
1. วัดปงสนุกด้านเหนือ อำเภอเมือง		จำนวน 28 องค์	พระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรม ในซุ้มเรือนแก้ว
		จำนวน 30 องค์	พระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรม ในซุ้มเรือนแก้ว
2. วัดพระแก้วดอนเต้า- สุชาดาราม อำเภอเมือง		จำนวน 28 องค์	พระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรม รอบพระวรกายมีประภาณทล แผ่เป็นรูปดอกไม้โดยรอบ
3. วัดเขาแก้ว อำเภอเถิน		จำนวน 72 องค์	พระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรม ในซุ้มเรือนแก้ว
		จำนวน 17 องค์	พระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรม ในซุ้มเรือนแก้ว
4. วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา		จำนวน 12 องค์	พระพิมพ์แสดงภูมิสถาปัตยกรรม ในซุ้มเรือนแก้ว

การประดับพระพิมพ์ในจำนวนที่แตกต่างกันนี้ สันนิษฐานว่าคงได้รับแนวคิดเกี่ยวกับ “อดีตพุทธ” ของนิกายเถรวาท ปรากฏในคัมภีร์ภาษาบาลีหลายฉบับ ได้แก่ พุทธวงศ์ นิทานกถา โสวัตตถก กิณฑกาลมาลีปกรณ์ และมรุตติวาลินี ซึ่งแต่ละคัมภีร์มีเนื้อหาที่คล้ายกัน กล่าวถึงอดีตพุทธเจ้า 28 พระองค์ พระพุทธเจ้าองค์แรกๆ ที่มาตรัสรู้ในโลก จะทำนายถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าองค์ต่อๆ ไป จนถึงโคตมพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ก็ทรงทำนายการมาถึงของศรีอริเมไตรยะ อดีตพุทธเจ้า 28 พระองค์ประกอบด้วย

1. พระพุทธตันหังกร
2. พระพุทธเมธังกร
3. พระพุทธสรณังกร
4. พระพุทธที่ปังก
5. พระพุทธมังคละ
6. พระพุทธสมณะ
7. พระพุทธเรวตะ
8. พระพุทธโสภิตะ
9. พระพุทธโกณฑัญญะ
10. พระพุทธปทุมุตตระ
11. พระพุทธสิทธิตถะ
12. พระพุทธวิปัสสี
13. พระพุทธสุเมธ
14. พระพุทธสุชาติ
15. พระพุทธติสสะ
16. พระพุทธสุสสะ
17. พระพุทธสิขี
18. พระพุทธเวสสกุ
19. พระพุทธอโนมทัสสี
20. พระพุทธปทุม
21. พระพุทธนระ
22. พระพุทธปิยทัสสี
23. พระพุทธอถทัสสี
24. พระพุทธธัมมทัสสี
25. พระพุทธกกุสันธะ
26. พระพุทธโกนาคม
27. พระพุทธกัสปะ
28. พระพุทธโคตรมะ

การปรากฏพระพิมพ์ประเภทแผ่นนี้ ยังพบหลักฐานจากพระพิมพ์ประเภทเศียรพระพุทธรูป ในประเทศเมียนมา (ภาพที่ 15) ซึ่งรับผ่านจากศิลปะปาละ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย ปรากฏรูปพระพุทธรูปหลายองค์หนึ่งเป็นแถวเรียงรายอยู่ภายในกรอบสี่เหลี่ยมปลายมน และยังมีมณฑปประดับศาสนสถานที่ถูกสร้างขึ้นจำนวนมากด้วยจิตรกรรมพระพุทธรูป ซึ่งชุดของพระอดีตพุทธที่ปรากฏทั่วไป และมีความสำคัญที่สุดก็คือ ชุด 28 พระองค์ (Pierre Pichard, 1991 : 95) นอกจากนี้ยังพบจารึกบางหลักได้กล่าวถึงจำนวนพระอดีตพุทธเจ้า 28 พระองค์ด้วย (Toru One, 1978 : 216) และมีวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีความสำคัญทางศาสนา คือ Kyak trai ba Coh Dcam หรือ พระพุทธเจ้า 28 พระองค์ ซึ่งอาจเขียนขึ้นราวปี พ.ศ. 2203 (Halliday Robert, 2000 : 146)

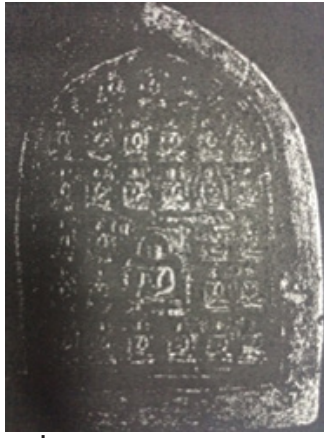
ในส่วน “อดีตพุทธ” ของนิกายมหายาน มีความเชื่อว่าอดีตพุทธลงมาตรัสรู้บนโลกมนุษย์จำนวนมาก มหายานเรียกพระอดีตพุทธเหล่านี้ว่า มานุษิพุทธ (Benoytosh Bhattacharyya, 1985 : 12) วรรณกรรมที่สำคัญของมหายานในคัมภีร์ภาษาสันสกฤตผสมภาษาปรากฤต กล่าวถึงอดีตพุทธมี 2 ฉบับด้วยกันคือ มหาวิสต และลลิตวิสตระ ได้กล่าวถึงพระพุทธเจ้า 56 องค์ แต่เป็นที่รู้จักกันดีคือ พระที่ปังก พระประภุตรณะ และอดีตพุทธ 7 องค์สุดท้ายคือ 1. พระวิปัสสี (วิปัสสี) 2. พระสิขี (สิขี) 3. วิศวกุ (เวสสกุ) 4. พระกระกุกฉันตะ (กุกฉันตะ) 5. พระกนกมุนี (โกนาคม) 6. พระกาศยป (กัสสป) 7. พระศากยสิงหะ (โคตมะ) (ผาสุข อินทราวุธ, 2543 : 56)

จากการศึกษาและวิเคราะห์ สามารถสันนิษฐานได้ว่าพระพิมพ์แผ่นไม้ได้ถูกสร้างขึ้นตามคติความเชื่อในเรื่อง “อดีตพุทธ” ซึ่งปรากฏอยู่ในพุทธศาสนาทั้ง 2 นิกาย คือ นิกายเถรวาท และนิกายมหายาน คติของมหายานยัง “ถือว่าพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากมายับไม่ถ้วน ได้มีพระพุทธเจ้ามาก่อนหน้าพระโคตมพุทธแล้ว และจะมีต่อไปอีกภายหลังด้วย

จนกลัปาวสาน” (ผาสุข อินทราวุธ, 2543 : 34) จากปริมิตรารณีนิกายมหายาน ยังกล่าวอีกว่า “พระพุทธเจ้าผู้ซึ่งได้บังเกิดมาแล้ว และกำลังจะเกิดมาอีก มีจำนวนมากมายับยิ่งกว่าเม็ดทรายริมฝั่งแม่น้ำคงคา” (Alice Getty, 1962 : 16) ในคัมภีร์ลลิตวิสตระและสัทธรรมปณทริกสูตร ได้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าทั้งปวงมิได้สถิตอยู่ในโลกนี้ แต่สถิตบนสวรรค์ ที่สถิตพระพุทธเจ้าทั้งปวงเรียกว่า “พุทธเกษตร” หรือ “แดนแห่งพุทธเจ้า” และมีชื่อต่างกันไป คัมภีร์ได้ระบุชื่อของพระพุทธเจ้าเหล่านี้ โดยเรียกว่า ธยานิพุทธ (ผาสุข อินทราวุธ, 2543 : 34)

ในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ได้กล่าวในคัมภีร์วิสุทธิชนวิลาสินี (อรรถกถาอปทาน ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย) ความว่า “คงควาลูกูปมานิ อเนเกสสุ พุทธานํ ทานปารมิตาธิสมมติสพารมิตา การณานิ (บารมี 30 ประการมีทานบารมีเป็นต้น เป็นเหตุแห่งพุทธทั้งหลายจำนวนมาก ซึ่งเปรียบดังเม็ดทรายในคงคา)” (บำเพ็ญ ะวิน, 2540 : 201) คัมภีร์โสวัตตถกมีทานาน เชื่อกันว่าพระจุฬารามโฆสรจนาขึ้นในลังกาทวีป ได้กล่าวถึงอดีตพุทธเจ้าที่มีจำนวนมากกว่า 28 พระองค์ กล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระโคตมะพุทธเจ้า เมื่อครั้งยังเสวยชาติเป็นโพธิสัตว์ที่ปรารถนาพุทธภูมิ ได้ตั้งปณิธานต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้าจำนวน 125,000 พระองค์ ดังนั้นการประดับพระพิมพ์ลงบนแผ่นไม้อาจเป็นไปได้ว่า การปรากฏพระพิมพ์รูปพระพุทธรูปจำนวน 28 องค์ หรือมากกว่า 28 องค์ในแผ่นไม้เช่นนี้ น่าจะได้รับอิทธิพลจากคติเรื่อง “อดีตพุทธ” ที่มีมากมายนับไม่ถ้วนจากคติในพุทธศาสนาทั้งสองนิกาย หรือพระพิมพ์ทั้งหมดที่ถูกประดับบนแผ่นไม้ในจำนวนที่แตกต่างกัน สันนิษฐานได้ว่าผู้สร้างคงไม่สร้างเพียงแต่อดีตพุทธที่ผ่านมาเท่านั้น แต่อาจหมายถึงพระพุทธเจ้าทั้งหมด ทั้งที่ตรัสรู้แล้ว และจะตรัสรู้ต่อไปในอนาคตก็เป็นได้

สิ่งที่น่าสังเกตคือการแสดงมุทราของพระพิมพ์ จากการศึกษาพบว่าพระพิมพ์ภายในแผ่นไม้ทั้งหมดแสดงปางภูมิลัสปรศมุทรา หรือปางมารวิชัย (ภาพที่ 16) ทั้งนี้ น่าจะสื่อถึงเหตุการณ์พุทธประวัติในช่วงก่อนตรัสรู้ กล่าวถึงตอนที่พระพุทธเจ้าประทับบำเพ็ญสมาธิอยู่ พระอิริยาบถประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ซ้ายวางหงายบนพระเพลลา พระหัตถ์ขวาวางคว่ำที่พระชานู นิ้วพระหัตถ์ชี้พระธรณี ครั้งที่พระยาวิสตวิมาร ทรงช้างคีรีเมขล พร่อมพลพรรค รุมเข้าขัดขวางพระโพธิญาณ พระโพธิสัตว์มิได้ทรงหวั่นไหวพระทัย ทรงชี้ด้นลงที่พื้นดินเพื่อเรียกพระแม่ธรณีเป็นพยานว่า ในอดีตชาติพระองค์ได้สั่งสมบำเพ็ญบารมีมากพอ ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาติปัจจุบัน แม้พระธรณีจึงสำแดงร่างบีบมวยผม หลังนำที่พระโพธิสัตว์เคยทรงบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติ กลายเป็นกระแสน้ำไหลท่วมเหล่ามารและไพร่พลปลาสนาการไป (ไชศรี ศรีอรุณ, 2555 : 21) ทั้งนี้ การแสดงปางมารวิชัยเป็นรูปแบบที่นิยมมากที่สุดในล้านนา จากการสำรวจพระพิมพ์แผ่นไม้ในล้านนา ผู้วิจัยยังพบการแสดงปางรูปแบบอื่น เช่น พระพิมพ์ปางนาคปรก ที่จังหวัดเชียงใหม่และพระพิมพ์ปางลีลา ที่จังหวัดน่าน อีกด้วย

ภาพที่ 15 พระพิมพ์แม่แฝงศิลปะพุกาม

ที่มา : Gordon H. Luce, Old Burma Early Pagan Volume3
(New York : J.J.Augustin Pubuisher,1970),65

ภาพที่ 16 พระพิมพ์แสดงปางมารวิชัย วัดปงสนุกด้านเหนือ
ที่มา : ยุทธภูมิ มั่นตรง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์พระพิมพ์แม่แฝงในจังหวัดลำปาง สามารถกำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24-25 สันนิษฐานว่ารับแนวคิดนี้มาจากการสร้างพระพิมพ์แม่แฝงในศิลปะพุกาม ซึ่งแพร่หลายในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-19 และแพร่กระจายเข้ามาয়ชุมชนโบราณที่มีพื้นที่ติดต่อกับเมียนมา และยังได้รับคติในเรื่อง “อดีตพุทธ” จากพุทธศาสนิกายเถรวาทและมหายาน ที่มีความเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีมากมายทั้งในอดีตและที่จะตรัสรู้ในอนาคต จากตัวอย่างที่พบพระพิมพ์แม่แฝงในจังหวัดลำปาง พบว่ามีความสมบูรณ์ทั้งรูปแบบพระพิมพ์และแม่แฝง โดยวัดที่เจ้านายหรือคหบดีอุปถัมภ์ มักพบพระพิมพ์แม่แฝงที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พระพิมพ์แม่แฝงทรงปราสาทซ้อนชั้น เป็นต้น

จากความแพร่หลายของพระพิมพ์แม่แฝงในจังหวัดลำปางนั้น พบว่ามีการสร้างพระพิมพ์ด้วยวัสดุเนื้อชินเป็นส่วนมาก และพระพิมพ์เหล่านี้ถูกประดับบนแม่แฝง ตามจำนวนคติในเรื่องอดีตพุทธ โดยนิยมประดับพระพิมพ์จำนวน 28 องค์ มากกว่ารูปแบบจำนวนอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นหลักฐานที่บ่งบอกถึงพุทธศาสนิกายเถรวาทเป็นนิกายหลัก นอกจากนี้การสร้างพระพิมพ์แม่แฝงนี้น่าจะเกี่ยวเนื่องกับการสืบทอดอายุพุทธ

ศาสนาให้ครบ 5,000 ปี อีกทั้งยังสร้างเพื่อปรารถนาในผลบุญด้วย

งานศิลปกรรมที่พบบนแม่แฝงถือเป็นงานพุทธศิลป์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น แสดงถึงความศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าพระพิมพ์เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า บทความพระพิมพ์แม่แฝงในจังหวัดลำปางนี้นับเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ยังรอคอยให้ผู้ที่สนใจศึกษาเพิ่มเติม อาจจะมีพระพิมพ์แม่แฝงไม่มากกว่านี้เพื่อให้ข้อมูลหรือประเด็นที่ขาดหายไปเพิ่มเติมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมถึงการเปรียบเทียบกับศิลปะล้านช้าง ศิลปะอยุธยา ศิลปะรัตนโกสินทร์ ที่มีอายุร่วมอายุสมัยกันด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2541). **วัดพม่าในเมืองลำปาง**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.
Department of curriculum and instruction development (1998). **Mynmar Temple in Lampang**. Bangkok Department of curriculum and instruction development.
- กฤษฎา พิณศรี. (2540, มกราคม-กุมภาพันธ์). พระพิมพ์สมัยเมืองพุกามแบบพระเจ้าอโนรุท. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Kritsada Pinsri. (1977, January – February). Votive tablets of Bagan era in Anurudaha style. **Silpakorn University Journal**. 40(1) : 60-69
- ไชศรี ศรีอรุณ. (2555). พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ในสยามประเทศ : ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปตั้งแต่มหากิเษกรรมถ์ ถึงมหาปรินิพพาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด.
- Kaisri sriarun. (2012). Statue of Buddha in Siam : **History of statue of Buddha since the great renunciation to mana nirvana**. Bangkok Matchon press.
- บำเพ็ญ ระวิน. (2540). **วรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Bumpen Rawin. (1997). **Buddhist literature in Lanna**. Chiang Mai: Social research Institute of Chiang Mai University.
- ผาสุก อินทราวุธ. (2543). **พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย.
- Phasuk Indrawut. (2000). **Statue of Buddha of Mahayana**. Bangkok : Aksorn samai Press.
- พระจินดารัตนาภรณ์,รองเจ้าคณะจังหวัดลำปาง,เจ้าอาวาสวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม พระอารามหลวง สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2558.
- Phrachindaratanaophon. **Interview**. 7 January 2015 พระโพธิ์รังสี. (2502). **ตำนานพระพุทธรูปสิหิงส์**. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- Phra Phodhi Rangsi. (1956).**History of Pha Buddha Sihinga**. Phra Nakorn : Rungruangdhamma

Press

พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

Sutra and Attha Katha Khuddaka Nikaya Dhammapada Vol.1 Part. 2 Ep.1. Bangkok : Mahamakul Buddhist University.

สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2557). ประวัติศาสตร์ล้านนา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินตติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sarasawadi Ongsakul. (2014). **History of Lanna.** Bangkok : Amarin printing and publisher.

หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์. (2531). เรื่องของพระพิมพ์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินตติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

Boriban Buripan. (1988). **Votive Tablets.** Bangkok : Amarin printing group.

ฮันส์ เพนธ์. (2517). คำจารึกที่ฐานพระพุทธรูปในนครเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

Hans Penth. (1974). Inscription on Buddha image in Chiang Mai. Bangkok : The secretariat of cabinet Press.

Getty Alice. (1962). **The gods of Northern Buddhism : their history, iconography and progressive evolution through the Northern Buddhist.** Rutland, Vt : Charles E. Tuttle.

Bhattacharyya Benoytosh. (1985). **The Indian Buddhist Iconography.** New Delhi : Cosmo Publications.

Luce Gordon. (1969). **Old Burma-early Pagan.** New York : J.J.Auguslin.

Robert Halliday. (2000). **The Mons of Burma and Thailand Volume 1. The Talaiings.** Bangkok : White Lotus.

I-Tshing. (1982). **A Record of Buddhist Religion as Practised in India and the Malay Archipelago.** Delhi : Munshiram Manoharlal.

Pichard Pierre. (1991). **The Pentagonal Monuments of Pagan.** Bangkok : White Lotus.

Skilling Peter. (2009). **Buddhism and Buddhist literature of South-East Asia : Selected papers.** Bangkok :Fragile Palm Leaves Foundation, Lumbini Internationnal Research Institute.

One Toru.(1978). **Mural Paintings of The Buddhist Temples in Burma.** Japan : Kodansha.

“น้ำท่วมคือสงครามและประชาชนคือเหยื่อ” : มโนทัศน์ที่สะท้อนจากพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย¹

‘FLOODS ARE WARS AND PEOPLE ARE VICTIMS’ : A CONCEPT REFLECTED IN THAI NEWSPAPER HEADLINES.

รัชนิญญา กลิ่นน้ำหอม / RATCHANEeya KLINNAMHOM
ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

DEPARTMENT OF THAI & ORIENTAL LANGUAGES, FACULTY OF HUMANITIES,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

รศ.พฤทธิ์ ตุ๊กเศรษฐศิริ / ASSOC. PROF. PRIT SUPASETSIRI
วิทยาลัยนวัตกรรมเพื่อสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
COLLEGE OF SOCIAL COMMUNICATION INNOVATION,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษามโนทัศน์เรื่องน้ำที่สะท้อนจากพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากถ้อยคำอุปมาอุปไมยน้ำและน้ำท่วมที่สื่อหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยใช้ในพาดหัวข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) และอุปมาอุปไมยวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis) ผลการวิเคราะห์พบว่าลักษณะของถ้อยคำอุปมาอุปไมยในพาดหัวข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย สะท้อนมโนอุปมาอุปไมย 4 มโนอุปมาอุปไมย คือ [น้ำท่วม คือ สงคราม] [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์] [น้ำท่วมคือการสำแดงอำนาจ] และ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] จากการวิเคราะห์มโนอุปมาอุปไมยพบว่ามโนทัศน์น้ำท่วมคือการรุกรานน้ำคือผู้ทำร้าย และประชาชนคือผู้ถูกกระทำ มโนทัศน์เหล่านี้แสดงแนวคิดของสื่อหนังสือพิมพ์ 2 ประการ ได้แก่ น้ำท่วมเหมือนสงครามซึ่งเป็นเรื่องเลวร้าย และธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์ การเลือกแนวคิดและนำเสนอแนวคิดดังกล่าวอาจมีผลต่อผู้รับสาร กล่าวคือ ทำให้เกิดความกลัว ความเกลียดชัง และกระตุ้นให้ผู้รับสารติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด ในอีกมิติหนึ่งหนังสือพิมพ์นำการรับรู้เกี่ยวกับสงครามและอำนาจของธรรมชาติที่ทุกคนในสังคมมีร่วมกันมาสร้างให้เป็นข่าว มีสีสันและกระตุ้นเร้าคนในสังคมที่อาจมีผลกระทบต่อประโยชน์ทางการตลาดของหนังสือพิมพ์

คำสำคัญ : น้ำท่วม มโนอุปมาอุปไมย มโนทัศน์

Abstract

This research was a study of a concept of the 2012 flood and water reflected in Thai newspaper headlines according to Cognitive Linguistics and critical metaphor analysis theory. The results showed that the metaphors in the headlines of flooding news in Thai newspapers reflected four conceptual concepts of the flood: [FLOODS ARE WARS]; [FLOODS ARE HUMAN ACTIONS]; [FLOODS ARE AN EXPRESSION OF POWER]; and [FLOODS ARE TOXIC]. These conceptual metaphors reflected the idea that water was the culprit while people were victims. The presentation of the 2012 flood in the newspapers emphasized the idea that the flood was like a war which was so terrible, and human beings were overpowered by nature. The selection and the presentation of the idea resulted in public fear and hatred. In other words, newspapers used the public perception of wars and the power of nature to embellish the news in order to increase their market share.

Keywords : Flood Conceptual Metaphor Concept

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องน้ำที่สะท้อนจากพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากวิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2556

บทนำ

ช่วงระหว่างวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ถึง 16 มกราคม พ.ศ. 2555 เป็นช่วงระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมประเทศไทยซึ่งหอบจดหมายเหตุไต่บันทึกไว้ว่าเป็นประวัติศาสตร์อุทกภัยของประเทศไทยครั้งร้ายแรงที่สุดครั้งหนึ่งของประเทศ² อุทกภัยครั้งนี้มีจังหวัดที่ถูกน้ำท่วมรวม 65 จังหวัดมี ผู้เสียชีวิต 815 คนและสูญหาย 3 คน³ เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งนี้สื่อมวลชนได้ติดตามสถานการณ์และรายงานข่าวอย่างต่อเนื่อง สื่อมวลชนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และสื่ออินเทอร์เน็ตต่างเสนอข่าวที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นและสร้างกระแสให้ประชาชนส่วนใหญ่ตระหนักถึงวงล้อและเครียดกับสถานการณ์น้ำท่วม ดังเห็นจากการที่ประชาชนต่างพากันกักตุนอาหารและน้ำดื่มจนกระทั่งในบางพื้นที่ขาดแคลนอาหารและน้ำสะอาด ทั้งนี้สาเหตุของความวิตกกังวลในสถานการณ์ดังกล่าวของประชาชนอาจเนื่องมาจากการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ รวมถึงข้อมูลที่ประชาชนบางส่วนร่วมกันสร้างและแลกเปลี่ยนระหว่างกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การป้องกันน้ำท่วม การเตรียมตัวในการย้ายไปอยู่ที่พักชั่วคราว หรือการดำรงชีวิตในระหว่างน้ำท่วมตลอดจนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ น้ำท่วมในแง่มุมมองต่างๆ อย่างหลากหลายและกว้างขวาง กล่าวได้ว่าการรับและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารน้ำท่วมจากสื่อในช่องทางต่างๆ ส่งผลให้เกิดเป็นกระแสตื่นตระหนกกับน้ำท่วมของผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าว

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อหลักสื่อหนึ่งที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์น้ำท่วมไปยังประชาชนในวงกว้าง เบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าการใช้ภาษาลักษณะหนึ่งที่เด่นชัดในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและรายงานเหตุการณ์น้ำท่วมของหนังสือพิมพ์ที่น่าสนใจคือการใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ เช่น “เผยภาพแผนที่น้ำล้อมกรุง จ่อถล่มเร็ว ๆ นี้” “สั่งอพยพประชาชน” “แตกแล้วนิคมอุตสาหกรรม” และ “รัฐบาลเตรียมรับมือ” หากพิจารณาการใช้ภาษาตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานซึ่งมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่าภาษาสัมพันธ์กับระบบวิถีคิดของผู้ใช้ภาษา โดยภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเป็นผลผลิตของความคิด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ภาษาที่ใช้เหล่านั้นเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นความคิดของผู้ใช้ภาษานั้นๆ ได้และการใช้ภาษาเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์เป็นการใช้ภาษาลักษณะหนึ่งที่ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือกลวิธีหรือศิลปะในการตกแต่งถ้อยคำในการสื่อสารให้น่าสนใจหรือจับใจผู้รับสารเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนความคิด ความเชื่อ มุมมองหรือมโนทัศน์ที่ผู้ใช้ภาษามีต่อสิ่งที่กล่าวถึงนั้นๆ ด้วย จากตัวอย่างการใช้ภาษาข้างต้นจะพบว่าสื่อหนังสือพิมพ์ใช้คำต่างๆ เพื่อรายงานสถานการณ์น้ำท่วม ได้แก่ ล้อม จ่อ ถล่ม อพยพ แตก และ รับมือ ซึ่งเป็นการใช้ภาษาเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ (metaphorical expressions) การใช้ถ้อยคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นภาพว่าน้ำเป็นเหมือนศัตรูผู้รุกราน และภาวะน้ำท่วมก็

เปรียบเสมือนภาวะสงคราม นอกจากนี้การใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เปรียบเทียบเช่นนี้อาจให้ภาพหรือความเข้าใจที่ผู้รับสารอาจไม่ได้มอง หรือมีความเข้าใจเช่นนั้นมาก่อน แม้เหตุการณ์น้ำท่วมจะเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติในประเทศไทย แต่เราอาจไม่เคยมองน้ำเป็นศัตรูผู้รุกราน หรือ น้ำท่วมเป็นภาวะสงคราม หากแต่การนำเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นำเราไปสู่มุมมองต่อน้ำที่ต่างออกไป จึงอาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่ส่งผ่านมากับการรายงานข่าวน้ำท่วมไม่ได้เป็นเพียงการรายงานเหตุการณ์หรือข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่อาจจะแฝงมุมมองของสื่อที่มีต่อน้ำและเหตุการณ์น้ำท่วมพร้อมกับการรายงานข่าวน้ำท่วมอีกด้วย

หากพิจารณาตามแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ปริชาน การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนไม่ได้เป็นเพียงการรายงานเหตุการณ์หรือทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อกลางระหว่างแหล่งข้อมูลข่าวสารกับประชาชนผู้รับสารเท่านั้น เพราะการเลือกแง่มุมบางแง่มุมมานำเสนอและการใช้ภาษาที่น่าสนใจของสื่อหนึ่งยังส่งผ่านความคิด ความเชื่อหรือมุมมองบางอย่างมาสู่ประชาชนด้วย ดังที่ กฤษดาพรรณ หงศ์ลดารมภ์ (2543) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนว่า

“...สื่อมวลชนอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบในแง่ที่สามารถสื่อความคิด ความเชื่อให้คนหมู่มากได้ภายในเวลารวดเร็ว...ในกระบวนการเสนอข่าว อุดมการณ์เป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอด และภาษามีบทบาทสูงในการสื่ออุดมการณ์นี้ วาทกรรมสื่อจึงไม่ได้เป็นเพียงกระจกที่สะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นแต่ยังเป็นเครื่องมือของสื่อมวลชนในการสื่อความคิดความเชื่อบางอย่าง...”

ความคิดความเชื่อของสื่อมวลชนจึงมีบทบาทสูงมากในการหล่อหลอมความคิดและชี้นำพฤติกรรมของคนในสังคม”

กล่าวได้ว่าการใช้ภาษาแบบอุปลักษณ์ไม่ได้เพียงทำให้ภาษาพาตหวั่นไหวหนังสือพิมพ์ที่น่าสนใจเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสิ่งที่ถูกสร้างมาจากอุดมการณ์บางประการ ภาษาอุปลักษณ์อาจเปลี่ยนมุมมองของผู้รับข่าวสารได้ ดังที่ ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค (Charteris-Black, 2005: 20) ได้กล่าวว่า "Metaphors move us because they shift the way that we understand the world and influence our feelings about it...It offers a way of looking at the world that may differ from the way we normally look at it and, as a result, offers some fresh insight."

จากคำกล่าวของชาร์เตอร์ริส-แบล็ค สรุปได้ว่าอุปลักษณ์สามารถทำให้เรามีมุมมองใหม่เพราะอุปลักษณ์เปลี่ยนวิถีของการมองโลกและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของเรา อุปลักษณ์จะทำให้การมองโลกของเราต่างไปจากมุมมองที่เราเคยมีและทำให้เราเห็นโลกในมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม นอกจากนี้เขายังได้เสนอแนวทางในการวิเคราะห์อุปลักษณ์เรียกว่าการศึกษาลักษณะวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical

² อ้างอิง <http://www.thairath.co.th/content/edu/208468> สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2555

³ อ้างอิง http://disaster.go.th/dpm/flood/news/news_thai/EOCRReport17JAN.pdf สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2555

Metaphor Analysis) เพื่อค้นหาคำตอบว่าอุปมาอุปไมยที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อสารหนึ่งๆ นั้นมีเจตนาและอุดมการณ์โดยอยู่เบื้องหลัง จึงน่าสนใจว่าหากนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยที่สื่อหนังสือพิมพ์ใช้จะพบการสะท้อนให้เห็นมุมมองที่สื่อมีต่อหน้าและเหตุการณ์น้ำท่วมในครั้งนี้ได้

เมื่อรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าการใช้ภาษาโดยการเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยเป็นลักษณะเด่นลักษณะหนึ่งในการรายงานข่าวเหตุการณ์ การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนผู้รับสาร ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำท่วมของสื่อหนังสือพิมพ์ไทยนั้นมีความน่าสนใจทั้งในด้านการใช้ภาษาและการเสนอมุมมองความคิด ความเชื่อต่อผู้รับข่าวสาร ทั้งนี้หากศึกษาการใช้อุปมาอุปไมยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานและการศึกษาอุปมาอุปไมยวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะทำให้เข้าใจมุมมอง ความคิด และมโนทัศน์เกี่ยวกับน้ำและเหตุการณ์น้ำท่วมของสื่อมวลชน ซึ่งอาจจะมีผลต่อมุมมองหรือความคิดของคนไทยที่มีต่อหน้าและเหตุการณ์น้ำท่วมต่างออกไปซึ่งมีข้อน่าสังเกตว่าคนไทยบางส่วนมีมุมมองต่อหน้าเปลี่ยนไปจากเดิมหลังจากเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม ดังโฆษณาประชาสัมพันธ์ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) เป็นตัวอย่างของความพยายามที่จะปรับทัศนคติของสังคมที่เปลี่ยนไปหลังเหตุการณ์นี้

“น้ำเป็นเพื่อน เป็นที่พึ่ง เป็นความหวัง เป็นผู้หล่อเลี้ยงชีวิต เป็นวิถีทำกิน แต่วันนี้เรากลับมองน้ำเป็นผู้ทำลายชีวิตที่เปลี่ยนไป อาจทำให้ความรู้สึกที่มีต่อสายน้ำไม่เหมือนเดิม แต่เราเชื่อว่าเพียงเรียนรู้ ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล สายน้ำที่เรารักและผูกพันจะกลับมาสวยงามเหมือนเดิมและอยู่กับเราอย่างยั่งยืน”⁴

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถ้อยคำอุปมาอุปไมยน้ำและน้ำท่วมจากการรายงานข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมที่เป็นข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันไทยและวิเคราะห์มโนทัศน์ที่ได้จากการใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยเหล่านั้นโดยใช้แนวคิดการศึกษาอุปมาอุปไมยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานและการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยเชิงวิพากษ์เพื่อจะได้เข้าใจระบบวิธีคิดและมุมมองเกี่ยวกับน้ำและเหตุการณ์น้ำท่วมของสื่อหนังสือพิมพ์ไทยชัดเจนมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปมาอุปไมยน้ำและน้ำท่วมจากการรายงานข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมที่เป็นข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและวิเคราะห์มโนทัศน์ที่ได้จากการใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยเหล่านั้น

เรื่องมีวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้รวบรวมข้อมูลถ้อยคำอุปมาอุปไมยจากรายงานข่าวน้ำท่วมที่เป็นข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน จำนวน 4 ชื่อฉบับ ได้แก่ ข่าวสด คมชัดลึก เดลินิวส์ และไทยรัฐ ระหว่างวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 - 16 มกราคม พ.ศ. 2555

ในการรวบรวมข้อมูลถ้อยคำอุปมาอุปไมย ผู้วิจัยพิจารณาว่าถ้อยคำใดเป็นอุปมาอุปไมยตามนิยาม ดังนี้

ถ้อยคำอุปมาอุปไมย คือ การเปรียบเทียบของสองสิ่ง โดยสิ่งหนึ่งเรียกว่าแบบเปรียบเทียบ (source domain) และอีกสิ่งหนึ่งเรียกว่าสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) ทั้งนี้สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบกันต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวงความหมายต่างกันและสามารถเชื่อมโยงลักษณะบางประการ (ground) ร่วมกันได้

ตัวอย่างข้อมูล

“นครสวรรค์แตก น้ำโจมตี หนีตายโกลาหล เขตเศรษฐกิจในเมืองพินาศ กทม.ส่อจมน –ตั้งศูนย์อพยพ 2.3 ล้านชีวิตเดือดร้อนสาหัส”

(ไทยรัฐ, 12/10/54)

จากตัวอย่าง น้ำโจมตี เป็นถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่เปรียบเทียบน้ำเป็นกองกำลังหรือกองทัพที่ทำร้ายพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ถ้อยคำนี้มี “กองกำลังหรือกองทัพ” เป็น แบบเปรียบเทียบ และ “น้ำ” เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ นอกจากนี้ ถ้อยคำอุปมาอุปไมยพิจารณาจากการใช้คำกริยา เช่น “แตก” “โจมตี” และ “พินาศ” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการทำสงคราม ประกอบกับการใช้ความเปรียบว่าน้ำเป็นกองกำลังหรือกองทัพ ภาพของน้ำท่วมจึงเป็นเหมือนสภาวะสงครามที่มีการต่อสู้กันระหว่างน้ำและประชาชนในแต่ละพื้นที่

ในการนับความถี่ปรากฏของถ้อยคำอุปมาอุปไมยจะนับจากจำนวนคำที่ใช้ในถ้อยคำอุปมาอุปไมยโดยปรากฏหนึ่งครั้งนับเป็นหนึ่งและนับซ้ำ เนื่องจากความถี่ในการปรากฏใช้มากหรือน้อยจะเป็นข้อมูลสนับสนุนว่าผู้ใช้ภาษามีมุมมองต่อหน้าด้านต่างๆ แตกต่างกันอย่างไรมาก

ตัวอย่างข้อมูล

“นครสวรรค์แตก น้ำโจมตี หนีตายโกลาหล เขตเศรษฐกิจในเมืองพินาศ กทม.ส่อจมน –ตั้งศูนย์อพยพ 2.3 ล้านชีวิตเดือดร้อนสาหัส”

(ไทยรัฐ, 12/10/54)

จากตัวอย่างมีถ้อยคำอุปมาอุปไมย 3 อุปมาอุปไมย โดยนับจากคำ “แตก” “โจมตี” และ “พินาศ”

ในการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปมาอุปไมยและมุมมองที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปมาอุปไมยโดยมีลำดับ ดังนี้

⁴ ถอดความจากภาพยนตร์ของกลุ่ม ปตท “PTT TVC: Water, We Love” You <http://www.youtube.com/watch?v=7sg9cEfMlak> สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2556

(1) ชั้นจำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์ ในชั้นนี้เป็นการจำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์จากถ้อยคำชนิดอื่นที่ไม่ใช่อุปลักษณ์ โดยอาศัยนิยามที่ใช้ในงานวิจัยนี้

(2) ชั้นตีความอุปลักษณ์ เป็นการวิเคราะห์ว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบในชั้นที่ (2) นั้นสะท้อนมโนอุปลักษณ์หรือระบบวิธีคิดของผู้ใช้ภาษาอย่างไร โดยใช้แนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, 2003) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

(3) ชั้นอธิบายอุปลักษณ์ ในชั้นนี้เป็นการอธิบายว่าอุปลักษณ์นั้นๆ ที่นำมาใช้นั้นแสดงให้เห็นความคิด ความเชื่อใดที่อาจจะส่งผลต่อมุมมองของคนไทยที่เป็นผู้รับสารโดยใช้แนวคิดของชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Chatteris-Black, 2005) และโกทลี (Goatly, 2007) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

แนวคิดในการวิจัย

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาอุปลักษณ์ในพาดหัวข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมในหนังสือพิมพ์รายวัน ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานและอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CMA) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยโดยสังเขป ดังนี้

การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน

อุปลักษณ์เป็นการใช้ภาษาในการเปรียบเทียบที่มีความเกี่ยวข้องกับความหมาย มีผู้สนใจศึกษาอุปลักษณ์ ในหลายมุมมองอย่างกว้างขวาง ฌูร์พร พานโพธิ์ทอง (2556) กล่าวว่า “ผู้ที่สนใจเรื่องความหมายไม่ว่าจะเป็นนักปรัชญา ภาษา นักวรรณคดี นักอรรถศาสตร์ นักวจนปฏิบัติศาสตร์ หรือนักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่างก็กล่าวถึงอุปลักษณ์ในแง่มุมต่างๆ” การศึกษาอุปลักษณ์เริ่มต้นจากแนวคิดอุปลักษณ์ตามแนวเดิม (Classical view) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของอริสโตเติลที่อธิบายว่าอุปลักษณ์เป็นลักษณะการใช้ภาษาที่พิเศษ เป็นการตกแต่งถ้อยคำให้สละสลวยซึ่งแตกต่างไปจากภาษาที่ผู้ใช้ภาษาทั่วไปใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

ความเข้าใจอุปลักษณ์ตามแนวคิดเดิมมีอิทธิพลต่อการศึกษาศาสตร์ในงานวรรณกรรมและวรรณคดีโดยอุปลักษณ์เป็นโวหารภาพพจน์ (Figure of speech) ลักษณะหนึ่งที่ใช้ภาษาส่วนใหญ่จึงมองว่าอุปลักษณ์เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่สามารถตกแต่งถ้อยคำให้มีความสละสลวยไพเราะ และเป็นความสามารถพิเศษหรือพรสวรรค์ของกวี ดังคำกล่าวของอริสโตเติลซึ่งได้กล่าวว่าอุปลักษณ์เป็นที่ยิ่งใหญ่มากที่สุดของกวี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539)

เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, 2003) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอุปลักษณ์ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการขยายความเข้าใจเกี่ยวกับอุปลักษณ์ในลักษณะที่ต่างไปจากเดิม เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, 2003) ได้เสนอมุมมองเกี่ยวกับการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน โดยกล่าวว่า อุปลักษณ์ไม่ได้มีอยู่เฉพาะในบทกวี หากแต่เป็นถ้อยคำที่เราใช้สื่อสารในชีวิต

ประจำวันและที่สำคัญอุปลักษณ์เป็นผลผลิตของระบบวิธีคิดของเรา และกล่าวว่า “The essence of metaphor is understanding and experiencing one kind of thing in terms of another.” กล่าวคืออุปลักษณ์เป็นการทำความเข้าใจและเรียนรู้สิ่งหนึ่งที่มีความเป็นนามธรรมผ่านอีกสิ่งหนึ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อุปลักษณ์เป็นการเปรียบเทียบที่ใช้ภาษาจะเปรียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เปรียบสิ่งที่อยู่ไกลตัวกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากกว่าและเปรียบสิ่งที่ไม่เคยมีประสบการณ์กับสิ่งที่เราค้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนเพื่อให้สามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมสิ่งไกลตัวและสิ่งที่ผู้ใช้ภาษาไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนได้ชัดเจนขึ้น เลคอฟและจอห์นสันจำแนกอุปลักษณ์เป็น 2 ระดับคือ

(1) อุปลักษณ์ในระดับถ้อยคำเรียกว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expressions) หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นการเปรียบเทียบซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้สื่อสารกันทั่วไปในชีวิตประจำวัน

(2) อุปลักษณ์ในระดับมโนทัศน์เรียกว่ามโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor) หมายถึง ความคิดซึ่งมีลักษณะเป็นความเปรียบเทียบที่อยู่ในระบบการรับรู้หรือระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา

อุปลักษณ์ทั้งสองระดับมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือโดยพื้นฐานมนุษย์มีระบบวิธีคิดที่เป็นแบบอุปลักษณ์ เมื่อเรามีระบบวิธีคิดเช่นนี้ การคิด การมองโลกและการแสดงออกในชีวิตประจำวันของเราซึ่งรวมถึงการใช้ภาษาในการสื่อสารด้วยนั้นจึงมีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ด้วย ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เราใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันจึงนับเป็นหลักฐานสำคัญที่สามารถสะท้อนระบบวิธีคิดหรือมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์อุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 2003) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของการใช้ภาษากับระบบปริชานของมนุษย์ กล่าวคือการใช้ภาษาเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์เป็นสิ่งที่ได้มาจากระบบปริชานของมนุษย์ มนุษย์มีความคิดเป็นระบบและเชื่อมโยงกัน เรียนรู้สิ่งที่อยู่ไกลตัวจากการนำมาเปรียบกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่คุ้นเคยโดยนำมาเปรียบกับสิ่งที่คุ้นเคยมาก่อน และเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านการนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่าภาษาเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นระบบปริชานของมนุษย์เหล่านั้น การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานของเลคอฟและจอห์นสันได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและมีผู้สนใจนำไปขยายการศึกษาที่เชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ดี อุปลักษณ์เป็นการใช้ภาษาในการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง เมื่อนำมาอธิบายในมุมมองของการใช้ภาษาก็มีผู้ตั้งประเด็นคำถามว่าทำไมผู้ใช้ภาษาเลือกใช้อุปลักษณ์ในการสื่อสาร นอกจากนี้ในการสื่อสารหนึ่งๆ ผู้ใช้ภาษาสามารถใช้อุปลักษณ์หลายอุปลักษณ์ได้ แต่ผู้ใช้ภาษาจะเลือกบางอุปลักษณ์เท่านั้น เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น การเลือกใช้บางอุปลักษณ์และไม่ใช้บางอุปลักษณ์นั้นมีแนวคิดโดยผู้เบื้องหลัง

การวิเคราะห์อุปมาอุปไมยเชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis-CMA)

แม้การศึกษาอุปมาอุปไมยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานตามแนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, 2003) จะทำให้เข้าใจระบบความคิดที่ผู้ใช้ภาษามีต่อสิ่งต่างๆ ได้แต่อาจยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายว่าทำไมผู้ใช้ภาษาเลือกใช้อุปมาอุปไมยและเหตุใดจึงเลือกบางอุปมาอุปไมยแต่ไม่เลือกบางอุปมาอุปไมยมาใช้เพราะนอกจากอุปมาอุปไมยจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบวิถีคิดของผู้ใช้ภาษาแล้ว อุปมาอุปไมยยังเป็นการใช้ภาษาที่มีพลังสามารถโน้มน้าว ทำให้ผู้รับสารคล้อยตามด้วยและอาจเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติต่อสิ่งที่เปรียบเทียบได้ ดังนั้นการใช้ อุปมาอุปไมยจึงน่าจะมีความคิดบางอย่างอยู่เบื้องหลัง

ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค (Charteris-Black, 2004) เสนอการศึกษาอุปมาอุปไมยร่วมกับแนวคิดทางจิตวิทยาปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรมวิเคราะห์โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่าอุปมาอุปไมยเป็นกลวิธีทางภาษาที่สำคัญกลวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารมีความคิดและความเชื่อตามที่ผู้ส่งสารต้องการได้ และกล่าวว่าอุปมาอุปไมยเปลี่ยนแนวทางหรือมุมมองในการมองโลกและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของเราต่อสิ่งที่อุปมาอุปไมยนั้นๆ กล่าวถึง "Metaphors move us because they shift the way that we understand the world and influence our feelings about it." (Charteris-Black, 2005: 14)

การเลือกใช้อุปมาอุปไมยของผู้ใช้ภาษาเป็นการใช้โดยมีวัตถุประสงค์และมีความคิดบางประการที่ผลักดันให้ใช้อุปมาอุปไมยนั้น การศึกษาอุปมาอุปไมยตามการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยเชิงวิพากษ์จึงมุ่งศึกษาเจตนาและอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษา ดังที่ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค (Charteris-Black, 2004) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยเชิงวิพากษ์ว่า "Critical metaphor analysis is an approach to the analysis of metaphors that aims to identify the intentions and ideologies underlying language use."

แนวทางการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยเชิงวิพากษ์ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นเพราะสามารถอธิบายเหตุผลของการใช้ภาษาที่อยู่ในบริบทของการสื่อสาร ช่วยอธิบายว่าผู้ใช้ภาษาเลือกใช้อุปมาอุปไมยด้วยเหตุผลใดในขณะเดียวกันก็ได้ทำให้เข้าใจว่าผู้ใช้อุปมาอุปไมยนั้นมีอุดมการณ์และต้องการสื่ออุดมการณ์นั้นไปยังผู้รับสารอย่างไรด้วย การ์เซีย (Garcia, 2008) กล่าวถึงแนวคิดของชาร์เตอร์ริส-แบล็คว่าเป็นการศึกษาอุปมาอุปไมยขั้นสูงซึ่งประสานวิธีการศึกษาอุปมาอุปไมย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานและจิตวิทยาปฏิบัติศาสตร์ในบริบทของการใช้ภาษาจริง "CMA advances metaphor studies, since it serves as a research tool for the cognitive and pragmatic analysis of metaphors in real contextualized discourse."

นอกจากชาร์เตอร์ริส-แบล็คแล้ว โกทลี (Goatly, 2007: 3) ยังเป็นอีกผู้หนึ่งที่สนใจศึกษาอุปมาอุปไมยตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์ เขากล่าวโดยอ้างคำกล่าวของบัคตินว่าอุปมาอุปไมยเป็นกลไกหนึ่งของอุดมการณ์ซึ่งจะทำให้เกิดผลที่เกิดจากอุดมการณ์นั้น "Bakhtin regards metaphor as a cognitive mechanism of ideology, which will produce ideological effects" และได้เสนอแนวคิดในการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยโดย

ผสานแนวคิดในการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) กับแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) โดยกล่าวว่า

"-- that language is not some transparent medium through which we think, but that it shapes our thoughts and practices. So the conventional metaphors in the discourses of race, sex, politics, defense, economics, environment, and so on, tend to determine our ways of thinking/consciousness and acting/practice in these social spheres." (Goatly, 2007: 4)

จากคำกล่าวของโกทลีสรุปได้ว่าภาษาไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่ส่งผ่านความคิดของผู้ใช้ภาษา หากแต่ยังเป็นกรอบของความคิดและการกระทำของผู้ใช้ภาษาด้วย การใช้อุปมาอุปไมยในวาทกรรมต่างๆ อย่าง เชื้อชาติ เพศ การเมือง การตอบโต้ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และอื่นๆ นั้นต่างก็มีส่วนชี้แนะแนวความคิดหรือการรับรู้และการแสดงออกหรือพฤติกรรมของผู้ใช้ภาษาในสังคมด้วย

อุปมาอุปไมยในหนังสือพิมพ์ไทย

การศึกษาอุปมาอุปไมยตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, 2003) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและมีผู้นำไปเป็นแนวทางในการศึกษาอุปมาอุปไมยทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ในภาษาไทยการศึกษาอุปมาอุปไมยในหนังสือพิมพ์ไทยสามารถจำแนกได้เป็น 2 แนวทางกว้างๆ

คือ การศึกษาอุปมาอุปไมยตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานโดยมุ่งวิเคราะห์ระบบวิถีคิดของผู้ใช้ภาษาต่างๆ ซึ่งสะท้อนจากถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่ผู้ใช้ภาษาเลือกใช้ เช่น งานวิจัยของกนกกาญจน์ วรสีหะ (2555) ดีเลิศ ศิริวารินทร์ (2550) อุษา พงศ์ชัยวิบูลย์ (2544) จิตติมา จารยะพันธ์ (2539) และอีกแนวทางหนึ่งคือการศึกษาอุปมาอุปไมยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานร่วมกับการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยเชิงวิพากษ์ แม้ที่ผ่านมามีงานวิจัยในภาษาไทยที่ศึกษาตามแนวทางดังกล่าวนี้ยังมีไม่มากนักแต่ งานวิจัยที่ศึกษาอุปมาอุปไมยตามแนวทางนี้ก็มีความน่าสนใจเพราะเสนอมุมมองและอุดมการณ์บางอย่างที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปมาอุปไมยเหล่านั้น เช่น งานวิจัยของมุจลินท์ สุดเจริญ (2552) และ กฤษดาพรรณ หงศ์ดลารมภ์และโสรัจจ์ หงศ์ดลารมภ์ (2549) นอกจากนี้ยังพบว่าม้งานวิจัยทางวาทกรรมวิเคราะห์ที่เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับอุปมาอุปไมยว่าเป็นกลวิธีสำคัญกลวิธีหนึ่งในการสร้างและเสนออุดมการณ์บางประการในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย เช่น งานวิจัยของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2543) นิตติพงศ์ พิเชฐพันธ์ (2553) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เห็นแนวทางในการนำแนวคิดไปใช้ในการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยที่สะท้อนระบบวิถีคิดและศึกษาอุปมาอุปไมยในฐานะที่เป็นกลวิธีทางภาษาของผู้ส่งสารที่ใช้ในการโน้มน้าวใจหรือทำให้เกิดอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ หรือมุมมองที่มีต่อสิ่งต่างๆ ของผู้รับสารตามผู้ส่งสารต้องการ ดังที่ มุจลินท์ สุดเจริญ (2552) อ้างถึงใน ญรัฐพรพานโพธิ์ทอง, (2556) ได้ศึกษามโนทัศน์แรงงานต่างด้าวในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวถูกเปรียบเป็นสินค้า กลไก เครื่องจักร หรือสัตว์ และ

สะท้อนมโนทัศน์จากการเปรียบเทียบเหล่านี้ว่าแรงงานต่างด้าวคือ “ภัยคุกคาม” และ “ภาวะ” ของสังคมไทย มโนทัศน์ที่มีต่อแรงงานต่างด้าวว่าเป็น “ภัยคุกคาม” และ “ภาวะ” นั้นส่งผลให้คนไทยบางส่วนมีอคติ รังเกียจ และดูถูกเหยียดหยามคนกลุ่มนี้ และการเลือกใช้อุปลักษณะที่สะท้อนมโนทัศน์เช่นนี้ของสื่อมาจากแนวคิดเรื่องทุนนิยมและแนวคิดเรื่องความมั่นคงของชาติของสื่อหนังสือพิมพ์

นอกจากนี้ในงานวิจัยของกฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์และโสรัจจ์ หงส์ดารมภ์ (2549) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์จากการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ในภาคใต้จากข่าวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์มติชน ผลของการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่ากรรณการรายงานข่าวเหตุการณ์ภาคใต้มีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่สะท้อนมุมมองของสื่อมวลชนว่า [ปัญหา คือ ไฟ] และการเลือกนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเป็น “การแต่งแต้มความจริงให้เป็นไปตามวาระของผู้มองเสมอ” (กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์และโสรัจจ์ หงส์ดารมภ์, 2549: 130)

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่างานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มักพบว่าอุปลักษณะเป็นกลวิธีทางภาษาหนึ่งที่สามารถนำเสนอมุมมองความคิดหรืออุดมการณ์ได้ ดังที่นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์ (2553) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์จากกรณีเหตุการณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2551 จากหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน ผลการศึกษาพบว่า อุปลักษณะเป็นกลวิธีทางภาษาหนึ่งที่น่าสนใจสอดคล้องความคิดเกี่ยวกับไทยและเขมร ถ้อยคำอุปลักษณะที่ใช้สะท้อนมโนทัศน์ว่า [การดำเนินการทางการทูต คือ การต่อสู้ในสงคราม] นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์กล่าวว่า “การดำเนินการทางการทูตระหว่างฝ่ายไทยและเขมรเป็นเรื่องการต่อสู้ในสงครามที่มุ่งเอาชนะกันเพื่อให้ได้รับชัยชนะคือการสมประโยชน์ฝ่ายตน จึงสรุปเป็นความคิดได้ว่าไทยและเขมรเป็นศัตรูกัน” (นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์, 2553: 70)

จากการทบทวนงานวิจัยในเบื้องต้นนั้นพบว่าอุปลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า อุปลักษณะเป็นกลวิธีทางภาษาหนึ่งที่สะท้อนระบบวิธีคิดแล้วยังสะท้อนอุดมการณ์ที่สื่อหนังสือพิมพ์ยึดถือและชี้้นำให้คนใน

สังคมเชื่อถือและคล้อยตาม ดังนั้นการวิเคราะห์อุปลักษณะที่สื่อมวลชนใช้จะทำให้ทราบความคิด ความเชื่อที่อยู่เบื้องหลังการใช้ถ้อยคำเหล่านั้นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจและพิจารณาสารที่ได้รับจากสื่อได้

ผลการศึกษา

จากการศึกษาอุปลักษณะ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น คือ (1) อุปลักษณะในพาดหัวข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย และ (2) มโนทัศน์เกี่ยวกับน้ำและน้ำท่วมของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย โดยในบทความนี้จะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ

ผลจากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณะในพาดหัวข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมของหนังสือพิมพ์รายวันสะท้อนมโนอุปลักษณะ 4 มโนอุปลักษณะ ได้แก่ มโนอุปลักษณะ [น้ำท่วม คือ สงคราม] [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์] [น้ำท่วมคือการสำแดงอำนาจ] และ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] ถ้อยคำที่ปรากฏใช้ใหม่ในอุปลักษณะ

1.1 มโนอุปลักษณะ [น้ำท่วม คือ สงคราม]

มโนอุปลักษณะ [น้ำท่วม คือ สงคราม] เป็นการนำถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของสงครามมากล่าวถึงเหตุการณ์น้ำท่วม โดยมี “สงคราม” เป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) และมี “น้ำท่วม” เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับ “น้ำท่วม” ผ่าน “สงคราม” มโนอุปลักษณะนี้อธิบายเหตุการณ์น้ำท่วมผ่านมุมมองความคิดของการทำสงคราม โดยมีน้ำเป็นทหารหรือกองทัพ การไหลของน้ำเป็นการรบ การจู่โจมและการโจมตีพื้นที่ต่างๆ เป็นต้น หรือค่ายทหาร และการบริหารจัดการน้ำเป็นการปกป้องหรือตั้งรับการโจมตีของฝ่ายตรงข้าม ถ้อยคำอุปลักษณะที่สะท้อนมโนอุปลักษณะนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 348 อุปลักษณะ มโนอุปลักษณะนี้สามารถแสดงลักษณะคู่สัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ ได้ดังนี้

แบบเปรียบเทียบ (source domain)

[สงคราม]
ทหาร/กองทัพ
ยุทธวิธีในการรบ
สมรภูมिरบ
การต่อสู้/รับมือ
ผลของสงคราม

สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain)

[น้ำท่วม]
น้ำ
การไหลบ่าของน้ำ
พื้นที่ถูกน้ำท่วม
การป้องกันพื้นที่
สภาพความเสียหายของพื้นที่

ตัวอย่าง 1

ทัพน้ำดาหน้าจมห้าแยกลาดพร้าว

(คมชัดลึก, 5/12/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคปรากฏแบบเปรียบเทียบ (source domain) คือ ทัพ และปรากฏสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) คือ น้ำ และมีการใช้คำว่า ดาหน้า ซึ่งหมายถึงการเดินเรียงหน้ากระดานเข้าไป หากพิจารณาจากบริบทจะเห็นว่าเปรียบเทียบที่ไหลเข้าไปในพื้นที่ห้าแยกลาดพร้าวพร้อมๆ กัน ในแนวกว้างซึ่งเปรียบเหมือนการเดินเรียงหน้ากระดานเข้าไปต่อสู้ในการรบหรือสงครามของกองทัพ

ตัวอย่าง 2

น้ำป่าจู่โจม ชัยภูมิสังปิด 7 โรงเรียน

(คมชัดลึก, 26/8/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคที่มีน้ำป่าเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (Target domain) ในที่นี้มีการใช้คำ จู่โจม ซึ่งเป็นคำที่ใช้กล่าวถึงยุทธวิธีของทหารหรือกองทัพในการรบจึงเป็นคำที่อยู่ในวงความหมายของสงคราม เมื่อนำคำ จู่โจม มาใช้ในการอธิบายการไหลเข้าท่วมพื้นที่ต่างๆ ของน้ำป่า จึงเป็นอุปสรรคที่มีทหารหรือกองทัพเป็นแบบเปรียบเทียบ (Source domain) การเปรียบเทียบนี้ทำให้เกิดภาพการไหลของน้ำป่าที่รวดเร็วโดยประชาชนที่อยู่ในพื้นที่รับน้ำไม่ทันได้ระวังตัวได้ชัดเจนขึ้น

ตัวอย่าง 3

ทะเล กทม. แแนวป้องกันพังราบน้ำทะเล **ด่าน**ปทุมฯ-นนท์ ท่วมหลายสิบจุด (คมชัดลึก, 12/10/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคเปรียบเทียบน้ำเป็นกองทัพและใช้คำ ด่าน ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่น้ำไหลเข้าท่วม จังหวัดปทุมธานีและนนทบุรีจึงเปรียบได้กับเป็นสมรภูมิของการรบที่เป็นเมืองหน้าด่านที่อยู่ด้านนอกของกรุงเทพฯ การเปรียบเทียบนี้ทำให้เห็นภาพว่าพื้นที่ต่างๆ เป็นเหมือนสถานที่ในการต่อสู้ระหว่างกองทัพหน้ากับจังหวัดหรือเมืองต่างๆ

ตัวอย่าง 4

ด่านไม่อยู่สายไหม-ดอนเมือง สังกัดของขึ้นที่สูง
ขอทราย 1.2 ล.โบส (คมชัดลึก, 19/10/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคใช้คำ **ด่าน** และ **สู้**

แบบเปรียบเทียบ (source domain)

- [การกระทำของมนุษย์]
- มนุษย์
- พฤติกรรม/การกระทำ
- ผู้รับผลการกระทำ
- ผลที่ได้รับจากการกระทำ

เพื่ออธิบายการป้องกันพื้นที่ต่างๆ เพื่อไม่ให้ น้ำท่วม ถ้อยคำอุปสรรคนี้เปรียบการป้องกันไม่ให้เกิดน้ำท่วมกับการต่อสู้การใช้ความเปรียบนี้ทำให้เข้าใจการป้องกันว่าเป็นการต่อสู้แบบตั้งรับโดยการต้านทานและพื้นที่ต่างๆ เป็นผู้ถูกกระทำจากน้ำซึ่งเป็นเหมือนฝ่ายรุกจนได้ชัดเจนขึ้น

ตัวอย่าง 5

เตือนภัยระดับสูงสุด **พาย**ศึกน้ำ เผลหนีตายทิ้งกทม.
(เดลินิวส์, 29/10/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคเปรียบเทียบการต่อสู้กับน้ำ เป็นเหมือนศึกหรือสงคราม หากพิจารณาจากบริบทและการใช้คำ **พาย** สามารถตีความได้ว่ากรุงเทพฯ เป็นสมรภูมิรบที่มีการต่อสู้กับน้ำและพายแพ้ว ในที่นี้หมายถึงถูกน้ำท่วมถึงและจำเป็นต้องเร่งอพยพประชาชนออกจากพื้นที่กรุงเทพฯ

มโนอุปสรรค **[น้ำท่วม คือ สงคราม]** เป็นมุมมองที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปสรรคที่เปรียบน้ำเป็นเหมือนทหารหรือกองทัพที่อยู่ในสมรภูมิรบหรือสงคราม การไหลของน้ำคือยุทธวิธีในการรบ พื้นที่ถูกน้ำท่วมคือสมรภูมิรบ การป้องกันพื้นที่คือการต่อสู้และรับมือ ผลของสงครามคือการถูกน้ำท่วมของพื้นที่ต่างๆ และสภาพความเสียหายของพื้นที่คือสภาพหลังการสู้รบ มโนอุปสรรคนี้ทำให้เข้าใจมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อ น้ำท่วมว่ามีความรุนแรงเหมือนสงครามและน้ำคือผู้รุกรานและก่อสงครามทำให้บ้านเมืองต้องสูญเสีย ถูกทำลายและเสียหายจากการทำศึกหรือสงคราม

1.2 มโนอุปสรรค [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์]

มโนอุปสรรค [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์] เป็นการนำถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของพฤติกรรมและการกระทำของมนุษย์มากล่าวถึงเหตุการณ์น้ำท่วมโดยมี “การกระทำของมนุษย์” เป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) และมี “น้ำท่วม” เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) มโนอุปสรรคนี้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับ “น้ำท่วม” ผ่าน “การกระทำของมนุษย์” โดยมีน้ำเป็นมนุษย์ การไหลของน้ำเป็นการกระทำที่รุนแรงของมนุษย์ ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากน้ำท่วมคือผู้ที่ถูกมนุษย์กระทำ ผลจากการถูกน้ำท่วมคือผลจากการกระทำของมนุษย์ ถ้อยคำอุปสรรคที่สะท้อนมโนอุปสรรคนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 209 อุปสรรค สามารถแสดงลักษณะคู่สัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบได้ดังนี้

สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain)

- [น้ำท่วม]
- น้ำ
- การไหลบ่าของน้ำ
- ประชาชน/พื้นที่ถูกน้ำท่วม
- ผลที่เกิดจากการถูกน้ำท่วม

ตัวอย่าง 6

เนสาดอ่อนแรง เหนือ-อีสานไม่พันวิฤติ
(คมชัดลึก, 3/10/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปมาอุปไมยไม่ปรากฏแบบเปรียบเทียบพิจารณาจากบริบทจะพบว่ามีการใช้คำ อ่อนแรง ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในความหมายของการอธิบายลักษณะของมนุษย์เมื่อนำมากล่าวถึงพายุจึงเป็นการเปรียบเทียบพายุกับมนุษย์ ถ้อยคำอุปมาอุปไมยนี้จึงมีพายุเนสาดเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) และมนุษย์เป็นแบบเปรียบเทียบ(source domain) การเปรียบเทียบนี้ช่วยให้เข้าใจระดับความรุนแรงของพายุเนสาดว่าไม่ได้มีกำลังหรือแรงเต็มที่ เปรียบได้กับคนที่อ่อนแรงไม่สามารถจะทำอันตรายหรือสร้างความเสียหายให้กับสิ่งอื่น ๆ ได้

ตัวอย่าง 7

น้ำคร่ำสองเด็กน้อยร้อยเอ็ด คน-หมาจมนดับ
(ไทยรัฐ, 7/9/54)

จากตัวอย่างมีการใช้คำ **คร่ำ** ซึ่งหมายถึงจุดลากไปอย่างไม่มีปราณี (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556: 232) อาการจุดลากไปเป็นการกระทำของมนุษย์ หากพิจารณาในบริบทนี้จึงเป็นการใช้คำที่อยู่ในความหมายของพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์มาใช้เปรียบเทียบกับกรไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่ของน้ำ ถ้อยคำอุปมาอุปไมยนี้จึงมีการไหลบ่าของน้ำเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) และ พฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์เป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) การเปรียบเทียบนี้ทำให้เข้าใจผลที่เกิดจากน้ำท่วมว่ารุนแรงและโหดร้ายเหมือนมนุษย์ที่กระทำรุนแรงและไม่มีความเมตตาปราณีต่อผู้อื่น

ตัวอย่าง 8

ดับ 82 ศพ **เหยื่อ**น้ำคั่ง อดุขเดือนฝนตกหนักซ้ำ
(เดลินิวส์, 14/9/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปมาอุปไมย ใช้คำว่า **เหยื่อ** ซึ่งมีความหมายว่าตัวรับเคราะห์ เช่น เหยื่อกระสุน (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556: 1348) หากพิจารณาจากบริบทเหยื่อนี้หมายถึงประชาชนผู้ได้รับจากการกระทำของน้ำซึ่งเปรียบได้กับการกระทำของคนทีคลั่ง เสียสติไม่สามารถควบคุมตัวเองได้และไม่เกรงกลัวผู้ใด ประชาชนจึงเป็นผู้รับผลของการกระทำโดยมีน้ำเป็นผู้กระทำ

แบบเปรียบเทียบ (source domain)

[การสำแดงอำนาจ]
ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ
การยอมรับอำนาจ

ตัวอย่าง 9

กรุงเก่าระทม-พายุจ่อถล่มอีก (เดลินิวส์, 14/10/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเหมือนประชาชน และหากพิจารณาจากบริบทที่ใช้คำ ระทม รวมด้วยนั้น ทำให้เข้าใจสภาพหรือสถานการณ์ของพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ถูกน้ำท่วมว่าเป็นเหมือนคนที่ได้รับความทุกข์ ความเจ็บช้ำระกำใจจากสถานการณ์น้ำท่วมครั้งนี้

มโนอุปมาอุปไมย [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์] สะท้อนมุมมองที่มีต่อน้ำท่วมว่าเป็นเหมือนการกระทำที่รุนแรงและทำร้ายผู้อื่นของมนุษย์ น้ำจึงเปรียบเป็นมนุษย์ การไหลบ่าของน้ำคือพฤติกรรม/การกระทำของมนุษย์ ประชาชน/พื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมคือ เหยื่อผู้ต้องรับผลการกระทำ และผลที่เกิดจากการถูกน้ำท่วมคือผลที่ได้รับจากการกระทำนั้นๆ การเปรียบเทียบ น้ำพายุและฝนเป็นเหมือนมนุษย์มีลักษณะที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่ไม่ปกติหรือโหดร้ายรุนแรง การเลือกลักษณะนี้มาใช้เปรียบกับน้ำช่วยให้เข้าใจมุมมองต่อน้ำว่าเป็นเหมือนผู้ที่มุ่งทำลาย รุนแรง อย่างไม่ดีแม้การเปรียบน้ำกับมนุษย์ในหัวข้อนี้จะมีความใกล้เคียงกับการเปรียบน้ำกับทหารหรือกองทัพเพราะเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน หากแต่เป็นการเลือกนำลักษณะเด่นมาใช้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่างกัน กล่าวคือการเปรียบกับทหารทำให้เข้าใจเรื่องกำลังในการเข้าท่วมและปริมาณของน้ำ ในขณะที่การเปรียบกับมนุษย์ที่คร่ำและคลั่งเป็นการมุ่งให้ภาพของการทำลายทำร้ายอย่างโหดร้ายของน้ำที่กระทำต่อมนุษย์

1.3 มโนอุปมาอุปไมย [น้ำท่วมคือการสำแดงอำนาจ]

มโนอุปมาอุปไมย [น้ำท่วม คือ การสำแดงอำนาจ] เป็นการนำถ้อยคำที่อยู่ในความหมายของสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติมากล่าวถึงเหตุการณ์น้ำท่วมโดยมี “การสำแดงอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ” เป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) และมี “น้ำท่วม” เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) มโนอุปมาอุปไมยนี้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับ “น้ำท่วม” ผ่าน “การสำแดงอำนาจ” โดยมีน้ำเป็นผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ การท่วมของน้ำเป็นการสำแดงอำนาจของผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ การสูญเสียจากน้ำท่วมคือการยอมรับอำนาจของมนุษย์ ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่สะท้อนมโนอุปมาอุปไมยนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 52 อุปมาอุปไมย สามารถแสดงลักษณะคู่สัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ ได้ดังนี้

สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain)

[น้ำท่วม]
น้ำ
การสูญเสีย

ตัวอย่าง 10

นกเตนแผลงฤทธิ์ ถล่มหนักเหนือ-อีสานอ่วม
(ไทยรัฐ, 1/8/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคณ์ ใช้คำ **แผลงฤทธิ์** ซึ่งเป็นคำที่อยู่ในวงความหมายของการกล่าวถึงสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อนำมากล่าวถึงพายุฝนตกหนักจึงเป็นการเปรียบเทียบพายุกับสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งอยู่ต่างวงความหมายกัน ถ้อยคำอุปสรรคณ์นี้จึงมี พายุฝนตกหนักเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) และมีสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) โดยนำลักษณะของการมีฤทธิ์และการแสดงหรือแผลงฤทธิ์นั้นมาเป็นลักษณะร่วม การเปรียบเทียบนี้ทำให้เข้าใจความรุนแรงของพายุว่าเป็นเหมือนการสำแดงหรือแผลงฤทธิ์ของสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีเหนือมนุษย์

ตัวอย่าง 11

เหนือฝนถล่มซ้ำ- ปากน้ำโพ เช่นอีก 3 ศพ
(ข่าวสด, 23/9/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคณ์ นำคำ **เช่น** หมายถึงเอาอาหารเป็นต้นไปไหวหรือสังเวยผีหรือเจ้า (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556: 405) เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงการเสียชีวิตของประชาชนจากเหตุการณ์ น้ำจึงเปรียบเทียบประชาชนว่าเป็นของไหว้สิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติ และน้ำเป็นสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ถ้อยคำอุปสรรคณ์นี้จึงมีน้ำเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) และสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) การเปรียบเทียบนี้ทำให้

แบบเปรียบเทียบ (source domain)

[พิษของสิ่งอันตราย]
สิ่งที่มีอันตราย
การได้รับพิษ

สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain)

[น้ำท่วม]
น้ำ
การสูญเสียจากน้ำท่วม

ตัวอย่าง 12

'สบเมย'ระทมน้ำป่าถล่มซ้ำถนนขาดเร่งกู้ภัย ปก.สรุประดับ 20 ศพพิษนกเตน (ข่าวสด, 9/8/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคณ์ ใช้คำ **พิษ** ซึ่งมีความหมายว่า สิ่งร้ายเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือให้ความเดือดร้อนแก่จิตใจ; สิ่งร้ายเป็นอันตราย เมื่อเข้าสู่ร่างกายจะทำให้ตาย เจ็บปวด หรือพิการได้ (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542) ในที่นี้ **พิษ** เป็นคำที่อยู่ในวงความหมายของสิ่งอันตรายเมื่อนำมาใช้กล่าวถึงพายุฝนตกหนักจึงแสดงการเปรียบเทียบระหว่างสองสิ่งที่อยู่ต่างวงความหมายกันโดย พายุฝนตกหนัก เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) และ สิ่งที่เป็นอันตรายเป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) หากพิจารณาจากบริบทแล้วน้ำท่วมจึงเป็นพิษของสิ่งอันตรายและผลจากการถูกพิษก็คือการเสียชีวิตของประชาชน การเปรียบเทียบนี้ทำให้เข้าใจน้ำท่วมว่าเป็นพิษของสิ่งที่มีอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจของมนุษย์และน้ำคือสิ่งที่อันตรายสำหรับมนุษย์

ตัวอย่าง 13

ภูน้ำป่าตบศพอีก'ไต'อ่วมพิษพายุ (ข่าวสด, 14/9/54)

จากตัวอย่างถ้อยคำอุปสรรคณ์ มีพายุเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) และสิ่งที่เป็นอันตรายเป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) หากพิจารณาจากบริบทที่ใช้คำ **พิษ** ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากสิ่งอันตรายนั้น และคำว่า อ่วม สามารถตีความได้ว่า

เข้าใจว่าน้ำเป็นสิ่งที่มีความอำนาจเหนือมนุษย์และการเช่นนี้เป็นการแสดงว่ามนุษย์ยอมรับอำนาจของน้ำที่มีเหนือกว่านั้นด้วย

มโนอุปสรรคณ์ [น้ำท่วม คือ การสำแดงอำนาจ] สะท้อนมุมมองต่อเหตุการณ์น้ำท่วมว่าเป็นเหตุการณ์เหนือการควบคุมของมนุษย์ น้ำเป็นสิ่งที่มีความอำนาจเหนือธรรมชาติและเหนือมนุษย์ น้ำท่วมคือการแสดงอำนาจของสิ่งที่มีอำนาจนั้น โดยมนุษย์ต้องยอมรับและต้องเช่นไหวหรือสังเวย อย่างไรก็ตาม มโนอุปสรรคณ์นี้ยังสะท้อนมุมมองว่าผู้ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นเป็นผู้มีอำนาจที่โหดมากกว่าให้คุณ การท่วมของน้ำที่สร้างความเสียหายและสูญเสียแก่ชีวิตนั้นคือการสำแดงอำนาจเหนือที่มีเหนือมนุษย์และมนุษย์ต้องยอมรับ

1.4 มโนอุปสรรคณ์ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย]

มโนอุปสรรคณ์ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] เป็นการนำถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของสิ่งที่มีอันตรายหรือมีพิษมากล่าวถึงเหตุการณ์น้ำท่วมโดยมี "สิ่งที่มีพิษ" เป็นแบบเปรียบเทียบ (source domain) และมี "น้ำ" เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) มโนอุปสรรคณ์นี้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับ "น้ำท่วม" ผ่าน "พิษของสิ่งที่มีอันตราย" โดยมีน้ำเป็นสิ่งที่อันตราย การท่วมของน้ำเป็นการปล่อยพิษของสิ่งอันตรายนั้น การสูญเสียจากน้ำท่วมคือการได้รับพิษของสิ่งอันตราย ถ้อยคำอุปสรรคณ์ที่สะท้อนมโนอุปสรรคณ์นี้มีจำนวนทั้งสิ้น 10 อุปสรรคณ์ สามารถแสดงลักษณะคู่สัมพันธ์ (mapping) ระหว่างแบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ ได้ดังนี้

น้ำท่วมเป็นพิษของพายุซึ่งเป็นสิ่งอันตรายและผลจากการถูกพิษก็คืออาการ อ้วม บอบช้ำอย่างหนัก การเปรียบเทียบนี้ทำให้เข้าใจมุมมองว่าน้ำจากพายุเป็นสิ่งอันตรายและน้ำท่วมเป็นพิษที่ทำอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์

มโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] สะท้อนมุมมองที่มีต่อน้ำและเหตุการณ์น้ำท่วมผ่านสิ่งที่มีอันตรายโดยน้ำเป็นสิ่งที่อันตราย และน้ำท่วมคือพิษของสิ่งที่มีอันตรายนั้น และผลที่เกิดกับพื้นที่และประชาชนที่ถูกน้ำท่วมคือผลที่ได้รับจากพิษของน้ำ มุมมองที่สะท้อนผ่านมโนอุปลักษณ์นี้มุ่งให้น้ำหนักที่พิษหรือความรุนแรงของน้ำท่วมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบจึงนำคำว่าพิษมาใช้ในการเปรียบเทียบ

2. มโนทัศน์เกี่ยวกับน้ำและน้ำท่วมของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์น้ำและน้ำท่วมในพาดหัวข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมของหนังสือพิมพ์ไทยรายวันสะท้อนมโนอุปลักษณ์ 4 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ [น้ำท่วม คือ สงคราม] [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์] [น้ำท่วมคือการสำแดงอำนาจ] และ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] มโนอุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนมุมมองที่มีต่อน้ำและน้ำท่วมผ่านแบบเปรียบเทียบหลายแง่มุม ผู้วิจัยพบว่ามโนอุปลักษณ์เหล่านี้มีลักษณะบางประการร่วมกันซึ่งสะท้อนมโนทัศน์ของสื่อหนังสือพิมพ์ที่มีต่อน้ำและน้ำท่วมได้ 3 มโนทัศน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 น้ำท่วมคือการรุกราน

มโนทัศน์น้ำท่วมคือการรุกรานนี้สะท้อนจากมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วม คือ สงคราม] และมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์] กล่าวคือ มโนอุปลักษณ์ทั้งสองมโนอุปลักษณ์ถ่ายทอดภาพของน้ำในความคิดโดยการเปรียบน้ำเป็นกองกำลังทหารและเป็นมนุษย์ที่มีพฤติกรรมและการกระทำที่รุนแรง ถ้อยคำที่ปรากฏใช้ เช่น บุกโจมตี โจมตี และคร่า ซึ่งล้วนแสดงถึงการรุกราน ในขณะที่พื้นที่ต่างๆ เปรียบเหมือนประชาชนที่อยู่โดยสงบในพื้นที่ของตนต้องเป็นฝ่ายตั้งรับหรือรับมือ

2.2 น้ำคือผู้ทำร้าย

มโนทัศน์น้ำคือผู้ทำร้ายเป็นมโนทัศน์ที่สะท้อนจากมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วม คือ สงคราม] [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์] [น้ำท่วมคือการสำแดงอำนาจ] และ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] กล่าวคือ มโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วม คือ สงคราม] เสนอภาพของน้ำว่าเป็นกองกำลังผู้รุกรานที่บุกเข้ามาโจมตีและทำลายบ้านเมืองและทำร้ายประชาชน ส่วนมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วมคือการกระทำของมนุษย์] ให้ภาพของน้ำว่าเป็นผู้มีพฤติกรรมและการกระทำที่รุนแรงเพราะขาดสติที่เข้าทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย พื้นที่และประชาชนต่างเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ตกเป็น “เหยื่อ” ซึ่งถูกกระทำโดยผู้ที่มีกำลังมากกว่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในทำนองเดียวกันมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วมคือการสำแดงอำนาจ] ให้ภาพของน้ำว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจ

เหนือธรรมชาติและเหนือมนุษย์สามารถกระทำสิ่งใดๆ ได้โดยมนุษย์จำต้องยอมรับสิ่งที่ผู้มีอำนาจนั้นกระทำต่อตนเองโดยต้องถูก เช่น และ สบเวย ให้แก่ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติอย่างที่ไม่อาจโต้แย้งได้ มนุษย์จึงเป็นเสมือนผู้ถูกทำร้าย และมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] ได้เน้นย้ำภาพของน้ำว่าเป็นสิ่งอันตรายที่มีพิษร้ายแรงสามารถทำร้ายประชาชนและสิ่งต่างๆ ให้ถึงแก่ชีวิตหรือเสียหายได้ กล่าวได้ว่ามโนอุปลักษณ์ทั้ง 4 มโนอุปลักษณ์เน้นย้ำโทษคนหรือมุมมองที่มีต่อน้ำว่าเป็นผู้ทำร้ายทั้งสิ้น

2.3 ประชาชนคือผู้ถูกกระทำ

เมื่อมโนอุปลักษณ์สะท้อนมโนทัศน์ว่า “น้ำเป็นผู้ทำร้าย” ในทางตรงกันข้าม “ประชาชน” ซึ่งหมายรวมถึงพื้นที่ต่างๆ ที่ถูกน้ำท่วมจึงเป็นผู้ถูกกระทำ กล่าวคือ มโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วม คือ สงคราม] เสนอภาพของประชาชนว่าเป็นผู้ที่อยู่สงบในพื้นที่ของตนแต่ถูกกระทำจากกองกำลังผู้รุกรานโดยโดนบุก โจมตี และโจมตีจนบ้านเมืองเสียหายและประชาชนถูกทำร้าย

ส่วนมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วมคือการกระทำของมนุษย์] ให้ภาพของประชาชนว่าเป็นผู้กระทำจากน้ำซึ่งเป็นผู้มีพฤติกรรมและการกระทำที่รุนแรงเพราะ “คลั่ง” ขาดสติที่เข้าทำร้ายและ “คร่า” ชีวิตประชาชน ผู้บริสุทธิ์ซึ่งคือ “เหยื่อ” ของน้ำ ในทำนองเดียวกันมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วมคือการสำแดงอำนาจ] ให้ภาพของประชาชนว่าเป็นผู้ถูกกระทำให้ชัดเจนขึ้นเพราะประชาชนคือผู้ไม่มีอำนาจและไร้ทางสู้ ดังนั้นประชาชนจึงต้องยินยอมตกเป็น ผู้อยู่ใต้อำนาจและรองรับผลที่เกิดจากการกระทำของน้ำซึ่งเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติและเหนือมนุษย์ ส่วนมโนอุปลักษณ์ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] ได้เน้นย้ำภาพของประชาชนว่าเป็นผู้ถูกกระทำเพราะต้องมาเป็นผู้รับพิษของน้ำซึ่งเป็นสิ่งอันตรายที่มีภัยร้ายแรง กล่าวได้ว่ามโนอุปลักษณ์ทั้ง 4 มโนอุปลักษณ์เน้นย้ำมโนทัศน์หรือมุมมองที่มีต่อประชาชนว่าเป็นผู้ถูกทำร้ายทั้งสิ้น

มโนอุปลักษณ์ที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปลักษณ์ในการนำเสนอข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยแสดงให้เห็นแนวคิด 3 ประการ คือ น้ำท่วมเป็นการรุกราน น้ำคือผู้ทำร้ายและประชาชนเป็นผู้ถูกกระทำ มโนทัศน์ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดเบื้องหลังของการใช้อุปลักษณ์สองแนวคิด ได้แก่ สงครามเป็นสิ่งเลวร้าย และธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์ การที่สื่อหนังสือพิมพ์เลือกแนวคิดสงครามเป็นสิ่งเลวร้ายนี้มานำเสนอผ่านอุปลักษณ์เพื่อรายงานข่าวเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับน้ำและเหตุการณ์น้ำท่วมที่ต่างไปจากเดิม กล่าวคือ น้ำเป็นผู้รุกราน น้ำท่วมคือความเลวร้าย และประชาชนเป็นเหยื่อ ในขณะที่แนวคิดธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์เป็นการนำแนวความคิดเดิมมาเสนอใหม่ผ่านอุปลักษณ์ทำให้ข่าวมีความน่าสนใจและน่าติดตาม

อย่างไรก็ดีการเลือกแนวคิดและการนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาอย่างอุปลักษณ์อาจทำให้ประชาชนบางส่วนมีมุมมองต่อน้ำเปลี่ยนไปและอาจไม่ได้มองว่าเหตุการณ์น้ำท่วมเป็นเรื่องที่เกิดได้ตามธรรมชาติแต่เป็นความเลวร้ายที่ไม่ควรเกิดขึ้นอีก ในขณะเดียวกันการเสนอมุมมองดังกล่าวของสื่อ

หนังสือพิมพ์อาจเป็นความพยายามในการโน้มน้าวหรือชี้นำ มุมมองต่อประชาชนให้เชื่อและเห็นคล้อยตามซึ่งอาจทำให้ ประเด็นดังกล่าวยังคงเป็นข่าวและเป็นประโยชน์ต่อสื่อ หนังสือพิมพ์

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผล

งานวิจัยนี้ศึกษาโมทัศน์เรื่องน้ำที่สะท้อนจากพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยโดยวิเคราะห์ข้อมูล จากถ้อยคำอุปสรรคหน้าและน้ำท่วมที่สื่อหนังสือพิมพ์รายวัน ภาษาไทยใช้ในพาดหัวข่าวเหตุการณ์น้ำท่วม มีจุดมุ่งหมาย เพื่อวิเคราะห์ถ้อยคำอุปสรรคที่สื่อหนังสือพิมพ์ใช้เพื่อตอบ คำถามวิจัยสองประการ ได้แก่ ถ้อยคำอุปสรรคที่สื่อ หนังสือพิมพ์ใช้เหล่านั้นสะท้อนมโนอุปสรรคใดและมโนอุป สรรคที่พบเหล่านั้นสะท้อนมโนทัศน์และแนวคิดเบื้องหลังใด ของสื่อหนังสือพิมพ์ ผลการศึกษาพบว่าถ้อยคำที่สื่อ หนังสือพิมพ์ใช้สะท้อนมโนอุปสรรค 4 มโนอุปสรรค ได้แก่ มโนอุปสรรค [น้ำท่วม คือ สงคราม] [น้ำท่วม คือ การกระทำ ของมนุษย์] [น้ำท่วมคือการสำแดงอำนาจ] และ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย] และแสดงมุมมองเกี่ยวกับน้ำท่วม 3 ประการ ได้แก่ น้ำท่วมคือการรุกราน น้ำคือผู้ทำร้าย และ ประชาชนคือผู้ถูกกระทำ

จากการวิเคราะห์มโนอุปสรรคแสดงให้เห็นมโน ทัศน์และสะท้อนแนวคิดของหนังสือพิมพ์สองแนวคิด ได้แก่ สงครามเป็นสิ่งเลวร้ายและธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์ สื่อ หนังสือพิมพ์นำแนวคิด สงครามเป็นสิ่งเลวร้าย ซึ่งคนในสังคม รับรู้และเข้าใจร่วมกันมาใช้น้ำท่วมอุปสรรคอาจเป็นการ กระตุ้นเร้าและโน้มน้าวให้ผู้คนในสังคมตื่นกลัวต่อเหตุการณ์ น้ำท่วม มีมุมมองเกี่ยวกับน้ำและน้ำท่วมต่างไปจากเดิม กล่าว คือ เชื่อว่าตนเองเป็นเหยื่อที่ถูกกระทำจากสงครามน้ำ มองน้ำ เป็นผู้รุกรานด้วยความเกลียดชัง หวาดกลัวและฝังใจกับ เหตุการณ์น้ำท่วม ในขณะที่แนวคิดธรรมชาติมีอำนาจเหนือ มนุษย์ซึ่งสื่อผ่านอุปสรรคก็เน้นย้ำความคิดที่มีอยู่เดิมใน สังคมไทยเรื่องความเหนือกว่าของธรรมชาติและสิ่งที่มีอำนาจ เหนือธรรมชาติ ซึ่งอาจส่งผลให้ประชาชนมองน้ำเป็นสิ่งเหนือ ธรรมชาติและมองเหตุการณ์น้ำท่วมว่าเป็นสิ่งเกิดจากบางสิ่ง บางอย่างที่มีอำนาจมากกว่ามนุษย์และนำหวาดกลัว

อภิปรายผล

1. งานวิจัยนี้พบว่าถ้อยคำอุปสรรคที่ปรากฏใช้มาก ที่สุดสะท้อนมโนอุปสรรค [น้ำท่วม คือ สงคราม] สอดคล้อง กับงานวิจัยของ สรัญญา วรานฤชิต (2557) ที่ได้ศึกษาอุป สรรคมโนทัศน์ในการรายงานสดข่าวมหาอุทกภัยปี 2554 ทางโทรทัศน์ไทย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าในการรายงานข่าว เหตุการณ์น้ำท่วมนี้สะท้อนมโน- อุปสรรค อีก 3 มโนอุป สรรค ได้แก่ [น้ำท่วม คือ การกระทำของมนุษย์] [น้ำท่วมคือ การสำแดงอำนาจ] และ [น้ำท่วม คือ พิษของสิ่งอันตราย]

2. งานวิจัยนี้พบว่ามโนอุปสรรคทั้ง 4 มโนอุป สรรค สะท้อนมโนทัศน์ที่สื่อมีต่อน้ำท่วมว่าเป็นการรุกราน น้ำเป็นผู้ทำร้าย และประชาชนเป็นผู้ถูกกระทำ นอกจากนี้ยัง

สะท้อนแนวคิดของสื่อหนังสือพิมพ์ว่าน้ำท่วมเป็นเรื่องเลวร้าย และธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์ ผลการวิจัยที่ได้นี้แตกต่าง จากผลจากการศึกษาของ สรัญญา วรานฤชิต (2557) ที่พบว่า มโนอุปสรรค [น้ำท่วม คือ สงคราม] สะท้อนอุดมการณ์เรื่อง ความกลัวของมนุษย์ที่มีต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติซึ่งในงาน วิจัยดังกล่าวนั้นคืออุทกภัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่าง ของการวิจัยแตกต่างกันกล่าวคืองานวิจัยของสรัญญา วรานฤ ชิต รวบรวมข้อมูลจากการรายงานสดทางโทรทัศน์ ในขณะที่ งานวิจัยนี้รวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย แนวคิดหรืออุดมการณ์ของสื่อต่างประเภทกันอาจแตกต่างกัน

3. งานวิจัยนี้มีสมมติฐานว่าถ้อยคำอุปสรรคที่ หนังสือพิมพ์ใช้ในการรายงานข่าวน้ำท่วมสะท้อนมโนทัศน์ว่า น้ำคือศัตรูและน้ำท่วมคือสงคราม มโนทัศน์ดังกล่าวส่งผลต่อ การเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติเกี่ยวกับน้ำของคนไทย พบว่าผล การวิจัยมีความสอดคล้องกับสมมติฐานกล่าวคือ ถ้อยคำอุป สรรคที่สื่อหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยใช้สะท้อนมโนอุป สรรค [น้ำท่วม คือ สงคราม] และสะท้อนมโนทัศน์ว่าน้ำคือผู้ ทำร้ายประชาชนและประชาชนเป็นผู้ถูกกระทำ อย่างไรก็ตาม มโนทัศน์ดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อการเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติที่ คนไทยมีต่อน้ำในระดับที่แตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง และพื้นความรู้ของผู้รับสารแต่ละบุคคล ดังที่ ญัฐพร พาน โพรททอง (2556: 166) ได้กล่าวเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาษา ตามแนวความกรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ว่า “แม้งานวิจัยแนวนี จะไม่สามารถแสดงให้เห็นผลโดยตรงต่อผู้รับสารแต่ก็ได้ วิเคราะห์ให้เห็นชุดความคิดหรือความหมายที่สื่อผ่าน วาท กรรมอันเป็นความพยายามในการครอบงำทางความคิด (ma nipulative attempts) ของกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม” ในงานวิจัย นี้แม้จะไม่ได้ศึกษาผลที่เกิดจากการรับสารของผู้รับสาร โดยตรง แต่ก็ได้เห็นแนวคิดและมุมมองของสื่อที่พยายามจะ ส่งผ่านความคิดเหล่านั้นมายังผู้รับสาร

4. แม้งานวิจัยนี้จะไม่มีวัตถุประสงค์เปรียบเทียบการใช้ ถ้อยคำอุปสรรคของหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับแต่จากการ วิเคราะห์ข้อมูลพบข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าหนังสือพิมพ์รายวัน ภาษาไทย 4 ชื่อฉบับนำเสนอข่าวโดยใช้ถ้อยคำอุปสรรคที่ สะท้อนมโนอุปสรรคเหมือนกันแต่มีถ้อยคำอุปสรรคที่ต่าง กัน เช่น มโนอุปสรรค [น้ำท่วม คือ สงคราม] เหมือนกัน แต่ ถ้อยคำอุปสรรคที่ใช้มีความถี่ปรากฏที่ต่างกัน เช่น หนังสือพิมพ์คมชัดลึกจะใช้คำที่อยู่ในวงความหมายของ สงครามที่หลากหลายและมีความถี่มาก เช่น ทิว ถล่ม กระหน่ำ จ่อ บุก ล้อม ทะลวง จูโจม ดีโอบ เป็นต้น ในขณะที่หนังสือพิมพ์ ข่าวสดจะใช้คำ ถล่ม กระหน่ำ จ่อ โจมตี บุก ล้อม จูโจม ซึ่งมีความหลากหลายน้อยกว่าและมีความถี่ในการใช้น้อยกว่า นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ข่าวสดยังเน้นการรายงานข่าวภารกิจ ของนายกรัฐมนตรีมากกว่ารายงานสถานการณ์ของ น้ำ อย่างไรก็ตามลักษณะดังกล่าวอาจมาจากอุดมการณ์ในการเสนอ ข่าวที่ต่างกันของหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับซึ่งเป็นข้อสังเกตที่ น่าสนใจ

5. จากการวิเคราะห์อุปสรรคพบว่าหนังสือพิมพ์ เป็นสื่อหลักที่นำเสนอโมทัศน์และแนวคิดหลักผ่าน การใช้อุป สรรคในการรายงานข่าวเหตุการณ์น้ำท่วมว่า น้ำท่วมคือ ความเลวร้ายเหมือนสงคราม น้ำคือผู้รุกรานที่เข้ามาทำร้าย

ประชาชน และประชาชนคือเหยื่อผู้ถูกระทำ แนวคิดนี้อาจมีพลังในการโน้มน้าวหรือชี้นำผู้รับสารให้เห็นคล้อยตามและมีความคิดความเชื่อไปในทิศทางเดียวกันกับที่สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอ แต่ผู้วิจัยพบว่าในสื่ออย่างอินเทอร์เน็ตมีแนวคิดที่เห็นต่างไปจากที่สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอ กล่าวคือ ในสื่ออินเทอร์เน็ตมีการนำเสนอแนวคิดโดยการทำให้เนื้อหาเป็นเรื่องขบขัน เช่น นำท่อมคือการแข่งขันกีฬาทางน้ำ หรือนำท่อมคือการเดินทางท่องเที่ยวของปลาวาฬ เป็นต้น แนวคิดที่สื่อในอินเทอร์เน็ตเป็นการเสนอแนวคิดที่มองน้ำและเหตุการณ์นำท่อมต่างไปจากที่สื่อหลักอย่างหนังสือพิมพ์นำเสนอ อาจกล่าวได้ว่าผู้รับสารมีแนวคิดหรือมุมมองเกี่ยวกับน้ำและเหตุการณ์นำท่อมหลายมุมมองและผู้รับสารบางส่วนไม่ได้ถูกโน้มน้าวหรือครอบงำทางความคิดจากสื่อ

เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ วรสีหะ. (2555). "การชุมนุมทางการเมืองคือการทำสงคราม" มโนทัศน์ที่สะท้อนจากอุปลักษณ์ชาว การชุมนุมทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ไทย. ใน วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. ปีที่ 13 (2): 49-55.
- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์. (2543). "ความเป็นพวกเราและพวกเขาในสังคมไทย: การรายงานข่าวเกี่ยวกับชาวเขาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ไทย" ใน วารสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ 19 (20): 11-48.
- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์และโสรัจจ์ หงส์ลดารมภ์. (2549). "วาทกรรมเกี่ยวกับภาคใต้และความรุนแรงในสังคมไทย" ใน มองสังคมผ่านวาทกรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา เจริญเกียรติบรร. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองในข่าววัดพระธรรมกายที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ (ภาษาศาสตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติมา จารยะพันธุ์. (2539). อุปลักษณ์สงครามในข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย. วิทยานิพนธ์.ม. (ภาษาศาสตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดีเลิศ ศิริวารินทร์. 2550. อุปลักษณ์ในข่าวเศรษฐกิจในหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิติงค์ พิเชฐพันธุ์. (2553). วาทกรรมเหตุการณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ.2551จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์. อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูจลินท์ สุตเจริญ. (2552). มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย. ปริญญาโท (โปรแกรมเกียดนิยม) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง.2556. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม: ภาพพจน์ ไวยากรณ์และกลการประพันธ์. กรุงเทพฯ: คอมพิวเตอร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- สรัญญา วรานฤชิต (2557). "น้ำท่วมคือสงคราม: อุปลักษณ์มโนทัศน์ในการรายงานสดข่าวมหาอุทกภัยปี 2554 ทางโทรทัศน์ไทย" ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ บรรณาธิการ. ภาษากับอำนาจ บทความจากการสัมมนา วิชาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษา พฤทธิชัยวิบูลย์. (2544). การศึกษาอุปลักษณ์เรื่องการเมืองในภาษาไทยตามแนววรรณคดีปริทัศน์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(ภาษาศาสตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Charteris-Black, Jonathan. (2005). **Politicians and Rhetoric: The persuasive power of metaphor.** New York: Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, Jonathan . (2004). **Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis.** New York: Palgrave MacMillan.
- Goatly, Andrew. (2007). **Washing the brain metaphor and hidden ideology.** USA: John Benjamins North America.
- Kövecses, Zoltan. (2002). **Metaphor: A practical introduction.** USA: Oxford University Press.
- Lakoff, George and Mark, Johnson. (2003). 2nd ed. **Metaphor we live by.** USA: Chicago Press.
- Lakoff, George. (1992). **The Contemporary Theory of Metaphor. Metaphor and Thought (2nd edition).** Retrieved March 9, 2014, from <http://terpconnect.umd.edu/~israel/lakoff-ConTheorMetaphor.pdf>

การศึกษาทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เกา ของ ครูอุษา สุคันธมลาย

A STUDY OF VOCAL MELODIES IN KHAEK MON

BANGKHUNPROM TAO BY KHRU OUSA SUKUNTAMALAI

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ

สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ASSISTANCE PROF. DR. RUJEE SRISOMBUT

DEPARTMENT OF THAI AND ASIAN MUSIC FACULTY OF FINE ARTS

SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทางร้องเพลง “แขกมอญบางขุนพรหม เกา” ของ ครูอุษา สุคันธมลาย รวมถึง ประวัติครูอุษา สุคันธมลาย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร ตำราวิชาการร่วมกับการสัมภาษณ์ศิษย์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้านการศึกษาทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เกา ของครูอุษา สุคันธมลาย จะใช้การศึกษาจาก เทปบันทึกเสียงโดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ได้ผลการวิจัยดังนี้

ด้านชีวประวัติครูอุษา สุคันธมลาย มีนามเดิมว่า ทัพ หรือ ทับ ด้วยเสียงที่ไพเราะของครูทำให้ครูได้รับฉายาที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “แม่ทับเสียงทอง” ครูเกิดเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2444 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาของจางวางสุดและนางเทียบ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวม 7 คน เมื่อบิดาและมารดา ถึงแก่กรรม ครูอุษาจึงถวายตัวอยู่ในพระอุปถัมภ์ของพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ได้เรียนขับร้องเพลงไทยทั้งจากบิดาและจากครูเพลงที่ในวัง ในปี พ.ศ. 2453 และได้สมรสกับหลวงประมาธมนุธรรม (เหมือน บุนนรัตพันธ์) โดยมีบุตรธิดาทั้งหมด 4 คน และครูได้ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2528 สำหรับด้านศึกษาทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เกา ซึ่งขับร้องโดยครูอุษา สุคันธมลาย นั้นพบว่า 1.คีตลักษณ์ (Form) เป็นบทเพลง 3 ท่อน เป็นลักษณะ ตริบท (Ternary Form) แบ่งเป็นประโยค(sentence) ได้ 23 ประโยค และวลี (Phrase)ซึ่งจัดเป็นกลุ่มคำร้องได้ทั้งหมด 59 คำร้อง 2.บันไดเสียง (Scale) ใช้ลักษณะของโหมด (Mode) มาประพันธ์โดยใช้เสียงกลุ่มเสียงของตัวโน้ต ทั้ง 7 เสียงซึ่งกลุ่มโน้ตในโหมดตรงกับ G Dorian mode 3.คำร้องมีลักษณะการใช้ 3 แบบคือใช้การผันเสียงเพื่อให้ตรงตามเสียงวรรณยุกต์, ใช้การกระทบคำ โดยออกเสียงคำร้องคำเดียว แต่ใช้เสียงของโน้ตหลายเสียง, ใช้เสียงปรับเป็นการเอื้อนสั้นๆในบทเพลง 2 ลักษณะคือ ตามหลังคำร้องและอยู่ระหว่างทำนองร้อง 4.การเอื้อนมี 5 ลักษณะ

ได้แก่ 4.1) เอื้อนท้ายคำเป็นการเอื้อนที่ต่อจากเสียงของคำร้อง เพื่อให้เสียงสุดท้ายของเอื้อนนี้ตรงกับเสียงตก 4.2.) การเอื้อนระหว่างคำใช้กลุ่มของตัวโน้ตหรือโน้ตพยางค์สั้นในการเอื้อนเพื่อเชื่อมระหว่างคำร้อง 4.3) การเอื้อนอิสระ เป็นการประดิษฐ์ทำนองเอื้อนขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับทำนองเพลงและหน้าทับและ 4.4) การเอื้อนกระทบเสียง เป็นเสียงเอื้อนต่อจากคำร้องหรือทำนองเป็นการลากเสียงยาวมาสัมผัสเสียงสั้น และกลับมาเสียงเดิม 4.5) การเอื้อนที่ใช้เทคนิคลักษณะพิเศษของครูอุษา สุคันธมลาย คือการเอื้อนผ่านเสียงโดยใช้เสียงของโน้ต 7 ตัวหรือโน้ต 7 พยางค์เป็นตัวเชื่อมระหว่างเสียงของตัวโน้ตเสียงเดียวกันโดยที่เสียงของตัวโน้ตอยู่คนละห้องเพลงเพื่อหลีกเลี่ยงการลากเสียงของการเอื้อนเสียงยาวๆ

การนำวิธีการขับร้องเพลงไทย การออกเสียงคำร้อง และการเอื้อนลักษณะต่างๆของครูอุษา สุคันธมลาย มาเป็นแนวทางในการเรียนการสอนวิชาการขับร้องเพลงไทยนั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์และสามารถพัฒนาการขับร้องเพลงไทยได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: เพลงไทย, ขับร้อง, การเอื้อน

Abstract

This research aims to study vocal melodies in Khaek Mon Bangkhunprom Tao by Khru Ousa Sukuntamalai including the history of Khru Ousa Sukuntamalai. The information was collected from textbooks, documents, and interviews with disciples and persons involved. The vocal melodies in Khaek Mon Bangkhunprom Tao by Khru Ousa Sukuntamalai were studied from tape recordings and by using the theory of Thai songs to analyze and guide the analysis. The results were as follows:

History :Khru Ousa Sukuntamalai had a nickname,

“Tub” and, with the beautiful voice of Khru Ousa, she was generally known by her alias “Mae Tub Siung Thong”. Khru Ousa was born on the 7th of August, 1901 during the reign of King Chulalongkorn or Rama V. She was the daughter of Jangwang, a title given to the Chamberlain of the Royal House hold, Sud and Mrs. Teiyb, and she had a total of 7 brothers and sisters. She learned to sing Thai songs from her father and singing teacher at the palace. When her father and mother died, Khru Ousa received patronage from H.H. Princess Saisavali Bhiromya, the royal consort of King Rama V. In 1910. Khru Ousa married Luang Pramanmanutum (MuenBunyarattaphan). They had 4 children together. Kru Ousa passed away peacefully on the 16th of December, 1985.

The Vocal Melodies in Khaek Mon Bangkhunprom Tao by Khru Ousa Sukuntamalai

1.Forms (Form) singing as phrase. The vocal melodies style is a Ternary Form which is a three-part musical form or in Thai language “Tre Bod”, and it has twenty-three sentence, fifty-nine phrase.

2.Scales (Scale) are composed by using scales of 7 notes in G Dorian mode.

3.There are 3 vocal word types used: “Phan Siung” which means to change the vocal sound to match the tone marks, “Khatob Kum” which is singing only one word to many notes, and “Siung Plib” which is a short ad-lib sound which has no meaning. These are known as “Ueun” in the song. There are 2 types of “Siung Plib” used: an ad-lib sound after the vocal word and an ad-lib sound between the vocal words.

4.There are 5 types of singing ad-lib 1. “Ueun” such as “Ueun Tai Kum” which is singing ad-lib after the vocal word and the last sound to match with the ending note. 2. “Ueun Rawang Kum” is singing a short ad-lib note in the same scale to connect the vocal words. 3. “Ueun Eisara” is singing improvised ad-lib to comply with the melody and Rhythmic patterns of the song. 4. “Ueun Khatob Siung” is singing a long sound connected with a short sound and then back to the same sound as the previous note ad-lib after the vocal word or vocal melodies.

5. The technique of Khru Ousa Sukuntamalai to singing ad-lib “Ueun” is to sing using the sound of 7 notes to connect the same notes in different song bars to avoid singing a long ad-lib sound.

The special technique to sing ad-lib “Ueun” of Khru Ousa Sukuntamalai is a guide for the chorus class of Thai song and can help students acquire knowledge, gain some experience and improve their singing of Thai songs.

Keywords: Thai song, Sing, Ueun

บทนำ

ดนตรีไทย เป็นศิลปะประจำชาติแขนงหนึ่ง มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์สำคัญ อันแสดงถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมดนตรีที่มีมาช้านาน แม้กาลเวลาหรือสังคมแปรเปลี่ยนแต่ดนตรีไทยยังคงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมอันมีลักษณะเฉพาะ ด้วยลักษณะของเครื่องที่มีอยู่ทุกประเภททั้ง การตี ตี ตี หรือเป่า ผู้คนทั่วไปในโลกเมื่อได้สัมผัสจะสามารถรับรู้ เข้าใจ ชาบซึ่งในศิลปะความเป็นชาติที่งดงามได้ ผ่านมิติทางวัฒนธรรมดนตรี ซึ่งสามารถบรรเลงออกมาเป็นเพลงไทยอันไพเราะในลักษณะต่างๆ

เพลงไทยมีทั้งประเภทที่เป็นเพลงบรรเลงและเพลงขับร้อง เพลงบรรเลง หมายถึงเพลงที่ใช้เครื่องดนตรีบรรเลงล้วนๆ มีแต่ทำนอง ไม่มีการขับร้องประกอบ ได้แก่ เพลงหน้าพาทย์ เพลงออกภาษา เพลงหางเครื่อง เพลงโหมโรงและเพลงเดี่ยว เพลงขับร้อง หมายถึงเพลงที่นิยมนำมาขับร้องประกอบดนตรีตามแบบเพลงไทยคือร้องแล้วมีดนตรีรับ

การขับร้องเพลงไทย คือการเปล่งเสียงออกเป็นทำนอง มีจังหวะแน่นอนสม่ำเสมอ ในการร้องเพลงนี้ จะมีทั้งทำนองและเนื้อร้อง การร้องจะถือทำนองเป็นส่วนสำคัญ ถ้อยคำที่ร้องนั้นจะโน้มเข้าหาทำนอง จะต้องมีส่วนของทำนองเป็นประโยค วรรคตอน ครบถ้วนตามทำนองเพลงที่มีผู้แต่งไว้ และจะต้องอยู่ในกำหนดจังหวะของเพลงตายตัว ผิดพลาดไม่ได้ (กาญจนา อินทรสุวานนท์, 2540 : 17)

เพลงที่ใช้ขับร้องนั้น ต้องมีบทร้องและนักร้องทำหน้าที่ร่วมกันกับการบรรเลงของนักดนตรี ซึ่งส่วนมากจะมีการขับร้องนำก่อนแล้วดนตรีบรรเลงรับต่อท้าย เรียกว่า ร้องส่ง หรือร้องรับ บางครั้งมีการบรรเลงและขับร้องไปพร้อมๆกัน เรียกว่า ร้องแบบล้าลองและร้องแบบคลอดนตรี การขับร้องเพลงไทย ประกอบด้วย ร้องล้าลอง คือการขับร้องที่คนร้องร้องไปตามทำนองตนและดนตรีก็บรรเลงไปโดยใช้ทำนองของตนต่างหาก การร้องคลอก็เช่นเดียวกับร้องล้าลองคือคนร้องๆไปพร้อมกันดนตรี ผิดกันที่ว่าแทนที่ดนตรีจะบรรเลงไปตามทำนองของตนก็ดัดแปลงเพลงให้เข้ากับทำนองร้อง การร้องส่งหรือร้องรับ คือ คนร้องร้องขึ้นก่อน เมื่อร้องจบแล้วดนตรีจึงรับ

เพลงที่ใช้ประกอบการขับร้องแบบไทยมีหลายประเภท มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน คือ เพลงตับ เพลงเกร็ด และเพลงเถา

เพลงตับ คือ การนำเอาเพลงตั้งแต่สองเพลงขึ้นไปมาขับร้องและบรรเลงติดต่อกัน แบ่งได้เป็น ตับเรื่อง คือ เพลงที่นำเอาเพลงหลายๆเพลงมาขับร้องและบรรเลงติดต่อกัน โดยยึดเนื้อร้องเป็นเกณฑ์ ต้องติดต่อกันเป็นเรื่อง ส่วนทำนองของเพลงและอัตราจังหวะนั้น อาจจะต่างกันได้ เช่น ตับพรม มาสตร์ ตับนาคบาท ตับนางลอย เป็นต้น ตับเพลง คือ เพลงที่นำเอาเพลงหลายเพลงมาบรรเลงติดต่อกันในระดับเสียงเดียวกันอัตราจังหวะเดียวกันโดยไม่คำนึงถึงเนื้อร้องว่าจะต้องติดต่อกันหรือไม่ “ฉะนั้นแม้บทร้องจะมาจากเรื่องเดียวกันคนฟังก็อาจฟังไม่รู้เรื่องเลย เพราะมันเป็นตอนโน้มนำบ้าง ตอนโน้บบ้างสุดแต่ให้เข้ากับทำนองเพลงเป็นใช้ได้” (อุทิศ นาคสวัสดิ์, 2530:132) เช่นตบเพลงเรื่องอิเหนา ตบเพลงเรื่องนิทรา

ชาคริต เป็นต้น

เพลงเกร็ด เป็นเพลงเบ็ดเตล็ดที่ใช้ขับร้องและบรรเลงทั่วไป ไม่อาจจัดเข้าลักษณะของเพลงประเภทต่างๆ เพลงเกร็ดนี้ผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่ ประพันธ์ขึ้นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเพื่อใช้เป็นคติสอนใจ เนื้อหาอาจอยู่ในรูปของการชมธรรมชาติ ชมความงามของผู้หญิง บรรยายเกี่ยวกับความรัก เพลงเกร็ดส่วนมากมักจะเป็นเพลงในอัตราจังหวะสองชั้น เช่น เพลงลาวดวงเดือน ลาวคำหอม เขมรเขาเขียว จีนน้ำเสด็จ จีนขวัญอ่อน ลาวดำเนินทราย ฯลฯ

เพลงเถา หมายถึง เพลงขับร้องและบรรเลงในเพลงเดียวกันโดยเริ่มจากอัตราจังหวะช้าไปถึงเร็วคือจากอัตราจังหวะสามชั้นต่อด้วยอัตราจังหวะสองชั้นและอัตราจังหวะชั้นเดียว จะมีชั้นละก็ท่อนก็ได้จำนวนท่อนต้องเท่ากันทุกชั้น และอาจจะจบด้วยลูกหมัดหรือจบโดยไม่มีลูกหมัดก็ได้ เช่น เพลงราตรีประดับดาว เถา เพลงแสนคำนึง เถา เพลงนางครวญ เถา เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา เป็นต้น

สำหรับเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงพระนิพนธ์ขึ้นจากเพลงมอญเก่า อัตราจังหวะสองชั้นชื่อเพลงมอญตัดแต่ง เพลงนี้ ทรงนิพนธ์เมื่อ พ.ศ.2453 ที่พระราชวังบ้านปืน จังหวัดเพชรบุรี นับว่าเป็นเพลงไทยเพลงแรก โดยทรงพระนิพนธ์สำหรับให้

วงโยธวาทิตบรรเลง ทางร้องทรงให้นางเจริญ พาทยโกศล ปรับปรุงและให้จางวางทั่ว พาทยโกศลปรับทำนองเป็นทางสำหรับปีพาทย์บรรเลง เพลงแขกมอญบางขุนพรหมนี้ ประทานชื่อว่าเพลงแขกมอญบางขุนพรหมเพื่อเป็นอนุสรณ์ตามชื่อตำบล และวังที่ประทับของพระองค์ (ฉรงค์ชัย ปิฎกกริชต์.ม.ป.ป.:38) เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา นี้เป็นเพลงที่นิยมขับร้องในหมู่นักร้องเพลงไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และครูอุษา สุคันธมัลย์ เป็นนักร้องเพลงไทยที่สามารถร้องเพลงนี้ได้ไพเราะยิ่ง

ครูอุษา สุคันธมัลย์ หรือครูทับ เป็นนักร้องเพลงไทยที่มีชื่อเสียง เป็นครูผู้ถ่ายทอดวิชาการขับร้องแก่ศิษย์ในกรมศิลปากรมาหลายต่อหลายรุ่นตั้งแต่อดีต ครูอุษามีวิธีการขับร้องและกระแสเสียงที่ไพเราะเป็นที่ชื่นชอบ ชื่นชมและยอมรับในความสามารถของผู้ที่ได้ฟังและในหมู่นักดนตรีไทยด้วยกัน จนได้รับฉายาว่า “ครูทับ เสียงทอง”

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาทำนองร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ซึ่งเป็นทางร้องของครูอุษา สุคันธมัลย์ ด้วยเป็นเพลงที่มีความไพเราะ มีทางร้องที่ควรค่าแก่การศึกษา อีกทั้งเพลงแขกมอญบางขุนพรหมนี้ยังเป็นเพลงที่เป็นที่นิยมนำมาบรรเลงในหมู่นักดนตรีไทยอยู่เสมอ และในวงการเพลงไทยสากลก็มีการประพันธ์เนื้อร้องประกอบทำนองเพลงแขกมอญบางขุนพรหม สองชั้นได้อย่างไพเราะเป็นที่นิยมและมีชื่อเสียง เพลงแขกมอญบางขุนพรหมจึงเป็นเพลงที่ควรค่าแก่การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาเพลงขับร้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติครูอุษา สุคันธมัลย์
2. เพื่อศึกษาทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม

เถา ของ ครูอุษา สุคันธมัลย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ตำรา วิชาการ หนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง การเก็บรวบรวมภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ลูกศิษย์และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับครูอุษา สุคันธมัลย์

2. การศึกษาและจัดกระทำข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสาร ตำรา วิชาการ หนังสือ เทปบันทึกเสียง การลงพื้นที่ภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์มาเรียบเรียง และจัดหมวดหมู่เพื่อการวิเคราะห์ต่อไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือโดยทั่วไป

3.1.1 ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย

3.1.2 การบันทึกโน้ตไทย-สากล

3.1.3 การสัมภาษณ์

3.2 เครื่องมือทางเทคโนโลยี

3.2.1 เครื่องบันทึกเสียง

3.2.2 คอมพิวเตอร์และโปรแกรมบันทึก

โน้ต

4. การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้แยกประเด็นในการศึกษาเพื่อให้ได้ผลการศึกษามาตามจุดมุ่งหมาย ดังนี้

4.1 ชีวประวัติครูอุษา สุคันธมัลย์

4.1.1 ประวัติการศึกษา

4.1.2 ประวัติการศึกษาด้านการขับร้อง

เพลงไทย

4.1.3 ประวัติการทำงาน

4.1.4 เกียรติคุณ ผลงานต่างๆ

4.2 ทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา

4.2.1 คีตลักษณ์

4.2.1.1 ลักษณะโครงสร้างของ

บทเพลง ได้แก่ วลี ประโยคและท่อนเพลง

4.2.2 บันไดเสียง

4.2.3 คำร้อง

4.2.3.1 การผันเสียง

4.2.3.2 กระทบคำ

4.2.3.3 การปรับ

4.2.4 การเอื้อน

4.2.4.1 เอื้อนท้ายคำ

4.2.4.2 เอื้อนระหว่างคำ

4.2.4.3 เอื้อนอิสระ

4.2.4.4 เอื้อนกระทบเสียง

4.2.4.5 เอื้อนที่ใช้เทคนิคลักษณะ

พิเศษ ของครูอุษา สุคันธมัลย์

5. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะเรียงเรียงจัดทำบทสรุปผลที่ได้จากการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมทั้ง

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประวัติครุฑูษา สุคันธมัลย์

ประวัติส่วนตัว

ครุฑูษา สุคันธมัลย์ มีนามเดิมว่า ทัพ หรือ ทับ หรือ ที่รู้จักกันทั่วไปอีกชื่อหนึ่งว่า “แม่ทับเสียงทอง” อันเป็นฉายาที่นักฟังเพลงไทยและผู้นิยมดูโขน ละครตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6-8 นิยมชมชอบเสียงของท่านมากเพราะท่านมีน้ำเสียงอ่อนหวาน สดใส สามารถขับร้องเพลงไทยได้ไพเราะ นุ่มนวล จนขนานนามของท่านดังกล่าว ครุฑูษาเกิดเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2444 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาของนายสุด และนางเทียบ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวม 7 คน

บ้านเดิมของท่านอยู่ที่ปากคลองบางแพรก ตรงข้ามวัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี บิดา ชื่อจางวางสุด มารดา ชื่อ นางเทียบ จางวางสุดบิดาของท่านมีวงดนตรีที่มีชื่อเสียงในด้านเครื่องสาย และบิดาของครุฑูษาได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความรู้ในการขับเสภาอย่างดียิ่ง ในบรรดาพี่น้องทั้ง 7 คนของครุฑูษาที่เป็นหญิงล้วนนั้น มีพี่สาวของครุฑูษาอีกท่านหนึ่งชื่อ ครุฑูษา ประสิทธิ์กุล ที่เป็นนักร้องเพลงไทยเดิมมาจนเกษียณอายุเช่นเดียวกับครุฑูษา สุคันธมัลย์

เมื่อบิดาและมารดา ถึงแก่กรรม ครั้นครุฑูษาอายุประมาณ 10 ปี นางทับทิมซึ่งเป็นพี่สาวขณะนั้นอายุได้ 24 ปี รับประทานดูแลทรัพย์สินและดูแลน้อง ๆ ทั้งหมดเนื่องจากพี่สาวคนโต คือ นางปฐมได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่อายุ 21 ปี นับว่าเป็นภาระหนัก จึงได้ปรึกษากับญาติผู้ใหญ่ เพื่อนำน้องหญิงทั้ง 4 คน ได้แก่ นางท้วม นางทับ นางทิพยา และนางประทุม เข้าถวายตัวอยู่ในพระอุปถัมภ์ของพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ซึ่งครุฑูษาเรียกพระนามท่านว่า ท่านองค์เล็ก ส่วนนางเพ็ญซึ่งเป็นน้องสาวอีกคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อนกับนางทับทิม

ครุฑูษาเข้าวังเมื่อปี พ.ศ. 2453 ในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อมาได้สมรสกับหลวงประมาธมนูธรรม (เหมือนบุญรัตน์ พันธุ์) บุตรเจ้าพระยาตรีธรรมราชา (เวก บุญรัตน์ พันธุ์) จากนั้นจึงได้ออกมาใช้ชีวิตติดตามสามีซึ่งเป็นข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ไปตามจังหวัดต่างๆ ในช่วงระยะต้นรัชกาลที่ 6 เช่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท จังหวัดระยอง เมื่อไปถึงจังหวัดใด ครุฑูษาก็จะไปตั้งวงมโหรีหรือเครื่องสายและเป็นคนขับร้องพร้อมทั้งปรุงอาหารเลี้ยงแขกผู้ใหญ่และเพื่อนฝูงในจังหวัดที่ไปเยี่ยมเยียน เป็นที่กล่าวขานกันในกลุ่มเพื่อนฝูงว่าเป็นแม่บ้านที่ดี มีฝีมือและมีรสนิยมดี

บั้นปลายชีวิตหลังจากที่ครุฑูษาได้ทำงานมาเป็นเวลานานลูกหลานจึงขอร้องให้พักผ่อนอยู่กับบ้านและสอนที่บ้าน แม้ว่าครุฑูษาจะมีอายุมากแล้วแต่ก็ยังสามารถจดจำทำนองเพลงและเนื้อร้องได้อย่างแม่นยำ

ครุฑูษา สุคันธมัลย์ได้ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2528 ด้วยโรคเบาหวานและโรคปอดบวมแทรกซ้อน

ด้านการเรียนขับร้องเพลงไทย

ครุฑูษา เริ่มเรียนขับร้องจากบิดาก่อน ตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 10 ขวบ ภายหลังได้มาศึกษาเล่าเรียนการขับร้องภายในวังกับหลวงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) และสามารถจดจำเพลงและจดจำทางขับร้องได้ดี หลวงเสนาะกรรณจึงนับได้ว่าเป็นครุฑูษาคนที่ 2 ต่อจากบิดา นอกจากจะเป็นศิษย์ของหลวงเสนาะกรรณ แล้วครุฑูษายังได้เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) พระยาประสาน ๙ ชอบเสียงของท่านมากถึงกับทำเพลงร้องให้เป็นพิเศษ คือ เพลงทยอยเดี่ยว และพระยาประสานดุริยศัพท์เป็นผู้ต่อทางร้องให้ด้วยตัวเอง นอกจากนั้น ยังได้เป็นศิษย์ของหม่อมส่มเงินอีกด้วย ครุฑูษาเป็นหนึ่งในคนขับร้องประจำวงมโหรีของ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ต่อมาภายหลังวงมโหรีนี้ได้ยุบเลิกไป สำหรับเพลงแขกมอญบางขุนพรหม ครุฑูษาได้รับพระเมตตาต่อร้องมาจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในระยะเวลาต่อมา หลังจากที่ครุฑูษาได้ออกจากวังมาอยู่บ้าน ท่านได้มีโอกาสเป็นลูกศิษย์ของครูเจริญ พาทยโกศล ได้เรียนขับร้องกับครูเจริญหลายเพลงและร้องได้อย่างคล่องแคล่วทั้งเพลงตับ เพลงเถา เพลงละครต่างๆตลอดจนหุ่นกระบอก

ด้านการทำงาน

เมื่อครุฑูษาสมรสได้ประมาณ 9 ปี หลวงประมาธมนูธรรมก็ถึงแก่กรรม ขณะนั้นหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้เข้ามาประจำอยู่ในวงดนตรีหลวงของรัชกาลที่ 7 แล้ว จึงได้ชักชวนให้ครุฑูษาเข้ามาทำงานอยู่ด้วยกันและครุฑูษาก็สามารถสอบบรรจุเป็นข้าราชการสามัญรับราชการในกรมศิลปากร ในครั้งนั้นสถานที่ฝึกหัดขับร้อง เตรียมสำหรับการเล่นโขนละครต่าง ๆ อยู่ที่บริเวณท้ายวังหลวง เมื่อถึงยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เรียกว่า “ยุคมาลानาไทย” ซึ่งนิยมใช้ชื่อสองพยางค์ พลตรีหลวงวิจิตร วาการ ขณะนั้นเป็นอธิบดีกรมศิลปากร จึงเปลี่ยนจากชื่อทับ เป็นชื่อ อุษาให้แก่ท่าน ส่วนนามสกุล สุคันธมัลย์ นั้น ครุฑูษาตั้งขึ้นเอง ตลอดระยะเวลาที่ครุฑูษาได้ทำหน้าที่เป็นนักร้องประจำกรมศิลปากรนั้น ท่านได้ทำหน้าที่นักร้องหญิงประจำการแสดงโขน ละครทุกครั้ง น้ำเสียงของท่านไพเราะมาก มีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่ว ทั้งการร้องเพลงตับ เพลงเถา หรือเพลงโขน ละครต่าง ๆ ท่านร้องได้ยอดเยี่ยมมาก

ด้านเกียรติคุณและผลงานต่าง ๆ

เมื่อครุฑูษาได้มีอาชีพนักร้องอย่างเต็มตัวท่านจึงออกงานร้องเพลงทุกประเภท งานร้องกับวงดนตรีออกอากาศทางวิทยุโดยเฉพาะในระยะนั้นวงเครื่องสายผสมกำลังเป็นที่นิยม ท่านจึงมีโอกาสร้องร่วมกับวงของหลวงไพเราะ เสียงขอวงของครูเตียง ธนโกเศศ วงของครูเจือ เสนิงค์ ณ อยุธยา วงของครูพร้อม อินทรนุกและยังได้มีโอกาสสนทนสนมกับคุณแม่แถม ดุริยประณีตซึ่งเป็นภรรยาของครูสุข ดุริยประณีต วงดนตรีบ้างบางลำพู จึงได้งานร้องเพลงละครกับวงดุริยประณีตเป็นประจำ และได้คุ้นเคยสนทนสนมกับบรรดาลูกๆของคุณแม่แถม เช่น ครูโชติ ครูชั้น ครูชั้น ครูสุตา ครูแซมซ้อย ครูชม ครูทศนีย์ และครูสุดจิตร์ ดุริยประณีต ซึ่งได้ร่วมกันร้องเพลงละคร

เสมอๆในปลายรัชกาลที่ 7 ครูได้ร่วมกับวงเครื่องสายของครูเจือ เสนีย์วงศ์และคณะผดุงจิตร ได้ร่วมร้องเพลงกับคุณละม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา ครูท้วม ประสิทธิ์กุล นางทองดี สุนะมาลัย ครูได้บันทึกแผ่นเสียงเป็นครั้งแรกในชีวิตโดยร้องเพลงสารถี 3 ชั้น ซึ่งต่อมาจากคุณแม่เจริญ พาทย์โกสุม เป็นบทร้องเก่าแก่สืบทอดมาจากวังบ้านหม้อ ผลงานชิ้นนี้บันทึกราวปี พ.ศ. 2474 โดยมีครูเจือ เสนีย์วงศ์เป็นผู้เตรียม

ครูอุษา สุนัทรมาลัยได้อัดแผ่นเสียงให้กับห้าง ด.เจ๊กชวณ(ห้างตรากระต่าย บางลำพู) โดยมีครูเทียบ คงลายทอง เป็นผู้เป่าปี่ และครูพริ้ง ดนตรีรส เป็นผู้ตีระนาดเอก เพลงที่ขึ้นชื่อคือชามาค คือ เพลงฉุยฉายซึ่งครูร้องได้ไพเราะจับใจ จนครูเทียบเคยเอ่ยปากว่า “ถ้าไม่ใช่แม่ที่ร้องเพลงฉุยฉาย ฉันไม่อยากจะเป่าปี่” เพลงอื่นๆที่ครูร้อง คือ เพลงระบำต่าง ๆ และเพลงประกอบการแสดงละคร ซึ่งครูอุษาพูดอยู่เสมอว่า การบรรเลงที่ได้จากครูเทียบและครูพริ้งนั้น หาไม่ได้อีกแล้ว นอกจากเพลงฉุยฉายที่ท่านร้องได้อย่างยอดเยี่ยมแล้ว ยังมีเพลงซำปี้ ซึ่งครูเล่าให้ลูกศิษย์ฟังว่า ในขณะที่ท่านกำลังร้องเพลงซำปี้ในโรงละครกรมศิลปากรนั้น คนดูโชนถึงกับลากเก้าอี้เข้ามาจนใกล้ เพื่อจะขอดูหน้าคนร้องให้ถนัด ครูอุษา มีความสามารถในการขับร้องมาก และร้องเพลงต่อมาได้เรื่อย ๆ จนอายุ 70 ปีกว่ายังมีกำลังดี สามารถขับร้องได้โดยเสียงไม่ตกเลย ครั้งสุดท้ายเมื่อประมาณ พ.ศ. 2523 ท่านได้ขึ้นเวทีขับร้องในวงครูอาวุโส ในรายการชุมนุมครูดนตรีอาวุโสซึ่งมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นผู้จัดขึ้น ครูยังสามารถร้องเพลงพม่าห้าท่อนและเพลงสี่บทได้อย่างไพเราะจับใจคนฟัง

นอกจากนั้นครูยังได้ขับร้องเพลงไทยในรายโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ชื่อรายการ “คันทรพพิลป” ในสมัยนั้นอีกด้วย

ด้านการสอน

การถ่ายทอดการขับร้องเพลงไทย ครูจะถ่ายทอดโดยการสอนร้องที่ละวรรคแล้วให้ลูกศิษย์ร้องตาม ซึ่งลูกศิษย์ของครูนั้นมีทั้งข้าราชการที่อยู่ในแผนกดนตรีไทยของโรงละครและนักศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งมีหลายต่อหลายรุ่นและหลายท่านก็มีชื่อเสียงอยู่ในวงการการขับร้องเพลงไทย เช่น อาจารย์วัฒนา โกศินานนท์ อาจารย์พัฒน์ พร้อมสมบัติ ครูอัมพร โสวัตร ครูทัศนีย์ ขุนทอง อาจารย์คมกฤช เครือสุวรรณ ครูบุญศรี นาคทิม ครูจิรัช อาจณรงค์ ครูสมชาย ทับพร เป็นต้น

เมื่อครูอุษาเกษียณอายุแล้วได้ถ่ายทอดวิชาการขับร้องเพลงไทยให้แก่ลูกศิษย์อยู่เสมอ ใครไปหาที่บ้านเวลาใดครูก็จะสอนให้ตลอดโดยไม่หวงวิชา ทั้งยังทำขนมไว้ให้ลูกศิษย์ด้วย ครูยังสอนลูกศิษย์เสมอว่า “ครูต่อเพลงให้ไม่ได้ให้ไปสู้กับใคร แต่สอนให้เพื่อเป็นวิชาไว้คุ้มตัว”

2. ศึกษาทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถา ขับร้องโดยครูอุษา สุนัทรมาลัย

2.1 คีตลักษณ์ (Form)

สามชั้นท่อน 1 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 7 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 3 ประโยคดังนี้

ประโยคที่ 1 คำร้อง “ครานั้น พลายชุมพล” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “ได้ฟัง ก็ยังหยุด” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

ประโยคที่ 3 คำร้อง “จึงตอบว่า เราผู้เรื่อ ฤทธิรุษ” ประกอบด้วยทำนองร้อง 14 ห้องเพลง

สามชั้นท่อน 2 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 9 คำร้องการแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 3 ประโยค

ประโยคที่ 1 คำร้อง “นามสมมุติ ชื่อสมิง มะตา” ประกอบด้วยทำนองร้อง 16 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “ถิ่นฐาน บ้านเมือง” ประกอบด้วยทำนองร้อง 6 ห้องเพลง

ประโยคที่ 3 คำร้อง “เรานี้ อยู่ยัง บุรีหงษา” ประกอบด้วยทำนองร้อง 10 ห้องเพลง

สามชั้นท่อน 3 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 12 คำร้องการแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 4 ประโยค

ประโยคที่ 1 คำร้อง “มั่งตะยะ แหละเมัย มั่งตะยา” ประกอบด้วยทำนองร้อง 18 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “เป็นบิดา มารดา ของเรา” ประกอบด้วยทำนองร้อง 14 ห้องเพลง

ประโยคที่ 3 คำร้อง “อาจารย์ เราหรือ ชื่อสุเมธ” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

ประโยคที่ 4 คำร้อง “เรื่องพระเวท ไม่มี ใครดีเท่า” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

สองชั้นท่อน 1 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 5 คำร้องแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 2 ประโยค

ประโยคที่ 1 คำร้อง “ตัวท่านที่ยก มาสู้เรา” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “คือเป็น ลูกเต้า เหล่าใคร” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

สองชั้นท่อน 2 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 6 คำร้องการแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องจะได้ เป็น 2 ประโยค

ประโยคที่ 1 คำร้อง “อนึ่ง พระเจ้า อยุธยา” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “ตั้งตำแหน่ง ยศฐา ให้เพียงไหน” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

สองชั้นท่อน 3 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 6 คำร้องการแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้เป็น 2 ประโยค

ประโยคที่ 1 คำร้อง “ชื่อเดิม ของท่าน นั้นชื่อไร” ประกอบด้วยทำนองร้อง 16 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “ท่านผู้ใด เป็นครู อาจารย์” ประกอบด้วยทำนองร้อง 8 ห้องเพลง

ชั้นเดียวท่อน 1 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 4 คำร้องการแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 2 ประโยค

ประโยคที่ 1 คำร้อง “ขับรำ บรรเลง” ประกอบด้วยทำนองร้อง 4 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “บรรเลง เป็นเพลงเถา” ประกอบด้วยทำนองร้อง 4 ห้องเพลง

ชั้นเดียวท่อน 2 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 4 คำร้องการแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 2 ประโยค

ประโยคที่ 1 คำร้อง “เพลงมอญเก่า แสนเสนาะ”

ประกอบด้วยทำนองร้อง 4 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “แสนเสนาะ เพราะหนักหนา”

ประกอบด้วยทำนองร้อง 4 ห้องเพลง

ชั้นเดียวท่อน 3 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 6 คำร้องการแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 3 ประโยค

ประโยคที่ 1 คำร้อง “แขกมอญบางขุนพรหม มีสมญา” ประกอบด้วยทำนองร้อง 4 ห้องเพลง

ประโยคที่ 2 คำร้อง “ฉันได้มาจากวัง” ประกอบด้วยทำนองร้อง 4 ห้องเพลง

ประโยคที่ 3 คำร้อง “จากวัง บางขุนพรหมเอ๋ย” ประกอบด้วยทำนองร้อง 4 ห้องเพลง

รูปแบบทางร้องของเพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถา เป็นลักษณะ ตริบถ (TernaryForm) เป็นบทเพลง 3 ท่อน ซึ่งเป็นแบบฟอร์มเฉพาะของเพลงแขกมอญบางขุนพรหม โดยลักษณะของบทเพลงเถาประกอบด้วยอัตราจังหวะ 3ชั้น 2ชั้น และชั้นเดียว แต่ละอัตราจังหวะจะประกอบด้วย 3 ท่อนเพลง ในแต่ละท่อนมีลักษณะของทำนองที่แตกต่างกัน

2.2 บันไดเสียง

การวิเคราะห์การใช้กลุ่มบันไดเสียง บทเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ไม่ได้ใช้กลุ่มบันไดเสียงที่เรียกว่า แบบเพนตาโทนิค (Pentatonic) ใช้กลุ่มโน้ต 5 เสียง คือโน้ตตัวที่ 1 2 3 5 6 แบบบทเพลงไทยทั่วไป แต่ใช้ลักษณะของโหมด (Mode) โดยใช้เสียงกลุ่มเสียงของตัวโน้ต ทั้ง 7 เสียง มาประพันธ์ ซึ่งกลุ่มโน้ตในโหมดตรงกับ G Dorian mode กลุ่มเสียงทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา

2.3 คำร้อง

จากการวิเคราะห์การใช้เทคนิคการออกเสียงคำร้อง พบว่าบทเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ทางร้องซึ่งขับร้องโดยครูอุษา คันธมาลย์ ใช้เทคนิคในการออกเสียงคำร้องดังนี้

2.3.1 ใช้การผันเสียงเพื่อให้ตรงตามเสียงวรรณยุกต์ และทำนองร้องโดยการผันเสียงโดยใช้ ผันเสียงคู่ 2, ผันเสียงคู่ 3, ผันเสียง คู่ 4 นอกจากนั้นยังมีการใช้เสียงของโน้ต 3 ตัวเพื่อ

ช่วยในการออกเสียงคำร้อง เรียกว่าผันเสียงโดยใช้โน้ต 3 ตัว ดังตัวอย่าง

2.3.2 .ใช้การกระทบคำเป็นการออกเสียงคำร้อง เมื่อเวลาร้องเพลงโดยออกเสียงคำร้องคำเดียวหรือพยางค์เดียว จำเป็นต้องใช้เสียงของโน้ตหลายเสียง พบว่ามีการใช้กระทบคำจากคำร้องเดียวแต่ใช้เสียงของโน้ต 3 เสียงต่อหนึ่งคำร้อง เรียกว่ากระทบคำสามพยางค์ ดังตัวอย่าง

2.3.3. ใช้เสียงปรีบเป็นลักษณะการเอื้อนสั้น ๆ

เป็นการสะกดเสียงสั้นเสียงโดยออกเสียง “เอื้อ” โดยสะเทือนเสียงที่เพดานขึ้นแล้วสะกดเสียงมาที่เสียงตก โดยเสียงจะใช้เสียงคู่ 2 ในการสะกดเสียงซึ่งมีวิธีการใช้ในบทเพลง 2 ลักษณะคือ 1.) ใช้เป็นเสียงเอื้อนสั้นๆตามหลังคำร้อง 2.) ใช้เป็นเอื้อนสั้นๆอยู่ระหว่างทำนองร้อง

ตัวอย่าง

2.4 การเอื้อน

วิเคราะห์การเอื้อนของทำนองร้องและทำนองเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ขับร้องโดย

ครูอุษา คันธมาลย์ ผู้วิจัยพบว่าการออกเสียงการเอื้อนใช้คำว่า “เอื้อ” เป็นหลักแล้วออกเสียงตามลักษณะสูง-ต่ำของเสียงตามทำนองเอื้อน พบว่ามีการใช้เสียงเอื้อนมี 5 ลักษณะคือ

2.4.1 การเอื้อนท้ายคำพบว่า

- เป็นเอื้อนที่ต่อจากเสียงของคำร้อง เพื่อซ้ำเสียงกับเสียงของคำร้องโดยใช้วิธีกระทบเสียงขึ้น เพื่อเชื่อมกับทำนองเอื้อนอิสระ

- เป็นเอื้อนเพื่อให้เสียงสุดท้ายของเอื้อนนี้ตรงกับเสียงตกในทำนองหลักของเพลง

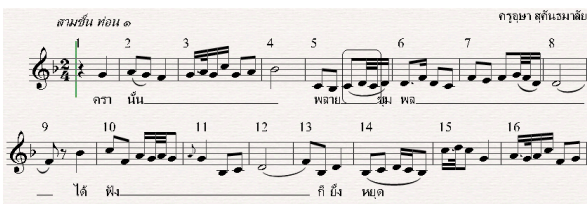
- การเอื้อนท้ายคำ ถ้าคำร้องเป็นคำปิด ให้ออกเสียง “เอื้อ” เอื้อนโดยปิดปาก ถ้าคำร้องเป็นคำเปิด ให้ออกเสียง

“เออ” โดยเปิดปาก
ตัวอย่าง

2.4.2 การเอื้อนระหว่างคำพบว่า - ใช้กลุ่มของตัวโน้ตหรือโน้ตพยางค์สั้นในการเอื้อนเพื่อเชื่อมระหว่างคำร้องเพื่อให้คำร้องได้ใจความ

ตัวอย่าง

2.4.3 การเอื้อนนิสระ - การประดิษฐ์ทำนองเอื้อนขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับทำนองเพลงและหน้าทับ

2.4.4 การเอื้อนกระทบเสียง - กระทบเสียง เป็นเสียงเอื้อนซึ่งต่อจากคำร้องหรือทำนองเป็นการลากเสียงยาวมาสัมผัสเสียงสั้น และกลับมาเสียงเดิมในลักษณะใช้เสียง เออ - เออะ - เออ

ตัวอย่าง

2.4.5 การเอื้อนที่ใช้เทคนิคลักษณะพิเศษ ของครูอุษา สุคันธมัลย์ พบว่าโดยใช้เสียงของโน้ต 7 ตัวหรือ

โน้ต 7 พยางค์เป็นตัวเชื่อมระหว่างเสียงของตัวโน้ตเสียงเดียวกันโดยที่เสียงของตัวโน้ตอยู่คนละห้องเพลงเพื่อหลีกเลี่ยงการลากเสียงของการเอื้อนยาวๆ

ตัวอย่าง

สรุปและอภิปรายผล

1. ศึกษาชีวประวัติครูอุษา สุคันธมัลย์

ครูอุษา สุคันธมัลย์ มีนามเดิมว่า ทัพ หรือ ทับ ด้วยเสียงที่ไพเราะของครูทำให้ครูได้รับฉายาที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “แม่ทับเสียงทอง” ครูเกิดเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2444 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นธิดาของจางวางสุดและนางเทียบ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวม 7 คน

บ้านเดิมของครูอยู่ที่ปากคลองบางแพรก จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากบิดาของครูเป็นผู้มีความรู้ในการขับเสภาทำให้ครูอุษาได้เรียนรู้การขับร้องเพลงไทยมาตั้งแต่ยังเล็ก

เมื่อบิดาและมารดา ถึงแก่กรรม ครูอุษาจึงถวายตัวอยู่ในพระอุปถัมภ์ของพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ในปี พ.ศ. 2453 และได้สมรสกับหลวงประมาถมนุชธรรม (เหมือน บุญยรัตพันธุ์)

ครูอุษามีบุตรธิดาทั้งหมด 4 คน คือ นายเหมือนชนก บุญยรัตพันธุ์ นางเครือศรี ชีรเกาศัลย์ นางสาวกัลปิงหา บุญยรัตพันธุ์ นางอรศรี บุญยรัตพันธุ์ บั้นปลายชีวิตหลังจากที่ครูได้ถวายตัวรับใช้ราชการด้านการขับร้องเพลงไทย ครูกลับมากักฝออยู่ที่บ้านและสอนขับร้องเพลงไทยให้เด็กๆที่บ้านพัก ครูอุษา สุคันธมัลย์ได้ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2528

ด้านการเรียนขับร้องเพลงไทย

ครูอุษา เริ่มเรียนขับร้องจากบิดาตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 10 ขวบ ภายหลังได้มาศึกษาเล่าเรียนการขับร้องภายในวังกับหลวงเสียงเสนากรรม (พิน มุกตวาภัย) และพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) พระยาประสานฯ ชอบเสียงของท่านมากถึงกับทำเพลงร้องให้เป็นพิเศษ คือ เพลงทยอยเดี่ยว และท่านพระยาประสานฯ เป็นผู้ต่อทางร้องให้ด้วยตัวเอง นอกจากนั้น ยังได้เป็นศิษย์ของหม่อมสัมมจัน ครูอุษาเป็นหนึ่งในคนขับร้องประจำมโหรีของ พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ต่อมาภายหลังวงมโหรีนี้ได้ยุบเลิกไป สำหรับเพลงแขกมอญบางขุนพรหม ครูอุษาได้รับพระเมตตาต่อร้อง

มาจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในระยะเวลาต่อมา

หลังจากที่ครูได้ออกจากวังมาอยู่บ้าน ท่านได้มีโอกาสเป็นลูกศิษย์ของครูเจริญ พาทย์โกสุม ได้เรียนขับร้องกับครูเจริญหลายเพลงและร้องได้อย่างคล่องแคล่วทั้งเพลงดับ เพลงเถา เพลงละครต่าง ๆ ตลอดจนหุ่นกระบอก

ด้านการเรียนสายสามัญศึกษา

ครูแห่มโคล แห่งโรงเรียนสตรีวังหลัง หรือโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยในปัจจุบัน ได้เข้ามาสอนให้ในวัง แต่ครูอุษาสุนใจเรียนขับร้องและวิชาการคร่ำในห้องเครื่องมากกว่าจนมีความเชี่ยวชาญในการขับร้องและการคร่ำเป็นอย่างดี

ด้านการทำงาน

ครูอุษา สุนันธมมาลัยเป็นข้าราชการสามัญรับราชการในกรมศิลปากร ตลอดระยะเวลาที่ครูอุษาได้ทำหน้าที่เป็นนักร้องประจำกรมศิลปากรนั้น ท่านได้ทำหน้าที่นักร้องหญิงประจำการแสดงโขน ละครทุกครั้ง

ด้านผลงาน

ครูอุษาออกงานร้องเพลงทุกประเภท ครูยังได้ร้องเพลงร่วมกับวงของหลวงไพเราะ เสียงซอ วงของครูเตียง ธนโกเศศ วงของครูเจือ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา วงของครูพร้อม อินทรนัญ วงดนตรีบางลำพู ร้องเพลงละครกับวงดุริยางค์ประณีตเป็นประจำ ในปลายรัชกาลที่ 7 ครูได้ร้องเพลงร่วมกับวงเครื่องสายของครูเจือ เสนีย์วงศ์และคณะผดุงจิตร์ ได้ร่วมร้องเพลงกับคุณละม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา ครูท้วม ประสิทธิ์กุล นางทองดี สุนะมาลัย

ภายหลังครูได้บันทึกแผ่นเสียงโดยร้องเพลงสารดี 3 ชั้น ซึ่งต่อมาจากคุณแม่เจริญ พาทย์โกสุม เป็นบทร้องเก่าแก่ สืบทอดมาจากวังบ้านหม้อ ผลงานชิ้นนี้บันทึกราวปี พ.ศ. 2474 โดยมีครูเจือ เสนีย์วงศ์เป็นผู้เดี่ยวขิม

ครูอุษา สุนันธมมาลัย มีผลงานการบันทึกเสียงต่อมาอีกได้แก่ เพลงสารดี 2 ชั้น เพลงลมหวน 3 ชั้น เพลงเขมร ไทรโยค เพลงนางนาค 2 ชั้น เพลงวิลันดา ตัด และเพลงสำหรับการแสดงได้แก่ พระลอลงสวน พระลอลตามไถ่ ฉุยฉาย เบญจกายแปลง ฉุยฉายสุรปนา รำแม่บท (เพลงชมตลาด) รำสินวล ฟ้อนเงี้ยว ระเบิดดาวตึงสี่ ชุดพระรามตามกวาง (ชุดเต็ม) อิเหนาตอนชมดง อิเหนาตอนชมศาล อิเหนาตอนตัดดอกไม้ฉมายกริช ฉุยฉายพราหมณ์ เชิดจินตน์แม่ศรทรง เครื่องระบำย่องหงิด เพลงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 3 และ 4

ครูอุษา สุนันธมมาลัยได้อัดแผ่นเสียงให้กับห้าง ด.เจริญ (ห้างตรากระทาย บางลำพู) โดยมีครูเทียบ คงลายทอง เป็นผู้เป่าปี่ และครูพริ้ง ดนตรีรส เป็นผู้ตีระนาดเอก เพลงที่ขึ้นชื่อ คือ เพลงฉุยฉาย

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2523 ท่านได้ขึ้นเวทีขับร้องในวงครูอาวุโส ในรายการชุมนุมครูดนตรีอาวุโสซึ่งมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นผู้จัดขึ้น นอกจากนั้นครูยังได้ขับร้องเพลงไทยในรายโทรทัศน์ ช่อง 4 บางขุนพรหม ชื่อรายการ “คันธรรพศิลป์”

ในสมัยนั้นอีกด้วย

ด้านการสอน

ลูกศิษย์ของครูนั้นมีทั้งข้าราชการที่อยู่ในแผนกดนตรีไทยของโรงละครและนักศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งมีหลายต่อหลายรุ่นและหลายท่านก็มีชื่อเสียงอยู่ในวงการการขับร้องเพลงไทย เช่น อาจารย์วัฒนา โกศินานนท์ อาจารย์พัฒน์ พร้อมสมบัติ ครูอัมพร ไสวัตร ครูทัศนีย์ ชุนทอง อาจารย์คมกฤษ เครือสุวรรณ ครูบุณศรี นาคทิม ครูจิรัช อาจนรงค์ ครูสมชาย ทับพร เป็นต้น

เมื่อครูอุษาเกษียณอายุแล้วได้ถ่ายทอดวิชาการขับร้องเพลงไทยให้แก่ลูกศิษย์อยู่เสมอที่บ้านพักและสอนลูกศิษย์เสมอว่า “ครูต่อเพลงให้ไม่ได้ให้ไปสู้กับใคร แต่สอนให้เพื่อเป็นวิชาไว้คุ้มตัว”

2. ศึกษาทางร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถา ขับร้องโดยครูอุษา สุนันธมมาลัย

2.1 คีตลักษณ์ (Form)

สามชั้นท่อน 1 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 7 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 3 ประโยค มี 30 ห้องเพลง (หมายเหตุตามแถบบันทึกเสียง จากเสียงร้องครูอุษา สุนันธมมาลัย)

สามชั้นท่อน 2 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 9 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 3 ประโยค มี 32 ห้องเพลง

สามชั้นท่อน 3 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 12 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 4 ประโยค มี 48 ห้องเพลง

สองชั้นท่อน 1 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 5 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 2 ประโยค มี 16 ห้องเพลง

สองชั้นท่อน 2 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 6 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 2 ประโยค มี 16 ห้องเพลง

สองชั้นท่อน 3 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 6 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 2 ประโยค มี 24 ห้องเพลง

ชั้นเดี่ยวท่อน 1 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 4 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 2 ประโยค มี 8 ห้องเพลง

ชั้นเดี่ยวท่อน 2 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 4 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 2 ประโยค มี 8 ห้องเพลง

ชั้นเดี่ยวท่อน 3 แบ่งเป็นวลี (Phrase) เป็น 6 คำร้อง การแบ่งเป็นประโยค (sentence) ของคำร้องได้ เป็น 3 ประโยค มี 12 ห้องเพลง

รูปแบบทางร้องของเพลงแขกมอญบางขุนพรหมเถา เป็นลักษณะ ตรีบท (Ternary Form) เป็นบทเพลง 3 ท่อน ซึ่งเป็นแบบฟอร์มของเพลงแขกมอญบางขุนพรหม โดย

ลักษณะของบทเพลงเถาจะประกอบด้วยอัตราจังหวะ 3 ชั้น 2 ชั้น และชั้นเดียว แต่ละอัตราจังหวะจะประกอบด้วย 3 ท่อน เพลง ในแต่ละท่อนจะมีลักษณะของทำนองที่แตกต่างกัน

2.2 บันไดเสียง

จากการวิเคราะห์ กลุ่มบันไดเสียงพบว่า บทเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ไม่ได้ใช้กลุ่มบันไดเสียงที่เรียกว่า เพนทาโทนิค (Pentatonic) การใช้กลุ่มโน้ต 5 เสียง คือโน้ตตัวที่ 1 2 3 5 6 แบบบทเพลงไทยทั่วไป แต่ใช้ลักษณะของโหมด (Mode) โดยใช้เสียงกลุ่มเสียงของตัวโน้ต ทั้ง 7 เสียง มาประพันธ์

เมื่อวิเคราะห์โน้ตเพลงทางร้องซึ่งบันทึกเป็นโน้ตสากลทั้งหมด เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา พบว่ามีการใช้กลุ่มโน้ต 7 เสียงของโหมดมาประพันธ์เพลง ซึ่งกลุ่มโน้ตนี้ โหมดตรงกับ G Dorian mode

2.3 คำร้อง

จากการวิเคราะห์การใช้เทคนิคการออกเสียงคำร้อง พบว่าบทเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ทางร้องซึ่งขับร้องโดยครูอุษา คันธมาลย์ ใช้เทคนิคในการออกเสียงคำร้องดังนี้

2.3.1 ใช้การผันเสียงเพื่อให้ตรงตามเสียงวรรณยุกต์ และทำนองร้องโดยการผันเสียงโดยใช้ ผันเสียงคู่ 2, ผันเสียงคู่ 3, ผันเสียง คู่ 4 นอกจากนั้นยังมีการใช้เสียงของโน้ต 3 ตัวเพื่อช่วยในการออกเสียงคำร้อง เรียกว่าผันเสียงโดยใช้โน้ต 3 ตัว

2.3.2 ใช้การกระทบคำเป็นการออกเสียงคำร้อง เมื่อเวลาร้องเพลงโดยออกเสียงคำร้องคำเดียวหรือพยางค์เดียว จำเป็นต้องใช้เสียงของโน้ตหลายเสียง พบว่ามีการใช้กระทบคำจากคำร้องเดียวแต่ใช้เสียงของโน้ต 3 เสียงต่อหนึ่งคำร้อง เรียกว่ากระทบคำสามพยางค์

2.3.3 ใช้เสียงปรับเป็นลักษณะการเอื้อนสั้นๆเป็นกาสรสดูดเสียงสั้นเสียงโดยออกเสียง “เอื้อ” โดยสะท้อนเสียงที่เพดานขึ้นแล้วสะดูดเสียงมาที่เสียงตก โดยเสียงจะใช้เสียงคู่ 2 ในการสะดูดเสียงซึ่งมีวิธีการใช้ในบทเพลง 2 ลักษณะคือ 1.) ใช้เป็นเสียงเอื้อนสั้นๆตามหลังคำร้อง 2.) ใช้เป็นเอื้อนสั้นๆอยู่ระหว่างทำนองร้อง

2.4 การเอื้อน

วิเคราะห์การเอื้อนของทำนองร้องและทำนองเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ขับร้องโดย ครูอุษา คันธมาลย์ ผู้วิจัยพบว่าการออกเสียงการเอื้อนใช้คำว่า “เอื้อ” เป็นหลักแล้วออกเสียงตามลักษณะสูง-ต่ำของเสียงตามทำนองเอื้อน พบว่ามีการใช้เสียงเอื้อนมี 5 ลักษณะคือ

2.4.1 การเอื้อนท้ายคำพบว่า

- เป็นเอื้อนที่ต่อจากเสียงของคำร้อง เพื่อซ้ำเสียงกับเสียงของคำร้องโดยใช้ วิธีการกระทบเสียงขึ้น เพื่อเชื่อมกับทำนองเอื้อนอิสระ

- เป็นเอื้อนเพื่อให้เสียงสุดท้ายของเอื้อนนี้ตรงกับเสียงตกในทำนองหลัก

- การเอื้อนท้ายคำ ถ้าคำร้องเป็นคำปิด ให้ออกเสียง “เอื้อ” เอื้อนโดยปิดปากถ้าคำร้องเป็นคำเปิด ให้ออกเสียง “เอื้อ” โดยเปิดปาก

2.4.2 การเอื้อนระหว่างคำพบว่า

- ใช้กลุ่มของตัวโน้ตหรือโน้ตพยางค์สั้นในการเอื้อนเพื่อเชื่อมระหว่างคำร้องเพื่อให้คำร้องได้ใจความ

2.4.3 การเอื้อนอิสระ

- การประดิษฐ์ทำนองเอื้อนขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับทำนองเพลงและหน้าทับ

2.4.4 การเอื้อนกระทบเสียง

- กระทบเสียง เป็นเสียงเอื้อนซึ่งต่อจากคำร้องหรือทำนองเป็นการลากเสียง ยาวมาสัมผัสเสียงสั้น และกลับมาเสียงเดิมในลักษณะใช้เสียงเอ-เฮอะ- เอ

2.4.5 การเอื้อนที่ใช้เทคนิคลักษณะพิเศษ ของครูอุษา คันธมาลย์

- เป็นการเอื้อนผ่านเสียงโดยใช้เสียงของโน้ต 7 ตัว หรือโน้ต 7 พยางค์เป็น ตัวเชื่อมระหว่างเสียงของตัวโน้ตเสียงเดียวกันโดยที่เสียงของตัวโน้ตอยู่คนละห้องเพลงเพื่อหลีกเลี่ยงการลากเสียงของการเอื้อนยาวๆ

อภิปรายผล

ดนตรีไทย เพลงไทย เป็นวัฒนธรรม เป็นศิลปะประจำชาติที่มีเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะในตัวเองอันทรงคุณค่า การถ่ายทอด การสืบทอดดนตรีไทยนับว่าเป็นการช่วยอนุรักษ์และคงคุณค่าทางศิลปะสอดคล้องกับกาญจนา อินทรสุนานนท์ รุจี ศรีสมบัติ วัฒนา ศรีสมบัติ (2552 : 74) กล่าวไว้ว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการขับร้องเพลงไทยจากครูสุศิษฐ์ เป็นกระบวนการที่ทำให้วัฒนธรรมไทยด้านการขับร้องเพลงไทยดำรงอยู่เพื่อแสดงอัตลักษณ์และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าในมรดกวัฒนธรรมไทย

การขับร้องเพลงไทย เป็นการขับร้องที่ต้องใช้ศิลปะการเปล่งเสียงคำร้องและทำนองเอื้อนอันแยบยล ผู้ที่จะฝึกขับร้อง จะต้องมีทุนเสียงที่แจ่มใสมีเสียงต่ำถึงสูงตามธรรมชาติของชายหรือหญิง มีจังหวะดีโดยธรรมชาติ มีความขยันหมั่นเพียร หมั่นฝึกปรือ ก็จะทำให้เกิดความคล่องตัวขึ้นและทำให้เกิดความแม่นยำ ศึกษาบทร้อยกรองที่จะร้องว่าเป็นอย่างไร เช่น เป็นกลอน โคลง กาพย์ แต่ละบทจะมีความสละสลวย เพราะพริ้งในตัวของมันเอง ให้ความสนใจกับความหมายของถ้อยคำในบทร้อยกรองนั้นๆโดยละเอียด และจัดแบ่งวรรคตอนให้ถูกต้อง ใส่อารมณ์ให้เข้ากับบทขับร้องนั้นๆ ทำความเข้าใจกับเครื่องประกอบจังหวะหน้าทับของเพลงต่างๆมีมารยาทและมีสมาธิในขณะปฏิบัติการขับร้อง

ครูอุษา คันธมาลย์ เป็นนักร้องเพลงไทยที่มีคุณสมบัติครบถ้วน มีกระแสเสียงอันไพเราะจนได้ฉายาว่า “ครูทับเสียงทอง” ครูมีความแม่นยำในการขับร้องทั้งทำนองเอื้อนและคำร้องแม้ว่าในช่วงวัยสูงอายุแล้วก็ยังสามารถจดจำได้อย่างแม่นยำ การใช้หน้าเสียงมีความสละสลวย เพราะพริ้งเหมาะสมกับบทและอารมณ์เพลง ครูมีความสามารถอย่างยิ่งในการขับร้องเพลงไทยจนเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ครูถ่ายทอดความรู้การขับร้องให้แก่ศิษย์หลายต่อหลายรุ่น ครูมีเทคนิควิธีการร้องเพลงไทยเดิมที่มีความไพเราะซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะที่จะหาผู้เสมอเหมือนได้ยากยิ่ง และเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา ก็เป็นเพลง

หนึ่งในเพลงไทยที่ครูอุษา สุกันธมาลัยสามารถขับร้องได้ไพเราะยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิเคราะห์ทางร้องเพลงอื่นๆของครูอุษาคันธมาลัย ในเรื่องของการเอื้อนและเทคนิคต่างๆเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการขับร้องเพลงไทยโดยการบันทึกเป็นโน้ตสากล
2. ควรศึกษาและรวบรวมทางร้องต่างๆของครูหลายๆท่านในอดีตบันทึกเป็นโน้ตสากลและควรจะสืบทอดเพื่อไม่ให้ทางร้องต่างๆผิดเพี้ยนไปจากเดิมให้เป็นสมบัติของชาติที่ทรงคุณค่าเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2540). **เทคนิคการขับร้องเพลงไทย**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Kanchana Intarasunanon. (1997). **The Technical of singing in Thai classical music**. Srinakharinvirot University.
- กาญจนา อินทรสุนานนท์, รุจี ศรีสมบัติ, วัฒนา ศรีสมบัติ (2552). **การศึกษากฎมัญญการขับเสภาและการขับร้องเพลงไทยเพื่อการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Kanchana Intarasunanon, Rujee srisombut, Wattana Srisombut. (2009). **The study of Khab Sebha (recipative story telling) and the Thai classical singing for preservative conscience and appreciation of cultural heritage**. Srinakharinvirot University.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2530). **สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- Chaleamsuk Pikulsri. (1987). **Sangkheatniyom of Thai classical music** Bangkok: O.S. Printing House.
- ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2542). **สารานุกรมเพลงไทย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ
- Narongchai Pidokrat. (1999). **Thai Music Encyclopedia**. Bangkok: Arts center of Bangkok bank.
- ธีรภัทร ทองนิม. (2557). **คนพากย์ – เจรจา: ผู้อยู่เบื้องหลังการแสดงโขน**. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Theeraphut Tongnim. (2014). **Narrator: The Unsung Hero of Khon Performance**. Institute of Culture and Arts Journal Srinakharinvirot University.
- บุญช่วย โสวัตร. (2538). **วิเคราะห์เนื้อหาของหลักของเพลงแขกมอญบางขุนพรหม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Boonchay Sovat. (1995). **Analysis of Kheak Mon Bangkhunprom Melody**. Master of Arts (Cultural Studies). Mahidol University.
- พูนพิศ อมาตยกุลและคณะ. (2529). **อนุสรณ์ ครูอุษา สุกันธมาลัย**. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- Poonpit Amartayakul and group. (1986). **Remembrance of Kru Ousa Sukuntamalai**. Bangkok: Ruan keaw Printing.
- ภรภัทร์ กุลศรี. (2550). **วิเคราะห์การขับร้องเพลงทยอยเดี่ยว : กรณีศึกษาครูสุรางค์ ดุริยพันธ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาดุริยางคศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Pornphat Kulasri. (2007). **An analysis of Thai classical music singing in Pleang ta yoy deaw: A case study of Kru Surang Duriyapan**. Master Degree Dissertation, Faculty of fine art. Chulalongkorn University.
- สุพรรณณี เหลือบุญชู. (2541). **การขับร้องเพลงไทย**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Suphanee Luangboonchu. (1998). **A Singing of Thai classical music**. Mahasarakham University.
- เสาวนีย์ ชื่อดรง. (2540). **การวิเคราะห์ทางร้องเพลงแขกมอญเถา**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Saowanee Suatrong (1997). **An analysis of singing in Plang Kheang Mon Tao**. Master Degree Dissertation, Faculty of fine art. Srinakharinvirot University.
- อุทิศ นาคสวัสดิ์. (2514). **ทฤษฎีและการปฏิบัติดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ : อรุณสภา.
- Utiti Nhaksawat. (1971). **The theory and performance in Thai classical music**. Bangkok: The teacher council of Thailand.

การใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเล บางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี

AN APPLICATION OF CULTURAL RESOURCE TO DEVELOP COMMUNITY BASED TOURISM IN BANGPHRA SEASIDE, SRIRACHA DISTRICT CHONBURI PROVINCE

วชิราภรณ์ ทิพย์รักษ์/ WACHIRAPORN TIPRAK ¹

DEPARTMENT OF CULTURAL RESOURCE MANAGEMENT,
FACULTY OF ARCHAEOLOGY, SILPAKORN UNIVERSITY.

สุภาภรณ์ จินดามณีโรจน์/ SUPAPORN JINDAMANEEROJ ²
FACULTY OF ARCHAEOLOGY, SILPAKORN UNIVERSITY.

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญ
ของทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอสรีราชา
จังหวัดชลบุรี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่
โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม
จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม
การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์เชิงลึก
ตลอดจนการใช้แบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลบางพระมีบทบาทในการส่งเสริม
การท่องเที่ยวโดยเน้นบริเวณพื้นที่ชุมชนริมชายฝั่งทะเล
มีการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการ
ท่องเที่ยว ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยมีจุดเด่นที่เป็นชุมชนเก่า
ซึ่งมีทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งเชิงนิเวศและวัฒนธรรม สะท้อน
ความเป็นชุมชนประมงพื้นบ้าน นอกจากบริเวณพื้นที่ชุมชน
ริมชายฝั่งทะเลแล้ว ยังพบว่าในบริเวณพื้นที่ถัดเข้ามา คือ
บริเวณชุมชนริมสองฝั่งถนนเทศบาล 10 ซึ่งเป็นย่านเก่าส่วน
หนึ่งของชุมชนชายทะเลบางพระมีทรัพยากรที่สำคัญด้วยเช่น
กัน ทั้งบ้านเรือนไม้โบราณ ศาลหลักเมือง ศาลเจ้า วัด ที่
สามารถศึกษาร่วมกับพื้นที่ชุมชนริมชายฝั่งทะเลที่มีวิถีชีวิต
ประมงพื้นบ้าน ภูมิปัญญา ความเชื่อ และระบบนิเวศน์ที่
สวยงาม ซึ่งล้วนเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้
ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระได้ ทำให้
เห็นภาพชุมชนย่านเก่าชายทะเลบางพระที่มีประวัติศาสตร์
วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรีซึ่ง
สามารถพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น

นอกจากนี้ยังพบว่า ชุมชนชายทะเลบางพระมี
ศักยภาพในส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ มี
ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญอันได้แก่ทรัพยากรวัฒนธรรม
ของชุมชนทั้งในพื้นที่ริมชายทะเลและริมถนนเทศบาล 10 ที่
สามารถนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว อีกทั้งชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของ
ทรัพยากรวัฒนธรรม มีความเข้มแข็งและมีบทบาทในการ
ทำงานร่วมกับภาครัฐ และที่สำคัญเทศบาลตำบลบางพระให้
ความสำคัญและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง
ดังนั้น แนวการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ
ให้เกิดความยั่งยืนนั้น เทศบาลตำบลบางพระควรเป็นกำลัง
หลักในการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นที่ผ่านมา ทั้งนี้
ควรเน้นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนมาใช้
ประโยชน์ ควรนำทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ริมสองฝั่งถนน
เทศบาล 10 มาใช้ประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงกับ
การท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ริมชายฝั่งทะเลบางพระ
ควรส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวโดยสร้างความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของ เกิด
ความรัก และหวงแหนทรัพยากรวัฒนธรรม อันจะส่งผลถึงการ
ตระหนักในความสำคัญของการนำทรัพยากรวัฒนธรรมไปใช้
ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า รวมทั้งมีส่วนร่วมและมีบทบาทร่วมกับ
เทศบาลตำบลบางพระในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
ชายทะเลบางพระอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวยั่งยืน, ทรัพยากร
วัฒนธรรม, ชุมชนชายทะเลบางพระ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

² รองศาสตราจารย์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Abstract

The research aims to study the importance of cultural resources of Bangphra seaside community, Sriracha district, Chonburi province, to develop tourism in the area. The study uses qualitative research methods, namely, documents study, field study, participant observation and non-participant observation, informal interview and in-depth interview, and survey.

The results show that Bangphra Subdistrict Municipality plays an important role in promoting tourism of seaside community. There has been the development of the area and facilities to support tourism in the past 10 years. The main feature of the community is the old community which has valuable resources in terms of ecology and culture. It also shows fisherfolk identity. Besides seaside community, a nearby community which is located along both sides of the Municipality 10 street, an old area which is also a part of Bangphra seaside, has important resources such as ancient wooden houses, city pillar shrine, shrine, and temple. These mentioned locations can be studied along with the seaside community of fisherfolks, their wisdom and belief, and beautiful ecosystem, which are cultural resources that can be beneficial to the tourism of Bangphra seaside community. An image of the old community of Bangphra seaside, an important area in Chonburi, which is rich of history, culture, and wisdom can lead to the development and the promotion of the outstanding tourist attractions.

According to the research findings, Bangphra seaside community has great potential in promoting the development of tourism. The important tourism resources are community's cultural resources both seaside and roadside of Municipality 10 street. Moreover, the community is strong. The community and the government work together. Most importantly, Bangphra Municipality actively and continuously promotes the tourism. Therefore, to develop Bangphra seaside sustainable tourism, Bangphra Subdistrict Municipality should be the leader in promoting the development of tourism as it has always been. In addition, the important cultural resources of the community and the roadside of Municipality 10 street should be beneficial to tourism and related to existing tourism in Bangphra seaside. Furthermore, the participation of people in the community in developing tourism should be promoted. They should be encouraged to be the proud owners of the community, love, and value their cultural resources. As a consequence, this will result in people's awareness of making best use of cultural resources as well as cooperate with Bangphra Municipality in developing Bangphra seaside community suitable and sustain-

able tourism.

Keywords: Sustainable Tourisms, Cultural Resource, Bangphra Seaside

บทนำ

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดชายทะเลภาคตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) ประมาณ 65 กิโลเมตร มีชายฝั่งทะเลยาวตลอดด้านตะวันตกตั้งแต่เหนือจรดใต้ ความยาวถึง 156.83 กิโลเมตร (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2542: 2) เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมาช้านานเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองตากอากาศชายทะเลที่ใกล้กรุงเทพฯ โดยเฉพาะชายหาดบางแสนและพัทยาซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาเยือนปีละหลายล้านคน ชุมชนชายทะเลบางพระเป็นส่วนหนึ่งของชายฝั่งทะเลจังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน ซึ่งปรากฏชื่อเมืองชายฝั่งทะเลของอ่าวไทยในแผนที่ไตรภูมิซึ่งในปัจจุบันอยู่ในพื้นที่เขตปกครองของจังหวัดชลบุรี 4 เมือง คือ ด้านเหนือสุด บางทราย ถัดลงมาคือ บางปลาสร้อย ตำบลปลาสร้อย คือ บางพระเรือ และได้สุดคือ บางละมุง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเมื่อใดบางพระเรือถูกเรียกว่า บางพระ (สภาวัฒนธรรมตำบลบางพระ, 2553: 11-12) อย่างไรก็ตามบางพระได้ถูกรวมเข้ากับเมืองบางละมุงตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยากระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นบางละมุงเป็นเมืองขึ้นกรมท่าก่อนจะมีการปฏิรูปการปกครองเป็นระบบเทศบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 เมืองบางละมุงจึงถูกโอนไปรวมอยู่ในมณฑลปราจีนบุรี ในปี พ.ศ. 2437 เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2440 และข้อบังคับลักษณะการปกครองท้องถิ่น ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) แล้ว ฐานะของเมืองบางละมุงเปลี่ยนเป็นอำเภอ 2 อำเภอ คือ อำเภอบางละมุง และอำเภอนาเกลือ โดยอำเภอบางละมุงมีที่ตั้งอยู่ที่ตำบลบางพระ ส่วนอำเภอนาเกลือตั้งอยู่ที่ตำบลนาเกลือ ต่อมาอำเภอเมืองบางละมุงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบางพระตามชื่อสถานที่ตั้ง ส่วนอำเภอนาเกลือเปลี่ยนเป็นอำเภอบางละมุงตามชื่อเดิม กระทั่งในปี พ.ศ. 2446 ได้มีการย้ายที่ว่าการอำเภอบางพระไปอยู่ที่อำเภอศรีราชา แต่ชื่ออำเภอยังใช้อำเภอบางพระอยู่เช่นเดิมจนถึงปี พ.ศ. 2459 จึงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอศรีราชา(คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2542: 71-72) จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่นี้เอง ทำให้ชุมชนชายทะเลบางพระเป็นชุมชนย่านเก่า ที่มีทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเหมาะต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี

ทั้งนี้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 เทศบาลตำบลบางพระได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระให้เป็น

หมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village Champion: OVC โดยใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนย่านเก่าเฉพาะในพื้นที่ชุมชนริมชายทะเล ขณะที่พื้นที่ที่เชื่อมต่อกันคือพื้นที่ชุมชนริมถนนเทศบาล 10 ซึ่งเป็นชุมชนย่านตลาดเก่ามีทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว อีกทั้งการท่องเที่ยวดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นมาจากความคิดริเริ่มของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนไม่สามารถนำทุนทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนและชุมชนเป็นเจ้าของซึ่งที่มีอยู่หลากหลายและมีศักยภาพสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนชายทะเลบางพระได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ และแนวทางการใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและยั่งยืนของชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความสำคัญทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
2. ศึกษาแนวทางการนำทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนชายทะเลบางพระมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษา “การใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี” คือ พื้นที่ชุมชนชายทะเลบางพระตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของชุมชนท้ายบ้าน หมู่ 1 และชุมชนวัดหลวง หมู่ 3 ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

พื้นที่ชุมชนชายทะเลบางพระ หมายถึง ชุมชนริมชายทะเลบางพระและชุมชนริมถนนเทศบาล 10 ซึ่งเชื่อมต่อและรวมกันเป็นชุมชนย่านเก่าที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 100 ปี

ชุมชนริมชายทะเลบางพระ คือ บริเวณพื้นที่ริมชายทะเลบางพระเป็นพื้นที่ที่เทศบาลตำบลบางพระได้ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีความยาวของพื้นที่ตามแนวถนนประมาณ 800 เมตร ทางทิศเหนือเริ่มจากบริเวณที่เชื่อมกันระหว่างถนนซอยหัวโหนดที่มุ่งสู่อ่าวไทยกับหัวถนนเลียบชายทะเล ทอดยาวลงมาตามแนวชายทะเลอยู่ระหว่างทะเลอ่าวไทยที่อยู่ในทิศตะวันตกกับถนนเลียบชายทะเลที่อยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ สิ้นสุดที่ริมคลองสุครีพ

ชุมชนริมถนนเทศบาล 10 คือ บริเวณพื้นที่สองฝั่งถนนเทศบาล 10 เป็นพื้นที่ที่ถัดเข้ามาจากชุมชนริมชายทะเลบางพระ ทิศเหนือเริ่มตั้งแต่วัดบางพระวรวิหารตามแนวถนนลงมาทิศใต้คลองสุครีพ ความยาวประมาณ 550 เมตร เทศบาลตำบลบางพระยังไม่ได้ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 แสดงเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัยปรับปรุงจาก google maps, เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน พ.ศ. 2559, เข้าถึงได้จาก <https://www.google.co.th/maps/@13.2094047,100.9358374,1364a,20y,90h/data=!3m1!1e3?hl=en>

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี” ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาในเรื่องความเป็นมาของพื้นที่และทรัพยากรวัฒนธรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา การเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการตลอดจนการใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้ คือ เพื่อศึกษาความสำคัญทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และแนวทางการนำทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนชายทะเลบางพระมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาในเรื่องประวัติความเป็นมาทรัพยากรวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนชายทะเลบางพระที่ผ่านมา รวมถึงแนวคิดพื้นฐานในการศึกษา ได้แก่ แนวคิดการท่องเที่ยวยั่งยืน แนวคิดทรัพยากรวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการใช้แบบสอบถาม โดยมี

แนวคำถามโดยการตั้งแบบคำถามปลายปิดและปลายเปิด ทั้งในแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ประเด็นคำถามประกอบด้วย การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว และการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามประเด็นที่ศึกษาต่อไป ซึ่งประชากรที่ศึกษาประกอบด้วยทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ซึ่งอยู่ในพื้นที่ชุมชนริมชายทะเลบางพระและชุมชนริมถนนเทศบาล 10 ทั้งนี้พิจารณาจากความสำคัญเกี่ยวข้องกับความเป็นมาของชุมชนสามารถนำมาต่อยอดและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

เที่ยวในชุมชนได้ และทรัพยากรบุคคล ได้แก่ คน และหน่วยงาน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีเลือกประชากรแบบเฉพาะเจาะจงโดยพิจารณาจากคุณสมบัติ เทศบาลตำบลบางพระซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ชุมชนชายทะเลบางพระ คือ เทศบาลตำบลบางพระและชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน เจ้าของหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลทรัพยากรวัฒนธรรม ขณะที่การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการใช้แบบสอบถาม มีกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนชายทะเลบางพระและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในพื้นที่ชุมชนชายทะเลบางพระ

ตารางที่ 1 แสดงสรุปรายละเอียดการเก็บข้อมูลภาคสนาม

รายการ	ประชากรที่ศึกษา	เครื่องมือ
1. การสำรวจพื้นที่	ทรัพยากรวัฒนธรรม	1. แบบสังเกตการณ์ 2. แผนที่ 3. บันทึกถ่ายรูป
2. การสัมภาษณ์ - ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากชุมชนชายทะเล - ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัฒนธรรม	เทศบาลตำบลบางพระ - นายเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางพระ - ปลัดเทศบาลตำบลบางพระ - เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ชุมชน - ผู้นำชุมชน - ประชาชนชาวบ้าน - ผู้สูงอายุในชุมชน - ผู้แทนของวัดบางพระวรวิหาร - ผู้แทนของโรงเรียนอนุบาลบ้านบางพระ (มิ่งนาวีกอนุสรณ์)	1. แบบสัมภาษณ์ 2. บันทึกเสียง 3. จดบันทึก
1. การใช้แบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่างชุมชน จำนวน 100 คน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว จำนวน 100 คน	1. แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลหลังจากได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนแล้ว การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต รวมถึงการพูดคุยสัมภาษณ์ผู้ศึกษาสามารถตรวจสอบทบทวนความถูกต้องของข้อมูลให้ถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาที่ผู้ศึกษานำข้อมูลจากข้อเท็จจริงในปัจจุบันประกอบด้วยผลการสำรวจทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนชายทะเลบางพระที่มีคุณค่าสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว และจากการให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นจากชุมชน รวมทั้งบริบทของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรวัฒนธรรม และสถานการณ์ของการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระในปัจจุบันมาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

สรุปผลการวิจัย

ชุมชนชายทะเลบางพระ ปัจจุบันในเขตพื้นที่ดูแลรับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่บางส่วนของชุมชนท้ายบ้าน หมู่ 1 ชุมชนวัดหลวง หมู่ 3 ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของเทศบาลตำบลบางพระบริเวณชุมชนริมชายทะเลบางพระและชุมชนริมถนนเทศบาล 10 ซึ่งเชื่อมต่อและรวมกันเป็นชุมชนย่านเก่าที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 100 ปี จากการวิจัยได้ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ชุมชนชายทะเลบางพระเป็นส่วนหนึ่งของชายฝั่งทะเล จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีพัฒนาการประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญตั้งแต่สมัยโบราณในฐานะเมืองท่าบนเส้นทางการค้าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ การเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมนี้เองจึงเป็นที่สนใจของผู้ปกครองและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของเมืองตามชายฝั่งทะเลในแต่ละยุคสมัย ทั้งนี้ แม้จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิประเทศ และนโยบายการพัฒนาเส้นทาง

คมนาคมทางบกทำให้เมืองชายฝั่งทะเลในสมัยโบราณถูกลดความสำคัญลงตามลำดับ แต่จังหวัดชลบุรียังคงเป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจทั้งการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่สำคัญของภาคตะวันออกในปัจจุบัน ชุมชนชายทะเลบางพระในฐานะเป็นชุมชนเก่าที่มีพัฒนาการความเป็นมาของชุมชนสอดคล้องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชลบุรีอย่างยาวนาน นับแต่ปรากฏมีชื่อเป็นเมืองท่าโบราณของจังหวัดชลบุรีตั้งแต่สมัยอยุธยา นอกจากนี้ ยังเป็นที่ตั้งของหน่วยงานการปกครองสมัยตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนถึงสมัยการปฏิรูปการปกครองเป็นระบบเทศบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีผลต่อการกำหนดนโยบายของผู้การปกครอง และทำให้พื้นที่ชุมชนชายทะเลบางพระค่อยๆ ลดความสำคัญลง ขณะเกิดถนนสุขุมวิทและเกิดความเจริญเกิดขึ้นโดยรอบ เช่น การเติบโตเมืองอุตสาหกรรมที่ศรีราชา การเติบโตของการท่องเที่ยวชายทะเลที่บางแสน และพัทยา เป็นต้น

จากงานศึกษาวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายทะเลบางพระ มีความสอดคล้องกันว่า ความเจริญของบางพระสมัยก่อน ช่วง 50 ปีที่ผ่านมาอยู่ที่บริเวณตลาดล่างตั้งแต่ วัดบางพระวรวิหารลงไปทางใต้ของวัด จนถึงคลองสุดสุครีพเป็นหมู่บ้านที่มีความเจริญ มีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่นเรียกว่า บ้านบางพระ (ทัศนีย์ ทานตวนิช, 2555: 58) ซึ่งปัจจุบันคือบริเวณถนนเทศบาล 10 ซึ่งความเก่าแก่และความสำคัญ ของถนนสายนี้จะเห็นได้จากบ้านเรือนไม้โบราณที่ยังคงอยู่หลายหลัง มีศาลหลักเมือง และศาลเจ้าเจิวแก้วแปะกง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีอายุมากกว่า 100 ปี

ถนนเทศบาล 10 แต่เดิมเป็นถนนที่เชื่อมต่อถนนสายหลักในการเดินทางเข้าสู่ชายทะเลบางพระ ก่อนที่จะมีการสร้างถนนซอยหัวซด

บริเวณตลาดล่างหรือบริเวณถนนเทศบาล 10 นี้ ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ของชุมชนท้ายบ้านและชุมชนวัดหลวง มีพื้นที่ชุมชนชายฝั่งทะเลในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางพระ เมื่อกล่าวถึงความมาของชุมชน มักถูกแบ่งแยกตามการแบ่งพื้นที่ชุมชนในปัจจุบัน กล่าวคือ ก่อนมีการแบ่งพื้นที่เป็นชุมชน บริเวณบ้านตลาดล่าง แต่เดิมด้านที่ติดกับวัดบางพระวรวิหารจะเรียกว่า หัววัด และบริเวณด้านที่อยู่ติดกับห้วยสุครีพในปัจจุบัน เรียกว่า ท้ายบ้าน (สัมภาษณ์ สมบัติ เกตุปรารค์, 14 พฤศจิกายน 2558) ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูล และสัมภาษณ์เป็นที่น่าสังเกตว่าในปัจจุบัน หากกล่าวถึง บ้านตลาดล่าง ส่วนใหญ่มักหมายถึง ชุมชนท้ายบ้านเป็นสำคัญ

ความเป็นมาของชุมชนตลาดล่าง หรือ บ้านตลาดล่าง เป็นชุมชนเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ที่เรียกว่า บ้านตลาดล่าง เพราะเป็นท่าเรือแหล่งค้าขายแห่งแรกของตำบล ที่รับซื้อสินค้าและนำไปขายต่อไม่ว่าจะเป็นสินค้าเกษตร ไม้ หรือสิ่งของจีปาตะโดยมีท่าเรือขนถ่ายสินค้าอยู่บริเวณปากคลองสุครีพ และเพราะมีคนจีนเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า บ้านเจ๊ก จากคาบอกล่าของผู้เฒ่า และเอกสารการค้นคว้าของ อาจารย์พีระพงษ์ สุข

ประเสริฐ ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ความเป็นชุมชนบางพระเมื่อ 115 ปีเศษ เป็นที่ตั้งของเมืองบางละมุง มีพระยารักษา (เส็ง) เป็นเจ้าเมืองคนแรก และมีเจ้าพระยาสงครามรักษา (พร้อม) เป็นเจ้าเมืองคนที่สอง ต่อมามีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองเป็นแบบมณฑล และแบบสุขาภิบาล ทำให้ชุมชนท้ายบ้านผ่านการแปรบ้านแปลงเมืองมาหลายสมัย (สมหมาย แจ่มกระจ่าง ศรีวรรณ ยอดนิล และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ, 2557: 67-68)

ขณะที่ความเป็นมาของชุมชนวัดหลวง มุ่งความสำคัญของความเป็นมาของพื้นที่อยู่ที่วัดบางพระวรวิหาร ซึ่งมีความเป็นมาของชุมชนร่วมกับวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของบางพระ มีเหตุการณ์สำคัญ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เสด็จประพาสหัวเมืองชายฝั่งทะเลใน พ.ศ. 2400 ทรงเสด็จเยี่ยมกองทหารเรือที่บางพระ และทรงทำนุบำรุงวัดบางพระวรวิหารที่ชำรุดทรุดโทรมในขณะนั้น (สมหมาย แจ่มกระจ่าง ศรีวรรณ ยอดนิล และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ, 2557: 147)

จากความเป็นมาของชุมชนชายทะเลบางพระที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานนี้ ร่องรอยหลักฐานที่ปรากฏจนทุกวันนี้ที่ความเป็นชุมชนย่านเก่า คือ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม อันประกอบด้วย วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ภูมิปัญญา ความเชื่อ รวมทั้งสถานที่ได้แก่ บ้านเรือนไม้โบราณ ศาลหลักเมือง ศาลเจ้า และวัด ซึ่งส่วนหนึ่ง ได้ถูกนำมาใช้ต่อยอดในการส่งเสริมการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ โดยเทศบาลตำบลบางพระ ในฐานะผู้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน นับตั้งแต่การส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยว หมู่บ้าน OVC ในปี พ.ศ. 2549 ตามนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ชายทะเลบางพระตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระ 25 ปี (พ.ศ. 2551 – 2560) โดยมุ่งหวังให้คนในชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน (สัมภาษณ์ เชิดชัย คงวัฒนกุล, 23 ธันวาคม 2558) ทั้งนี้ ในการประชาสัมพันธ์พื้นที่ชุมชนชายทะเลในฐานะแหล่งท่องเที่ยว ได้มุ่งเน้นที่การเป็นชุมชนเก่าแก่ซึ่งมีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีชายทะเลที่ชุมชนยังคงวิถีชีวิตดั้งเดิมประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีเรือต่อเรือ และมีประเพณีเก่าแก่ที่โดดเด่นอย่างประเพณีแห่พญายมที่มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย เป็นงานประเพณีประจำปีของตำบลบางพระที่มีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ และองค์พญายมนี้เองเป็นอัตลักษณ์ที่เทศบาลตำบลบางพระ นำมาต่อยอดการประชาสัมพันธ์พื้นที่ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระที่ผ่านมา เทศบาลตำบลบางพระ มีการพัฒนาเฉพาะในพื้นที่ชุมชนริมชายทะเล ขณะที่ชุมชนริมสองฝั่งถนนเทศบาลสาย 10 ซึ่งอยู่ถัดเข้ามาและมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญสะท้อนความเป็นชุมชนย่านเก่าอีกส่วนหนึ่งของชุมชนชายทะเลบางพระ อันได้แก่ บ้านเรือนไม้โบราณ ศาลหลักเมือง ศาลเจ้า และวัด ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระ

ทรัพยากรวัฒนธรรมบริเวณพื้นที่ริมชายทะเลบางพระ

บริเวณพื้นที่ริมชายทะเลบางพระเป็นพื้นที่ที่เทศบาลตำบลบางพระได้ส่งเสริม การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับ การท่องเที่ยว ได้แก่ ปรับปรุงถนนเลียบริมชายทะเลบางพระ ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณชายทะเลบางพระ ตามแนวถนนเลียบริมชายทะเล ความยาวประมาณ 800 เมตร โดยมีแนวคิดจัดแบ่งพื้นที่เป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนที่แรกเป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการตั้งแต่ชายทะเลบริเวณปากคลองสุครีพฝั่งชุมชนท้ายบ้าน มีการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่เป็นสวนสาธารณะ ประกอบด้วย ลานอเนกประสงค์ เรือนวัฒนธรรม ลู่วิ่ง เส้นทางจักรยาน และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำสาธารณะ จุดประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อน การจัดกิจกรรม งานประเพณีหมูนเวียนของชุมชน เทศบาลตำบลบางพระ และส่วนที่สองเป็นพื้นที่อาศัยของชาวประมงพื้นบ้าน ประกอบด้วย ตู้ต่อเรือ ตลาดอาหารทะเลสด และท่าเรือขึ้นปุ-ปลา เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์อาชีพดั้งเดิมของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลและสำรวจทรัพยากรวัฒนธรรมบริเวณพื้นที่ริมชายทะเล บางพระ พบว่า มีทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิทัศน์ชายทะเล การทำประมงพื้นบ้าน ตู้ต่อเรือ ท่าเรือขึ้นปุ-ปลา ตลาดอาหารทะเลสด ศาลพญายม และสินค้าภูมิปัญญา OTOP การแปรรูปอาหารทะเล ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรที่เทศบาลตำบลบางพระนำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายทะเลบางพระ ในช่วงเวลา 10 ที่ผ่านมา

ภาพที่ 2 แสดงที่ตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวบริเวณชายทะเลบางพระ
ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัยปรับปรุงจาก google maps, เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน พ.ศ. 2559, เข้าถึงได้จาก <https://www.google.co.th/maps/@13.2093769,100.9350847,17z?hl=en>

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวบริเวณชุมชนริมถนนเทศบาล 10

ถนนเทศบาล 10 แต่เดิมเป็นถนนที่เชื่อมต่อถนนสายหลักในการเดินทางเข้าสู่ชายทะเลบางพระ ก่อนที่จะมีการสร้างถนนซอยหัวโหด บริเวณตลาดล่างหรือบริเวณถนนเทศบาล 10 นี้ ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ของชุมชนท้ายบ้านและชุมชนวัดหลวง มีพื้นที่ชุมชนชายฝั่งทะเลในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางพระ เมื่อก้าวถึงความเป็นมาของชุมชน มักถูกแบ่งแยกตามการแบ่งพื้นที่ชุมชนในปัจจุบัน กล่าวคือ ก่อนมีการแบ่งพื้นที่เป็นชุมชน บริเวณบ้านตลาดล่าง แต่เดิมด้านที่ติดกับวัดบางพระวรวิหารจะเรียกว่า หัววัด และบริเวณด้านที่อยู่ติดกับห้วยสุครีพในปัจจุบัน เรียกว่า ท้ายบ้าน 61 ทั้งนี้ จากการศึกษารายละเอียด และสัมภาษณ์เป็นที่น่าสังเกตว่าในปัจจุบัน หากกล่าวถึง บ้านตลาดล่าง ส่วนใหญ่ก็หมายถึง ชุมชนท้ายบ้านเป็นสำคัญ

บริเวณสองฝั่งถนนของชุมชนถนนเทศบาล 10 หรือบ้านตลาดล่าง มีทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนชายทะเลบางพระ และเหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับชุมชนบริเวณริมชายทะเลบางพระ เช่น วัดบางพระวรวิหาร ศาลหลักเมือง ศาลเจ้า ศาลเจ้าเจียวกั้วแป๊ะกง และบ้านเรือนร้านค้าย่านเก่าถนนเทศบาล 10

ภาพที่ 3 แสดงที่ตั้งศาสนสถาน และตัวอย่างบ้านเรือนไม้โบราณริมถนนเทศบาล 10
ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัยปรับปรุงจาก google maps, เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน พ.ศ. 2559, เข้าถึงได้จาก <https://www.google.co.th/maps/@13.2093769,100.9350847,17z?hl=en>

จากข้อมูลที่กล่าวมานี้ ผู้ศึกษาได้นำมาประกอบร่วมกับข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถามในการวิเคราะห์การพัฒนาท่องเที่ยวของชุมชนชายทะเลบางพระ ทั้งส่วนที่เป็นพื้นที่ชุมชนริมชายทะเลบางพระและส่วนที่เป็นชุมชนสองฝั่งถนนเทศบาลสาย 10 สรุปได้ว่าชุมชนชายทะเลบางพระมีศักยภาพในส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวที่

สำคัญ คือ

1. มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญอันได้แก่ ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนทั้งในพื้นที่ริมชายทะเลและริมถนนเทศบาล 10 ที่สามารถนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว

2. ชุมชนชายทะเลบางพระมีความเข้มแข็งและมีบทบาทในการทำงานร่วมกับภาครัฐ โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยว นับตั้งแต่กลุ่ม OTOP บ้านตลาดล่าง หมู่ที่ 1 ของตำบลบางพระได้รับคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 80 หมู่บ้านเป็นต้นแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยว “หมู่บ้านท่องเที่ยว OVC”

3. เทศบาลตำบลบางพระให้ความสำคัญและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาพื้นที่บริเวณชายทะเลบางพระให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระให้เกิดความยั่งยืนนั้น

1. เทศบาลตำบลบางพระซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบชุมชนชายทะเลบางพระ ควรเป็นกำลังหลักในการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นที่ผ่านมา โดยมุ่งเน้นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

2. ควรนำทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ริมสองฝั่งถนนเทศบาล 10 มาใช้ประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ริมชายฝั่งทะเลบางพระ

3. ควรส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยสร้างความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของ เกิดความรัก และหวงแหนทรัพยากรวัฒนธรรม อันจะส่งผลถึงการตระหนักในความสำคัญของการนำทรัพยากรวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า รวมทั้งมีส่วนร่วมและมีบทบาทร่วมกับเทศบาลตำบลบางพระในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะพื้นที่ชุมชนริมชายทะเลบางพระ และย่านถนนเทศบาล 10 ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและสำคัญนำมาใช้ประโยชน์ในการต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณชุมชนริมชายฝั่งทะเลที่มีอยู่เดิมและเชื่อมโยงกัน ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปสามารถศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ทั้งตำบลบางพระที่ยังมีแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลบางพระ

2. ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาครั้งต่อไป หากมีการศึกษาศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชายทะเลบางพระได้อีกระดับหนึ่ง

3. ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อประเมินความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมจากข้อมูลและความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ชุมชนชายทะเลบางพระ และความคิดเห็นจากกลุ่มประชากรตัวอย่างคือ หน่วยงานผู้รับผิดชอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยว

เท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรมโดยศาสตร์เฉพาะด้าน อาทิ การศึกษาคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเรือนไม้ย่านถนนเทศบาล 10 และแนวการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดบางพระวรวิหาร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารจดหมายเหตุ ในคณะ

กรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2542). **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี**. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

Committee of archival documents under authorised in coronation ceremony of King Bhumibhol Adulya dej. (1999). **Culture Development of History Identity and Wisdom in Chonburi Province**. Bangkok: Khurusa Ladprao (The teachers's Council of Thailand).

เชิดชัย คงวัฒนกุล. ปลัดเทศบาลตำบลบางพระ. สัมภาษณ์วันที่ 23 ธันวาคม 2558.

Cherdchai Kongwattanukul. Deputy of municipal district of Bangphra. Interviewed on December 23, 2015.

ทัศนีย์ ทานตวนิช. (2555). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี**. ชลบุรี : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพระ.

Thatsanee Tantavanit. (2012). **Local History and Wisdom in Bangphra District, Chonburi Province**. Chonburi: Bangphra Councils.

สภาวัฒนธรรมตำบลบางพระ. (2553). **บางพระของเรา**. ชลบุรี: สภาวัฒนธรรมตำบลบางพระ.

Cultural Councils of Bangphra District. (2010). **We are Bangphra. Chonburi: Cultural Councils of Bangphra District**.

สมหมาย แจ่มกระจ่าง ศรีวรรณ ยอดนิล และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ. (2557). **รายงานการวิจัยเรื่องโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) บูรณาการแผนชุมชนสู่การจัดทาแผนพัฒนา สามปี (พ.ศ. 2558 - 2560) เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี (เล่ม 2)**. ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

Sommaey Chamkrajang, Sriwan Yodnil and Piraphong Soodprasert. (2014). **Report on Participatory Action Research (PAR) Integrated Community Plan to 3-Year Developing Plan (B.E. 2558-2560) at Bangphra Municipal District, Sri-racha Sub-district Chonburi Province (Volume 2)**. Chonburi: Faculty of Education, Burapha

University.

สมบัติ เกตุปรารงค์. อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 และประธานกลุ่ม
OTOP แปรรูปอาหารทะเล หมู่ 1 ตำบลบางพระ.
สัมภาษณ์วันที่ 14 พฤศจิกายน 2558.

Sombat Kateprang. Former mayor Moo 1 and OTOP
processed seafood President Moo 1 Bangphra
District. Interviewed on November 14, 2015.

การพัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ

THE DEVELOPMENT OF MOVEMENT THERAPY ACTIVITIES FOR BODIES BALANCED EFFICACY PROMOTING IN ELDERLY.

วิชาษา แซ่อู่ย / VISAKA SAEUI

นิสิตปริญญาโท สาขาศิลปศึกษา : ศิลปะการแสดงศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

GRADUATE STUDENT, PROGRAM IN ART EDUCATION: PERFORMING ART
EDUCATION, FACULTY OF FINE ARTS, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY.

ระวีวรรณ วรรณวิไชย / RAWIWAN WANWICHAI

สาขานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

PROGRAM IN THAI DANCE, FACULTY OF FINE ARTS,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

วรพล อร่ามรัศมีกุล / WORAPHON ARAMRUSSAMEKU

สาขาวิชาเวชศาสตร์ฟื้นฟู คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

PROGRAM IN REHABILITATION, FACULTY OF MEDICINE,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์
1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อ ส่งเสริม
ความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ 2) ศึกษาผลการ
ทรงตัวก่อนและหลังทำกิจกรรมการเคลื่อนไหว บำบัด กลุ่ม
ตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวน 20 คน
ไม่มีภาวะสุขภาพตามที่ผู้วิจัยกำหนด ทำกิจกรรมจำนวน 7
สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 55 นาที โดยแบ่งเวลาในการทำ
กิจกรรมออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงกายบริหาร 15 นาที ช่วง
กิจกรรม 30 นาที และช่วงผ่อนคลายร่างกาย 10 นาที

ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมการ
เคลื่อนไหวบำบัดที่บูรณาการระหว่างกิจกรรมการเคลื่อนไหว
ร่างกาย ศิลปะละครในเรื่องการใช้ความคิดสร้างสรรค์และ
จินตนาการ และการใช้ดนตรีประกอบไว้ในกิจกรรม กิจกรรม
แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. กิจกรรมช่วงกายบริหาร 2.
กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด 3. กิจกรรมช่วงผ่อนคลาย
ร่างกาย 2) การทดสอบสมมติฐานด้วย Paired-Sample
T-Test พบว่า ผลการทรงตัวก่อนการทำกิจกรรมการ
เคลื่อนไหวบำบัดน้อยกว่าผลการทรงตัวหลังทำกิจกรรมการ
เคลื่อนไหวบำบัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 สรุปได้ว่า ผู้
สูงอายุมีความสามารถในการทรงตัวดีขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรม
การเคลื่อนไหวบำบัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

คำสำคัญ กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด / ความ
สามารถด้านการทรงตัว / ผู้สูงอายุ

Abstract

The paper shows my research with two
objectives; 1) Developing a movement therapy and its
application for the knowledge to promote a balanced body
among older adults efficiently; and 2) the results from
participants who went through the movement therapy. My
study consists of twenty seniors who were between the
ages of sixty and sixty-nine years old with no health
conditions. The duration of movement therapy was 55
minutes twice per a week for 7 weeks. The exercise has
three parts; 1) warming up for fifteen minutes; 2) movement
therapy for thirty minutes; 3) cooling down for ten minutes.

Thus, my research shows how 1) I have
developed and integrated the movement therapy with
these physical exercises inspired by the teaching methods
of theater and music to be creative. Then finding quality
of research tools and 3 part of estimation approach form
1.Warm-up exercise 2.Therapy movement activities 3.
Activities for relaxation which examined. 2) Analysis of
balance before and after activities. Hypothesis test by

Paired-Sample T-Test found that stabilization effect before took the therapy movement activities was less than after took the therapy movement activities in statistically significant at 0.01. It can be concluded that the elderly are able to stabilize themselves after participating in the Therapy movement activities. Statistically significant at 0.01.

Keyword: movement therapy/ body stabilization/ older adults

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว โดยในขณะนี้ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 64.5 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 9.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ของประชากร โดยเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 5 แสนคน คาดว่าภายในปี 2568 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) (ไทยรัฐออนไลน์. 2557: ออนไลน์) การสำรวจสุขภาพของผู้สูงอายุไทย ปี 2556 พบว่า ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่สูงเป็นอันดับแรก คือปัญหาด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย (ร้อยละ 58) รองลงไปได้แก่ ปัญหาการได้ยินหรือสื่อความหมาย (ร้อยละ 24) ด้านการมองเห็น (ร้อยละ 19) ด้านการเรียนรู้ (ร้อยละ 4) ด้านจิตใจ (ร้อยละ 3) และสติปัญญา (ร้อยละ 2) (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). 2558: 8)

เมื่อการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นปัญหาอันดับแรกๆ ที่พบในผู้สูงอายุจึงทำให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต เพราะการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อันเนื่องจากร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน หากเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเคลื่อนไหวก็จะส่งผลกระทบต่อการทำงานของร่างกายส่วนอื่นๆ ทั้งหมดในผู้สูงอายุเมื่อร่างกายเสื่อมสมรรถภาพ จะมีการเสียบทบาทของตัวเอง ทำให้ความเชื่อมั่นในตัวเองลดลง และจะส่งผลไปถึงกิจกรรมประจำวัน ไม่เป็นที่พอใจ ทำให้เกิดความวิตกกังวลกลัว และยังได้พบเห็นสภาพของผู้ที่อยู่ในวัยเดียวกัน ยิ่งทำให้เกิดความกลัว อารมณ์เศร้าซึมลงและสิ้นหวัง (หมอชาวบ้าน. 2531: ออนไลน์)

การเคลื่อนไหวร่างกาย เป็นกิจกรรมด้านการบำบัดรูปแบบหนึ่งที่ถูกออกแบบมาเพื่อมองหาวิธีการป้องกันและกระตุ้นรักษาร่างกายและจิตใจ มีวิธีการและรูปแบบอันหลากหลายที่ใช้การเคลื่อนไหวในการรักษา วิธีการบางอย่างเน้นการรักษาจากความรู้สึกภายในบางอย่างเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการเคลื่อนไหวร่างกาย การรักษาหรือการทำกิจกรรมด้านการเคลื่อนไหวจะสามารถส่งเสริมด้านความแข็งแรงของร่างกาย สร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกายและอารมณ์ เมื่ออย่างเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเสื่อมของร่างกาย ผู้สูงอายุจะรู้ถึงการปรับตัวหรือสังเกตการเสื่อมถอยของร่างกายได้อย่างไร ถ้าขาดความรู้ ความเข้าใจ การนำการเคลื่อนไหวร่างกายมาทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ จะสร้างความ

ตระหนักรู้และความเข้าใจในเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และการใช้ศาสตร์ทางด้านศิลปะมาบูรณาการร่วมกับการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น กิจกรรมศิลปะศึกษา กิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์หรือนาฏกรรม ศิลปะการแสดง วรรณกรรม และเพลง จะช่วยพัฒนาทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาไปพร้อมๆ กันได้ (ประวิทย์ ฤทธิบุญ, 2559 : 59) เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้ใช้ชีวิตในปัจจุบันได้อย่างมีความสุข มีความรู้ ความเข้าใจในการเตรียมความพร้อมต่อปัญหาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายผ่านตัวกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกสนุก ทำให้จิตใจสงบและมีสมาธิมากขึ้น มีแนวทางในการดูแลตนเอง เพื่อ เตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่สามารถป้องกันและ ชะลอให้เกิดช้าลงได้

จากความสำคัญและปัญหาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการพัฒนา กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าใจ และควบคุมการใช้ร่างกายให้สามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด ส่งเสริมความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาผลการทรงตัวในผู้สูงอายุ ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

ความสำคัญของการวิจัย

1. กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด ที่มุ่งเน้นกิจกรรมด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ สามารถกระตุ้นประสิทธิภาพการทำงานในด้านการเคลื่อนไหว ความคิด ความจำ และการตัดสินใจช่วยเพิ่มการตอบสนองต่อปฏิกิริยาต่างๆ ของผู้สูงอายุได้ดีขึ้น
2. ผู้สูงอายุที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม สามารถนำกิจกรรมไปใช้ฝึกฝนต่อเนื่องได้ด้วยตนเอง เพื่อกระตุ้นการรับรู้ด้านการเคลื่อนไหว และสามารถนำความรู้และกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมไปฝึกฝนให้กับผู้อื่นได้
3. กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับความบกพร่องของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ สามารถทำเป็นกิจกรรมและโครงการต่อเนื่องสำหรับผู้สูงอายุได้
4. กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดที่ทำในงานวิจัยนี้สามารถทำเป็นสื่อการสอนสำหรับผู้สูงอายุทั่วไปได้

ขอบเขตของการวิจัย

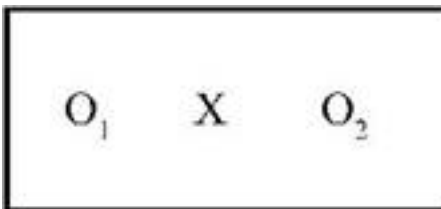
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในความดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.

สด) บ้านหนองหัวลิงใน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามอัตภาพ สามารถปฏิบัติภารกิจประจำวันได้แต่อาจมีการเคลื่อนไหวที่ช้าลง หรือเริ่มมีความวิตกกังวลในขณะเคลื่อนไหวร่างกาย จำนวน 20 คน อายุระหว่าง 60-69 ปี เลือกอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากจำนวน 189 คน โดยการประเมินผ่านแบบทดสอบความสามารถด้านการทรงตัว Timed up and go test สม่ครใจเข้าร่วมกิจกรรมและไม่มีโรคประจำตัวและภาวะสุขภาพ ดังนี้

1. โรคหัวใจทุกประเภท (ผู้ที่ได้รับการประเมินความรุนแรงโรคหัวใจเกินระดับ 2)
2. โรคความดันโลหิตสูง (ผู้ที่มีค่าความดันโลหิตมากกว่า 159/99 มม.ปรอท)
3. โรคข้อเข่าเสื่อมชนิดรุนแรง
4. โรคเบาหวาน (ผู้ที่มีค่าระดับน้ำตาลมากกว่า 250 และต่ำกว่า 60 mg/dL)
5. โรคหอบหืดรุนแรง (ผู้ที่มีความรุนแรงของอาการขั้นที่ 4)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ
กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด
2. ตัวแปรตาม
ความสามารถด้านการทรงตัว

แบบแผนการทดลอง

แบบแผนการทดลองที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ One group pretest-posttest design
วัดผลก่อนการทดลอง (O1) หลังจากการจัดกระทำตามโปรแกรม (X) แล้ว มีการวัดผลหลังการทดลอง (O2)

ความหมายของค่า

- X = กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด
- O1 = ผลการทรงตัวในผู้สูงอายุ ก่อนการทดลอง
- O2 = ผลการทรงตัวในผู้สูงอายุ หลังการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1.แบบทดสอบความสามารถด้านการทรงตัว Timed up and go test (ใช้ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง)
- 2.แบบทดสอบความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ berg balance scale (ใช้ศึกษาผลการทรงตัว ก่อนและหลังการทดลอง)

3. กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ มีแนวคิดทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) เป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับการพัฒนา กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเคลื่อนไหวร่างกายในผู้สูงอายุ ดังนี้

1. พัฒนากิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับปัญหาด้านการทรงตัวจากแบบทดสอบความสามารถด้านการเคลื่อนไหวในผู้สูงอายุด้านการทรงตัว โดยกิจกรรมจะผสมผสานการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกาย ศิลปะละครในเรื่องความคิดสร้างสรรค์,จินตนาการและดนตรีไว้ในกิจกรรมจำนวน 7 สัปดาห์ๆ ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 55 นาที (แบ่งเวลาในการทำกิจกรรมออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงกายบริหาร 15 นาที ช่วงกิจกรรม 30 นาที และช่วงผ่อนคลายร่างกาย 10 นาที) โดยมีแผนการจัดกิจกรรม ดังนี้

ช่วงที่ 1 ช่วงกายบริหาร ผู้วิจัยออกแบบการเคลื่อนไหว โดยเน้นการเหยียดและยืดกล้ามเนื้อ เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของข้อต่อและกล้ามเนื้อ ช่วยลดการบาดเจ็บต่อเนื้อเยื่อและข้อต่อขณะออกกำลังกาย โดยผู้วิจัยจะผสมผสานการใช้ท่าโยคะ ท่ารำไทชิ ทำพื้นฐานการยืดเหยียดกล้ามเนื้อที่ใช้โดยทั่วไปในการออกกำลังกาย มาเป็นพื้นฐานในการออกแบบท่ากายบริหารเป็นท่าชุดต่างๆ และทำทุกครั้งก่อนเริ่มช่วงกิจกรรม จำนวน 8 ท่าชุด

ช่วงที่ 2 ช่วงกิจกรรม ผู้วิจัยพัฒนากิจกรรมโดยเน้นกิจกรรมด้านการทรงตัว มาพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยศึกษา และเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ด้วยศิลปะละครในเรื่องการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดจินตนาการ ทักษะในทางบวกและเชิงสร้างสรรค์สอดแทรกในกิจกรรม และการใช้ดนตรีประกอบไว้ในกิจกรรม ทำให้ตัวกิจกรรมมีความน่าสนใจมากขึ้น โดยมีกิจกรรมจำนวนทั้งสิ้น 14 กิจกรรม

ช่วงที่ 3 ช่วงผ่อนคลายร่างกาย เน้นการเหยียดและยืดกล้ามเนื้ออีกครั้ง ผู้วิจัยจะให้การเหยียดและยืดกล้ามเนื้อแบบไม่เป็นท่าชุดต่อเนื่องเหมือนช่วงกายบริหาร เน้นการให้ร่างกายได้ผ่อนคลาย เพื่อลดสภาวะร่างกายก่อนจะหยุดกิจกรรม และทำทุกครั้งหลังจากทำช่วงกิจกรรมเสร็จ จำนวน 10 ท่า

2. หากคุณภาพของเครื่องมือ ความเหมาะสมของตัวกิจกรรม ความครอบคลุม โดยนำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเคลื่อนไหวร่างกายในผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นแบบประเมินความเหมาะสมแบบประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ โดยแบบประเมินแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1.กิจกรรมช่วงกายบริหาร 2.กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด 3.กิจกรรมช่วงผ่อนคลายร่างกาย ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาและแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินโดยอาศัย

คะแนนเฉลี่ย () เป็นเกณฑ์ ดังนี้

2.50-3.00 หมายถึง กิจกรรมมีความเหมาะสมมาก

1.50-2.49 หมายถึง กิจกรรมมีความเหมาะสมปานกลาง

1.00-1.49 หมายถึง กิจกรรมมีความเหมาะสมน้อย

3. ทำการปรับปรุงกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเคลื่อนไหวร่างกายในผู้สูงอายุตามที่คุณเชี่ยวชาญได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1.ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงประธานชมรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตำบลหนองแสง เพื่อขอความร่วมมือในการอนุเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการวิจัย

2. ศึกษารายละเอียดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากแบบทดสอบความสามารถด้านการทรงตัว Timed up and go test

4. ชี้แจงรายละเอียด ขั้นตอน ของกิจกรรมที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

5. กลุ่มตัวอย่างลงลายมือชื่อในหนังสือแสดงความยินยอม เพื่อแสดงความจำนงเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้

6. เก็บคะแนนการวัดผลครั้งที่ 1 ด้วยแบบทดสอบความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 1 หาค่าสถิติพื้นฐานความเหมาะสมของกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด โดยใช้โปรแกรม SPSS หาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ตารางที่ 1 คะแนนรวมความเหมาะสมของทุกท่าชุดกิจกรรมช่วงกายบริหาร

	ผู้เชี่ยวชาญ 1	ผู้เชี่ยวชาญ 2	ผู้เชี่ยวชาญ 3	ภาพรวม
คะแนนเฉลี่ย (Mean)	2.63	2.63	2.75	2.67
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std.)	.518	.518	.463	0.500

ที่มา : ตารางจัดทำโดยวิชาฯ แซ่ฮ้อย

1.1 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมช่วงกายบริหาร พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 2.63-2.75 คะแนน โดยมีคะแนนภาพรวมจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านอยู่ที่ 2.67 คะแนน โดยรวมของกิจกรรมช่วงกายบริหารมีความเหมาะสมมาก ค่าคะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.463 ถึง 0.518 แสดงว่ามีการกระจายคะแนนน้อย จึงสรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมีความคิดเห็นใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 2 คะแนนรวมความเหมาะสมของกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

	ผู้เชี่ยวชาญ 1	ผู้เชี่ยวชาญ 2	ผู้เชี่ยวชาญ 3	ภาพรวม
คะแนนเฉลี่ย (Mean)	2.85	2.78	3.00	2.88
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std.)	.363	.425	.000	.270

ที่มา : ตารางจัดทำโดยวิชาฯ แซ่ฮ้อย

ก่อนการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

7.กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมการเคลื่อนไหว เป็นเวลา 7 สัปดาห์ โดยฝึกสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 55 นาที

8.เก็บคะแนนวัดผลครั้งที่ 2 ด้วยแบบทดสอบความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ หลังจากทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

9. นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สรุปผลและอภิปรายผล

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าสถิติพื้นฐานความเหมาะสมของกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด โดยใช้โปรแกรม SPSS หาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ศึกษาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการทรงตัวในผู้สูงอายุ ก่อนและหลังทำการทดลองด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด โดยใช้สถิติที่ (Paired-Sample T-Test) แบบกลุ่มสัมพันธ์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1.2 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 2.78-3.00 คะแนน โดยมีคะแนนภาพรวมจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านอยู่ที่ 2.88 คะแนน จึงสรุปได้ว่าคะแนนโดยรวมของกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดมีความเหมาะสมมาก ค่าคะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.000 ถึง 0.425 แสดงว่ามีการกระจายคะแนนน้อย จึงสรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมีความคิดเห็นใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 3 คะแนนรวมความเหมาะสมของทำในกิจกรรมช่วงผ่อนคลายร่างกาย

	ผู้เชี่ยวชาญ 1	ผู้เชี่ยวชาญ 2	ผู้เชี่ยวชาญ 3	ภาพรวม
คะแนนเฉลี่ย (Mean)	3.00	3.00	3.00	3.00
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std.)	.000	.000	.000	.000

ที่มา : ตารางจัดทำโดยวิสาขา แซ่อู่

1.3 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมช่วงผ่อนคลายร่างกาย คะแนนรวมความเหมาะสมของทำในกิจกรรมช่วงผ่อนคลายร่างกายจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.00 คะแนน จึงสรุปได้ว่าคะแนนโดยรวมของกิจกรรมช่วงผ่อนคลายร่างกายมีความเหมาะสมมาก ค่าคะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าอยู่ที่ 0.000 แสดงว่าไม่มีการกระจายของคะแนน จึงสรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมีความคิดเห็นตรงกัน

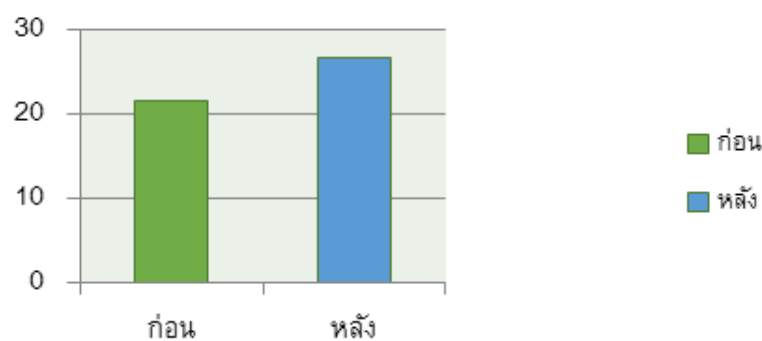
ตอนที่ 2 ศึกษาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการทรงตัวในผู้สูงอายุ ก่อนและหลังทำการทดลองด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด โดยใช้สถิติที่ (Paired-Sample T-Test) แบบกลุ่มสัมพันธ์

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบผลการทรงตัวก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

การทรงตัว	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่า t	Sig.
ก่อน	20	21.60	3.74	-7.923*	0.000
หลัง	20	26.75	1.11		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ที่มา : ตารางจัดทำโดยวิสาขา แซ่อู่

ภาพที่ 1 แผนภาพเปรียบเทียบผลการทรงตัวก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

ที่มา : แผนภูมิจัดทำโดยวิสาขา แซ่อู่

2.1 ผลการวิเคราะห์ด้วย Paired t-test พบว่าก่อนทำกิจกรรมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 21.60 หลังทำกิจกรรมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 26.75 สรุปได้ว่า หลังทำกิจกรรมค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนทำกิจกรรม ผลการทดสอบสมมติฐานด้วย T-Test พบว่า ค่า Sig เท่ากับ 0.00 ซึ่งน้อยกว่า 0.01 ดังนั้น ซึ่งหมายความว่า ผลการทรงตัวก่อนการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดน้อยกว่าผลการทรงตัวหลังทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากการทดลองจึงสรุปผลได้ว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถในการทรงตัวดีขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยและสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด ส่งเสริมความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดให้มีความสอดคล้องกับปัญหาด้านการทรงตัวจากแบบทดสอบความสามารถด้านการเคลื่อนไหวในผู้สูงอายุด้านการทรงตัว berg balance scale จำนวน 7 ข้อ โดยมีรูปแบบการทดสอบ ดังนี้

ตารางที่ 5 แบบทดสอบ berg balance scale จำนวน 7 ข้อ

แบบทดสอบ	รายละเอียดแบบทดสอบ
1.	ลุกขึ้นยืนจากเก้าอี้โดยไม่ใช้มือช่วยพยุง
2.	ลุกจากเก้าอี้ตัวหนึ่งไปอีกเก้าอี้ตัวหนึ่ง
3.	ยืนหลับตานาน 10 วินาที
4.	ยืนวางเท้าชิดกันนาน 1 นาที โดยไม่ใช้มือค้ำยันหรืออุปกรณ์ช่วยพยุง
5.	ยืนอยู่ในท่ายืนและทำการหยิบของที่วางอยู่บนพื้น
6.	หมุนตัว 1 รอบ 360 องศา ทั้งซ้ายและขวาต่อเนื่องกัน
7.	ยืนต่อส้นเท้า นาน 30 วินาที

ที่มา : ตารางจัดทำโดยวิสาขา แซ่อ้อย

แบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ช่วง คือ 1. ช่วงกายบริหาร 2. ช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด 3. ช่วงผ่อนคลายร่างกาย ซึ่งมีการพัฒนากิจกรรมในแต่ละช่วงกิจกรรมดังนี้

1.1 ช่วงกายบริหาร พบว่ากิจกรรมช่วงกายบริหารมีความเหมาะสมมาก ทั้งนี้เนื่องจากการเคลื่อนไหวแบบโยคะเน้นการยืดเหยียดกล้ามเนื้อและการฝึกควบคุมลมหายใจขณะเคลื่อนไหว ทำให้เกิดสมาธิและส่งผลให้จิตใจสงบและผ่อนคลาย ขณะที่ไทชิเป็นการออกกำลังกายที่เน้นการเคลื่อนไหวอย่างช้าๆซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ที่จำเป็นต้องเริ่มต้นการออกกำลังกายอย่างช้าๆก่อน ช่วงกายบริหารจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นการเตรียมความพร้อมของร่างกายให้กับผู้สูงอายุก่อนเข้าช่วงการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด อีกทั้งกิจกรรมโยคะและไทชิ ยังสามารถช่วยฝึกด้านการทรงตัวในเบื้องต้นได้ดีอีกด้วย จากการศึกษาผู้สูงอายุเกี่ยวกับการออกกำลังกายในช่วงกายบริหารที่ผู้วิจัยได้ออกแบบมานั้นส่งผลอย่างไรบ้างต่อร่างกาย ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ในช่วงสัปดาห์แรกๆที่ได้ทำกิจกรรมช่วงกายบริหาร ร่างกายช่วงลำตัว ขาและหลังค่อนข้างแข็งไม่ยืดหยุ่น และมีอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ หลังทำกิจกรรมต่อเนื่องทุกสัปดาห์ผู้สูงอายุพบว่าตัวเองมีร่างกายที่แข็งแรงขึ้น ยืดหยุ่นได้ดีขึ้น และยังสามารถช่วยลดอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ อีกทั้งผู้สูงอายุยังเอาแบบฝึกช่วงกายบริหารไปใช้ฝึกฝนด้วยตนเองที่บ้าน จากข้อมูลอาจเป็นเพราะว่าการออกกำลังกายแบบโยคะและไทชิเป็นการออกกำลังกายแบบช้าๆไม่ใช้กำลังมากนัก ทำให้ไม่เหน็ดเหนื่อยแต่มีประสิทธิภาพในการยืดเหยียดกล้ามเนื้อค่อนข้างมาก สามารถนำไปทำด้วย

ตนเองได้และเมื่อได้ฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจะเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอย่างชัดเจนทั้งในเรื่องของความแข็งแรงและความยืดหยุ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์ ปัทม (2557) ที่ได้ศึกษาพบว่าการฝึกโยคะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านการหายใจและการไหลเวียนเลือดดีขึ้น สมารถดีขึ้น ความยืดหยุ่นดีขึ้น ผู้สูงอายุมีสุขภาพโดยรวมและการทรงตัวที่ดีขึ้น และงานวิจัยของไพฑูริย์ ดันตะพรหม (2547) ได้ศึกษาพบว่ากลุ่มทดลองมีการทรงตัวที่ดีขึ้นหลังจากการฝึกรำมวยไทจิ นอกจากนี้ผลการฝึกยังทำให้กลุ่มทดลองมีความยืดหยุ่นดีขึ้นและแข็งแรงเพิ่มขึ้น

1.2 ช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด ผู้วิจัยออกแบบรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับแบบทดสอบความสามารถด้านการทรงตัว berg balance scale จำนวน 7 ข้อ โดยในตัวกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดได้ใช้หลักการการเคลื่อนไหวเบื้องต้นมาเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. การเคลื่อนไหวแบบอยู่กับที่ (Non-Locomotors Movement) เป็นการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายโดยที่ร่างกายไม่ได้เคลื่อนที่ เช่น กิจกรรม Wonderful Move ยืนปิดตา ฟังเสียงของสัตว์ ขยับร่างกายตามที่ได้ยินและกำหนดไว้ เช่น เสียงกบ (ให้โบกมือไปมา) เป็นต้น 2. การเคลื่อนไหวที่เคลื่อนที่ (Locomotors Movement) เป็นทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่ใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ซึ่งกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดเกือบทุกกิจกรรมจะใช้กิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกายที่ต้องเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง 3. การเคลื่อนไหวแบบประกอบอุปกรณ์ (Manipulative Movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มีการบังคับหรือควบคุมวัตถุ

ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการใช้มือและเท้า เช่น กิจกรรม Foam Noodles ฝึกการใช้อุปกรณ์ทรงตัวบนมือ เป็นต้น เพื่อให้ตัวกิจกรรมได้มีวิธีการฝึกการทรงตัวที่หลากหลายน่าสนใจ

ตารางที่ 6 รูปแบบวิธีการออกแบบกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

หลักการเคลื่อนไหว	ทักษะการเคลื่อนไหว	ชื่อกิจกรรม
การเคลื่อนไหวแบบอยู่กับที่	การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย โดยที่ร่างกายไม่ได้เคลื่อนที่	Wonderful Move
การเคลื่อนไหวที่เคลื่อนที่	ทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหวร่างกายที่ต้องเคลื่อนที่	Basic Move Balance Game I Balance Game II You can Move I You can Move II Fun Table 9 Channels I Fun Table 9 Channels II Circle Finish
การเคลื่อนไหวแบบประกอบอุปกรณ์	การเคลื่อนไหวที่มีการบังคับหรือควบคุมวัตถุ	Movement with Prop I Movement with Prop II Balance Game III Foam Noodles

ที่มา : ตารางจัดทำโดยวิชา แซ่อู่ย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ของศาสตราจารย์โรเบิร์ต เจ.ฮาวิกเฮิร์ส (1953-1972) มาเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาตัวกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด ซึ่งแนวคิดนี้ให้ความสำคัญของตัวกิจกรรมว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาส่วนต่างๆของร่างกายและยังทำให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ทำให้รู้สึกว่าคุณเป็น ส่วนหนึ่งของสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการทำกิจกรรม ผู้สูงอายุได้กล่าวว่า กิจกรรมมีความสนุก ได้ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนๆในวัยเดียวกัน ทำให้ไม่รู้สึกลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กณิกนันต์ หยกสกุล (2551) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมดีขึ้น จากแนวคิดทฤษฎีกิจกรรมที่กล่าวไว้ว่า กิจกรรมที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถทำให้ผู้ทำกิจกรรมเกิดความสุขซึ่งจะช่วยเสริมทักษะด้านต่างๆทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม และแนวคิดของการเคลื่อนไหวบำบัดอยู่บนสมมติฐานที่เชื่อว่าร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งก็จะส่งผลต่อด้านหนึ่งด้วย

ผู้วิจัยจึงเลือกออกแบบกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดที่บูรณาการระหว่างกิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกาย และศิลปะละครในเรื่องการใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ สอดแทรกขณะทำกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น ให้ผู้สูงอายุจับคู่ถือปลายโฟมคนละด้านทั้งสองมือโดยมี

ลูกบอลอยู่ตรงกลาง ประคองลูกบอลไปใส่ในตะกร้าและให้พูดประโยคว่า ฉันมีความสุขเมื่อ.....โดยให้ออกแบบการพูด ประโยคต่อไปด้วยตนเอง เป็นการฝึกใช้ความคิด ความเชื่อมั่นในตนเอง ทักษะในเชิงบวก เป็นต้น เพื่อให้กิจกรรมมีความน่าสนใจและสนุกมากขึ้น การนำศาสตร์ด้านละครมาใช้บูรณาการร่วมกับการเคลื่อนไหวร่างกายนั้นมีประโยชน์ในด้านการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง สร้างทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ ฝึกทักษะการใช้ร่างกาย การเคลื่อนไหว ฝึกประสาทสัมผัสการรับรู้ ได้ใช้จินตนาการและความคิด จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรม สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุรู้สึกว่าการกิจกรรมมีความหลากหลาย ไม่น่าเบื่อมีอุปกรณ์ในแต่ละอาทิตย์ไม่เหมือนกัน มีให้ลองได้คิด ได้ใช้จินตนาการไปพร้อมๆกับการได้ฝึกการทรงตัว ทำให้รู้สึกตื่นเต้นอยากลองทำกิจกรรมนั้นๆ และรอว่ากิจกรรมในครั้งหน้าจะเป็นอย่างไรจะมีอะไรให้ทำบ้าง เมื่อได้ทำกิจกรรมไปหลายๆครั้งรู้สึกว่าการทรงตัวดีขึ้น ได้มีวิธีการฝึกการเดิน การทรงตัวด้วยตัวเอง และกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่สามารถเอาไปใช้ฝึกฝนได้เองที่บ้าน จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทุกคนรู้สึกชื่นชอบและสนุกสนานขณะทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดผู้วิจัยได้บูรณาการด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและศิลปะละครเข้าด้วยกันเพื่อให้แบบฝึกหัดการทรงตัวมีความน่าสนใจมากขึ้น กระตุ้นความสนใจและความอยากทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ในแต่ละสัปดาห์กิจกรรมจึงมีรูปแบบที่ค่อนข้างแตกต่างกันแต่ทุกกิจกรรมจะ

มุ่งเน้นการฝึกการทรงตัวเป็นหลัก ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย (2552) ที่พบว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเคลื่อนไหวร่างกาย รวมถึงการสร้างสาระความรู้ ความเพลิดเพลิน เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ อย่างครบถ้วน การสร้างสรรค์ละครแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้สูงอายุสามารถเคลื่อนไหวร่างกายในชีวิตประจำวันได้อย่างคล่องแคล่วมากขึ้น มีความกล้าแสดงออก มีสมาธิ เพิ่มการมองเห็นคุณค่าในเชิงบวกของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักแนวคิดของการเคลื่อนไหวบำบัดที่มีใช้เพียงการส่งเสริมศักยภาพร่างกาย แต่ยังสามารถกระตุ้นรักษาจิตใจไปพร้อมๆ กัน

รวมถึงมีการใช้ดนตรีเข้ามาเป็นส่วนประกอบระหว่างทำกิจกรรมบางกิจกรรม เช่น กิจกรรมช่วงกายบริหาร และกิจกรรมบางช่วงของการเคลื่อนไหวบำบัด เพราะดนตรีสามารถช่วยในเรื่องของการผ่อนคลายความตึงเครียด เสริมสร้างความคิด จินตนาการ เสริมสร้างสมาธิ ช่วยทำให้กิจกรรมมีความสนุกสนาน และช่วยลดความวิตกกังวลขณะทำกิจกรรมได้ (นพ.ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. 2554: ออนไลน์)

1.3 ช่วงผ่อนคลายร่างกาย กิจกรรมช่วงผ่อนคลายร่างกายมีความเหมาะสมมาก ทั้งนี้เนื่องจากหลังออกกำลังกายไม่ควรหยุดทันที ควรค่อยๆ ผ่อนคลายหรือความแรงของการออกกำลังกายทีละน้อย เพื่อให้หัวใจค่อยๆ เต้นช้าลง ให้เลือดไหลเวียนไปตามอวัยวะสำคัญอย่างเพียงพอและช่วยลดอาการปวดระบมของกล้ามเนื้อ

2. เพื่อศึกษาผลการทรงตัวในผู้สูงอายุ ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด

ในการศึกษาผลการทรงตัวก่อนและหลังการทดลอง ผู้วิจัยเลือกทดสอบความสามารถด้านการทรงตัวจำนวน 7 ข้อ โดยผู้วิจัยให้คะแนนตามความสามารถในการปฏิบัติตามคำสั่งต่างๆ แต่ละข้อมีระดับคะแนนตั้งแต่ 0-4 คะแนน คะแนนเต็มรวม 28 คะแนน

ผลคะแนนก่อนทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน อายุระหว่าง 60-69 ปี ได้ค่าคะแนนดิบอยู่ที่ 14-26 คะแนน ซึ่งถือว่าผู้สูงอายุบางท่านมีระดับการทรงตัวที่ค่อนข้างดีมากอาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุในกลุ่มตัวอย่างหลายๆ ท่านปัจจุบันยังคงทำงานอยู่ ได้ใช้การเคลื่อนไหวร่างกายในชีวิตประจำวันค่อนข้างมาก จึงทำให้ร่างกายยังมีศักยภาพการใช้งานที่ดี ขณะที่ผู้สูงอายุที่ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ มักเป็นเพศหญิง ที่มีรูปร่างอวบ ไม่ได้ทำงาน และไม่ค่อยได้เคลื่อนไหวร่างกายในชีวิตประจำวันมากนัก เป็นไปตามข้อมูลของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส. 2558: 8) ความว่า ร่างกายของผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมมากกว่าเติบโต ผู้สูงอายุแต่ละคนจะมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้นไม่เท่ากัน ด้วยเหตุปัจจัยการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมกระดูกสุขภาพที่แตกต่างกัน จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนมากไม่เคยออกกำลังกาย เนื่องจากไม่มีเวลา มีภาระงานมาก และบางส่วนรู้สึกว่าร่างกายไม่ค่อยแข็งแรงกลัวจะทำแล้วเกิดการบาดเจ็บ ขณะที่จำนวนแค่ 2 คนจาก 20 คนที่บอกว่าออก

กำลังกายเป็นประจำ ทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่ให้ความสำคัญในการดูแลตนเองเท่าที่ควร ซึ่งตรงข้ามกับหลักการการเคลื่อนไหวร่างกายที่เห็นว่าสิ่งที่สำคัญคือการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ร่างกายจะยังสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่มีประสิทธิภาพจะต้องคอยสังเกตและหาวิธีการเพิ่มศักยภาพด้านการเคลื่อนไหวตลอดเวลา เพราะถ้าไม่ได้ใช้ร่างกายก็อาจจะสูญเสียมันไป

กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดจำนวน 7 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 55 นาที โดยในแต่ละสัปดาห์กิจกรรมจะมุ่งเน้นเพื่อฝึกด้านการทรงตัวเป็นหลัก จากการสังเกตการทำกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์พบว่า ผู้สูงอายุชายมีความคล่องแคล่วในการใช้ร่างกายด้านการทรงตัว ความคิดความจำและการตัดสินใจได้ดีกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง ขณะที่ผู้สูงอายุเพศหญิงมีร่างกายและกล้ามเนื้อที่ยืดหยุ่นมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุเพศชายส่วนมากยังคงทำงานอยู่ มีการออกไปทำกิจกรรมทางสังคมบ่อยครั้ง จึงได้เคลื่อนไหวร่างกายสม่ำเสมอและการออกไปทำกิจกรรมร่วมกับสังคมทำให้ผู้สูงอายุปรับตัวได้ดี มีสุขภาพจิตดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำกิจกรรม ในส่วนของตัวกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดที่ผสมผสานศิลปะละครในเรื่องการใช้ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และการใช้ดนตรี ทำให้ผู้สูงอายุมีความตื่นตัว เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ลดความวิตกกังวลขณะทำกิจกรรมได้เป็นอย่างดี และเกิดสัมพันธภาพที่ดีกับผู้สูงอายุคนอื่นๆ ในระหว่างทำกิจกรรม ผู้สูงอายุจึงไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการทำกิจกรรมและให้ความสนใจว่าครั้งต่อไปจะมีกิจกรรมอะไรให้ทำ ซึ่งตรงกับการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุรู้สึกสนุกเพราะไม่เคยทำกิจกรรมแบบนี้มาก่อน กิจกรรมไม่น่าเบื่อ ได้ลองทำอะไรใหม่ๆ ได้รู้วิธีการดูแลตัวเอง และการทรงตัวดีขึ้น แข็งแรงขึ้น

หลังทำกิจกรรมครบ 7 สัปดาห์ ผลคะแนนหลังทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด มีค่าคะแนนดิบอยู่ที่ 24-28 คะแนน ซึ่งมีค่าคะแนนสูงขึ้นกว่าก่อนทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด เมื่อนำผลการทรงตัวก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด มาวิเคราะห์ผลด้วย Paired-Sample T-Test พบว่า ก่อนทำกิจกรรมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 21.60 หลังทำกิจกรรมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 26.75 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ ซึ่งพบว่าคะแนนการทรงตัวก่อนและหลังของผู้สูงอายุที่มีการเคลื่อนไหวน้อยไม่ค้อยออกจากบ้านทำกิจกรรมใดๆ ทำไร่นากและไม่ออกกำลังกายมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนก่อนและหลังทำกิจกรรมอย่างเห็นได้ชัด อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องทุกสัปดาห์ทำให้มีการใช้ร่างกายในการเคลื่อนไหว การทรงตัวจึงดีขึ้น ความยืดหยุ่นของร่างกายดีขึ้นทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง ขณะที่กลุ่มที่มีการออกกำลังกายเป็นประจำมีผลคะแนนหลังทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดเพิ่มขึ้น แต่ไม่แตกต่างจากก่อนทำมากนักเนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีคะแนนก่อนทำกิจกรรมสูงอยู่ก่อนแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของทิวาพร ทวีวรรณกิจ (2553) ที่พบว่าอาสาสมัครที่ออกกำลังกายเป็นประจำมีความสามารถในการทรงตัวดีที่สุด นอกจากนี้ เยาวราภรณ์ จารุจิตร (2551) ได้ศึกษาพบว่าอาสาสมัครกลุ่มที่ออกกำลังกายเป็นประจำมีความสามารถ

ในการทรงตัวดีกว่ากลุ่มที่ไม่ออกกำลังกายเป็นประจำ การออกกำลังกายเป็นประจำสามารถพัฒนาการทรงตัวของอาสาสมัครให้ดีขึ้น ส่งผลให้อาสาสมัครมีความเชื่อมั่นในการทรงตัว มีความคล่องตัวในการเคลื่อนย้ายตัวเอง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการทรงตัวดีขึ้น และกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดที่บูรณาการระหว่างกิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกาย ศิลปะละครในเรื่องการใช้ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และการใช้ดนตรีที่มีลักษณะเป็นดนตรีบรรเลงไม่มีเนื้อร้อง เพลงที่มีเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงสายน้ำ ไหล นกร้อง มีจังหวะช้าถึงปานกลาง ทำให้เกิดความสงบผ่อนคลายและมีสมาธิสามารถกระตุ้นประสิทธิภาพการทำงานในด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย ความคิด ความจำ จินตนาการ ความเชื่อมั่นในตนเองได้เป็นอย่างดี เพราะทำให้ผู้สูงอายุมีความตื่นตัว เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ลดความวิตกกังวลเกิดสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นขณะทำกิจกรรม เป็นการช่วยส่งเสริมด้านการทรงตัวและจิตใจไปพร้อมๆกัน ตามหลักแนวคิดของการเคลื่อนไหวบำบัดที่เชื่อว่าร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์กัน

ภาพที่ 2 ตัวอย่างกิจกรรมฝึกการทรงตัวบนอุปกรณ์ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2560

ภาพที่ 3 ตัวอย่างกิจกรรมฝึกการทรงตัวผสมผสานการใช้จินตนาการที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2560

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้

1. ควรนำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการทรงตัวในผู้สูงอายุที่ได้ทำในครั้ง

นี้ไปใช้ส่งเสริมและพัฒนาด้านการทรงตัวให้กับผู้สูงอายุคนอื่นและสถานที่อื่นๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้และมีแบบฝึกหัดที่ใช้ฝึกฝนเรื่องการทรงตัวได้ด้วยตนเอง

2. นำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดที่ทำในงานวิจัยนี้ ไปทำเป็นสื่อการสอนสำหรับผู้สูงอายุทั่วไป
3. ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุนำความรู้และกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมไปฝึกฝนให้กับผู้อื่น
4. สามารถทำเป็นกิจกรรมและโครงการต่อเนื่องสำหรับผู้สูงอายุได้
5. เพื่อประสิทธิภาพที่ดีและเห็นผลการทรงตัวที่ดีขึ้นที่ได้จากการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด ผู้สูงอายุควรฝึกฝนต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำกิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัด ไปพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับความบกพร่องของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ
2. ควรศึกษากิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดที่บูรณาการกับศาสตร์ด้านอื่นๆ
3. ควรศึกษากิจกรรมการเคลื่อนไหวบำบัดกับกลุ่มคนช่วงอายุต่างๆ
4. ควรมีการตรวจวัดผลการทรงตัวของกลุ่มตัวอย่างเป็นช่วงๆ เพื่อดูผลการเปลี่ยนแปลงเป็นรายบุคคล เช่น หลังการทำกิจกรรมครั้งที่ 5,8,11 เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กณิกนันต์ หยกสกุล. (2551). การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2560, จาก ฐานข้อมูล TDC
- Kaniknan Yoksakul. (2008). **Participation of the Elderly in Creating Health Activities.** Master of Education (Health Promotion). Chiang Mai: Graduate School Chiang Mai University. Retrieved on June 23, 2017, From TDC
- ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย. (2552). การสร้างสรรค์ละครแบบมีส่วนร่วมเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารการแสดง). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2560, จาก ฐานข้อมูล TDC
- Choosak Ueangchokchail. (2009). **Participatory Theatre for Health of Senior Citizen in Social Welfare Development Center for Elderly Persons.** Master of Communication Arts (Performing Arts). Bangkok: Chulalongkorn University. Retrieved on June 23, 2017, From TDC
- ทิวาพร ทวีวรรณกิจ. (2553). การทรงตัว การล้ม และคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหว

- และไม่เคลื่อนไหวร่างกายเป็นประจำ. ปรินญา
นิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต(กายภาพบำบัด).
ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2560, จากฐานข้อมูล TDC
- Thiwaporn Thaweewannakij. (2010). **Balance, fall and quality of life in active and inactive elderly.** Master of Science (Physical Therapy). Khon Kaen: Graduate School Khon Kaen University. Retrieved on June 23, 2017, From TDC
- ไทยรัฐออนไลน์. (2557). **ไทยจ่อเข้า 'สังคมผู้สูงอายุ' เต็มตัวปี 68 ล่าสุดกว่า 1 ล้านคนนอนติดเตียง.** สืบค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2559, จาก www.thairath.co.th/content/410946
- Thairath online. (2014). **Thailand's 'elderly' in 2025, more than 1 million Sleep in bed.** Retrieved on March 31, 2016. From www.thairath.co.th/content/410946
- นพ.ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2554). **ดนตรีบำบัด.** สืบค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.happyhomeclinic.com/a06-musictherapy.htm>
- Dr. Thaweesak Siriratraykha. (2011). **Music Therapy.** Retrieved on December 4, 2016. From <http://www.happyhomeclinic.com/a06-musictherapy.htm>
- ประวิทย์ ฤทธิบูลย์. (2559, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาการใช้นาฏกรรมบำบัดต่อความเครียดของผู้ต้องขังชายแรกเข้าในทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ.** 17(2): 59.
- Pravit Rittibul. (2016, January – June). A study of The Effects of Dance Therapy on The New Male INMATES' Stress in The Central Correction For Young Offenders, Pathumtani Province. **Institute of Culture and Arts Journal.** 17(2): 59.
- ประสิทธิ์ ปี่ปทุม. (2557). **การศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับโปรแกรมการฝึกโยคะตามความต้องการของผู้สูงอายุ.** ปรินญา นิพนธ์ ปร.ด. (วิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559, จากฐานข้อมูลปรินญา นิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- Prasit Peepathum. (2014). **A Qualitative Inquiry about a Yoga Training Program that Meets Elderly need.** Dissetation, Ph.D. (Sports Sciences and Health). Bangkok: Graduate School Srinakharinwirot University. Retrieved on December 1, 2016, from Database of thesis Srinakharinwirot University
- ไพฑูริย์ พันตะพรหม. (2547). **ผลการฝึกไท้จี้ที่มีต่อการทรงตัวของผู้สูงอายุ.** ปรินญา นิพนธ์ วท.ม. (วิทยาศาสตร์การกีฬา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559, จาก ฐานข้อมูล TDC
- Phaitoon Pantaprom. (2004). **Effects of TAI CHI Training on The Elderly's Balance.** Dissetation, M.Sc. (Sport Science). Bangkok: Graduate School Srinakharinwirot University. Retrieved on December 1, 2016, from TDC
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2558). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI). (2015). **The Situation of Thai Elderly 2014.** 1st edition. Bangkok: Amarin Printing & Publishing Public Company Limited
- เยาวราภรณ์ จารุจิตร. (2551). **การเปรียบเทียบความสามารถในการทรงตัวและการล้มในผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายและไม่ออกกำลังกายเป็นประจำ.** ปรินญา นิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารบริการสุขภาพ). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2560, จาก ฐานข้อมูล TDC
- Yaowaraporn Charuchit. (2008). **Comparison of Balance Performance and Incidence of Fall Between Regularly and Irregularly Exercise Elderly.** Master of Science (Health care Management) Ubon Rajathanee: Ubon Rajathanee University. Retrieved on June 23, 2017, From TDC
- หมอชาวบ้าน. (2531). **สุขภาพจิตของผู้สูงอายุ.** สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2559, จาก <https://www.doctor.or.th/article/detail/5401>
- Mhor Chaobarn. (1988). **Mental Health of the Elderly.** Retrieved on 26 April 2016, from <https://www.doctor.or.th/article/detail/5401>

การจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงสำหรับ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ¹

MANEUVER INSTRUCTIONAL MEDIA SONG TERMINOLOGY THAI DANCE FOR PRIMARY STUDENTS 2

สุชีรา อินทโชติ / SUCHIRA INTACHOTE

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

PROGRAM IN THAI CLASSICAL DANCE EDUCATION,

FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS,

RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY THANYABURI.

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงที่มีคุณภาพ และนำผลการเรียนรู้จากการใช้สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง โดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ ในระดับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนที่มีครูนาฏศิลป์จำนวน 10 โรงเรียนและสอนในรายวิชานาฏ- ศิลป์ไทย หัวข้อนาฏยศัพท์เบื้องต้น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ผลจากการตรวจสอบและประเมินผลสื่อการสอนเกี่ยวกับ เนื้อหา คำร้อง เสียง ทำนองเพลง และความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการเรียนการสอน จากผู้เชี่ยวชาญพบว่าค่า IOC เกิน 0.5 แสดงว่าสื่อการสอนมีความเหมาะสมและจากแบบสอบถามโดยการนำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงโดยครูผู้สอนวิชานาฏศิลป์ไทย ในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 2 แบบประเมินช่วงที่ 1 สามารถช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้น ผลสัมฤทธิ์ของสื่อการสอนมีสถิติที่ระดับ $\bar{X}$ เท่ากับ 4.07 ผลอยู่ในระดับค่อนข้างสูง แบบประเมินช่วงที่ 2 ผลสัมฤทธิ์จากการนำไปใช้และสังเกตผู้เรียนโดยครูในด้านกรเรียนการสอน พบว่าผลของสื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ ทักษะ และสนุกสนานในการเรียน จากผลค่าสถิติโดยรวมอยู่ที่ระดับ $\bar{X}$ เท่ากับ 4.33 ผลอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

คำสำคัญ สื่อการสอน, นาฏยศัพท์เบื้องต้น, บทเพลงสำหรับเด็ก

Abstract

This article aims to create learning media for terminology of thai classical dance by music and use this learning media for instruct in Thai dramatic art lesson by teacher in elementary school.

The sample of this research were 10 school and there were thai classical dance teacher to teach terminology of thai classical dance basic level in grade 2

The result of learning media have reviewed and evaluated by experts about content, petition, sound, melody and a suitable media to use for teaching. The result demonstrated that index of item objective congruence : IOC more than 0.5. This result show that this media are suitable to use for teaching.

In the research found that Instructional media song terminology of thai dance by teacher for thai dance in Elementary grade 2. During the first evaluation can help make teaching more efficient achievement of teaching a statistics class $\bar{X}$ as 4.07 resulting in a relatively high level. During the second assessment Implementation and the achievement of learners by teachers in teaching The effect of teaching helps students understand Skills and fun in learning Results from the overall statistics on the $\bar{X}$ as 4.33 resulting in a relatively high level.

Keywords : instructional media, basic terminology of thai dance, songs for children

¹ งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยดำรงรักษา ช่วยปลูกฝัง การสร้างจิตสำนึก สร้างการเล็งเห็นคุณค่าแห่งภูมิปัญญาความเป็นไทยในระบบ การศึกษาของไทยในบรรดาศิลปะทั้งปวงที่แสดงออกซึ่ง สัญลักษณ์แห่งชาติและยังเป็นเครื่องวัดความเป็นมาของ ประวัติศาสตร์ได้อย่างดียิ่งนั้นคือ “นาฏศิลป์” ซึ่งนับว่าเป็น ศิลปะที่โดดเด่นที่สุดที่สามารถแสดงออกได้โดยตัวเอง หาก พิจารณาถึงแก่นและเนื้อแท้ของนาฏศิลป์ไทยก็นับว่าเป็นอีก ภาษาหนึ่งที่ใช้อธิบายเรื่องราวต่างๆที่สามารถสื่อให้เกิดความ เข้าใจได้ในทันที มีความละมุนละไมและสร้างความพึงพอใจ แก่ผู้ที่ได้รับรู้รับฟังมากกว่า (เรณู โกสินานนท์, 2535 : 3) ดังนั้นนาฏศิลป์ไทยจึงมีบทบาทและความสำคัญต่อการแสดง ความเป็นชาติไทย จึงเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อการเรียนรู้หลักวิธีการ เบื้องต้นของนาฏศิลป์ไทย เพื่อเป็นการเพิ่มพูนมรดกทาง วัฒนธรรมที่เป็นของคนไทยให้ควรค่ามากยิ่งขึ้น

ในการศึกษานาฏศิลป์ไทยจะต้องเรียนรู้นาฏยศัพท์ เบื้องต้นเพราะเป็นปัจจัยหลักอย่างหนึ่งที่จะทำให้สามารถ เข้าใจในศิลปะทางด้านนาฏศิลป์ไทยได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้นาฏยศัพท์เบื้องต้นเป็นการศึกษาแก่นแท้และวิธีการที่ต้อง ที่สามารถทำให้รับรู้การสื่อสารจากการแสดงออกท่าทางต่างๆ ที่มีการสร้างสรรค์จนเกิดความวิจิตร งดงาม มีความอ่อนช้อย ท่วงท่ากริยาที่แสดงออกมามีความนุ่มนวลและประณีต นาฏย ศัพท์จึงมีความหมายเป็นคำที่ใช้เรียกชื่อท่าทางนาฏศิลป์ ไทย (อุดม กุลเมธพนธ์, 2556 : 2) ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ เรียกท่าทาง นาฏยศัพท์เบื้องต้นทางด้านนาฏศิลป์ไทยจะ ปรากฏอยู่ในระบบการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถม ศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจใน การเรียนนาฏศิลป์ไทยจึงจำเป็นจะต้องมีการสร้างองค์ ประกอบอื่นที่จะนำมาบูรณาการให้เกิดความน่าสนใจและสร้าง ประสิทธิภาพในการเรียนการสอนด้วยวิธีการสร้างสื่อการสอน ควบคู่ไปกับการเรียน

สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่าง หนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพ และเป็น การสร้างกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนได้เป็น อย่างดี สื่อการเรียนการสอนจึงเป็นเครื่องมือที่จัดทำขึ้น ซึ่งมี เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนระหว่างครูและ เด็ก (จินตนา ไบกาชฎี, มปป : 11) ประโยชน์และบทบาทของ สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มประสบการณ์ของผู้ เรียนและจัดประสบการณ์การเรียนการสอนได้หลายรูปแบบ สื่อการสอนยังช่วยกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความตอบสนองตาม ที่คาดหวังจะให้เกิดกับตัวนักเรียน และเป็นตัวช่วยของครูให้ เกิดการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องระหว่างผู้สอนและผู้ เรียน (สุนันท์ สังข์อ่อง, 2526 : 8)

บทเพลงมีความสัมพันธ์กับมนุษย์มาตั้งแต่แรกเกิด เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพราะบทเพลงเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความ สุขทางด้านจิตใจ สร้างความรู้สึกให้เกิดความผ่อนคลาย ทั้งนี้ บทเพลงยังมีความเกี่ยวข้องกับระบบการดำเนินชีวิต ซึ่งจะ เห็นได้จากสิ่งรอบตัวทั่วไป เช่น เพลงวันเกิด เพลงวันปีใหม่

เพลงที่ใช้ในวันสำคัญ และแม้แต่ในวัยเด็กยังมีการนำเพลงเข้า มาประกอบทักษะการเคลื่อนไหวทางด้านร่างกาย ทั้งนี้ในสื่อ ต่าง ๆยังใช้เพลงเป็นส่วนประกอบเพื่อสร้างความรู้สึกให้เกิด ความน่าสนใจ ตื่นเต้นเร้าใจ สำหรับในด้านการเรียนการสอน สื่อยังเป็นส่วนช่วยให้ระบบการเรียนในห้องเรียนเกิดความนา สนใจและสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้เรียน ซึ่งสามารถสรุป ได้ว่า เพลงมีประโยชน์ทางด้านอารมณ์ บุคลิกภาพ สังคมและ การเรียนการสอน ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน การสอน นักเรียนได้รับรู้จากเพลงและเรียนจากเพลงด้วยความ สนุกสนาน ดังนั้นครูจึงนำเพลงไปสอดแทรกได้เกือบทุกวิชา (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2554 : 413)

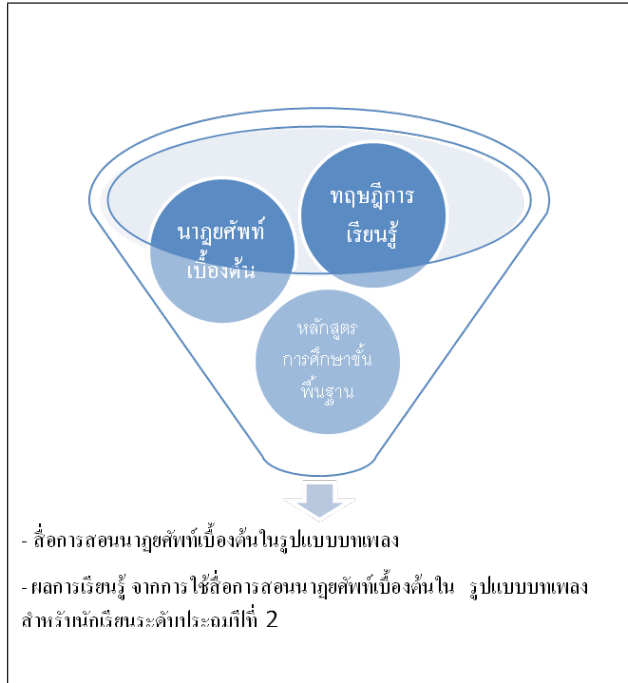
ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุง หลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มี ประสิทธิภาพจึงมีนโยบายส่งเสริมให้มีการนำทักษะการคิดลง สู่การปฏิบัติในห้องเรียนในรูปแบบนามธรรม ด้วยการจัดทำ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด เชิงบูรณาการ (แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการ คิด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา : 2555) กลุ่ม สาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระหนึ่งที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้ง ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะประกอบด้วยวิชาทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ ในการ เรียนวิชานาฏศิลป์มีความต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจองค์ ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์วิพากษ์ วิจรณ์คุณค่า นาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึกความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิต ประจำวัน (ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, 2551 : 4)

ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานาฏศิลป์ ไทยตามมาตรฐาน ศ 3.1 ต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจและ แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่า นาฏศิลป์ไทย ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสาระและมาตรฐานการ เรียนรู้ ในตัวชี้วัดในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีหน่วยการ เรียนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้แสดงท่าทาง เพื่อสื่อความหมาย แทนคำพูด ในสาระการเรียนรู้แกนกลาง จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับ หลักวิธีการปฏิบัตินาฏศิลป์ ได้แก่ การฝึกภาษาท่าสื่อความ หมายแทนอากัปกริยาและการฝึกนาฏยศัพท์ในส่วนลำตัว และอีกหน่วยการเรียนที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงท่าทาง ประกอบจังหวะอย่างสร้างสรรค์ โดยสาระการเรียนรู้แกนกลาง มีเนื้อหาในการใช้ภาษาท่าและนาฏยศัพท์ประกอบจังหวะ

ดังที่ได้กล่าวมาในรายวิชานาฏศิลป์ไทย ตามสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ทำให้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดทำสื่อการเรียน นาฏศิลป์ไทยในหน่วยการเรียนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบ

บทเพลง เพื่อต้องการช่วยให้การเรียนรู้การสอเกิดการเรียนรู้อารมณ์เป็นสำคัญ อีกทั้งเป็นการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนให้เกิดสุนทรีย์ทางด้านนาฏศิลป์ มีความเข้าใจในการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ไทยได้งายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ให้เกิดความสนุกสนาน มีการผ่อนคลายทางด้านอารมณ์ของผู้เรียนและเป็นการฝึกกระบวนการทำนาฏศิลป์ทางด้านนาฏศิลป์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีและข้อมูลในการจัดทำสื่อนาฏศิลป์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง

1.ทฤษฎีการเรียนรู้

1.1 ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก โดยการสร้างสิ่งเร้า ในเนื้อหาการเรียนการสอนในรูปแบบบทเพลงนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

1.2 ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ การฝึกปฏิบัติซ้ำๆจนผู้เรียนเกิดทักษะความชำนาญ จากนั้นเสริมแรงด้วยวิธีการให้รางวัลด้วยการชื่นชม

1.3 ทฤษฎีดนตรีกับเด็กระดับประถม 1-3 บทเพลงและท่วงทำนองเพลงสามารถเป็นสื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานซึ่งเด็กในวัยนี้จะไม่อยู่นิ่งๆได้นาน กิจกรรมจำเป็นจะต้องสร้างให้เกิดการเคลื่อนไหว

2.นาฏศิลป์ทางด้านนาฏศิลป์

นาฏศิลป์ หมายถึง ศัพท์ที่ใช้กับอวัยวะเกี่ยวกับท่ารำ เพื่อใช้ฝึกหัดในการเรียนการสอนและการแสดงโขนละครในวงการนาฏศิลป์ไทย

นาฏศัพท์เบื้องต้นส่วนมือ

1.ตั้งวง คือ ส่วนโค้งของแขนนิ้วโป้งเข้าหาฝ่ามือ นิ้วทั้งสี่ตั้งเรียงติดกัน หักข้อมือเข้าหาแขน

2.จีบ คือ นิ้วชี้และนิ้วโป้งมาจรดกัน อีกสามนิ้วกรีดตั้งออกไป หักข้อมือ

3.ล่อแก้ว คือ นิ้วและนิ้วกลางมาจรดกัน ทำเป็นลักษณะกลมๆ นิ้วที่เหลือกรีดตั้งออกไปหักข้อมือ

3.หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทย จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้นาฏศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจและแสดงออกนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

คุณภาพของผู้เรียนในรายวิชานาฏศิลป์ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จะต้องรู้และเข้าใจการละเล่นของไทยและนาฏศิลป์ท้องถิ่น ชื่นชอบและภาคภูมิใจในการละเล่นพื้นบ้านสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่พบเห็นในการละเล่นพื้นบ้านกับการดำรงชีวิต ของคนไทย บอกลักษณะเด่นและเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์ไทยตลอดจนความสำคัญของการแสดงนาฏศิลป์ไทยได้

4.การจัดการเรียนรู้โดยใช้เพลง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556 : 414) ได้อธิบายการจัดการเรียนรู้โดยใช้เพลงดังนี้ เพลงมีความสำคัญต่อจิตใจของผู้ฟัง ให้ความบันเทิงและลดความเครียด ผ่อนคลายอารมณ์ ทำให้มนุษย์เกิดสุนทรีย์ภาพทางอารมณ์ ซึ่งมีบทบาทต่อต่อชีวิตของเรา เพลงกับชีวิตมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เสียงเพลงเกิดจากการสร้างสรรค์ของคน นักการศึกษาที่ชาญฉลาดจึงนำเพลงมาเป็นสื่อในการศึกษา ทั้งที่เป็นสื่อหลักและสื่อเสริมพลังที่ครูนำมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งประโยชน์ของเพลงในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

1.เพลงช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนให้สนุกสนาน ลดความตึงเครียดระหว่างครูและนักเรียน หล่อหลอมลักษณะนิสัย จิตใจ ของนักเรียนให้อ่อนโยน

2. เพลงช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ บุคลิกภาพและด้านสังคมของนักเรียน

3. การเข้าสู่บทเรียน สรุบบทเรียนหรือ ทบทวนบทเรียน เพลงช่วยย้ำสิ่งที่เรียนไปแล้ว เช่น คำศัพท์ รูปประโยค กฎไวยากรณ์บางเรื่อง เช่น เกี่ยวกับกาล (tense) ต่างๆเป็นต้น นอกจากนี้เพลงจะมีคำที่แสดง (slang) เป็น

สำนวน (idioms) ซึ่งเป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน

4. เพลงช่วยพัฒนาทางภาษา ซึ่งเป็นการฝึกการฟังให้เข้าใจข้อความในเนื้อเพลงพร้อมทั้งเป็นการฝึกการออกเสียง เชื่อมคำ และจังหวะไปในตัว ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกภูมิใจที่ที่สามารถร้องเพลงได้ จึงเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และช่วยส่งเสริมให้การเรียนดีขึ้น

5. เพลงให้ความรู้หลากหลายแก่นักเรียน เช่น วัฒนธรรม สถานที่สำคัญ วันสำคัญ เป็นต้น โดยอาจใช้เพลงเป็นจุดเริ่มต้นในการสนทนา หรืออภิปรายเนื้อหาที่บรรจุอยู่ในเพลง

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสร้างสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงที่มีคุณภาพ
2. เพื่อนำผลการเรียนรู้จากการใช้สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงประกอบการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทย โดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ในระดับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

สมมติฐานของงานวิจัย

1. สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ มีประสิทธิภาพเหมาะสมในการนำไปใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน
2. ผลสัมฤทธิ์จากการนำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง ไปใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยครูผู้สอนอยู่ในระดับดีมาก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสื่อสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และเพื่อศึกษาผลการเรียนรู้จากการนำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงที่เหมาะสมกับการเรียนวิชานาฏศิลป์ไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบและวิธีการดำเนินวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการวิจัย

1.1 การกำหนดกลุ่มวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยโรงเรียนที่มีครูนาฏศิลป์ที่มีความรู้ความสามารถความชำนาญ และสามารถนำสื่อการสอนไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ หน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับนาฏยศัพท์ จำนวน 10 โรงเรียน

1.2 การสร้างเครื่องมือในการทดลอง

ศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ.3.1 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตัวชี้วัดที่ 3 แสดงท่าทาง

เพื่อสื่อความหมายแทนคำพูด ตามสาระการเรียนรู้แกนกลาง การฝึกนาฏยศัพท์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จากนั้นศึกษาเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความหมายและท่านาฏยศัพท์เบื้องต้น ที่ใช้ในหลักสูตรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จัดทำแบบสอบถาม สำหรับผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้กรอกแบบสอบถามในการตรวจประสิทธิภาพของสื่อการสอนและแบบสอบถามโดยครูผู้สอนเป็นผู้กรอกแบบสอบถามวัดผลการเรียนรู้หลังการเรียนการสอน แบบทดสอบวัดประเมินผลการเรียนรู้สอดคล้องตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มาตรฐาน ศ.3.1 และจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยนำข้อมูลทำรายนามนาฏยศัพท์เบื้องต้นมาเรียบเรียงเป็นบทเพลงและใส่ท่วงทำนองเพลงให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

1.3 ขั้นตอนการดำเนินวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นที่ 1	• ศึกษาข้อมูลในการจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง
ขั้นที่ 2	• สุ่มกลุ่มโรงเรียนจำนวน 10 โรงเรียน
ขั้นที่ 3	• ผลการตรวจสอบสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงและผลการตรวจแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ
ขั้นที่ 4	• นำสื่อการสอนไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยครูผู้สอนวิชานาฏศิลป์ไทย
ขั้นที่ 5	• ครูผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้จากการนำสื่อการสอนไปใช้
ขั้นที่ 6	• สรุปผล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประกอบไปด้วย เพลงตั้งวง เพลงจิบและเพลงล้อแก้ว ซึ่งได้สร้างสื่อการสอนขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้วิชานาฏศิลป์ไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
2. จัดทำแบบสอบถามสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง 2 รูปแบบ
แบบที่ 1 จัดทำแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของสื่อการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ
แบบที่ 2 จัดทำแบบสอบถาม ในรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้โดยครูผู้สอนเป็นผู้กรอกแบบสอบถามผลการเรียนรู้หลังจากการนำสื่อไปใช้ในการเรียนการสอน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภทดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแบบโดยมีวิธีการดังนี้

3.1. ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสร้างกรอบความคิดในการศึกษาวิจัย และนำมา

ร่างเป็นสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง

3.2. ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามดังนี้

แบบที่ 1 ตรวจสอบแบบสอบถามสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงโดยผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาหาค่าความเที่ยงตรงของแบบประเมิน

แบบที่ 2 ตรวจสอบแบบสอบถามผลการเรียนรู้หลังจากนำสื่อการสอนไปใช้ในการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาหาค่าความเที่ยงตรงของแบบประเมิน

3.3. ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์ของสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงโดยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ เพื่อให้ได้ผลประสิทธิภาพของสื่อจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำมาประมวลผล

3.4. นำสื่อการสอนที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์นำไปให้โรงเรียนที่ทำการสุ่มจำนวน 10 โรงเรียนไปใช้ในการเรียนการสอนวิชานาฏยศัพท์ไทยโดยครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการสอนและทำกิจกรรม จากนั้นครูผู้สอนทำแบบสอบถามผลจากการนำไปใช้เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากหนังสือ ตำรา บทความ ผลงานวิจัยที่ได้ทำมาก่อน และแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน จิตวิทยาพัฒนาการ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิธีการสอนนาฏยศัพท์ เพื่อประกอบการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและใช้อ้างอิงในการเขียนงานผลการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) คือการใช้สถิติเพื่อใช้สรุปข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลในแบบสอบถามลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ตัวเลือก เลือกตอบได้เพียงข้อเดียว และเป็นข้อความในทางบวก โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1. การหาค่าความเที่ยงตรงเนื้อหาของแบบสอบถามของแต่ละข้อ โดยใช้สูตร IOC หาค่าเฉลี่ยความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ

4.2. เมื่อจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์ในรูปแบบบทเพลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้เชี่ยวชาญจะทำการตรวจสอบสื่อการสอนมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการเรียนวิชานาฏยศัพท์ โดยแบบประเมินที่ผ่านการตรวจสอบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายหาค่าความสอดคล้องด้วยค่า IOC โดยมีแบบประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ

4.3. ครูผู้สอนนำสื่อการสอนไปใช้ในการเรียนการสอนและการทำกิจกรรมในห้องเรียน วิชานาฏยศัพท์ไทย ครูผู้สอนตอบแบบสอบถามหลังจากที่นำสื่อการสอนไปใช้ เกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง ซึ่งในส่วนการประเมินสื่อการสอนของผู้เชี่ยวชาญและแบบประเมินผลการนำสื่อการสอนไปใช้

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง โดยนำสื่อไปการสอนดังกล่าวไปใช้ในการเรียนการสอนรายวิชานาฏยศัพท์ไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยครูผู้สอนวิชานาฏยศัพท์ไทยเป็นผู้นำสื่อการสอนดังกล่าวไปใช้ประกอบหรือนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยสรุปผลดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสร้างสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงที่มีคุณภาพ

จากการสร้างสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นโดยนำเนื้อหาเกี่ยวกับนาฏยศัพท์เบื้องต้นในส่วนของมือได้แก่ ตั้งวง จีบ และล่อแก้ว มาสร้างสรรคเป็นเพลงนาฏยศัพท์ จำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลงตั้งวง เพลงจีบ และเพลงล่อแก้ว โดยมีเนื้อเพลงดังนี้

เพลงตั้งวง

พื้นฐานนาฏศิลป์ไทย

มีสิ่งที่เรายึดถือ

เริ่มจากการฝึกใช้มือ

ตั้งวงนั้นคือแขนโค้งสอดใส่

นิ้วทั้งสี่เรียงชิดนิ้วติด

นิ้วโป้งชิดติดเข้าฝ่ามือ

มีสามระดับรู้มัยเล่าคือ

วงบน กลาง ล่างทำให้เร็วไว

วงบนระดับแฉ่งศีรษะ

วงกลางลดมาระดับไหล่

วงล่างไม่ไกลไม่ไกล

ตรงสะตือนั้นใจจำไว้ให้ดี

เพลงจีบ

ยกแขนขึ้นมาเร็วไว

หัดจีบกันไว้ให้สวยงามตา

ห้านิ้วชี้ไปข้างหน้า

ยกนิ้วโป้งมาจรดนิ้วชี้โดยพลัน

กลางนางก้อยรูปพัดเสกสรรค์

กลางนางก้อยรูปพัดเสกสรรค์

ฝึกจีบเร็วพลันท่าราชของไทย

หงายแขนขึ้นบนปากฟ้า

จีบหงายนั้นนางงามจับใจ

อีกหนึ่งงามไม่แพ้ใคร

อีกหนึ่งงามไม่แพ้ใคร

คว่ำแขนลงไว้จับคว่ำนั้นเอง

เพลงล่อแก้ว

เมขลาสิมาล่อแก้ว

ทุกคนเห็นแล้วทำตามเร็วไว

นิ้วโป้งมาจรดนิ้วกลางนั้นใจ

นิ้วชี้นางสดใสกริดกรายไปจนถึงนิ้วก้อย

หักข้อมือตั้งขึ้นมาไวไว

หรือจะให้หักเข้าหาลำตัว

หนูทุกคนนั้นไม่ต้องกลัว
เรทุกคนนั้นทำได้สวยงาม
ล่อแก้วเป็นจิบพิเศษ
มีขอบเขตการใช้ที่หลากหลาย
หากพูดถึงล่อแก้วง่าย
เมฆลานั้นใช้เป็นท่าประจำตัว

ลักษณะเนื้อหาของเพลงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับนาฏยศัพท์และเกิดความสนุกสนานพร้อมทั้งสามารถจดจำลักษณะการใช้นาฏยศัพท์ส่วนมือได้อย่างแม่นยำในการนำทำนาฏยศัพท์ทั้ง 3 ท่ามาจัดทำเป็นสื่อการสอนในรูปแบบบทเพลงเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เพลง ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556 ; 414) ได้อธิบายการจัดการเรียนรู้โดยใช้เพลงดังนี้ เพลงมีความสำคัญต่อจิตใจของผู้ฟัง ให้ความบันเทิงและลดความเครียด ผ่อนคลายอารมณ์ทำให้มนุษย์เกิดสุนทรียภาพทางอารมณ์ซึ่งประโยชน์ของเพลงในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

1. เพลงช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนให้สนุกสนาน
2. เพลงช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ บุคลิกภาพ และด้านสังคมของนักเรียน
3. การเข้าสู่บทเรียน สรุปบทเรียนหรือทบทวนบทเรียน
4. เพลงช่วยพัฒนาทางภาษา
5. เพลงให้ความรู้หลากหลายแก่นักเรียน

เมื่อจัดทำบทเพลงพร้อมทำนองเพลงเป็นที่เรียบร้อยแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประสิทธิภาพของสื่อการสอนช่วงที่ 1 ในด้านเนื้อหาของเพลง ท่วงทำนองเพลง ภาษา และคำที่ใช้ ระยะเวลาของเพลงมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชานาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง เนื้อหาของเพลงมีความน่าสนใจในการนำสื่อการสอนไปใช้ประกอบการเรียนการสอนหรือในการจัดทำกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาที่ใช้ในบทเพลงอาจจะมีความยากในการเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระยะเวลาของเพลง คำร้องและท่วงทำนองมีความน่าสนใจ และสื่อการสอนเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนเกิดความเข้าใจได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

ช่วงที่ 2 ในด้านการเรียนการสอนโดยนำสื่อสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นไปใช้ในการเรียนโดยครูผู้สอนวิชานาฏยศัพท์เบื้องต้นโดยตรวจสอบในเรื่องของด้านการเรียนการสอนในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติในการเรียนอีกทั้งมีความสอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการตรวจสอบของผู้วิจัย สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงมีความสอดคล้องกับบทเรียนสามารถช่วยให้เกิดทักษะในการปฏิบัติท่าทำให้สวยงามขึ้นได้ และทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนนาฏยศัพท์มากยิ่งขึ้น สื่อการสอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงออกท่าทางได้อย่างถูกต้องและสื่อการสอนสอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อนำผลการเรียนรู้จากการใช้สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงประกอบการ

เรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทย โดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ในระดับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

จากการนำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงไปใช้ในการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ โดยครูผู้สอนเป็นผู้ควบคุมการสอนและนำสื่อการสอนดังกล่าวไปใช้ประกอบหรือนำไปใช้ทำกิจกรรมในชั้นเรียนจำนวน 10 โรงเรียน ช่วงที่ 1 ผลจากการนำไปใช้สื่อการสอนมีประสิทธิภาพมากที่สุดในด้าน เนื้อหาของเพลง ทำนองเพลง ความหมายของเนื้อเพลงและสามารถช่วยให้การเรียนการสอนได้ง่ายขึ้น และผลค่าเฉลี่ยที่ออกมาในระดับมากได้แก่ ภาษาของเพลงที่เหมาะสมกับช่วงวัย คำร้อง ความชัดเจนของเสียง ช่วงที่ 2 ในด้านการเรียนการสอนเมื่อครูผู้สอนนำสื่อการสอนไปใช้ประกอบการเรียนการสอนสังเกตผลจากการเรียนรู้ของเด็กด้วยสื่อการสอนดังกล่าวในด้านความรู้ความเข้าใจในบทเพลง ทักษะปฏิบัติท่ารำเพลงตั้งวง เพลงจิบ เพลงล่อแก้ว และเจตคติในการปฏิบัติท่ารำในด้านความชื่นชอบ ความตั้งใจและความสนุกสนานในการปฏิบัติ

อภิปรายผล

จากการจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง ได้แก่ เพลงตั้งวง เพลงจิบ เพลงล่อแก้ว เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อสร้างความสนใจในวิชานาฏศิลป์ไทยแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับนาฏยศัพท์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านบทเพลงที่เป็นสื่อกลาง โดยสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้และทฤษฎีของพาฟลอฟเชื่อว่า สิ่งเร้า (Stimulus) ซึ่งเป็นกลางเกิดขึ้นพร้อมกับสิ่งเร้า ที่ทำให้เกิดกิริยาสะท้อนอย่างหนึ่งหลายครั้งสิ่งเร้าที่เป็นกลางจะทำให้เกิดกิริยาสะท้อนอย่างนั้นด้วย การเรียนรู้ของสิ่งมีชีวิตเกิดจากการวางเงื่อนไข (Conditioning) การตอบสนองหรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นต่อสิ่งเร้านั้นๆ ต้องมีเงื่อนไขหรือมีการสร้างสถานการณ์ให้เกิดขึ้น

วัตสันได้นำทฤษฎีของ พาฟลอฟมาใช้ประกอบการทดลองแต่ทฤษฎีของวัตสันได้ใช้สิ่งเร้าสองสิ่งคู่กัน คือสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขกับสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไข เพื่อให้เกิดการตอบสนองที่ต้องการนั้นคือการเรียนรู้ ทฤษฎีของวัตสันเมื่อทดลองกับคนพบว่าอารมณ์ของคนมีผลต่อสิ่งเร้าที่เป็นตามธรรมชาติอยู่แล้ว (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2551 : 44)

โดยการนำหลักทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของพาฟลอฟ วัตสันและเรย์เนอร์ เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน โดยการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างพฤติกรรมให้ผู้เรียนเกิดความปรารถนาในการเรียน ในการเรียนการสอนผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญทางด้านอารมณ์ของผู้เรียน เพราะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งผลในการเรียนการสอน หากผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย บทเรียนไม่มีสิ่งจูงใจ อาจทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นการแทรกสื่อหรือสิ่งที่ผู้เรียนชอบเข้าไปในการเรียนการสอนจึงเป็นการช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์ในรูปแบบบทเพลง สอดคล้องในรูปแบบการเป็นนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ บุญเลี้ยง ทมทอง (2556 : 312) ได้อธิบาย นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ (Instructional Innovation) หมายถึง แนวคิด กระบวนการ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเรียน หรือพัฒนาการเรียนรู้ หรือพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามต้องการ ซึ่งผลจากการวิจัยการจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินประสิทธิภาพของสื่อการสอน

แบบประเมินช่วงที่ 1 ประเมินสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง ประเมินสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง โดยประเมินในเรื่องของเนื้อหา คำร้อง เสียง ทำนองของเพลง

ผลวิเคราะห์จากการตรวจสอบสื่อการสอนไปใช้ประกอบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ ช่วงที่ 1

หัวข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	รวม	ค่า IOC
1. สื่อประกอบการเรียน					
1.1 เนื้อหาของเพลงมีความน่าสนใจ	1	1	1	3	1.00
1.2 ภาษาที่ใช้เข้าใจง่ายเหมาะสมกับช่วงวัย	1	0	1	2	.67
1.3 ระยะเวลาของเพลงมีความเหมาะสม	1	1	0	2	.67
1.4 คำร้องมีความสอดคล้องชัดเจน	1	1	1	3	1.00
1.5 ทำนองเพลงที่ใช้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน	1	1	1	3	1.00
1.6 ทำนองเพลงที่ใช้สร้างความน่าสนใจในการเรียนการสอน	1	1	1	3	1.00
1.7 เสียงร้องมีความชัดเจน	0	1	1	2	.67
1.8 ความหมายของเนื้อเพลงสามารถสร้างความเข้าใจนาฏยศัพท์เบื้องต้นได้ง่ายขึ้น	1	1	1	3	1.00
1.9 สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นช่วยให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนง่ายขึ้น	1	1	1	3	1.00

ที่มา : ตารางจัดทำโดย สุชีรา อินทโชติ

ผลจากการตรวจสอบช่วงที่ 1 เกี่ยวกับสื่อประกอบการเรียนการสอน ได้ผลสรุปความคิดเห็นปรากฏว่าผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน 6 ข้อจากจำนวนทั้งหมด 9 ข้อในแบบสอบถาม ผลรวมของคะแนนพิจารณา $\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 3 ดังนั้นค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงให้เห็นว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน และ ผลจากการตรวจสอบความคิดเห็นปรากฏว่าผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ข้อคำถามที่ 1.2, 1.3 และ 1.7 ผลรวมของคะแนนพิจารณา $\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 2 ดังนั้นค่า IOC เท่ากับ 0.67 แสดงว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากค่า 0.67 มีค่าไปทางด้านค่าคะแนนค่า 1 ทั้งนี้ IOC ยอมรับว่าข้อคำถามที่มีความเที่ยงตรง คือ ต้องมีค่าคะแนน 0.5 ขึ้นไป แต่ถ้าหากค่าคะแนนน้อยกว่า 0.5 ถือว่าไม่เหมาะสมหรือนำไปปรับปรุงใหม่

แบบประเมินช่วงที่ 2 ประเมินสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง ด้านความเหมาะสมของการนำสื่อการสอนดังกล่าวไปใช้ในการเรียนการสอน

ผลวิเคราะห์จากการตรวจสอบสื่อการสอนไปใช้ประกอบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ ช่วงที่ 2

หัวข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	รวม	ค่า IOC
2. ด้านการเรียนการสอน					
2.1 สื่อประกอบการสอนมีความสอดคล้องกับบทเรียน	1	1	1	3	1.00
2.2 ผู้สอนสามารถนำสื่อประกอบการสอนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทางด้านการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติทำให้สูงขึ้น	1	1	1	3	1.00
2.3 สื่อประกอบการสอนสามารถสร้างความเข้าใจในบทเรียน	0	1	1	2	.67
2.4 สื่อประกอบการสอนสามารถสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน	1	1	1	3	1.00
2.5 สื่อการสอนสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา	1	0	1	2	.67
2.7 สื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกทางนาฏศิลป์ได้อย่างถูกต้อง	1	1	1	3	1.00
2.8 สื่อการสอนสอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	1	1	1	3	1.00

ที่มา : ตารางจัดทำโดย สุชีรา อินทโชติ

ผลจากการตรวจสอบช่วงที่ 2 เกี่ยวกับสื่อประกอบการเรียนการสอน ได้ผลสรุปความคิดเห็นปรากฏว่าผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน 5 ข้อจากจำนวนทั้งหมด 7 ข้อ ในแบบสอบถาม ผลรวมของคะแนนพิจารณา $\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 3 ดังนั้นค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงให้เห็นว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน และ ผลจากการตรวจสอบความคิดเห็นปรากฏว่าผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ข้อคำถามที่ 2.3 และ 2.5 ผลรวมของคะแนนพิจารณา $\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 2 ดังนั้นค่า IOC เท่ากับ 0.67 แสดงว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากค่า 0.67 มีค่าไปทางด้านค่าคะแนนค่า 1 ทั้งนี้ IOC ยอมรับว่าข้อคำถามที่มีความเที่ยงตรง คือ ต้องมีค่าคะแนน 0.5 ขึ้นไป แต่ถ้าหากค่าคะแนนน้อยกว่า 0.5 ถือว่าไม่เหมาะสมหรือนำไปปรับปรุงใหม่

2. สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง ได้ตระหนักถึงพัฒนาการในด้านต่างๆทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา การนำนาฏยศัพท์มาพัฒนาเป็นสื่อการสอนในรูปแบบบทเพลงสามารถช่วยพัฒนาในเรื่องพัฒนาการซึ่งสอดคล้องกับ อุบลรัตน์ เฟิงสถิต (2557 : 71) ได้อธิบายไว้ว่าวัยเด็กตอนปลายเป็นวัยที่จะสามารถฝึกทักษะทางด้านร่างกายเกี่ยวกับกล้ามเนื้อ โดยเฉพาะความถนัดในการใช้มือเด็กจะมีความสามารถในการใช้มือแตกต่างกันออกไป บางคนอาจจะถนัดมือขวา บางคนถนัดมือซ้าย หรือบางคนสามารถใช้มือทั้งสองข้างได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้วัยเด็กตอนปลาย การทำงานอวัยวะร่างกายจะมีความสมดุล เด็กสามารถมีส่วนร่วม

ในกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ในด้าน สติปัญญาซึ่งเกี่ยวข้องกับกรเรียนรู้ ปัจจัยในการเรียนรู้ของเด็กต้องเกิดมาจากสภาวะต่างๆ เช่น แรงจูงใจ ซึ่งแรงจูงใจที่ต่างกันของเด็กแต่ละคนจะส่งผลต่อแรงขับ ความต้องการ ความจำ และเป้าหมายในชีวิต เด็กที่ปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียน ย่อมมีแรงกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมได้มาก ผลคือ สามารถเรียนรู้สิ่งที่ต้องการได้ง่าย แรงจูงใจในการเรียนรู้ ทั้งนี้ความตั้งใจ ก็เป็นส่วนช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วลักษณะความสนใจที่มีผลต่อการเรียนรู้ อุบลรัตน์ เฟิงสถิต (2557 : 33) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ลักษณะของความสนใจที่มีผลต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1.) ความสนใจที่เกิดจากความต้องการ 2.) ความสนใจที่เกิดจากประสบการณ์ 3.) ความสนใจที่เกิดจากพรสวรรค์ นอกจากนี้ในการเรียนจะต้องมีปัจจัยในด้านความตั้งใจ ซึ่งความตั้งใจเป็นสภาพทางจิตใจของเด็ก ที่มีความจดจ่อต่อการคิดหรือการกระทำกิจกรรมสิ่งหนึ่งสิ่งใดจนทำให้กิจกรรมนั้นบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งพฤติกรรมของผู้มีความตั้งใจจะแสดงออกด้วยความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น หรือมีเจตนาที่จะกระทำในพฤติกรรมนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงเกี่ยวกับทางด้านกรเรียนการสอนการเล็งเห็นถึงการกระตุ้นความต้องการในการเรียนซึ่งเป็นการให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ การสร้างความสนใจจึงเป็นหลักเริ่มต้นที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้นาฏยศัพท์ได้อย่างเข้าใจ โดยผลประเมินจากครูผู้สอนทั้งหมด 10 โรงเรียน

ข้อมูลแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงโดยครูผู้สอนวิชานาฏศิลป์ไทยระดับชั้นปีที่ 2 หลังจากที่ได้นำสื่อการสอนไปใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียนจำนวน 10 โรงเรียน โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงดังนี้

แบบประเมินช่วงที่ 1 ประเมินสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง โดยประเมินในเรื่องของเนื้อหา คำร้อง เสียง ทำนองของเพลง มีความเหมาะสมเพียงมากน้อยเพียงใด

1.สื่อประกอบการเรียน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 เนื้อหาของเพลงมีความน่าสนใจ	4.6	.51	มากที่สุด
2 ภาษาที่ใช้เข้าใจง่ายเหมาะสมกับช่วงวัย	4.3	.82	มากที่สุด
3 ระยะเวลาของเพลงมีความเหมาะสม	3.5	.70	มาก
4 คำร้องมีความสอดคล้องชัดเจน	3.6	.84	มาก
5 ทำนองเพลงที่ใช้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน	3.7	.67	มาก
6 ทำนองเพลงที่ใช้สร้างความน่าสนใจในการเรียนการสอน	4.2	.63	มากที่สุด
7 เสียงร้องมีความชัดเจน	3.5	.85	มาก
8 ความหมายของเนื้อเพลงสามารถสร้างความเข้าใจนาฏยศัพท์เบื้องต้นได้ง่ายขึ้น	4.4	.51	มากที่สุด
9 สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นช่วยให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนง่ายขึ้น	4.9	.31	มากที่สุด

ที่มา : ตารางจัดทำโดย สุชีรา อินทโชติ

จากตารางสรุปผลพบว่าแบบสอบถามจากการนำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงโดยครูผู้สอนวิชา นาฏศิลป์ไทย ในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 2 แบบประเมินช่วงที่ 1 แบบสอบถามสื่อประกอบการเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาของเพลง ภาษา คำร้อง ทำนอง ความหมาย ระยะเวลาและสื่อการสอนสามารถช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้น ผลสัมฤทธิ์ของสื่อการสอนมีสถิติที่ระดับ $\bar{X}$ เท่ากับ 4.07 ผลอยู่ในระดับค่อนข้างสูง จากผลการสอบถามอาจารย์ผู้สอนหลังจากนำสื่อการสอนไปใช้ในการประกอบการเรียนการสอน สรุปได้ว่าสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงจัดว่ามีผลเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง แสดงว่าสื่อการสอนดังกล่าวค่อนข้างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ประกอบในเรียนการสอนหรือสามารถช่วยเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แบบประเมินช่วงที่ 2 ประเมินสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง ด้านการเรียนการสอน โดยประเมินหลังจากที่ได้มีการนำสื่อการสอนดังกล่าวไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลจากผู้เรียน

2. ด้านการเรียนการสอน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
10 สื่อประกอบการสอนมีความสอดคล้องกับบทเรียน	4.3	.67	มากที่สุด
11 ผู้สอนสามารถนำสื่อประกอบการสอนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทางด้านการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติท่าทำให้สวยงามขึ้น	4.3	.67	มากที่สุด
12 สื่อประกอบการสอนสามารถสร้างความเข้าใจในบทเรียน	4.1	.56	มากที่สุด
13 สื่อการสอนช่วยเสริมทักษะผู้เรียนทางด้านนาฏศิลป์ได้อย่างถูกต้อง	4.3	.48	มากที่สุด
14 สื่อการสอนสามารถสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ไทย	4.6	.51	มากที่สุด
15 ผู้เรียนมีความสนใจในสื่อประกอบการสอน	4.5	.52	มากที่สุด
16 สื่อการสอนสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา	4.5	.52	มากที่สุด
17 ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง	4.1	.73	มากที่สุด
18 ผู้เรียนสามารถแสดงออกท่าทางนาฏศิลป์ได้อย่างถูกต้อง	4.2	.42	มากที่สุด
19 ผู้เรียนเคลื่อนไหวท่าทางได้อย่างมีรูปแบบ	4.2	.63	มากที่สุด
20 ผู้เรียนจดจำเนื้อหาในการเรียนนาฏยศัพท์เบื้องต้นได้	4.3	.48	มากที่สุด
21 ผู้เรียนบอกลักษณะท่านาฏยศัพท์เบื้องต้น	4.4	.51	มากที่สุด
22 ผู้เรียนแยกแยะท่านาฏยศัพท์เบื้องต้น	4.2	.42	มากที่สุด
23 ผู้เรียนมีความชื่นชอบในการเรียน	4.6	.51	มากที่สุด
24 ผู้เรียนปฏิบัติได้ถูกต้องตามคำแนะนำ	4.3	.48	มากที่สุด
25 ผู้เรียนปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ	4.2	.42	มากที่สุด
26 ผู้เรียนมีความสนใจในการปฏิบัติท่า	4.4	.51	มากที่สุด
27 ผู้เรียนมีความพึงพอใจและสนุกสนานในการเรียน	4.4	.51	มากที่สุด
28 ผู้เรียนปฏิบัติท่านาฏยศัพท์เบื้องต้นได้สัมพันธ์กับเพลง	4.4	.51	มากที่สุด
29 สื่อการสอนสอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.3	.48	มากที่สุด
	5	.00	

ที่มา : ตารางจัดทำโดย สุชีรา อินทโชติ

จากตารางสรุปผลพบว่าแบบสอบถามจากการนำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงโดยครูผู้สอนวิชานาฏศิลป์ไทย ในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 2 เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการนำไปใช้และสังเกตผู้เรียนโดยครูในด้าน การเรียนการสอน พบว่าผลของสื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ ทักษะ และสนุกสนานในการเรียนจากผลค่าสถิติโดยรวมอยู่ที่ระดับ X เท่ากับ 4.33 ผลอยู่ในระดับค่อนข้างสูง จากการนำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยครูผู้สอนเป็นผู้นำสื่อไปใช้ สรุปผลคะแนนค่อนข้างอยู่ในระดับสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อการสอนดังกล่าวสามารถช่วยให้ระบบการเรียนในชั้นเรียนสามารถช่วยสร้างให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการเรียนวิชานาฏศิลป์ไทย อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. การจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์ในรูปแบบบทเพลง ผู้วิจัยได้จัดทำสื่อการสอนดังกล่าวให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงการเรียนวิชานาฏศิลป์ไทย จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์ อย่างสร้างสรรค์ ใช้นาฏยศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณณ์คุณค่านาฏศิลป์ ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจและแสดงออกนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คุณภาพของผู้เรียนในรายวิชานาฏศิลป์ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จะต้องรู้และเข้าใจการละเล่นของเด็กไทยและนาฏศิลป์ท้องถิ่น ชื่นชอบและภาคภูมิใจในการละเล่นพื้นบ้านสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่พบเห็นในการละเล่นพื้นบ้านกับการดำรงชีวิต ของคนไทย บอกลักษณะเด่นและเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์ไทยตลอดจนความสำคัญของการแสดงนาฏศิลป์ไทยได้

สรุป

ระบบการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพความเข้าใจแก่ผู้เรียน โดยครูเป็นผู้คอยแนะนำในการจัดการสอน เป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการเรียน และเป็นผู้ที่สร้างกิจกรรม วางเงื่อนไขเพื่อกระตุ้นให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นจุดสำคัญ ในการใช้สื่อการสอนในการเรียนเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ความสนุก เป็นการกระตุ้นความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ยังเป็นการจัดระเบียบภาวะทางด้านจิตใจ อารมณ์ให้เกิดความพร้อม ในการรับรู้และพร้อมที่จะทำความเข้าใจกับบทเรียนนั้นๆ ทั้งนี้สื่อการสอนจะเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถจัดผู้เรียนให้

เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การเข้าร่วมกิจกรรม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ตรงกันตามความต้องการ

สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงจัดเป็นสื่อการสอนในรายวิชานาฏศิลป์ไทยโดยครูผู้สอนสามารถนำสื่อดังกล่าวไปใช้ประกอบการสอนหรือนำไปจัดกิจกรรมการสอนในชั้นเรียนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง การจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลง เนื่องจากเพลงมีส่วนสัมพันธ์กับมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เสียงเพลงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความจรรโลงใจ ความผ่อนคลาย ลดความเครียด สร้างความบันเทิงและสร้างสุนทรีย์ทางอารมณ์ และเพลงก็เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตมนุษย์ เช่น วันเกิด วันปีใหม่ วันสำคัญต่างๆ เป็นต้น การนำเพลงเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน จึงเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างให้บรรยากาศในห้องเรียนเกิดความสนุกสนาน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน ทำให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบ ในการจัดทำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงสอดคล้องกับหลักสูตรการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของพาฟลอฟ วัดสันและเรย์เนอร์ เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน โดยการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างพฤติกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิดความปรารถนาในการเรียน ในการเรียนการสอนผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญทางด้านอารมณ์ของผู้เรียน เพราะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งผลในการเรียนการสอน หากผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย บทเรียนไม่มีสิ่งจูงใจ อาจทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นการแทรกสื่อหรือสิ่งที่ผู้เรียนชอบเข้าไปในการเรียนการสอนจึงเป็นการช่วยสร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนี้

1. ช่วยเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น
2. สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เกิดความสนุกสนาน
3. กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความชื่นชอบในรายวิชานาฏศิลป์ไทย
4. ผู้เรียนสามารถลงมือปฏิบัติโดยใช้บทเพลงเป็นสื่อในการช่วยจดจำและสามารถปฏิบัติท่าทางได้อย่างมั่นใจ
5. ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน
6. ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้ด้วยความเรียบง่ายและช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น
7. สามารถแสดงออกทางต่างๆ ได้อย่างอิสระและสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียน
8. ครูผู้สอนสามารถนำสื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงไปใช้ในการจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ
9. สื่อการสอนนาฏยศัพท์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ 2551

การเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทยจัดเป็นองค์ความ

รู้หนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในระบบการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา การสร้างแรงจูงใจในการเรียนวิชานาฏศิลป์ไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดตระหนักในคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมไทยทางด้านนาฏศิลป์ ฉะนั้นสื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยส่งเสริม เสริมสร้าง คุณลักษณะ ทักษะ และเจตคติที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เกิดทักษะ ปฏิบัติและเกิดความรักในวัฒนธรรมไทยได้อย่างแท้จริง นอกจากการเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องการดำรงรักษา วัฒนธรรมไทย การเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติ ปัญญา อารมณ์ สังคมและจริยธรรมสามารถเกิดขึ้นได้ในวิชา นาฏศิลป์ไทย หากมีการจัดทำสื่อที่สอดคล้องกับคุณลักษณะ ดังกล่าว ก็จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนมี คุณค่าและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนสามารถนำสื่อการสอนนาฏศิลป์ที่เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงไปใช้ประกอบในการเรียนการสอน รายวิชานาฏศิลป์ไทย
2. สื่อการสอนนาฏศิลป์เบื้องต้นสามารถนำไป พัฒนารูปแบบการสอนตามสาระที่ 3 มาตรฐาน ศ 3.1 และ มาตรฐาน ศ 3.2 ได้ตามความต้องการ
3. นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ในรายวิชาฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ สามารถนำสื่อการสอนนาฏศิลป์เบื้องต้นในรูปแบบบทเพลงไปใช้ประโยชน์ในการในการบูรณาการ การสอนวิชานาฏศิลป์ไทยในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. นำสื่อการสอนนาฏศิลป์เบื้องต้นในรูปแบบ บทเพลงไปพัฒนาเพื่อนำไปใช้ในระดับช่วงชั้นอื่นๆต่อไป
2. ควรมีการเพิ่มเติมนาฏศิลป์ในส่วนของการทำเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการปฏิบัติทำนาฏศิลป์ในส่วนมีสื่อ
3. พัฒนาสื่อการสอนในรูปแบบบทเพลงเกี่ยวกับ นาฏศิลป์ที่ในทำอื่นๆและในเรื่องที่เกี่ยวกับภาษาท่าเพื่อที่จะ สามารถนำไปใช้ในการสอนและการทำกิจกรรมการสอนของ ครูผู้สอนได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่ง สิ้นค้าวัสดุและพัสดุภัณฑ์
- Ministry of Education(Thailand). (2551). **basic education curriculum 2001**. Bangkok: Express Transportation Organization of Thailand
- จินตนา ไบกาชุย. (มปป). การเขียนสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น
- Jintana Baikasuyee . **Writing the learning media**. Bangkok: Suvhiriyasarn
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์,ผศ.ดร. (2554). **80 นวัตกรรมจัดการ เรียนรู้ที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพฯ : แด

- เน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น
- Chaiwat Sutthirat . **80 innovations for learner**. Bangkok: Danex Inter Corporation Co.,Ltd
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (มปป). **ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนรู้**
- Boonleng Tumtong . **Theory. Development of the curriculum**.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์,รศ.ดร. (2551). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ
- Preeyaporn Wong-Anutrohd. (2551). **Educational Psychology**. Bangkok: Soon Songserm Bangkok.
- สุนันท์ สังข์อ่อง,ผศ. (2526). **สื่อการสอนและนวัตกรรมทางการศึกษา**. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- Sunan Sung-ong . **Teaching and Educational Innovation**. Odeon Store publisher
- สันติ สุขสัตย์. (2558, กรกฎาคม - ธันวาคม). การพัฒนาบท เรียนมัลติมีเดียผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต วิชา นาฏศิลป์โขน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ**. 17(1): 2.
- Santi Suksataya. (2015, July-December). Development of Multimedia Lessons in Performing Arts Subject "Khon" Via Internet for Fifth Grade Students. **Institute of Culture and Arts Journal**. 17 (1): 2.
- อุดม กุลเมธพนธ์. (2556). **นาฏยศัพท์ฉบับครูละมุล**. เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์
- Udom Kulmetpon. (2556) . **basic Drama Vocabularie by Lamun teacher**. Changmai: Sutepankim
- อุบลรัตน์ เฟิงสสิต,รศ. (2557). **จิตวิทยาพัฒนาการวัยเด็ก**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- Ubonrat Pengsatid. (2557). **Psychology childhood**. Ramkhamhaeng University.

การสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของ
 ผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา กรณีศึกษา : ศูนย์พัฒนาการจัดการ
 สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาระเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 THE DEVELOPMENT OF DANCE THERAPY ACTIVITIES TO ASSIST
 SOCIAL ADAPTATION FOR ELDERLY RESIDENTS RECENTLY
 MOVED TO THE : WATSANAWET SOCIAL WELFARE
 DEVELOPMENT CENTER FOR OLDER PERSONS AYUTTHAYA

นางสาวสุนิสา ชูชัยยะ / SUNISA CHUCHAIYA

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา : ศิลปะการแสดงศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

GRADUATE STUDEN, PROGRAM IN ART EDUCATION: PERFORMING ART
 EDUCATION, FACULTY OF FINE ARTS, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

ระวีวรรณ วรรณวิชัย / RAWIWAN WANWICHAI¹

สาขานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

PROGRAM IN THAI DANCE, FACULTY OF FINE ARTS,
 SRINAKHARINWIROTUNIVERSITY

จิตรา ดุษฎีเมธา / JITRA DUDSDEEMAYTHA²

ประธานโครงการศูนย์พัฒนาความสุขมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

PRESIDENT PROJECT SERVICE HAPPINESS CENTER, THE GRADUATE SCHOOL,
 SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ
 สร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคม
 ของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา กรณีศึกษา: ศูนย์
 พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาระเวศม์ จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาผลก่อนและหลังการใช้นาฏศิลป์
 บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคม และศึกษาความพึง
 พอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยใน
 การปรับตัวทางสังคมโดยมีกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย
 จำนวน 8 คน ใช้แบบแผนการทดลองแบบOne Group Pretest
 – Posttest Design ผลการศึกษาสรุปว่า 1.)การสร้างกิจกรรม
 นาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ

แรกเข้าบ้านพักคนชรา ได้นำหลักของกระบวนการนาฏศิลป์
 บำบัด โดยการใช้ร่างกายเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระสัมพันธ์กับ
 การใช้จังหวะมาผสมผสานกับทฤษฎีนาฏศิลป์ไทยในเรื่องของ
 นาฏยศัพท์ ภาษาท่า และการแสดงพื้นบ้านรวมถึงหลักการใน
 การทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และทฤษฎีกิจกรรมที่เหมาะสม
 สำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีการปรับตัวและไม่ออกห่าง
 จากสังคม โดยกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดนี้ช่วยส่งเสริมการปรับ
 ตัวทางสังคมตามทฤษฎีของรอย (Roy's Adaptation Model)
 3 ด้าน คือ ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการ
 พึ่งพาระหว่างกัน มาเป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรม
 นาฏศิลป์บำบัด ซึ่งชุดกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดมีระยะเวลาใน
 การทำกิจกรรม จำนวน 5 สัปดาห์ๆ ละ 2 ครั้ง เป็นจำนวนทั้ง
 สิ้น 10 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 2.) ผลการทดลองพบว่าผู้สูงอายุ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ปรึกษาปริญญาโทพิเศษ

² อาจารย์ ดร. ประธานโครงการศูนย์พัฒนาความสุขมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ปรึกษาปริญญาโทพิเศษ

มีคะแนนการปรับตัวทางสังคมในระยะหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.) ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ การปรับตัวทางสังคม กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด

Abstract

This was an experimental research with the objectives of creating a dancing art activity therapy for social adjustment among the elderly in a nursing home, a case study of the Watsanawet Social Welfare Development Center for Older Persons, Ayutthaya by studying the pretest and posttest result of using dancing art therapy for social adjustment and to examine the satisfaction levels of the elderly towards the dancing art activity therapy. The population consisted of eight participants. A one Group Pretest - Posttest Design was applied. The results illustrated that: 1). The creation of dancing art activity therapy for the social adjustment of the elderly at nursing homes applied the dancing art therapy process using rhythmic body movement integrated with Thai Dramatic art theory in terms of dance terminology, gestures and folk performances. Furthermore, the group dynamics and activity theory were utilized as it was believed that these activities would allow the elderly to continue to engage in society. Dancing art activity therapy and social adjustment were based on the Adaptation Model put Forward by Roy in three aspects: self - concept, roles and responsibilities and dependency to set the guidelines for creating dancing art activity therapy. The dancing art activity therapy package took place twice a week for five weeks, one hour at a time and ten times in total; 2). the results of pre and post using dancing art activity therapy indicated that the mean score after using dancing art activity therapy was higher than those before using dancing art activity therapy at a 0.5 level of statistical significance; 3). the satisfaction of the elderly towards dancing art activity therapy for social adjustment the elderly was at the highest level.

Keywords: elderly, Social Adjustment, dance therapy

บทนำ

ปัญหาผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็นปัญหาเพิ่มสูงขึ้นมาจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2557

พบว่าผู้สูงอายุที่ยังคงอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวนั้น มีจำนวน 9,138,707 คน อย่างไรก็ตามพบว่ามีจำนวนของผู้สูงอายุกว่า 875,998 รายที่อาศัยอยู่คนเดียวภายในบ้าน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ.2559: ออนไลน์) ปัญหาของการอยู่คนเดียวคือ ไม่มีคนดูแลเมื่อเจ็บป่วย รู้สึกเหงา ต้องเลี้ยงชีพด้วยตนเอง มีปัญหาด้านการเงิน ไม่มีคนช่วยทำงานบ้าน นอกจากนี้ปัจจัยของผู้สูงอายุเองจากสภาพร่างกายและจิตใจที่เปลี่ยนแปลงตามวัยของผู้สูงอายุยังส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจตามมา เช่นการเปลี่ยนแปลงสภาพและบทบาทในการทำงาน การสูญเสียตำแหน่งในการทำงาน การสูญเสียรายได้ การเปลี่ยนแปลงสภาพและบทบาทในครอบครัว จากเคยเป็นหัวหน้าครอบครัวกลับกลายเป็นผู้อยู่อาศัย การสูญเสียบุคคลในครอบครัวหรือคนรัก เป็นต้น (เพ็ญแข ประจวบจันท์. 2546: 186) การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียด คิดมาก เกิดความวิตกกังวลพะวงอนาคต อาลัยอดีต เกิดความรู้สึกทุกข์ ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตได้ เนื่องจากผู้สูงอายุมักรู้สึกว่าตนเองหมดค่า เนื่องจากตนเองไม่สามารถทำงานได้แล้ว ไม่มีสังคม ขาดเพื่อน ขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ปรับตัวไม่ได้ (วารสารนิตยสารสุขภาพจิต. 2549: 165) จากงานวิจัยของ มาศวีร์ สังข์เรียง (2552) พบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรือมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมน้อยนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ มีภาระต่างๆ ที่ต้องรับผิดชอบจึงทำเริ่มเกิดระยะห่างทางสังคม และแยกตัวออกจากสังคม พุดคุยและทำกิจกรรมกับผู้อื่นน้อยลง จึงทำให้เกิดปัญหาเศร้า เหงา และรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นภาระของสังคมอันเนื่องมาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ที่ได้ผันจากสังคมเกษตรกรรมของคนไทยในอดีตเปลี่ยนมาเป็นสังคมแห่งเมืองอุตสาหกรรม ลูกหลานทุกคนทำงาน ทำให้ต้องทิ้งผู้สูงอายุไว้ที่บ้านตามลำพัง ยิ่งไปกว่านั้น หากลูกหลานต้องไปทำงานต่างจังหวัด ไม่มีใครดูแลผู้สูงอายุจึงเป็นเหตุให้ต้องพาผู้สูงอายุมาเข้ารับบริการบ้านพักคนชรา หรือสถานสงเคราะห์สวัสดิการบ้านพักคนชราต่างๆ หากผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นจะต้องเข้ามาอยู่บ้านพักคนชราหรือสถานสงเคราะห์สวัสดิการผู้สูงอายุจะรู้สึกว่าตนเองเป็นภาระไม่มีใครต้องการต่างจากผู้สูงอายุที่เข้าพักรับบริการด้วยความเต็มใจผู้สูงอายุย่อมมีจิตใจที่ปกติและสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ เพื่อนใหม่ และกิจวัตรประจำวันใหม่ๆ ได้ แต่หากเป็นกรณีที่ต้องเข้ารับบริการด้วยความจำเป็นหรือไม่เต็มใจ ย่อมเป็นการยากที่จะสามารถรับการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งจากการสำรวจสถานสงเคราะห์คนชราส่วนใหญ่ในประเทศไทย ผู้สูงอายุที่เข้ารับบริการมักจะเป็นผู้สูงอายุที่เข้ามาด้วยปัญหาต่างๆ เช่น ลูกหลานไม่มีเวลาดูแล ถูกลูกหลานทอดทิ้ง ฯลฯ มากกว่าผู้สูงอายุที่เข้ามารับบริการด้วยความสมัครใจ ผู้สูงอายุเหล่านี้จะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปจากที่ตนเองเคยอาศัย สังคมใหม่ ผู้สูงอายุจะประสบปัญหาของการไม่รักษาความมั่นคงทางร่างกาย ไม่ยอมรับในรูปลักษณะของตนเองที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่สามารถรักษาบทบาทหน้าที่ที่ตนเองต้องกระทำได้ และไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์ในการพึ่งพาตนเองและคนอื่น ต้องเผชิญกับความหวาดเหว่ เหงา และรู้สึกถึงความรู้สึกคุณค่าในตนเองส่งผลให้เกิดปัญหาการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ

แรกเข้าพัก ไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ในสถานที่ใหม่ได้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2558: 8-6 – 8-8) กล่าวถึงความสำคัญของการปรับตัวในผู้สูงอายุว่า การปรับตัวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุมาก เป็นการปรับตัวเพื่อช่วยลดความคับข้องใจ ความขัดแย้งในใจ ลดความกดดัน ลดสภาพความวิตกกังวล และลดสภาพความเครียด สภาวะทางอารมณ์เหล่านี้หากเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุนั้นจะไม่มีเพื่อน ไม่ร่วมกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากไม่ปรับตัวทางสังคม ทำให้สุขภาพย่ำแย่และทำให้ชีวิตในปัจจุบันปลายจะไม่สงบสุขตามวัยอันสมควร

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะการร้องรำทำเพลงที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์โดยประดิษฐ์ขึ้นอย่างประณีตและมีแบบแผนให้ความรู้ ความบันเทิง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมความรุ่งเรืองของชาติได้เป็นอย่างดี (สุมิตร เทพวงษ์. 2548: 2) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราพระอักษรภาพ ได้กล่าวถึงนาฏศิลป์ไทยว่า นาฏศิลป์ไทยมีเรื่องบันเทิงในไว้ใช้คอยแก้ในยามที่มนุษย์ท้อแท้ กลัวภัย ใจขาดในยามที่มนุษย์เบื่อหน่ายเห็นโลกเป็นที่น่าเบื่อ นาฏศิลป์ก็สามารถแสดงให้เห็นความงามของธรรมชาติอันสะพรั่งพร้อมไปด้วยสิ่งที่น่าสนใจ แพทย์ศาสตร์มีเครื่องรักษาโรคทางกาย จันได นาฏศิลป์ก็มีเครื่องรักษาโรคทางใจได้จันไดนั้น (สาทิपालกะสะศ ญ. อยุธยา. 2521: 6)

จะเห็นได้ว่านาฏศิลป์เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ เพราะกิจกรรมนาฏศิลป์นั้นมีส่วนช่วยในเรื่องของสุขภาพกาย เป็นการออกกำลังกายทำให้อนามัยดี อายุยืน และได้ฝึกการเคลื่อนไหว เนื่องจากนาฏศิลป์ถือเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง เพราะระหว่างที่รำร่างกายได้เคลื่อนไหวตลอดเวลา ทำให้มีสุขภาพร่างกายดีและยังช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดีจากโครงสร้างท่าท่าด้านนาฏศิลป์ไทยที่จะต้องมีการยืดหลังตรงตลอดเวลา จึงเป็นการส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดี (วิมลศรี อุประมัย. 2524: 1) หากมีบุคลิกภาพที่ดีผู้สูงอายุย่อมมั่นใจ และมีความกล้าที่จะแสดงออก ในด้านของจิตใจและอารมณ์ กิจกรรมนาฏศิลป์นำพามาซึ่งความเพลิดเพลิน แจ่มใส และเกิดความสุขใจ (สุมิตร เทพวงษ์. 2548: 3) และที่สำคัญสิ่งที่กิจกรรมนาฏศิลป์มีประโยชน์อย่างยิ่งคือ ด้านสังคม เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่ร่วมรำด้วยกันให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน บนรากฐานของศิลปวัฒนธรรมประจำชาติอันงดงามที่ผู้สูงอายุคุ้นเคยในช่วงอดีตที่ผ่านมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาศวีร์ สังข์เรียง (2552: 125) กล่าวว่า การใช้ท่ารำไทยกับผู้สูงอายุเป็นการออกกำลังกายที่เหมาะสมที่สุด เพราะทำให้ได้เคลื่อนไหวร่างกายทุกจังหวะ ลีลาอ่อนช้อยมีทั้งช้าและเร็วที่พอเหมาะกำลังดี และในขณะที่รำจะได้พัฒนาการครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ได้สนุกสนานผ่อนคลายไม่เครียด จากเสียงร้องของเพลง ได้ข้อคิด ความสนุกสนานจากท่วงทำนองจังหวะดนตรี ได้มีเพื่อนเวลารำส่งผลทำให้เกิดการปรับตัวทางสังคมเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ไอริส บราวน์นิงเกอร์ (Iris Brauningger.2014) ได้ศึกษาแนวทางในการใช้นาฏศิลป์บำบัดกับกลุ่มผู้สูงอายุพบว่า นาฏศิลป์บำบัดนั้นช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ ปลุกฝังการดูแลรักษาความสัมพันธ์และขยายแหล่งและการมี

ส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันยังคงพบงานวิจัยที่นำเอากิจกรรมนาฏศิลป์มาใช้กับผู้สูงอายุค่อนข้างน้อย ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาพบงานวิจัยที่ใช้กิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุเพียง 6 เรื่อง และเป็นวิจัยที่ค่อนข้างทำการวิจัยไว้แล้ว นานพอสมควร

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำกิจกรรมนาฏศิลป์บนพื้นฐานของกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด ซึ่งเป็นการนำหลักทางด้านนาฏกรรมบำบัด (พิณธร ปรัชญา สรณ. 2548: 13) มาใช้บำบัดโดยใช้ร่างกายเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระสัมพันธ์กับการใช้จังหวะ นำมาซึ่งการแสดงออกทางด้านสังคม เป็นการนำศาสตร์ทางด้านนาฏกรรมบำบัดมาประยุกต์เข้ากับนาฏศิลป์ไทย เพื่อนำศาสตร์ของหลักด้านสุนทรียศาสตร์มาช่วยบำบัดฟื้นฟู ขัดเกลา จิตใจ ร่างกาย และอารมณ์ของผู้สูงอายุมาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการบำบัดปัญหาการปรับตัวทางสังคมและมีแนวคิดของทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy Adaptation Theory) มาเป็นแนวทางในการศึกษาถึงการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยรอยเชื่อว่าการปรับตัวจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม 4 ด้าน ได้แก่ การปรับตัวด้านร่างกาย การปรับตัวทางด้าน อัตมโนทัศน์ การปรับตัวด้านบทบาท และการปรับตัวด้านการพึ่งพาหะหว่างกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2558 : 8-9 อ้างอิงจาก Roy. 1984) โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาด้านการปรับตัวทางสังคม จึงเลือกการปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาหะหว่างกัน ซึ่งเป็นการปรับตัวที่สอดคล้องกับการปรับตัวทางสังคม โดยนำกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดมาเป็นสิ่งเร้าในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุนั้นได้เรียนรู้การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนผู้สูงอายุ สร้างทักษะสัมพันธ์กับผู้อื่นให้ผู้สูงอายุได้ปรับตัวลดปัญหาการแยกตัวออกจากกลุ่ม ปัญหาการอยู่คนเดียว ไม่เข้าร่วมกิจกรรมของทางศูนย์ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้อาจนำพามาซึ่งอาการซึมเศร้า โดดเดี่ยว เก็บกด รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า และนำพามาซึ่งสุขภาพจิตและกายที่ไม่ดี เพราะสุดท้ายแล้วในบั้นปลายชีวิตของมนุษย์นั้นมีความต้องการที่จะมีเพื่อนที่คอยให้คำปรึกษา มีผู้ดูแลคอยช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ดังนั้นหากผู้สูงอายุสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ก็จะเป็นการส่งเสริมทำให้ท่านได้ใช้ชีวิตในปัจจุบันปลายอย่างมีความสุขตามความเหมาะสมของแต่ละคนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าสถานสงเคราะห์สวัสดิการผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าสถานสงเคราะห์สวัสดิการผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบกิจกรรมและใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชราเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางด้านสภาพลักษณะและภาวะสุขภาพ ส่งเสริมความสามารถในการแสดงออกอย่างเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง และส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับผู้อื่น เป็นการพัฒนาจิตใจให้อ่อนโยน นับเป็นตัวเลือกของกิจกรรมใหม่ที่จะช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ สามารถนำไปเป็นต้นแบบกิจกรรมสำหรับสถานสงเคราะห์สวัสดิการผู้สูงอายุได้ และสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาผลการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมในผู้สูงอายุแรกเข้าศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาสนะเวศม์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากร

ผู้สูงอายุที่พักอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาสนะเวศม์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 198 คน (2559)

กลุ่มตัวอย่าง

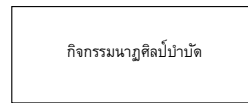
ผู้สูงอายุแรกเข้าพักอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาสนะเวศม์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ต้องเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เข้ามาพักที่บ้านพักคนชรา ตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไปแต่ไม่เกิน 6 เดือน และมีเกณฑ์การคัดออกของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ต้องไม่เป็นผู้สูงอายุที่มีอาการป่วยในลักษณะเป็นผู้ป่วยติดเตียง เป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีความพิการขาและแขน และเป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพูดคุยสื่อสาร ได้ตอบโต้ หากไม่มีผู้ดูแล โดยกลุ่มตัวอย่างนั้นสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 8 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

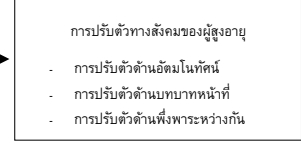
1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การปรับตัวทางสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคม ผู้สูงอายุมีคะแนนการปรับตัวทางสังคมสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด
2. ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมอยู่ในระดับมาก

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

1. แบบสอบถามการปรับตัวทางสังคม
2. กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด
3. แบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการปรับตัวทางสังคม
4. แบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด เพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคม
5. แบบประเมินความพึงพอใจกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด

วิธีการสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การสร้างแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางสังคม โดยอ้างอิงเนื้อหาจากทฤษฎีการปรับตัวของ รอย (Roy's Adaptation Model) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสร้างแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคมให้เกิดความสอดคล้องกับงานวิจัยและสามารถใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ ผู้วิจัยได้ลงมือสร้างแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคม จำนวน 21 ข้อ โดยวัดการปรับตัวทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านพึงพาระหว่างกัน แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบแล้วนำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยมีเกณฑ์การแปลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คือ ในแต่ละข้อคำถามจะต้องได้ค่าดัชนีไม่ต่ำกว่า 0.5 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นมี

คุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้สูงอายุที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคม ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.87 ถือว่าเป็นค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ และค่าอำนาจจำแนก 0.79 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อคัดกรองประชากรที่มีปัญหาในเรื่องของการปรับตัวทางสังคมออกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. การสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนาฏศิลป์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการทำการวิจัย แล้วลงมือสร้างกิจกรรมเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าสถานสงเคราะห์คนชรา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำกิจกรรมที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม และพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบแล้วนำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าเหมาะสม จึงจะถือว่ากิจกรรมนั้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้ หลังจากนั้นนำกิจกรรมที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการแก้ไขปรับปรุง ตามคำแนะนำ แล้วจึงนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้สูงอายุที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของกิจกรรม ว่าตรงตามวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายของการวิจัยหรือไม่ แล้วจึงนำมาแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างใน โดยทำการทดลองใช้ 10 ครั้งๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยในการลงพื้นที่ทำกิจกรรมทุกครั้งจะมีคณะทำงานทั้งสิ้น 5 คน แบ่งเป็นวิทยากรหลัก 2 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของนาฏศิลป์ไทย และเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมการปรับตัวของผู้สูงอายุอีก 2 คน และเก็บภาพถ่ายอีก 1 คน ซึ่งในแต่ละครั้งในการลงพื้นที่ทำกิจกรรมคณะทำงานทุกคนจะช่วยกันทำกิจกรรมโดยมีแกนหลักเป็นวิทยากรกลาง 2 คน

3. แบบบันทึกพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคม เป็นแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเพื่อ เป็นเครื่องมือในการดูการเปลี่ยนแปลง และบันทึกพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุแสดงออก เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับข้อมูลทางสถิติเพื่อนำมาวัดผลในการวิจัยผู้วิจัยได้สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบแล้วนำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยมีเกณฑ์การแปลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คือ ในแต่ละข้อคำถามจะต้องได้ค่าดัชนีไม่ต่ำกว่า 0.5 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้

4. แบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคม ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้

เข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม เกี่ยวกับความรู้สึกต่อกิจกรรม ความรู้สึกต่อตนเองและเพื่อน เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลของวิจัยควบคู่กับผลการวิจัยทางสถิติ โดยเมื่อผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วให้นำไปหาค่าความเที่ยงเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบแล้วนำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยมีเกณฑ์การแปลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คือ ในแต่ละข้อคำถามจะต้องได้ค่าดัชนีไม่ต่ำกว่า 0.5 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้

5. แบบประเมินความพึงพอใจกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารและรูปแบบของกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด และศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการในการสร้างแบบวัดแบบมาตราส่วนวัดประเมินค่า เพื่อนำมาสร้างข้อคำถามในแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนวัดประเมินค่า 4 ระดับจำนวน 15 ข้อให้ผู้สูงอายุเลือกตอบเพียงระดับใดระดับหนึ่ง แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้องและความเที่ยงตรงในการวิจัย (IOC) จากนั้นผู้วิจัยเลือกคำถามข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปไว้จำนวน 15 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.79 ถือว่าเป็นค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. ยื่นโครงการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ เพื่อพิจารณาในด้านจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ขอหนังสือรับรองแนะนำตัวผู้วิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒถึงผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขออนุญาตทำการวิจัยกับผู้สูงอายุภายในศูนย์ฯ
3. เข้าพูดคุยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และเก็บข้อมูลรายบุคคลจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และทำการคัดกรองกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
4. นัดหมายวันที่จะเข้าทำกิจกรรม และเข้าทำกิจกรรมตามวันและเวลาที่กำหนด
5. หลังจบกิจกรรมผู้สูงอายุทำแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวขอบคุณและอำลาผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ที่ให้การอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกต่างๆ
6. ผู้วิจัยนำข้อมูลต่างๆที่ได้มาวิเคราะห์ และรายงานผลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดลำดับขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ขออนุญาตรับรองและนำตัวผู้วิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒถึงผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุสาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการทดลองการวิจัย

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3. หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำแบบสอบถามข้อมูลรายบุคคล และแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคมที่รวบรวมมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบจนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่วิจัยและนำไปวิเคราะห์ตามขั้นตอนต่อไป

4. ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด โดยมีแบบแผนการดำเนินการทำกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด 10 ครั้งๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยในการลงพื้นที่ทำกิจกรรมทุกครั้งจะมีคณะทำงานทั้งสิ้น 5 คน แบ่งเป็นวิทยากรหลัก 2 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของนาฏศิลป์ไทย และเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมการปรับตัวของผู้สูงอายุอีก 2 คน และเก็บภาพถ่ายอีก 1 คน ซึ่งในแต่ละครั้งในการลงพื้นที่ทำกิจกรรมคณะทำงานทุกคนจะช่วยกันทำกิจกรรมโดยมีแกนหลักเป็นวิทยากรกลาง 2 คน

5. ภายหลังจากการทำกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครั้งสุดท้ายที่ทำการกิจกรรมโดยใช้แบบสอบถามการปรับตัวทางสังคม และใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ และนำเสนอผลการทดลองก่อนและหลังการทำกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้โปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลและมีขั้นตอนในการวิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมมาจำแนกออกเป็นก่อนและหลังการทดลอง เปลี่ยนข้อมูลเป็นรหัสตัวเลขแล้วป้อนข้อมูลลงในโปรแกรม เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลในแผนกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด แบบสอบถามการปรับตัวทางสังคม แบบสังเกตพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ และแบบสอบถามความพึงพอใจกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญแล้วป้อนข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อทำการประมวลผลหาค่าสถิติที่ต้องการ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้

2.1 อธิบายคุณภาพของเครื่องมือ ค่าดัชนีความ

สอดคล้องระหว่างกิจกรรมกับวัตถุประสงค์การทำกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้สูตร IOC

2.2 อธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ สถานภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)

2.3 อธิบายแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคม ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD)

2.4 อธิบายผลการทำกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD)

2.5 เปรียบเทียบผลการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดก่อนและหลัง ด้วยสถิติ The Wilcoxon Signed Rank Test

2.6 อธิบายสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD)

2.7 อธิบายแบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD)

2.8 แบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อาจมาแบบสัมภาษณ์นี้มาทำการวิเคราะห์ และรวบรวมประเด็นในแต่ละกิจกรรมสะท้อนออกมาเป็นความคิดของผู้สูงอายุแต่ละท่านเพื่อการนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

3. การอภิปรายผลข้อมูล ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมานำเสนอในรูปแบบแผนภูมิประกอบคำอธิบาย

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา กรณีศึกษา : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุสาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลจากการสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา กรณีศึกษา : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุสาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งในแผนกิจกรรมดังกล่าวประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ของกิจกรรม กระบวนการจัดกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ช่วงที่ 1 ช่วงเตรียมความพร้อม (สัปดาห์ที่ 1/ครั้งที่ 1)

- ทักทายสนทนาสัมพันธ์ (

ช่วงที่ 2 ช่วงบำบัด (สัปดาห์ที่ 1 – 4/ครั้งที่ 2 – 8)

- ยอมรับตัวตน (แนวความคิดปรับตัวทาง

สังคมด้านอัตมโนทัศน์)

- ภาษาท่าพาเพลิน (แนวคิดการปรับตัวทางสังคมด้านอัตมโนทัศน์)

- ชักชวนเพื่อนรำ (รำโทน) (แนวคิดการปรับตัวทางสังคมด้านการพึ่งพาระหว่างกัน)

- ชักชวนเพื่อนรำ (รำวง) (แนวคิดการปรับตัวทางสังคมด้านการพึ่งพาระหว่างกัน)

- ขัดกะลาพาเพลิน (แนวคิดการปรับตัวทางสังคมด้านบทบาทหน้าที่)

- รำกะลาเชื่อมหัวใจ 1 (แนวคิดการปรับตัวทางสังคมด้านการพึ่งพาระหว่างกัน)

- รำกะลาเชื่อมหัวใจ 2 (แนวคิดการปรับตัวทางสังคมด้านการพึ่งพาระหว่างกัน)

ช่วงที่ 3 สรุป (สัปดาห์ที่ 5/ครั้งที่ 9 – 10)

- ช่วยกันแต่ง ช่วยกันเติม (แนวคิดการปรับตัวทางสังคมด้านอัตมโนทัศน์ บทบาทหน้าที่ และการพึ่งพาระหว่างกัน)

- รื่นเรียงสมานฉันท์ (แนวคิดการปรับตัวทางสังคมด้านอัตมโนทัศน์ บทบาทหน้าที่ และการพึ่งพาระหว่างกัน)

ซึ่งกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรม โดยนำหลักของกระบวนการนาฏศิลป์บำบัด มาผสมผสานกับทฤษฎีนาฏศิลป์ไทย กระบวนการกลุ่มและทฤษฎีกิจกรรม มาใช้ในการสร้างกิจกรรมเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา ซึ่งใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรม จำนวน 5 สัปดาห์ๆ ละ 2 ครั้ง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง

จากนั้นผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปตรวจสอบประสิทธิภาพหาความเที่ยงตรง และได้มีการแนะนำให้ปรับปรุงแก้ไขตามพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมดจำนวน 3 ท่าน เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยที่สามารถนำกิจกรรมไปใช้ได้ทั้งหมด 4 กิจกรรมและกิจกรรมที่เหลือให้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำผู้วิจัยจึงนำกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดกลับมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน

เมื่อผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้สูงอายุซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองจริง

2. ผลการทดลองระหว่างก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชราของกลุ่มตัวอย่างในการทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้กิจกรรมบำบัดต่อความเครียดเท่ากับ 2.79 และ 3.94 ตามลำดับ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา เท่ากับ 1.30 และ 0.878 ตามลำดับเมื่อเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดของกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดสูงกว่าก่อนการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าระหว่างก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด

ตัวแปร	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		Wilcoxon	p-value
	median	Rank	median	Rank		
1. ด้านอัตมโนทัศน์	3.10	2.60	4.10	1.60	-1.542	.123
2. ด้านบทบาทหน้าที่	3.31	1.88	4.31	1.00	-2.527	.012
3. ด้านการพึ่งพาระหว่างกัน	2.13	2.00	3.50	1.25	-2.197	.028
สรุปโดยรวม	2.74	1.43	4.02	0.71	-2.380	.017

3. ความพึงพอใจของผู้สูงอายุหลังการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.674 สามารถพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า

ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ในทุกๆ ด้าน แต่เมื่อพิจารณาข้อย่อยในแต่ละด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่แตกต่างกันเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านเนื้อหาสาระของกิจกรรม ด้านคุณประโยชน์ของกิจกรรม และด้านวิทยากร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 4.46 4.43 และ 4.28 ตามลำดับ โดยด้านการดำเนินกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และด้านวิทยากรมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่องการศึกษากิจกรรมสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา กรณีศึกษา : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาระสามะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลจากการสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา กรณีศึกษา : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาระสามะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งในแผนการจัดกิจกรรมดังกล่าวประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ของกิจกรรมกระบวนการจัดกิจกรรม แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในกิจกรรม ซึ่งรูปแบบนาฏศิลป์บำบัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรม โดยนำหลักของกระบวนการนาฏศิลป์บำบัด มาผสมผสานกับทฤษฎีนาฏศิลป์ไทย กระบวนการกลุ่ม และทฤษฎีกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวทางสังคมใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านพึงพาระหว่างกัน ซึ่งใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรม จำนวน 5 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง

ผลจากการสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดสามารถอภิปรายผลได้ว่า ในกระบวนการสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมในผู้สูงอายุนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกคือ ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกกิจกรรมนาฏศิลป์ ซึ่งมีความอ่อนช้อย งดงาม ไม่ต้องออกแรงมาก ซึ่งเหมาะกับผู้สูงอายุ และยังสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นผ่านกิจกรรมนาฏศิลป์ไทยได้ สอดคล้องกับ วิมลศรี อุปรมัย(2524 : 1) กล่าวว่า กิจกรรมนาฏศิลป์ก่อให้เกิดความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน ส่งเสริมการปฏิบัติเป็นหมู่เป็นคณะได้ กิจกรรมนาฏศิลป์จึงเป็นหนึ่งในทฤษฎีที่สามารถนำมาช่วยในเรื่องของการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุได้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายในการทำกิจกรรม และเป็นกิจกรรมที่ไม่หักโหมจนเกินไป ซ้ำยังสร้างความแข็งแรงให้กับร่างกายไปในอีกทางหนึ่งด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิมา และแอมป์ (Lima&Am. 2007: ออนไลน์) กล่าวถึงผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการเต้นรำของประเทศบราซิล กล่าวว่าการเต้นรำเป็นการนำประโยชน์มาสู่ผู้สูงอายุ สร้างสุขภาพ ผู้สูงอายุได้เชื่อมโยงวัฒนธรรม และได้มีโอกาสเข้าร่วมสังคม สร้างความเข้าใจและยอมรับกันในหมู่ผู้สูงอายุและยังช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฮุยและคณะ (Chui Hui.2009: ออนไลน์) พบว่าออกกำลังกายการเต้นรำของผู้สูงอายุเป็นวิธีการที่มีประโยชน์และเหมาะสม มีประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจ และควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นรูปแบบกิจกรรมการพักผ่อนสำหรับผู้สูงอายุ

ประเด็นต่อมาในการสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุคือ การออกแบบกิจกรรมให้ส่งเสริมกับประเด็นในการปรับตัวทางสังคม นั่นคือการปรับตัวทางสังคมทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน ในทุก ๆ กิจกรรมจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่แน่ชัดว่าจะส่งเสริมการปรับตัวทางสังคมด้านใด เพื่อให้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดที่ออกแบบ

นั้นสามารถนำมาช่วยในการปรับตัวทางสังคมได้จริง โดยออกแบบโดยคำนึงถึงทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมตามทฤษฎีกิจกรรม ซึ่งจะส่งเสริมทำให้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดที่สร้างขึ้นมานั้นสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาร์เก็ตต์ คอร์เนอร์ (Margaret Connor. 2001: ออนไลน์) ซึ่งศึกษาสันทนนาการการเต้นรำพื้นบ้านว่าเป็นการออกกำลังกายด้วยท่าที่อ่อนช้อยสำหรับบุคคลทุกช่วงวัย และอาจจะนำมาใช้โดยนักกิจกรรมบำบัดในการจัดหากิจกรรมยามว่างที่แตกต่างสำหรับผู้สูงอายุในออสเตรเลีย สันทนนาการการเต้นรำพื้นบ้านจึงเป็นกิจกรรมที่ผู้คนในสังคมสามารถเข้าร่วมได้ ที่มีประโยชน์ทั้งทางกายภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และมีผลทั้งทางวัฒนธรรมและจิตใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวนั้นเปรียบเสมือนการออกกำลังกายที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีต่อร่างกาย ผู้เข้าร่วมสามารถที่จะมีกำลังและแข็งแรงขึ้นจากการร่วมกิจกรรมของชุมชน สันทนนาการการเต้นรำพื้นบ้านนั้นยังมีประโยชน์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการก้าวข้ามมุมมองของตนเองยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฮอคเนย์ แมเดลินและคณะ (Hackney Madeleine. 2007: ออนไลน์) ที่ศึกษาการเต้นแทงโก้กับผู้สูงอายุซึ่งพบว่า การเต้นแทงโก้ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้น มีความสุขกับประสบการณ์การเต้นของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและกลายเป็นที่มาของการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุด้วยกัน แสดงให้เห็นว่าการเต้นแทงโก้เหมาะสมและสนุกสนานเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับกับงานวิจัยของ ลิมา และแอมป์ (Lima&Am. 2007: ออนไลน์) กล่าวถึงผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการเต้นรำของประเทศบราซิล กล่าวว่าการเต้นรำเป็นการนำประโยชน์มาสู่ผู้สูงอายุ สร้างสุขภาพ ผู้สูงอายุได้เชื่อมโยงวัฒนธรรม และได้มีโอกาสเข้าร่วมสังคม สร้างความเข้าใจและยอมรับกันในหมู่ผู้สูงอายุและยังช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรินทร์ กฤตยาเกียรติ (2555: 1) กล่าวถึงผลประโยชน์จากการฝึกรำไทยต่อระบบประสาทสำหรับความรู้สึกของข้อต่อ ร่วมกับการออกกำลังกาย การฝึกรำไทยส่งผลดีต่อการรับรู้ประสาทของข้อต่อ และการทรงตัว ในการเคลื่อนไหวของร่างกาย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าหากผู้สูงอายุฝึกรำไทยจะส่งผลต่อสุขภาพ และการทรงตัวของผู้สูงอายุให้พัฒนาและดีมากขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุระหว่างก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า หลังกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดนั้นกลุ่มตัวอย่างมีการปรับตัวทางสังคมที่มีระดับคะแนนที่ดีขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมโดยยึดแนวคิดของกระบวนการกลุ่ม ทฤษฎีนาฏศิลป์ไทย และแนวคิดทฤษฎีกิจกรรมมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวทางสังคมทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน พบว่ากลุ่มตัวอย่างเริ่มมีพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคมที่ดีขึ้นตามลำดับ มีการพูดคุยกันเองขณะเดินมาทำกิจกรรม ให้ความช่วยเหลือกัน เช่น จูงมือกันเดิน ช่วยพยุงกัน และช่วยกันซักซ้อม

ทำรำที่ผู้วิจัยได้นำไปทำกิจกรรม ยกตัวอย่างเช่น จากการสังเกตผู้สูงอายุในกิจกรรมครั้งที่ 4 – 5 ซึ่งเป็นกิจกรรมการรำไท่น และรำวง โดยรูปแบบของกิจกรรมไม่ได้เน้นการรำรำที่อ่อนช้อยงดงาม แต่จะให้ผู้สูงอายุได้พูดคุยเกี่ยวกับทำรำ ได้ฝึกซ้อมด้วยกัน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุแรกเข้า เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ด้วยรูปแบบของกิจกรรมที่จะต้องรำเป็นคู่ ดังนั้นจึงจะต้องพูดคุยกันขณะรำ ผู้สูงอายุได้ร่วมกันสร้างสรรค์บทเพลงรำวงของตนเอง และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ถึงทำรำ ผู้สูงอายุมีการทำงานร่วมกันอย่างดี มีการแสดงออกถึงพัฒนาการในด้านของความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันเอง พูดคุยกันมากขึ้น โดยผู้วิจัยไม่ต้องพูดนำก่อน กล่าวที่จะแสดงความคิดและนำเสนอออกมาในรูปแบบของการแสดงที่ผู้สูงอายุได้ระดมความคิดในการสร้างสรรค์บทเพลงและทำรำ สอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของรอย (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช. 2558 : 8-9; อ้างอิงจาก Roy. 1984) ที่กล่าวไว้ว่า ระดับความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลในสถานการณ์หนึ่งๆ มีขอบเขตจำกัดไม่เหมือนกัน หากสิ่งเร้าอยู่ในขอบเขตระดับความสามารถในการปรับตัว บุคคลก็จะสามารถปรับตัวตอบสนองสิ่งเร้าได้อย่างเหมาะสม แต่ถ้าสิ่งเร้านั้นรุนแรงตกอยู่นอกขอบเขตระดับความสามารถในการปรับตัว บุคคลจะปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่สามารถปรับตัวได้ อย่างไรก็ตามระดับความสามารถในการปรับตัวเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ในกระบวนการชีวิต กล่าวคือ บุคคลสามารถเพิ่มระดับความสามารถในการปรับตัวได้โดยแสวงหาการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อให้ตนเองมีระดับความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ๆ นั้นเพิ่มขึ้นได้ซึ่งมีความคล้ายคลึงและสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาร์เกริต คอร์เนอร์ (Margaret Connor. 2001: ออนไลน์) ซึ่งศึกษาสันทนนาการการเดินรำพื้นบ้านว่าเป็นการออกกำลังกายด้วยท่าทางที่อ่อนช้อยสำหรับบุคคลทุกช่วงวัย และอาจจะนำมาใช้โดยนักกิจกรรมบำบัดในการจัดหากิจกรรมยามว่างที่แตกต่างสำหรับผู้สูงอายุในออสเตรเลีย สันทนนาการการเดินรำพื้นบ้านจึงเป็นกิจกรรมที่ผู้คนในสังคมสามารถเข้าร่วมได้ ที่ซึ่งมีประโยชน์ทั้งทางกายภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และมีผลทั้งทางวัฒนธรรมและจิตใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวนั้นเปรียบเสมือนการออกกำลังกายที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีต่อร่างกาย ผู้เข้าร่วมสามารถที่จะมีกำลังและแข็งแรงขึ้นจากการร่วมกิจกรรมของชุมชน สันทนนาการการเดินรำพื้นบ้านนั้นยังมีประโยชน์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการก้าวข้ามมุมมองของตนเองยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฮอคเนย์ แมดลีนและคณะ (Hackney Madeleine. 2007: ออนไลน์) ที่ศึกษาการเดินแกว่งกับผู้สูงอายุซึ่งพบว่า การเดินแกว่งทำให้มีความมั่นใจมากขึ้น มีความสุขกับประสบการณ์การเดินของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและกลายเป็นที่มาของการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุด้วยกัน แสดงให้เห็นว่าการเดินแกว่งที่เหมาะสมและสนุกสนานเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ลิมา และแอมป์ (Lima&Am. 2007: ออนไลน์) กล่าวถึงผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการเดินรำของประเทศบราซิล กล่าวว่าการเดินรำ

เป็นการนำประโยชน์มาสู่ผู้สูงอายุ สร้างสุขภาพ ผู้สูงอายุได้เชื่อมโยงวัฒนธรรม และได้มีโอกาสเข้าร่วมสังคม สร้างความเข้าใจและยอมรับกันในหมู่ผู้สูงอายุและยังช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฮุยและคณะ (Chui Hui.2009: ออนไลน์) พบว่าออกกำลังกายเริ่มต้นรำของผู้สูงอายุเป็นวิธีการที่มีประโยชน์และเหมาะสม มีประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจ และควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นรูปแบบกิจกรรมการพักผ่อนสำหรับผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณารายด้านในส่วนของผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการปรับตัวทางสังคมก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดสูงกว่าก่อนการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อย่างไรก็ตามมีเพียงหนึ่งด้านคือการปรับตัวทางสังคมด้านอัตมโนทัศน์ที่มีค่าคะแนน p-value เท่ากับ .123 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 แสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะการออกแบบกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดนี้ได้ออกแบบให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการปรับตัวทางสังคมด้านอัตมโนทัศน์ 3 กิจกรรม จากทั้งหมด 10 กิจกรรม ซึ่งการปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์นี้เป็นการปรับตัวทางสังคมที่เป็นเรื่องของจิตใจ ดังนั้นจากการทำกิจกรรมเพียง 3 ครั้งอาจยังไม่เพียงพอต่อการปรับเปลี่ยนจิตใจผู้สูงอายุให้เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ค่าคะแนนก่อนและหลังจึงไม่มีความแตกต่างกัน แต่ค่าคะแนนการปรับตัวทางสังคมก่อนและหลังการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดในอีก 2 ด้าน คือ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน มีค่าคะแนนหลังการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดสูงกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งสองด้าน ผลของการวิจัยจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ความพึงพอใจของผู้สูงอายุหลังการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดพบว่าผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชราโดยภาพรวมนั้นจะเห็นได้ว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ในทุกๆ ด้าน แต่เมื่อพิจารณาข้อย่อยในแต่ละด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่แตกต่างกันเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านเนื้อหาสาระของกิจกรรม ด้านคุณประโยชน์ของกิจกรรม และด้านวิทยากร โดยด้านการดำเนินกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดซึ่งอาจเกิดจากการที่ผู้วิจัยลงทำกิจกรรมในแต่ละครั้งจะมีคณะทำงานซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย สามารถที่จะทำกิจกรรมได้อย่างลื่นไหล ทำให้ความพึงพอใจในด้านของการดำเนินกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด ในด้านเนื้อหาของสาระของกิจกรรมได้ค่าเฉลี่ยสูงเป็นลำดับที่สอง เนื่องจากผู้วิจัยได้เรียบเรียงเนื้อหาของกิจกรรมจากง่ายไปยาก คือกิจกรรมการละลายพฤติกรรมในทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม การยอมรับตัวเองกับเรื่องราวต่างๆในชีวิต มาถึงการเคลื่อนไหวคนเดียวสร้างสรรค์ทำทางต่างๆตามทฤษฎีนาฏศิลป์บำบัด (DMT) แล้วจึงใช้การรำคู่ หรือรำกลุ่มใหญ่ มาใช้เป็นการกิจกรรมที่ส่งเสริมการปรับตัวทางสังคม ผู้สูงอายุจึงสามารถที่จะร่วมไปกับกิจกรรมได้อย่างไม่รู้สึกว่าการกิจกรรมนั้นหนักเกินความสามารถ

ของตนเอง จึงส่งผลทำให้ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมาเป็นอันดับที่สอง ในด้านคุณประโยชน์ของกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเป็นลำดับที่สาม เนื่องจากในช่วงครึ่งแรกๆ ของการจัดกิจกรรมนั้น ผู้สูงอายุยังคิดว่าเป็นกิจกรรมร่ำรำทำเพลงธรรมดา แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมไปเรื่อยๆ ผู้สูงอายุจึงเริ่มเข้าใจในสิ่งที่ผู้วิจัยกำลังทำให้เกิดขึ้น นั่นคือการส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวทางสังคม จากสิ่งนี้จึงส่งผลให้ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในด้านคุณประโยชน์ของกิจกรรมสูงเป็นอันดับสาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี สิงห์สุรศักดิ์(2551) ได้ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ทำรำไทยมาตรฐานเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุจังหวัดนครราชสีมาได้กล่าวว่า การใช้ทำรำไทยกับผู้สูงอายุที่มีประโยชน์มาก คือได้สุขภาพทางด้านร่างกายยืดอายุการใช้งานของอวัยวะทุกส่วนพัฒนาด้านจิตใจมีความสุขสนุกสนานเบิกบานใจได้ผ่อนคลายความตึงเครียดและด้านสังคมรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันได้เพื่อนคุยปรึกษาได้ทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคม และด้านวิทยากรมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด การที่ระดับความพึงพอใจที่มีต่อวิทยากรน้อยที่สุดนั้น เกิดจากการลงพื้นที่แต่ละครั้งจะมีการสับเปลี่ยนวิทยากรหลัก ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในแต่ละกิจกรรม ทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้สนใจที่ตัววิทยากรจึงทำให้ได้ค่าคะแนนที่ต่ำกว่าด้านอื่นๆ ในระดับมากที่สุด

จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดนั้นมีส่วนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น แจ่มใส สดชื่นได้จากความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัด ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ได้แสดงออกอย่างอิสระ สอดคล้องกับ วีระวัฒน์ ท้าวพิมพ์ (2551) กล่าวว่า ความรู้สึกพอใจของบุคคลต่อกิจกรรมที่ทำเป็นผลมาจากที่ได้รับการตอบสนองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้น มนุษย์จึงมีความต้องการที่จะรับการตอบสนองในด้านต่างๆ หากได้รับการตอบสนองในสิ่งที่เกี่ยวข้องแล้วความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ายูซู กิซึกิเมสุ และคณะ(Ryosuke Shigematsu. 2002: ออนไลน์) ได้ศึกษาการออกกำลังกายด้วยการเต้นรำในผู้หญิงสูงอายุ พบว่าการออกกำลังกายด้วยการเต้นรำช่วยปรับปรุงการเคลื่อนไหว และปรับสมดุลลดภาวะเสี่ยงต่อการล้มของผู้สูงอายุ พัฒนาจิตใจให้เบิกบาน เพลิดเพลิน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชรา นั้น ต้องมีการเตรียมการ และวางแผนก่อนที่จะลงพื้นที่ทำกิจกรรมอย่างเหมาะสม เช่น การประสานงานกับบ้านพักคนชรา ก่อนเกี่ยวกับการขออนุญาตเข้าไปทำกิจกรรม เตรียมประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลผู้สูงอายุเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของแต่ละท่าน เพื่อเป็นการป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ เตรียมคณะทำงานให้พร้อม และเพียงพอต่อการดูแลผู้สูงอายุในขณะที่ทำกิจกรรมอย่างทั่วถึง

1.2 การจัดกิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดนี้ คณะทำงาน

หรือวิทยากรต้องเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีความอดทน ต้องมีความเข้าใจในรูปแบบและแผนกิจกรรมให้ชัดเจนถึงเรื่องที่สูงอายุจะได้รับการบำบัดและประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ของผู้สูงอายุ ดูแลการทำกิจกรรมในทุกขั้นตอนอย่างตั้งใจ และมีความรู้พร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานและพัฒนาขึ้นตามลำดับเพื่อจะให้การจัดกิจกรรมบรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

1.3 ในการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์บำบัดเพื่อช่วยในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุแรกเข้าบ้านพักคนชราในครั้งนี้เป็นการใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ควรใช้ความระมัดระวังในการทำกิจกรรมอย่างสูง เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านสุขภาพ เกี่ยวกับเรื่องของกระดูก กล้ามเนื้อแขน และขา เพราะฉะนั้นจึงควรระมัดระวังและคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้สูงอายุเป็นหลัก ไม่ทำกิจกรรมหักโหมและนานจนเกินไป มีผู้ช่วยในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งอย่างน้อยในอัตรา 1 ต่อ 3 ของจำนวนผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการแก้ไขสถานการณ์หากเกิดข้อผิดพลาดในการทำกิจกรรม และต้องคำนึงถึงข้อจำกัดในการอ่านหนังสือ เนื่องจากผู้สูงอายุบางท่านอ่านหนังสือไม่ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องให้การช่วยเหลือร่วมด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาต่อยอดโดยใช้รูปแบบกิจกรรมนี้ผสมผสานกับศาสตร์ทางด้านสาขาวิชาอื่น เช่น ดนตรีไทย ดนตรีสากล การเต้นรำ พลศึกษา ฯลฯ เพื่อเป็นการพัฒนาให้เกิดแนวทางกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุ ส่งเสริมการปรับตัวทางสังคม ส่งเสริมความแข็งแรงทางด้านร่างกาย ส่งเสริมทักษะการใช้ชีวิต เป็นต้น

2.2 สามารถนำรูปแบบกิจกรรมนี้ไปใช้กับกลุ่มบุคคลอื่นๆ ได้ เช่น กลุ่มผู้ต้องขังแรกเข้า ที่อาจมีปัญหามากในการปรับตัวทางสังคม หรือกลุ่มผู้ต้องขังที่กำลังจะพ้นโทษ เพื่อเป็นการกล่อมเกล่าจิตใจ และส่งเสริมการปรับตัวทางสังคม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- พิณธร ปรัชญานุสรณ์. (2548). ผลของนาฏกรรมบำบัดต่อคุณภาพการนอนหลับของผู้สูงอายุในชมรม ผู้สูงอายุ. ปรินญาณีพันธ์ ว.ม. (สุขภาพจิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- เพ็ญแข ประจณปัจจนิก. (2546). คู่มือผู้สูงอายุและคนในครอบครัว “รู้จักผู้สูงอายุเหมือนรู้จักตัวเราเอง” กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (2558). พัฒนาการวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- มาศวีร์ สังข์เรียง. (2552). เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุในชมรม ผู้สูงอายุโพธิ์ทอง ตำบลมะลวน อำเภอบาง

- พูนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปรินญาณพนธ์ ศษ.ม.(การ ส่งเสริม สุขภาพ). สำนัก หอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร วารสารณั้ ตระกูลสฤษดิ์. (2549). จิตวิทยาการปรับตัว. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริม วิชาการ
- วารุณี สิงหสุรศักดิ์. (2551). การศึกษาแนวทางการ ประยุกต์ใช้ท่ารำไทยมาตรฐานเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา. ปรินญาณพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่าย เอกสาร
- วรินทร์ กฤตยาเกียรติ. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). ระบบ ประสาทการรับรู้ความรู้สึกของข้อต่อในนาฏ ศิลป์ไทย. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. 14(1): 77-83.
- วิมลศรี อูปรมย์. (2524). นาฏกรรมและการละครหลักการ บริหารและการจัดการแสดง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล
- วีระวัฒน์ ท้าวพิมพ์. (2551). ความพึงพอใจต่อกิจกรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหาร กองประจำ การกองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 13. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่าย เอกสาร
- สาตี ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (2521). นาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สำนักสถิติแห่งชาติ. (2559). สำมะโนประชากรและเคหะ. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://popcensus.nso.go.th/report.php>
- สุมิตร เทพวงษ์. (2548). นาฏศิลป์ไทย : นาฏศิลป์สำหรับ ครอบครั้ศึกษา - อุดมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์
- Brauninger, Iris. (2014). **Dance movement therapy with the elderly: An international Internet-based survey undertaken with practitioners.** Zurich: University Hospital of Psychiatry Zurich. Retrieved May 16, 2016, from <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17432979.2014.914977>.
- Connor, Margaret. (2001). **Recreational folk dance: A multicultural exercise component in healthy ageing.** Australian: Australian Occupational Therapy. Retrieved March 25, 2016, from <https://www.researchgate.net/publication/229873183>.
- Hui, E.; et al. (2009). **Effects of dance on physical and psychological well-being in older persons.** Retrieved November 21, 2016, from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167494308001696>.
- Lima, M.M.S; & Vieira, Am A.P. (2007). **Ballroom Dance as Therapy for the Elderly in Brazil.** Retrieved November 21, 2016, from <http://link.springer.com/article/10.1007/s10465-007-9040-9>.
- Madeleine, Hackney E.; et al. (2007). **A Study on the Effects of Argentine Tango as a Form of Partnered Dance for those with Parkinson Disease and the Healthy Elderly.** Retrieved November 21, 2016, from <http://link.springer.com/article/10.1007/s10465-007-9039-2>.
- Shigematsu, Ryosuke; et al. (2002). **Dance-based aerobic exercise may improve Indices of falling risk in older women.** Retrieved November 21, 2016, from <http://ageing.oxfordjournals.org/content/31/4/261.short>.

ใบสมัครขอส่งบทความลงตีพิมพ์
วารสารวสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(กรุณากรอกแบบฟอร์มด้วยตัวบรรจง หรือด้วยวิธีการพิมพ์)

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

ข้าพเจ้า นาย นาง นางสาว อื่นๆ (โปรดระบุ).....
 ชื่อ - สกุล .....

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

วุฒิการศึกษา

.....
 .....

สถานที่ทำงาน

.....
 .....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail address.....

ที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้สะดวก (หากมีการเปลี่ยนแปลงภายหลัง กรุณาแจ้งกองจัดการวารสาร)

.....
 .....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail address.....

กองบรรณาธิการสามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ที่

ที่ทำงาน ที่อยู่ที่ระบุงข้างต้น

กรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อบุคคลดังต่อไปนี้

ชื่อ-สกุล.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....

มีความเกี่ยวข้องเป็น.....E-mail Address.....

ประเภทของบทความ

 บทความวิชาการ

บทความวิจัย

 บทความวิจัย บทความวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา.....คณะ.....มหาวิทยาลัย.....

 สอบ Comprehensive แล้ว ยังไม่สอบ Comprehensive

บทความที่ท่านส่งมารับการพิจารณา มีเนื้อหาตรงกับสาขาใด

 ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์-โบราณคดี ปรัชญา-ศาสนา แฟชั่น-เครื่องแต่งกาย-เครื่องประดับ ภาษา-วรรณกรรม ศิลปกรรม-สถาปัตยกรรม เศรษฐกิจ-สังคม-วัฒนธรรม สารสนเทศ-การสื่อสาร ศิลปศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ส่งใบสมัครและบทความได้โดย

Submit ผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ OJS ที่เว็บไซต์

<http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jica/index>

(กรุณาศึกษาวิธีการเข้าใช้ระบบ โดยดาวน์โหลดคู่มือที่เมนูด้านขวามือของเว็บไซต์ข้างต้น)

ติดต่อสอบถาม นางสาวปิ่นปิ่นท์ สามเพชร (pinpinat.cultureswu@gmail.com)

โทรศัพท์ (02) 649-5000 ต่อ 12062

สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาคารประสานมิตร (อาคาร 3) ชั้น 2

เลขที่ 114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับบทความ วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

ส่วนประกอบของบทความ

● ประเภทบทความวิจัย

ส่วนประกอบ : ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุลและสังกัดของผู้เขียน(ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) หากเป็นบทความวิจัยที่ใช้เพื่อสำเร็จการศึกษา ต้องระบุอาจารย์ที่ปรึกษา และสาขาวิชาที่ศึกษาด้วย บทคัดย่อและคำสำคัญ(ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 250-300 คำ) บทนำ วัตถุประสงค์การวิจัย เครื่องมือวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย/การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล และเอกสารอ้างอิง ที่เป็นภาษาไทยและที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ (อ้างอิงในเนื้อเรื่อง และในบัญชีเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ)

● ประเภทบทความวิชาการ

ส่วนประกอบ : ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุลและสังกัดของผู้เขียน(ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อและคำสำคัญ(ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ) บทนำ เนื้อหา(สามารถแบ่งเป็นหัวข้อตามที่ท่านต้องการนำเสนอ) บทสรุป และเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยและที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ

หมายเหตุ : เพื่อให้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ มีการใช้ภาษาวิชาการและสื่อสารถูกต้องตรงกับเนื้อความ และลดขั้นตอนในการตรวจแก้จากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการมีบริการประสานกับผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพื่อแปลบทคัดย่อ โดยเจ้าของบทความมีค่าใช้จ่ายในการแปลบทคัดย่อบทความละ 500 บาท ทั้งนี้ ผู้สนใจใช้บริการ กรุณาส่งใบสมัครพร้อมบทความวิชาการหรือบทความวิจัยตามขั้นตอนปกติ เพียงเว้นส่วนที่เป็นบทคัดย่อภาษาอังกฤษไว้ ทั้งนี้ กองบรรณาธิการไม่เกิดรายได้จากการบริการประสานงานดังกล่าว

***พิมพ์ผลงานด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word รุ่น 2007 - 2013 for windows ความยาวของบทความ 10-15 หน้ากระดาษ A4

ท่านสามารถดาวน์โหลดไฟล์ Template บทความโดยท่านไม่ต้องจัดหน้าเองได้ที่หน้าเว็บไซต์วารสารฯ

<http://ejournalsswu.ac.th/index.php/jica/index>

ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับบทความ

- ขนาดกระดาษ เอ 4
- กรอบของข้อความ ในแต่ละหน้าให้มีขอบเขตดังนี้ จากขอบบนของกระดาษ 1.25 นิ้ว ขอบล่าง 1.0 นิ้ว ขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบขวา 1.0 นิ้ว
- ระยะห่างระหว่างบรรทัด หนึ่งช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์
- ตัวอักษร ใช้บราววัลเลีย นิว (Browallia New) และพิมพ์ตามที่กำหนด ดังนี้

๐ ชื่อเรื่อง (Title)

- ภาษาไทย ขนาด 18 point, กำหนดขีดซ้าย, ตัวหนา
- ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่) ขนาด 18 point, กำหนดขีดซ้าย, ตัวหนา

๐ ชื่อผู้เขียน (ทุกคน)

- ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย-อังกฤษ ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย, ตัวหนา
- ชื่อหน่วยงานของผู้เขียน ภาษาไทย-อังกฤษ ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย, ตัวธรรมดา

๐ บทคัดย่อ

- ชื่อ "บทคัดย่อ" และ "Abstract" ขนาด 16 point, กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา
- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 14 point, กำหนดขีดขอบ, ตัวธรรมดา
- ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point, กำหนดขีดขอบ, ตัวธรรมดา
- ย่อหน้า 0.5 นิ้ว

๐ คำสำคัญ (keyword) ให้พิมพ์ต่อจากส่วนของบทคัดย่อ (Abstract) ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 4-5 คำ ใช้ตัวอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point

๐ รายละเอียดบทความ

- หัวข้อใหญ่ ขนาด 16 point, กำหนดขีดซ้าย, ตัวหนา
- หัวข้อรอง ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย, ตัวหนา
- ตัวอักษร ขนาด 14 point, กำหนดขีดขอบ, ตัวธรรมดา

- **ภาพและตาราง** กรณีมีภาพและตารางประกอบ ชื่อภาพให้ระบุคำว่า **ภาพที่** ไว้ใต้ภาพประกอบ และจัดข้อความบรรยายใต้ภาพให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อตารางให้ระบุคำว่า **ตารางที่** พร้อมทั้งข้อความบรรยายตาราง หัวตารางให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ และใต้ภาพประกอบหรือตารางให้บอกแหล่งที่มา โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพประกอบหรือเส้นค้นใต้ตาราง 1 บรรทัด (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 point, ตัวธรรมดา)

ตัวอย่าง ภาพประกอบที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

ภาพที่ 1 ภาพพิมพ์หินของ ฌอง ดูบอฟเฟ้ 2505

ที่มา : วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). **สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อีแอนด์ไอคิว, หน้า 17.

หากเป็นภาพที่ถ่ายด้วยตนเอง ให้อ้างว่า ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ผู้เขียน ชื่อ-สกุล

ตัวอย่าง ตารางที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

ตารางที่ 2 แสดงระยะเวลาและอัตราส่วนในการสกัดสีจากเปลือกมังคุด

น้ำหนักพืชตัวอย่างต่อปริมาณสารละลาย (กรัม/มิลลิเมตร)	ค่าการดูดกลืนแสงที่วัดได้ตามระยะเวลาที่ทำการสกัด				
	30 นาที	1 ชม.	2 ชม.	3 ชม.	1 วัน
5:10	0.528	1.427	2.468	1.864	4.316
5:20	0.695	0.949	1.036	1.459	2.495
5:30	0.406	0.583	0.481	0.704	1.251

ที่มา : พรพิมล ม่วงไทยและสุจิตรา ศรีสังข์. (2553). การเตรียมผงสีจากพืชตามภูมิปัญญาไทย. ใน **9 ภูมิปัญญาไทย**. วิชาการอนุพันธ์พิศิษฐ์, บรรณาธิการ. หน้า 207. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- **กิตติกรรมประกาศ** ให้ประกาศเฉพาะการได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย
- **การพิมพ์อ้างอิงที่แทรกในเนื้อหาของบทความ**
ใช้การอ้างอิงระบบนาม-ปี โดยระบุ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้า
- **ตัวอย่างที่ 1 การอ้างอิงที่กล่าวรวมไปในเนื้อหาของบทความ**
ในหนังสือการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาภาคสนาม : ภาคกลาง (2554 : 84) กล่าวถึง ตลาดสามชุกว่าเป็นตลาดสำคัญในการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าในอดีต เมื่อ 100 กว่าปีก่อน...
- **ตัวอย่างที่ 2 การอ้างอิงท้ายข้อความที่กล่าวถึง**
“สามชุก มาจากคำว่า กระชุก คือเครื่องจักรสานทรงคล้ายฟักเขียวผ่านครึ่งใช้ใส่ของแห้งต่างๆ เป็นที่มาของคำว่า สามชุก ลีชุก หรือ กระชุก” (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 2554 : 88)
- **การพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ**
  - 1) เอกสารอ้างอิงทุกเล่มจะต้องเรียงตามตัวอักษร
  - 2) เอกสารอ้างอิงเรียงลำดับโดยให้รายการที่เป็นภาษาไทยขึ้นก่อน ตามด้วยรายการอ้างอิงที่เป็นภาษาอังกฤษ
  - 3) รายการเอกสารอ้างอิงให้พิมพ์ชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ถ้ารายละเอียดของเอกสารอ้างอิงมีความยาวมากกว่า หนึ่งบรรทัด ให้พิมพ์ต่อบรรทัดถัดไปโดยย่อหน้า (โดยเว้นระยะ 7 ช่วงตัวอักษร หรือเริ่มพิมพ์ช่วงตัวอักษรที่ 8)
- **การจัดพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความจะแตกต่างกันตามชนิดของเอกสารที่นำมาอ้างอิง ให้จัดพิมพ์**

ตามข้อแนะนำ ดังนี้

1. อ้างอิงจากหนังสือ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้แต่ง.//ปีพิมพ์.//ชื่อเรื่อง.//ครั้งที่พิมพ์.(ถ้ามี)//เมืองที่พิมพ์./สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ไพจิตร ยิงศิริวัฒน์. (2541). **เนื้อดินเซรามิกส์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Kotler Philip; & Gary Armstrong. (2003). **Principles of Marketing**. 9th Ed. Boston: McGraw-Hill.

1. อ้างอิงจากวารสาร ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อ/ชื่อสกุลผู้เขียนบทความ.//ปี,วัน/เดือน.//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่(ฉบับที่):หน้าที่อ้าง.

ตัวอย่าง

ชัยรัตน์ นิรันดร์รัตน์. (2553, มกราคม-มิถุนายน). นอนกรน..การหายใจติดขัดขณะหลับ. **วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. 16(1): 39-42.

Doran, Kirk. (1996, January). Unified Disparity: Theory and Practice of Union Listing. **Computer in Libraries**. 16(1): 39-42.

2. อ้างอิงจากเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ/หนังสือรวมบทความวิชาการ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน.//ปีพิมพ์.//ชื่อบทความหรือชื่อตอน.//ใน/ชื่อหนังสือ./ชื่อบรรณาธิการหรือชื่อผู้รวบรวม(ถ้ามี)//หน้าที่ตีพิมพ์บทความหรือตอนนั้น.//ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์./ชื่อสำนักพิมพ์หรือผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

แมนมาส ชาลิต, คุณหญิง. (2526). การก้าวเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ของห้องสมุด. ใน **เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ก้าวแรกของการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของห้องสมุด**. หน้า 1-7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Tichner, Fred J. (1981). Apprenticeship and and Employee Training. In **The New Encyclopedia Britannica, Macropedia**, V.1. pp. 1018-1023. Chicago: Encyclopedia Britannica.

3. อ้างอิงจากปริยญาณิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้แต่ง.//ปีพิมพ์.//ชื่อเรื่อง.//ชื่อปริญญา(สาขาหรือวิชาเอก).//เมืองที่พิมพ์:หน่วยงาน.//ถ่ายเอกสาร.

ตัวอย่าง

สิริสุมาลย์ ชนะมา. (2548). **การพัฒนารูปแบบการเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ด. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

Patamaporn Yenbamrung. (1992). **The Emerging Electronic University: A Study of Student Cost-Effectiveness**. Dissertation, Ph.D. (Library and Information Science). Austin: Graduate School The University of Texas at Austin. Photocopied.

4. อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ ใช้รูปแบบดังนี้

ข้อมูลจากหนังสือออนไลน์

ผู้แต่ง.//ปีพิมพ์หรือปีที่สืบค้น.//ชื่อเรื่อง.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์.//สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี(หรือ Retrieved/เดือน/วัน/ปี),/จาก(from)/ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

ทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). **กรอบแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2544, จาก http://www.qa.mua.go.th/Thai/seminar_document.htm

Davies, J. Eric; Wisdom, Stella; & Creaser, Claire. (2000). **Out of sight but Not Out of Mind: Visually Impaired People's Perspectives of Library and Information Services**. Loughborough: LISU. Retrieved September 20, 2003, from www.lboro.ac.uk/departments/dils/lisu/public.html

ข้อมูลที่เก็บบทความจากวารสารออนไลน์

ผู้แต่ง.//ปีพิมพ์/วันเดือนของวารสารหรือปีที่สืบค้น.//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่(ฉบับที่):หน้า(ถ้ามี).//สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี(หรือ Retrieved/เดือน/วัน/ปี),/จาก(from)/ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

พิษณุ กล้าการนา. (2545, พฤษภาคม-มิถุนายน). เตรียมรับมือกับภาวะโลกร้อน. *หมออนามัย*. 11(6).

สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2546, จาก <http://moph.go.th/ops/doctor/backreport.htm>

Bearman, David. (2000, December). Intellectual Property Conservancies. *D-Lib Magazine*. 6(12). Retrieved June 30, 2020, from <http://www.dlib.org/dlib/december/bearman/12bearman.html>

1. อ้างอิงบทสัมภาษณ์ ใช้รูปแบบดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์.//ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์.//สังกัดของผู้ให้สัมภาษณ์.//วันเดือนปีที่ให้สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ,รองศาสตราจารย์. คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
สัมภาษณ์วันที่ 7 กันยายน 2553.

Anissa Fung, Assoc.Pro. Chairman of the Departmental Learning and Teaching Committee in the Department of Cultural and Creative Arts, Hong Kong Institute of Education. Interviewed on August 10, 2012.

การส่งบทความ สิ่งที่เจ้าของบทความต้องส่ง

1. ใบสมัครขอส่งบทความลงตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

(ดาวน์โหลดใบสมัครได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jica>)

ไฟล์ต้นฉบับบทความที่จัดพิมพ์ด้วย Microsoft word 2007 - 2013 for windows ซึ่งจัดแบบฟอร์มตามที่วารสารกำหนดเรียบร้อยแล้ว ส่งอีเมลมาที่ นางสาวปิ่นปิ่นท์ สามเกษร (pinpinat.cultureswu@gmail.com)

หรือลงทะเบียนในระบบฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ แล้ว **Submit** บทความเข้าระบบได้ที่

<http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jica/index>

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม

นางสาวปิ่นปิ่นท์ สามเกษร (pinpinat.cultureswu@gmail.com)

สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โทรศัพท์ (02)649-5000 ต่อ 12062 โทร./โทรสาร (02) 261-2096

ทั้งนี้ เมื่อบทความได้ตีพิมพ์ ผู้เขียนบทความจะได้รับวารสารฉบับที่บทความนั้นตีพิมพ์จำนวน 3 เล่ม

*****

I C A S W U

Institute of Culture and Arts
Srinakharinwirot University
สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ